Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaista lakkauttamista yhteisillä rajoilla koskeviin Schengenin sopimuksiin tehdyn pöytäkirjan ja sopimuksen sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Islannin ja Norjan kanssa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä niihin liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen liittymistä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehtyyn Schengenin sopimukseen koskevan pöytäkirjan, Suomen liittymistä Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen koskevan sopimuksen sekä Schengenin sopimuksen ja yleissopimuksen sopimuspuolina olevien valtioiden sekä Islannin ja Norjan välillä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen. Pöytäkirja ja sopimukset on allekirjoitettu Luxemburgissa joulukuussa 1996. Niiden lisäksi eduskunnan suostumusta pyydetään kahdelle Schengenin yleissopimuksen mukaisesti annettavalle selitykselle, jotka sisältävät liittymissopimusta täydentäviä oikeudellisia velvoitteita.

Liittymispöytäkirjalla ja -sopimuksella Suomi tulee Schengenin sopimuksen ja yleissopimuksen (Schengenin sopimukset) sopimuspuoleksi. Schengenin sopimusten keskeinen sisältö on henkilöiden rajatarkastusten lakkauttaminen sopimuspuolten välisiltä rajoilta ja yhdenmukaisten, yleissopimuksessa määriteltyjen tarkastusten suorittaminen alueen ulkorajoilla. Yleissopimuksessa on myös määräyksiä liikkumisvapauden vastapainoksi toteutettavista rajatarkastuksia korvaavista toimenpiteistä, joiden avulla tehostetaan sisäisestä turvallisuudesta ja järjestyksestä vastaavien viranomaisten yhteistyötä. Yleissopimuksen perusteella otetaan myös käyttöön sopimuspuolten yhteinen tietojärjestelmä.

Kolmannessa esitykseen sisältyvässä sopimuksessa, yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla tehdyssä sopimuksessa on luotu järjestely, jonka perusteella Islanti ja Norja osallistuvat muutoin vain Euroopan unionin jäsenvaltioille avoimeen Schengenin sopimusten mukaiseen yhteistyöhön ja jolla samalla varmistetaan perinteisen pohjoismaisen passi- ja liikkumisvapauden jatkuvuus. Yhteistyösopimuksen perusteella Schengenin sopimuksia ja niihin liittyvää säännöstöä sovelletaan Schengenin sopimusten sopimuspuolena olevien valtioiden sekä Islannin ja Norjan välisissä suhteissa.

Schengenin sopimukset tulevat Suomen osalta voimaan sen jälkeen, kun kaikki sopimuspuolet ovat ilmoittaneet hyväksymistoimenpiteiden suorittamisesta. Erikseen ratkaistaan tällöin kuitenkin vielä se, milloin sopimuksia aletaan soveltaa Suomessa. Sopimusten soveltaminen edellyttää laajoja teknisiä valmisteluja, muun muassa yhteyksien rakentamista Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään sekä sisäisen ja ulkoisen liikenteen erottelua lentoasemilla. Soveltamisen edellytyksenä on myös tehokkaiden ulkorajatarkastusten toteuttaminen ja yleissopimuksessa määrättyjen korvaavien toimenpiteiden käyttöönotto. Todennäköinen soveltamisen alkamisajankohta on vuoden 2000 paikkeilla.

Esitykseen sisältyvät ehdotus laiksi Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä ehdotukset laeiksi po-

liisilain, ulkomaalaislain, rikoslain, pakkokeinolain ja ampuma-aselain muuttamisesta. Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin sopimukset, minkä vuoksi niiden voimaantuloajankohdasta säädettäisiin asetuksella. Rikoslakia koskevat muutokset ovat tarkoitetut tulemaan voimaan, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT 6

1. Johdanto 6

2. Nykytila ja asian valmistelu 6
2.1. Schengenin sopimusten tausta, valmistelu ja voimaantulo 6
2.2. Pohjoismaiden liittymissopimusten valmistelu 7

3. Sopimusten keskeinen sisältö ja Suomea koskevat näkökohdat 9
3.1. Pöytäkirja Suomen liittymisestä Schengenin sopimukseen 9
3.2. Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen 9
3.3. Islannin ja Norjan kanssa tehty yhteistyösopimus 16

4. Schengenin sopimusten suhde Euroopan unioniin 16

5. Schengenin sopimusten suhde pohjoismaiseen passiunioniin 18

6. Esityksen vaikutukset 18
6.1. Esityksen taloudelliset vaikutukset 18
6.1.1. Yleistä 18
6.1.2. Schengenin sopimuksiin perustuvat maksuosuudet 19
6.1.3. Kansallinen tietojärjestelmä ja SIRENE-toimisto 20
6.1.4. Osallistuminen Schengenin työryhmiin ja muuhun yhteistyöhön 21
6.1.5. Arvio Schengenin sopimusten soveltamisesta poliisille aiheutuvista toiminnallisista kustannuksista 21
6.1.6. Sisärajatarkastusten lakkauttamisen taloudelliset vaikutukset rajavartiolaitokselle 22
6.1.7. Taloudelliset vaikutukset tullilaitokselle 23
6.1.8. Taloudelliset vaikutukset ulkoasiainministeriölle 23
6.1.9. Taloudelliset vaikutukset oikeusministeriölle 23
6.1.10. Lentoasemien rakenteelliset muutokset 23
6.2. Esityksen organisaatio- ja henkilöstövaikutukset 24
6.3. Vaikutukset kansalaisten asemaan 24
6.4. Yleinen järjestys ja turvallisuus 25

7. Asian valmistelu Suomessa 26

8. Eduskunnan asema Schengenin sopimusten perusteella tehtävien päätösten valmistelussa 26

9. Sopimusten voimaantulo ja soveltamisen aloittaminen 27

10. Esityksen riippuvuus muista esityksistä 27

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 29

1. Pöytäkirja Suomen liittymisestä Schengenin sopimukseen 29
1.1. Liittymispöytäkirja 29
1.2. Schengenin sopimus 30

2. Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen 31
2.1. Liittymissopimus 31
2.2. Schengenin yleissopimus 35

I osasto — Määritelmät 35
II osasto — Tarkastusten poistaminen sisärajoilta ja henkilöiden liikkuvuus 36
1 luku — Sisärajojen ylittäminen 36
2 luku — Ulkorajojen ylittäminen 37
3 luku — Viisumit 39
4 luku — Ulkomaalaisten liikkumista koskevat edellytykset 43
5 luku — Oleskeluluvat ja maahantulokieltoon määrääminen 45
6 luku — Liitännäistoimenpiteet 45
7 luku — Vastuu turvapaikkahakemusten käsittelystä 47
III osasto — Poliisi ja turvallisuus 47
1 luku — Yhteistyö poliisiasioissa 47
2 luku — Oikeusapu rikosasioissa 59
3 luku — Ne bis in idem — periaatteen soveltamisesta 60
4 luku — Rikoksentekijöiden luovuttaminen 61
5 luku — Rikostuomioiden täytäntöönpanon siirto 62
6 luku — Huumausaineet 63
7 luku — Ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet 64
IV osasto — Schengenin tietojärjestelmä 65
1 luku — Schengenin tietojärjestelmän perustaminen 65
2 luku — Schengenin tietojärjestelmän toiminta ja käyttö 65
3 luku — Henkilötietojen suojaaminen ja tietosuoja Schengenin tietosuojajärjestelmässä 68
4 luku — Schengenin tietojärjestelmän kustannusten jakaminen 71
V osasto — Kuljetus ja tavaroiden liikkuminen 72
VI osasto — Henkilötietojen suoja 73
VII osasto — Toimeenpaneva komitea 74
VIII osasto — Loppumääräykset 75
Päätösasiakirja 77

3. Islannin ja Norjan kanssa tehty yhteistyösopimus 78

4. Lakiehdotukset 83
4.1. Laki Schengenin yleissopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 83
4.2. Laki poliisilain muuttamisesta 83
4.3. Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 85
4.4. Laki rikoslain muuttamisesta 86
4.5. Laki pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta 88
4.6. Laki ampuma-aselain muuttamisesta 88

5. Tarkemmat säännökset ja määräykset 89

6. Voimaantulo 89

7. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus 89

8. Säätämisjärjestys 90

LAKIEHDOTUKSET 93

Pöytäkirja Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehtyyn sopimukseen 110
Julistus 112

SOPIMUSTEKSTIT 113

Sopimus tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 113

Sopimus Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen 119
Päätösasiakirja 121

Yleissopimus tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta 124
Päätösasiakirja 167

Sopimus Schengen-valtioiden sekä Islannin ja Norjan välillä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla 173
Julistukset 178

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Schengenin sopimuksilla tarkoitetaan kahden sopimuksen kokonaisuutta, jonka muodostavat tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehty sopimus (jäljempänä *Schengenin sopimus*) ja tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehty yleissopimus (jäljempänä *Schengenin yleissopimus*).

Hallituksen esitykseen sisältyy esitys kolmen sopimuksen hyväksymisestä: Suomen liittymisestä Schengenin sopimukseen tehty pöytäkirja ja sen liitteenä oleva Schengenin sopimus (jäljempänä *liittymispöytäkirja*); Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehty sopimus ja siihen kuuluva päätösasiakirja sekä sopimuksen liitteenä oleva Schengenin yleissopimus (jäljempänä *liittymissopimus*) sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla 19 päivänä joulukuuta 1996 tehty sopimus (jäljempänä *yhteistyösopimus*), jossa on sovittu Islannin ja Norjan osallistumisesta Schengen-yhteistyöhön liitännäisjäseninä. Lisäksi eduskunnan suostumusta pyydetään yleissopimuksen 41 ja 55 artiklan mukaisesti annettaville selityksille, jotka sisältävät yleissopimuksen määräyksiä täydentäviä ja eduskunnan suostumista edellyttäviä oikeudellisia velvoitteita.

2. Nykytila ja asian valmistelu

2.1. Schengenin sopimusten tausta, valmistelu ja voimaantulo

Schengenin sopimuksen valmistelu sai alkunsa vuonna, jolloin alettiin selvittää mahdollisuuksia keventää henkilö- ja tavaraliikenteen tarkastuksia Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisillä rajoilla. Hankkeen tarkoituksena oli nopeuttaa unionin neljään perusvapauteen kuuluvien tavaroiden ja henkilöiden liikkumisvapauden toteutumista. Samaan aikaan Saksan liittotasavalta ja Ranska tekivät rajamuodollisuuksien helpottamisesta kahdenvälisen sopimuksen, jonka konkreettisena tavoitteena oli helpottaa niiden välisen rajan ruuhkautunutta liikennettä. Mainittu sopimus toimi pohjana Schengenin sopimusta valmis teltaessa. Schengenin sopimuksen allekirjoittivat Luxemburgissa, Schengenin kylässä 14 päivänä kesäkuuta 1985 Ranska, Saksa, Alankomaat, Belgia ja Luxemburg.

Schengenin sopimus on ensisijaisesti poliittinen tavoitejulistus, joka ei juuri sisällä konkreettisia velvoitteita. Sen tarkoitus oli nopeuttaa sisämarkkinoiden toteutumista sopimalla tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla. Sopimukseen sisältyy lyhyen aikavälin toimenpiteitä, jotka olivat teknisiä toimenpiteitä rajanylityksen nopeuttamiseksi, sekä pitkän aikavälin tavoitteita. Niiden mukaan sopimuspuolet pyrkivät poistamaan henkilöliikenteen tarkastukset sopimuspuolten välisiltä sisärajoilta ja siirtämään tarkastukset ulkorajoille sekä sopimaan myöhemmin laajasta ohjelmasta, johon sisältyvät tarvittavat toimenpiteet tarkastusten lakkauttamisen haitallisten vaikutusten torjumiseksi. Pitkän aikavälin tavoitteet, sisärajatarkastusten poistaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet, oli sopimuksen mukaan tarkoitus toteuttaa vuoteen 1990 mennessä.

Schengenin sopimuksen allekirjoitusta seuraavana vuonna, 1986, tehdyllä Euroopan yhtenäisasiakirjalla lisättiin Euroopan talousyhteisön perustamissopimukseen (EY:n perustamissopimus) uusi 8 a artikla sisämarkkinoiden perustamisesta. Sisämarkkinat käsittäisivät alueen, jossa ei ole sisäisiä rajoja ja jossa tavaroiden, palvelujen, henkilöiden ja pääoman vapaa liikkuvuus toteutetaan. Kaikki silloiset 12 jäsenvaltiota sitoutuivat toteuttamaan yhtenäisasiakirjassa mainitut neljä vapautta vuoden 1992 loppuun mennessä.

Varsin pian kävi kuitenkin selväksi, että yksi neljästä vapaudesta, henkilöiden vapaa liikkuminen ei tule toteutumaan suunnitelman mukaisesti, vaikka tavoitteen olivatkin kaikki jäsenvaltiot virallisesti hyväksyneet yhtenäisasiakirjaan sitoutuessaan. Keskeinen tulkintaerimielisyys koski henkilöiden liikkumisvapauden kohderyhmää: enemmistö silloisista jäsenvaltioista (sittemmin Schengenin sopimusten sopimuspuolet) katsoi liikkumisvapauden koskevan kaikkia jäsenvaltioiden alueella laillisesti oleskelevia henkilöitä. Iso-Britannia Irlannin ja Tanskan tukemana kuitenkin katsoi vapauden ulottuvan vain

jäsenvaltioiden kansalaisiin. Iso-Britannian edustama tulkinta edellyttäisi valikoivien tarkastusten ylläpitämistä edelleen sisärajoilla sen selvittämiseksi, kuka saa ylittää ne ilman tarkastusta, mikä tosiasiallisesti estäisi vapaan liikkumisen myös unionin kansalaisilta.

Henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskeva määräys siirrettiin sittemmin vuonna 1993 Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella (unionisopimus) EY:n perustamissopimuksen 7 a artiklaksi, mutta liikkumisvapauden tulkinnasta vallinneet eriävät käsitykset säilyivät edelleen.

Edellä kuvattujen olosuhteiden johdosta Schengenin sopimuksen sopimuspuolet jatkoivat sopimuksessa mainittujen pitkän aikavälin tavoitteiden toteuttamiseen liittyviä toimia ja aloittivat sopimuksen täytäntöönpanoa koskevan asiakirjan valmistelun, jossa säädeltäisiin ulkorajatarkastuksista ja sisäistä turvallisuutta lisäävistä toimenpiteistä vastapainona lakkautettaville sisärajatarkastuksille. Hallitustenvälisenä yhteistyönä Schengenin sopimuksen soveltamisesta laaditun asiakirjan, Schengenin yleissopimuksen, valmistelu osoittautui hankalaksi, olihan siinä tarkoitus säädellä valtioiden sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä, jotka siihen asti olivat kuuluneet yksinomaan kansallisen päätöksenteon piiriin. Myös maailmanpoliittisesta tilanteesta, kuten Berliinin muurin hajoamisesta ja Saksojen yhdistymisestä, aiheutui valmistelutyöhön uusia kysymyksiä ratkaistavaksi. Yleissopimus valmistui vuonna 1989 ja Schengenin sopimuksen sopimuspuolet allekirjoittivat sen Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990.

Niin Schengenin sopimuksen kuin yleissopimuksenkin laati viisi manner-Euroopan jäsenvaltiota, joilla oli sijaintinsa ja kasvaneen liikenteen johdosta välitön tarve helpottaa rajanylitystä. Molemmissa sopimuksissa kuitenkin kehotetaan muita jäsenvaltioita liittymään sopimuksiin. Kun kävi ilmeiseksi, että unionin puitteissa ei pystytä sopimaan henkilöiden liikkumisvapauden toteuttamisesta, myös eräät muut jäsenvaltiot kiinnostuivat sopimuksiin liittymisestä neljännen perusvapauden toteuttamiseksi mahdollisimman suuressa osassa unionin aluetta. Niinpä Italia liittyikin sopimuksiin jo vuonna 1990, Espanja ja Portugali vuonna 1991 ja Kreikka vuonna 1992 ja sittemmin myös Itävalta heti unionin jäseneksi tultuaan vuonna 1995.

Schengenin yleissopimuksen allekirjoituksesta oli kuitenkin vielä pitkä matka sen voimaantuloon ja soveltamiseen, sillä yleissopimuksen soveltamisesta kuhunkin sopimuspuolena olevaan valtioon sovitaan erikseen. Sopimusten soveltamisen teknisten valmiuksien aikaansaaminen ja yhteisistä menettelytavoista sopiminen osoittautui aikaavieväksi. Keskeisiä ratkaistavia kysymyksiä olivat yhtenäisen ulkorajavalvonnan aikaansaamisen lisäksi lentoasemien rakentaminen Schengen-valmiuteen, yhteisen tietojärjestelmän toimivuus, viisumipolitiikan yhdenmukaistaminen ja toimenpiteet huumausainerikollisuuden vastustamiseksi — eli pitkälti samat tekijät, jotka ovat myöhemmin määränneet sopimuksiin liittyvien valtioiden osalta niiden soveltamisajankohdan. Olennaista Schengenin sopimusten soveltamisessa on myös sopimuspuolten keskinäinen luottamus siihen, että kaikki sopimuksia soveltavat valtiot pystyvät ja haluavat hoitaa ulkorajojen valvontaan liittyvät velvoitteensa sovitulla tavalla.

Sopimusten soveltaminen päätettiin aloittaa sen viiden alkuperäisen sopimuspuolen sekä Espanjan ja Portugalin kesken 26 päivänä maaliskuuta 1995. Tässä vaiheessa sopimuksiin olivat jo liittyneet myös Italia ja Kreikka, mutta ne eivät vielä olleet saavuttaneet tarvittavaa valmiutta sisärajatarkastusten poistamiseksi. Itävalta liittyi sopimusten sopimuspuoleksi keväällä 1995 tehdyllä sopimuksella. Mainitut kolme valtiota ovat vuoden 1997 lopussa aloittaneet sopimusten soveltamisen lukuisten ulkorajavalvontaan, tietojärjestelmään ja lainsäädäntöön liittyvien teknisten ja poliittisten ongelmien selvittelyn jälkeen. Italian ja Itävallan osalta sisärajatarkastukset poistetaan asteittain huhtikuun 1998 alkuun mennessä. Kreikan osalta päätös sisärajatarkastusten poistamisesta tehdään vuoden 1998 aikana.

2.2. Pohjoismaiden liittymissopimusten valmistelu

Schengenin sopimuspuolten päätettyä joulukuussa 1994 aloittaa sopimusten soveltamisen 26 päivästä maaliskuuta 1995 alkaen, myös Pohjoismaat joutuivat harkitsemaan suhtautumistaan sopimuksiin. Suomi ja Ruotsi tulivat Euroopan unionin jäseniksi vuoden 1995 alussa Islannin ja Norjan jäädessä sen ulkopuolelle. Pohjoismaiden erilaiset EU-ratkaisut aiheuttivat ongelmia päätettäessä suhtautumisesta Schengenin sopimuk-

siin: Suomi, Ruotsi ja Tanska jäsenvaltioina voisivat liittyä Schengenin sopimuksiin, mutta Islanti ja Norja unionin ulkopuolisina valtioina eivät. Kaikkien Pohjoismaiden kesken oli kuitenkin jo 1950-luvulta alkaen sovellettu pohjoismaista passi- ja liikkumisvapauden järjestelmää, joka perustuu Pohjoismaiden kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa Pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan tehtyyn pöytäkirjaan (SopS 17/1954) ja passintarkastusten poistamisesta Pohjoismaiden välisillä rajoilla tehtyyn sopimukseen (SopS 10/1958). Järjestelmän pääperiaatteet vastaavat Schengeninkin keskeisiä tavoitteita. Vakiintunutta pohjoismaista järjestelyä ei haluttu lopettaa, mutta toisaalta myös Euroopan unionin vapaan liikkumisen järjestelmän ulkopuolelle jäämisen katsottiin eristävän Pohjoismaat Euroopasta ja unionin kehittämisestä. Näin ollen Pohjoismaat päättivät pyrkiä yhteisesti ratkaisuun, jonka pohjalta ne voisivat kaikki osallistua Schengen-yhteistyöhön säilyttäen samalla pohjoismaisen passi- ja liikkumisvapauden. Tavoite vahvistettiin pohjoismaisessa pääministerikokouksessa Reykjavikissa helmikuussa 1995.

Pääministerien päätöksen mukaisesti Pohjoismaat aloittivat valmistautumisensa neuvotteluihin Schengenin sopimusten sopimuspuolten kanssa. Suomessa virallinen neuvotteluvaltuuskunta asetettiin maaliskuussa 1995 ja siinä oli edustajia ulkoasiainministeriöstä, oikeusministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, liikenneministeriöstä sekä sosiaali- ja terveysministeriöstä ja tullihallituksesta. Valtuuskunta kuuli työnsä aikana myös lukuisia muita asiantuntijoita. Valtuuskunnan tehtävänä oli selvittää eri mahdollisuuksia, joilla pohjoismaisen passi- ja liikkumisvapauden jatkuvuus voidaan turvata, sekä eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutusten arviointi Suomen kannalta.

Kansallisen selvitystyön tuloksena oli arvio, jonka mukaan liittyminen Schengenin sopimuksiin on sen ulkopuolelle jäämistä parempi ratkaisu. Edellytyksenä kuitenkin pidettiin, että pohjoismainen järjestelmä säilyy. Schengenin sopimusten tavoitteiden todettiin vastaavan hyvin pohjoismaisia näkemyksiä ihmisten liikkumisvapaudesta. Suomen ja muiden Pohjoismaiden neuvottelutavoitteeksi tulikin alusta alkaen laajan vapaan liikkuvuuden alueen aikaansaaminen Eurooppaan kaksi olemassaolevaa järjestelmää yhdistämällä. Samalla voitaisiin edistää myös Suomen integroitumista Euroopan unioniin ja osallistumista sen kehittämiseen, koska vapaa liikkuvuus unionin puitteissa vahvistettu tavoite. Mikäli taas osa Pohjoismaista päättäisi jättäytyä Schengen-yhteistyön ulkopuolelle, pohjoismaisen passiunionin puitteissa toimiva liikkumisvapaus päättyisi ja Pohjoismaiden välillä jouduttaisiin ottamaan uudelleen käyttöön rajatarkastukset. Neuvotteluvaltuuskunta päätyi selvitystensä perusteella ehdottamaan, että Suomi ilmoittaa valmiudestaan liittyä Schengenin sopimusten sopimuspuoleksi edellyttäen, että Schengenin sopimusten sopimuspuolten kanssa saadaan aikaan neuvottelutulos, joka turvaa pohjoismaisen passiunionin jatkuvuuden.

Suomi jätti edellämainitun sisältöisen ilmoituksen valmiudestaan tulla Schengen-järjestelmään tarkkailijaksi Schengenin puheenjohtajamaalle 19 päivänä kesäkuuta 1995. Ruotsi antoi osaltaan samansisältöisen ilmoituksen seuraavana päivänä. Tanska oli tehnyt oman hakemuksensa jo vuonna 1994 edellyttäen niinikään pohjoismaisen järjestelmän säilyttämistä. Tanskan varhainen liikkeellelähtö selittyy sillä, että Schengenin merkitys konkretisoitui nopeasti Tanskan ja Saksan välisissä suhteissa käytännön tasolla niiden yhteisellä vilkkaasti liikennöidyllä rajalla. Schengen-yhteistyön puitteissa vakiintuneen käytännön mukaisesti sopimuksiin liittymisestä kiinnostunut valtio tulee ensi vaiheessa mukaan yhteistyöhön tarkkailijana ja tarkkailija-asema johtaa aikanaan liittymissopimukseen allekirjoitukseen, kun sen sisällöistä on päästy yksimielisyyteen.

Neuvottelut Pohjoismaiden Schengen-järjestelyistä käytiin syksyllä 1995 Schengenin puheenjohtajana toimineen Belgian ja keväällä 1996 puheenjohtajana toimineen Alankomaiden johdolla. Sopimustekstien viimeistely saatettiin päätökseen syksyllä 1996 Luxemburgin johdolla. Neuvottelut käytiin yhteisesti kaikkien Pohjoismaiden osalta, koska kaikki EU-pohjoismaat olivat asettaneet liittymisensä ehdoksi pohjoismaisen järjestelmän säilymisen. Myös Schengenin puolelta tunnustettiin pohjoismaisen passiunionin poliittinen merkitys vapaan liikkuvuuden edelläkävijänä Euroopassa. Neuvottelujen vaikeimpia kysymyksiä oli Islannin ja Norjan aseman järjestäminen Schengen-yhteistyössä tavalla, joka turvaisi sekä Islannin ja Norjan että Schengenin sopimusten sopimuspuolten intressit. Islannin ja Norjan

yhteistyösopimuksen institutionaalisista periaatteista päästiin yhteisymmärrykseen keväällä 1996. Samanaikaisesti neuvoteltiin EU-pohjoismaiden osalta Schengen-jäsenyyden edellyttämistä teknisistä ja lainsäädännöllisistä valmiuksista. Neuvottelujen tuloksena kaikki Pohjoismaat kutsuttiin tarkkailijoina mukaan Schengen-yhteistyöhön toukokuun 1996 alusta lukien, ja Luxemburgin tehtäväksi jäi viimeistellä sopimustekstit syksyn aikana. Suomen, Ruotsin ja Tanskan liittymissopimukset sekä Islannin ja Norjan yhteistyösopimus allekirjoitettiin Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996.

Tarkkailija-asemassa Pohjoismaat saattoivat jo toukokuusta 1996 alkaen olla mukana Schengenin sopimusten sopimuspuolten päätöksenteon valmistelussa sen kaikilla tasoilla ilman äänivaltaa. Liittymissopimuksen allekirjoituksesta lukien EU-Pohjoismaat osallistuvat toimintaan Schengen-yhteistyössä vakiintuneen käytännön mukaisesti samanvertaisina niiden valtioiden kanssa, joiden osalta sopimukset ovat jo voimassa. Islannilla ja Norjalla on yhteistyösopimuksessa määritelty oikeus osallistua päätösten valmisteluun ja olla läsnä päätöksenteossa ilman äänivaltaa. Liittymissopimusten allekirjoittamisesta lähtien Suomi, Tanska ja Ruotsi ovat osallistuneet Schengen-yhteistyön puitteissa tapahtuvaan päätösten valmisteluun ja päätöksentekoon niiden valtioiden tavoin, joiden osalta Schengenin sopimukset ovat jo voimassa.

Kuten edellä on todettu, sopimusten voimaantulo niihin liittyvien valtioiden osalta edellyttää paitsi liittymis- tai yhteistyösopimusten ratifiointia kaikissa niiden sopimuspuolina olevissa valtioissa, myös yleissopimuksessa määriteltyjen soveltamisen edellytysten täyttymistä, jonka toteaa Schengenin toimeenpaneva komitea päätöksellään. Valmiuksien saavuttaminen puolestaan edellyttävät laajoja ja aikaavieviä järjestelyjä. Pohjoismaiden sopimusten allekirjoituksen yhteydessä kaikki Pohjoismaat vahvistivat pyrkivänsä siihen, että sopimuksia voidaan niiden osalta alkaa soveltaa vuoden 1999 alussa. Todennäköistä kuitenkin on, että soveltamisen aloittaminen siirtyy ainakin vuoteen 2000 Schengenin tietojärjestelmän laajentamistarpeen vuoksi.

3. Sopimusten keskeinen sisältö ja Suomea koskevat näkökohdat

Schengenin sopimusten tarkoitus on henkilöiden rajatarkastusten poistaminen sopimuspuolten välisiltä rajoilta ja yhdenmukaisten tarkastusten toteuttaminen sopimuspuolina olevien valtioiden ulkorajoilla. Sopimuksilla pyritään toteuttamaan sen sopimuspuolina olevien valtioiden välillä Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 7 a artiklassa tarkoitettu henkilöiden ja tavaroiden vapaa liikkuminen. Samalla sopimukset ennakoivat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.1 artiklassa tarkoitettua yhteistä turvapaikka-, maahanmuutto- ja ulkorajapolitiikkaa. Schengenin sopimusten määräykset on tarkoitettu sovellettavaksi vain niin kauan, kunnes Euroopan unionin vastaavat järjestelyt tulevat voimaan.

3.1. Pöytäkirja Suomen liittymisestä Schengenin sopimukseen

Schengen-yhteistyössä vakiintunutta mallia noudattaen lyhyt liittymispöytäkirja sisältää vain sopimusteknisiä määräyksiä Suomen liittymisestä Schengenin sopimuksen sopimuspuoleksi. Sen liitteenä oleva Schengenin sopimus antaa liittymispöytäkirjalle sen oikeudellisen ja asiallisen sisällön.

Kuten edellä sopimusten valmistelua kuvattaessa on todettu, Schengenin sopimus sisältää konkreettisten velvoitteiden sijasta lähinnä sen alkuperäisiä sopimuspuolia koskevia yhteisiä tavoitteita ja periaatteita, joita edelleen kehittämällä oli tarkoitus edistää henkilöiden ja tavaroiden vapaan liikkuvuuden toteutumista. Sisämarkkinoiden ja tulliliiton toteutumisen myötä useat siinä sovitut tavoitteet on täytetty tai niistä on annettu tarkempia säädöksiä Euroopan unionissa. Sopimuksessa määritellyt lyhyellä aikavälillä toteutettavat toimenpiteet rajatarkastusten helpottamiseksi koskevat sen alkuperäisiä sopimuspuolia ja on aikanaan toteutettu niiden välillä. Sopimukseen sisältyvät henkilöiden liikkumisvapauteen tähtäävät pitkän aikavälin tavoitteet puolestaan ovat olleet pohjana Schengenin yleissopimukselle, jossa ne on täsmennetty ja konkretisoitu.

3.2. Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen

Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen sisältää Schengen-yhteistyössä vakiintuneen tavan mukaan tavanomaisten liittymismääräysten lisäksi yleissopimuksen 40, 41 ja 65 artiklan mu-

kaisesta poliisiyhteistyöstä ja oikeusavusta vastaavia toimivaltaisia viranomaisia koskevat artiklat. Siinä on myös vahvistettu pohjoismaisen passiunionin jatkuvuus Schengen-yhteistyön rinnalla. Liittymissopimuksen keskeiset oikeudelliset velvoitteet ovat sen liitteenä olevassa Schengenin yleissopimuksessa, jonka sopimuspuoleksi Suomi liittymissopimuksella tulee.

Schengenin yleissopimuksen tarkoitus on toteuttaa Schengenin sopimuksessa sovitut pitkän aikavälin tavoitteet lakkauttamalla henkilöiden tarkastukset sisärajoilla ja toteuttamalla yhdenmukaiset ulkorajatarkastukset. Tarkastusten lakkauttamisen vastapainona yleissopimus sisältää laajan kokonaisuuden sisä- ja oikeusviranomaisten yhteistyömahdollisuuksia parantavia toimenpiteitä, joiden tarkoitus on ehkäistä vapaan liikkuvuuden mahdollisia haittavaikutuksia. Siinä on myös yksityiskohtaiset määräykset Schengen-yhteistyön keskeisestä työvälineestä, yhteisestä tietojärjestelmästä ja siihen liittyvät tietosuojamääräykset. Yleissopimuksessa on lisäksi määritelty yleissopimuksen soveltamista valvovan ja soveltamisohjeita antavan toimeenpanevan komitean asema.

Sisärajat

Sisärajoja koskevat määräykset ovat yleissopimuksen 2 artiklassa. Yleissopimuksen keskeisen periaatteen mukaan sen sopimuspuolina olevien valtioiden väliset rajat voidaan ylittää mistä tahansa ilman henkilöiden tarkastusta. Sisärajoina pidetään tällöin yhteisiä maarajoja, lentoasemia sopimuspuolten välisten sisäisten lentojen osalta ja satamia, joissa on sopimuspuolten välistä säännönmukaista reittiliikennettä. Poikkeuksellisissa tilanteissa voidaan myös sisärajoilla ottaa rajoitetuksi ajaksi käyttöön rajatarkastukset yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi. Yleissopimus ei estä sen sopimuspuolina olevia valtioita suorittamasta sisärajatarkastusten sijasta henkilöiden tarkastuksia rajanläheisillä alueilla kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Ulkorajojen valvonta ja ulkorajatarkastukset

Yleissopimuksen sopimuspuolina olevien valtioiden ja kolmansien valtioiden väliset rajat voidaan ylittää vain rajanylityspaikkojen kautta. Sisärajoilta poistettujen tarkastusten sijasta suoritetaan yleissopimuksen perusteella kaikilla Schengen-alueen ulkorajoilla yhdenmukaiset tarkastukset niiden kansallisen lainsäädännön edellyttämässä järjestyksessä. Ulkorajatarkastusten suorittamisesta ja maahantuloedellytyksistä on määräyksiä yleissopimuksen 3 — 8 artiklassa. Ulkorajatarkastuksiin sovellettavat yhteiset menettelytavat vahvistaa Schengenin toimeenpaneva komitea. Ulkorajatarkastusten asianmukaista suorittamista varten tarkastuksista vastaavilla viranomaisilla on yhteys Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään.

Ulkorajoina pidetään kolmanteen valtioon rajoittuvien maarajojen sekä merirajojen lisäksi myös lentoasemia ja satamia siltä osin kuin niissä on liikennettä kolmansiin valtioihin. Sen vuoksi kansainvälisillä lentokentillä ja satamissa on noudatettava sekä ulko- että sisärajan ylittämiseen liittyviä sopimusmääräyksiä ja tämän vuoksi niiden rakenteet on järjestettävä siten, että ulkoinen ja sisäinen liikenne voidaan erotella toisistaan.

Suomella on yleissopimuksen mukainen ulkoraja Venäjän ja Viron kanssa, minkä lisäksi ulkorajamääräyksiä sovelletaan myös kansainvälisillä lentokentillä ja satamissa. Suomen suorittamat henkilöliikenteen rajatarkastukset vastaavat suurimmaksi osaksi jo nykyisellään Schengenin edellyttämää tasoa. Lentoasemilla on kuitenkin tehtävä uudelleenjärjestelyjä ulkoisen ja sisäisen liikenteen erottelemiseksi.

Ulkorajan ylityksen yhteydessä jokaisen, myös sopimuspuolten kansalaisten, henkilöllisyys on todettava matkustusasiakirjasta. Lisäksi kolmannen valtion kansalaisten maahantuloedellytykset, jotka on määritelty yleissopimuksessa, on selvitettävä. Matkustusasiakirjan lisäksi tällöin tarkistetaan ainakin viisumi, toimeentuloon ja paluumatkaan riittävät varat sekä se, että henkilö ei ole Schengenin yleissopimuksen mukaisessa yhteisessä maahantulokieltoluettelossa. Tarkastuksessa on lisäksi otettava huomioon kaikkien sopimuspuolien kansalliseen turvallisuuteen ja yleiseen järjestykseen vaikuttavat seikat. Yleissopimuksen edellyttämä ulkorajatarkastus puuttuu henkilöiden perusoikeuksiin voimakkaammin kuin Suomen lainsäädäntö on tähän asti edellyttänyt, mikä on kuitenkin perusteltua sisäisen turvallisuuden varmistamiseksi henkilöiden vapaan liikkuvuuden vastapainona. Sopimuspuoli voi yleissopimuksessa mainituista syistä poikkeustapauksissa päästää maahan myös sellaisen ulkomaalaisen, joka ei täytä kaikkia

maahantulon edellytyksiä, mutta tällöin henkilöllä ei ole oikeutta siirtyä muiden sopimuspuolten alueelle.

Viisumit ja kolmannen valtion kansalaisten liikkuminen Schengen-alueella

Yleissopimuksen 9—27 artikloissa on määräyksiä viisumipolitiikan harmonisoimisesta ja yhteisestä viisumista, sen myöntämisedellytyksistä sekä kolmansien valtion kansalaisten oleskelusta ja liikkumisesta Schengen-alueella. Sopimuspuolten myöntämä Schengen-viisumi oikeuttaa sen haltijan oleskelemaan kaikkien sopimuspuolten alueella yhteensä enintään kolmen kuukauden ajan kuuden kuukauden ajanjakson aikana. Oleskelun enimmäisaika vastaa myös pohjoismaisessa käytännössä omaksuttuja rajoituksia. Schengen-viisumin myöntämisedellytykset on määritelty yleissopimuksessa ja toimeenpanevan komitean yleissopimuksen perusteella hyväksymissä soveltamisohjeissa. Schengen-viisumin myöntämisedellytykset ovat jonkin verran tiukemmat kuin Suomen nykyisin noudattama käytäntö, joskaan yhteisten viisumiohjeiden soveltamisessa ei ole vielä päästy yhdenmukaiseen käytäntöön kaikkien yleissopimusta jo soveltavien valtioidenkaan kesken. Erityistapauksissa voidaan Schengen-viisumin sijasta myöntää myös kelpoisuusalueeltaan rajoitettu kansallinen viisumi. Yleissopimuksen perusteella Schengen-yhteistyön puitteissa on päätetty myös viisumimaksujen harmonisoinnista. Viisumihakemusten käsittelyssä käytetään hyväksi Schengenin yhteistä tietojärjestelmää.

Schengen-yhteistyön puitteissa on sovittu, minkä maiden kansalaiset ovat viisumivapaita ja minkä maiden kansalaiset viisumivelvollisia kaikkiin sopimuspuolena oleviin valtioihin. Lisäksi on joukko maita, joiden osalta ei ole toistaiseksi päästy yksimielisyyteen viisumipakon poistamisesta kaikissa sopimuspuolena olevissa valtioissa. Viimeksimainittuja maita ovat muun muassa kaikki Baltian maat, joiden osalta päätösvalta on siten sopimuspuolilla. Pohjoismaat ovat sopineet kaikkien Baltian maiden kanssa viisumivapaudesta ja informoineet tästä myös Schengenin sopimusten sopimuspuolia yleissopimuksen edellyttämällä tavalla, vaikka yleissopimuksen määräykset eivät vielä muodollisesti Pohjoismaita velvoitakaan. Lisäksi viisumivelvollisten maiden luetteloon sisältyy eräitä valtioita, joiden kanssa Suomella on voimassa viisumivapausjärjestelyt, jotka on jo purettu tai puretaan yleissopimuksen voimaantuloon mennessä.

Yleissopimuksessa on myös määräyksiä laillisesti sopimuspuolena olevassa valtiossa oleskelevan ulkomaalaisen (muun kuin sopimuspuolen kansalaisen) liikkumisesta sopimuspuolten alueella. Kuten edellä on selostettu, Schengen-viisumi oikeuttaa ulkomaalaisen oleskelemaan tilapäisesti kaikkien sopimuspuolten alueella enintään kolmen kuukauden ajan yhtäjaksoisesti. Pitempiaikaista oleskelua varten tarvittava oleskelulupa on edelleen kansallinen lupa, joka myönnetään kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Voimassaolevan, sopimuspuolen myöntämän oleskeluluvan turvin sen haltija voi oleskella tilapäisesti kaikkien sopimuspuolten alueella ilman erillistä viisumia. Yleissopimus edellyttää ulkomaalaisten ilmoittautumisvelvollisuuden käyttöönottoa siihen liittyneissä valtioissa, mitä Suomen lainsäädäntö ei tällä hetkellä edellytä.

Kuljetusyhtiöiden vastuu

Yleissopimuksen 26 artikla edellyttää, että sopimuspuolet säätävät sisäisessä lainsäädännössään kolmansien valtioiden kansalaisia Schengen-alueelle kuljettavien liikenteenharjoittajien velvollisuudesta varmistua siitä, että näillä on tarvittavat matkustusasiakirjat, sekä liikenteenharjoittajien takaisinkuljetusvelvollisuudesta. Lisäksi siinä edellytetään, että sopimuspuolet ottavat käyttöön seuraamuksia niitä liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka kuljettavat Schengen-alueelle ulkomaalaisia, joilla ei ole tarvittavia matkustusasiakirjoja. Sanktio on toteutettava noudattaen pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan määräyksiä (SopS 77—78/1968, jäljempänä *Geneven yleissopimus ja sen pöytäkirja*), ja kunkin sopimuspuolen perustuslakia. Suomessa 26 artiklan velvoite esitetään toteutettavaksi lisäämällä rikoslain 16 lukuun uusi 29 §, jossa ilman matkustusasiakirjoja olevan matkustajan kuljettaminen säädetään rangaistavaksi. Määräys on tarkoitettu sovellettavaksi tapauksissa, joissa liikenteenharjoittaja on laiminlyönyt matkustusasiakirjojen mukanaolon tarkistuksen. Toimenpiteistä luopumisesta määrättäisiin rikoslain 16 luvun 30 §:ssä.

Turvapaikkahakemukset

Yleissopimuksen 28—38 artikloissa on määräyksiä turvapaikkahakemusten käsittelystä. Kyseiset yleissopimuksen määräykset ovat syrjäytyneet sen johdosta, että Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioon jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion ratkaisemisesta tehty yleissopimus (Dublinin yleissopimus, SopS 85/1997) on tullut voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997. Yleissopimuksen määräysten korvaamisesta Dublinin yleissopimuksella on sovittu sopimuspuolten välillä tehdyllä niin sanotulla Bonnin pöytäkirjalla 26 päivänä huhtikuuta 1994. Suomen osalta Dublinin yleissopimus tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998 eivätkä Schengenin yleissopimuksen turvapaikkamääräykset siten tule Suomessa sovellettavaksi.

Schengenin yleissopimuksen suhde Geneven yleissopimukseen ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen

Schengenin yleissopimuksen turvapaikkahakemuksia koskevat artiklat ovat syrjäytyneet Dublinin yleissopimuksen voimaantulon myötä. Yleissopimus sisältää kuitenkin edelleen määräyksiä ja tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa on arvioitava sen suhdetta Geneven yleissopimukseen ja sen pöytäkirjaan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen (SopS 18—19/1990, jäljempänä *Euroopan ihmisoikeussopimus*). Schengenin yleissopimuksessa on nimenomaisesti todettu (135 artikla), että yleissopimusta sovellettaessa noudatetaan Geneven yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan määräyksiä, joissa määritellään pakolaisille annettava vähimmäissuoja. Sen sijaan Schengenin yleissopimukseen ei sisälly viittausta Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Yleissopimuksen 134 artiklan mukaan sen määräyksiä sovelletaan vain sikäli kuin ne eivät ole ristiriidassa yhteisöoikeuden säännösten kanssa. Euroopan unionin oikeuteen kuuluvat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F ja K 2 artiklan mukaisesti muun muassa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaa koskevat kansainväliset yleissopimukset, joiden sopimuspuolia jäsenvaltiot ovat. Kaikki unionin jäsenvaltiot ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolia. Schengenin yleissopimusta sovelletaan näin ollen sekä Geneven yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan että Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset huomioonottaen.

Poliisiyhteistyö

Poliisiyhteistyötä koskevat määräykset ovat yleissopimuksen 39—47 artikloissa. Ne muodostavat keskeisen osa yleissopimuksen sääntelemistä korvaavista toimenpiteistä, joiden avulla on tarkoitus ehkäistä sisärajatarkastus ten poistamisesta aiheutuvia haittoja ja parantaa poliisin toimintamahdollisuuksia. Poliisiyhteistyötä koskevien määräysten merkitys on myös erityisesti korostunut viime vuosina rikollisuuden kansainvälistymisen myötä.

Sopimuspuolet sitoutuvat yhteiseen perusperiaatteeseen, jonka mukaan niiden poliisiviranomaiset tekevät yhteistyötä ja antavat virka-apua toisten sopimuspuolten poliisiviranomaisille rikosten ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Avunanto tapahtuu kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja viranomaisten toimivallan puitteissa. Yhteistyö tapahtuu muun muassa tietojenvaihtoa ja yhdyshenkilöiden vaihtoa kehittämällä. Schengenin yhteinen tietojärjestelmä on myös poliisiyhteistyön keskeinen työväline.

Poliisiyhteistyön keskeiset operatiiviset määräykset ovat yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa, joissa on määritelty rajan yli toisen sopimuspuolen alueelle ulottuvan tarkkailun ja takaa-ajon edellytykset ja toteuttamistavat. Yleissopimuksen määräykset selventävät samalla myös Pohjoismaiden välillä jo perinteisesti harjoitettua poliisiyhteistyötä. Takaa-ajo voi tapahtua ainoastaan maarajan ylitse, joten Suomen osalta se tulee koskemaan Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välistä maarajaa. Rajan yli ulottuvan tarkkailun suorittaminen ei edellytä yhteistä maarajaa vaan voi tapahtua kaikkien sopimuspuolten välillä. Sekä tarkkailu että takaa-ajo tapahtuvat yleissopimuksessa tarkoin määritellyin edellytyksin ja yleensä sen valtion etukäteissuostumuksen perusteella, jonka alueella tehtävää halutaan suorittaa, mutta kiireellisissä tapauksissa se voi tapahtua ilman ennakolta hankittavaa suostumusta. Tarkkailua ja takaa-ajoa suorittavalla virkamiehellä on oikeus kantaa virka-asetta, jonka käyttö on rajoitettu hätävarjelutilanteisiin. Takaa-ajavilla virkamiehillä on lisäksi kiinniotto-oikeus toisen sopimuspuolen alueella. Rajan yli ulottuva tarkkailu ja takaa-ajo ta-

pahtuvat sen valtion lainsäädäntöä noudattaen, jonka alueella toiminta suoritetaan, ja kyseisen valtion viranomaisten valvonnassa.

Yleissopimuksessa määriteltyjen puitteiden pohjalta rajan yli ulottuvan tarkkailun ja takaa-ajon edellytykset täsmennetään kahdenvälisin sopimuksin sopimuspuolten kesken. Suomen, Ruotsin ja Norjan kesken valmistellaan parhaillaan täydentävää sopimusta siten, että järjestely voidaan saattaa voimaan, kun Schengenin sopimusten soveltaminen pohjoismaissa alkaa. Suomella on jo Ruotsin ja Norjan kanssa voimassa kahdenväliset rajatulliyhteistyösopimukset (SopS 1—2/1993 ja 36—37/1969), joiden perusteella tulliviranomaiset voivat toimia valvontavyöhykkeellä molemmin puolin rajaa.

Liittymissopimuksessa on nimetty ne viranomaiset, jotka voivat suorittaa rajan yli ulottuvaa tarkkailua ja takaa-ajoa. Suomessa tällaisia viranomaisia ovat poliisin sekä rajoitetusti rajavartiolaitoksen ja tullin virkamiehet. Yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä vahvistetaan Schengenin sopimusten tallettajalle tehtävällä ilmoituksella takaa-ajon alueelliset ja ajalliset rajoitukset ja tehtävää suorittavan virkamiehen kiinniottooikeuden edellytykset. Yleissopimuksen 40 ja 41 artikloihin perustuva poliisiyhteistyö samoin kuin 41 artiklan perusteella rajan yli tapahtuvan takaa-ajon edellytyksistä annettava selitys edellyttävät Suomen lainsäädäntöön muutoksia, jotka ovat Schengenin yleissopimuksesta johtuvista lainsäädännön muutoksista periaatteelliselta merkitykseltään suurimmat.

Oikeusapu rikosasioissa

Yleissopimuksen 48—69 artiklojen oikeusapua koskevat määräykset on tarkoitettu täydentämään ja täsmentämään keskeisten oikeusapua rikosasioissa koskevien kansainvälisten yleissopimusten määräyksiä. Suomi, kuten muut Pohjoismaat ja Schengenin sopimusten sopimuspuolet, on sopimuspuolena niissä yleissopimuksissa, joihin Schengenin yleissopimuksen täydentävät määräykset liittyvät. Suomen voimassa oleva lainsäädäntö myös vastaa pitkälle Schengenin yleissopimuksen oikeusapua koskevia määräyksiä.

Schengenin yleissopimuksen tarkoitus on sen sopimuspuolten välisissä suhteissa yksinkertaistaa rikosasioiden johdosta tapahtuvaan oikeusavun pyytämiseen ja antamiseen liittyviä menettelytapoja ja täydentää keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 29—30/1981) määräyksiä. Yleissopimuksen oikeusapua koskevassa osassa on lisäksi määräyksiä rikoksentekijän luovuttamisesta, jotka täydentävät rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (SopS 32—33/1971) yksinkertaistamalla luovutuspyyntöihin liittyviä menettelytapoja ja täsmentämällä yleissopimuksessa määriteltyjä luovutusperusteita. Edelleen yleissopimukses sa on määräyksiä rikostuomioiden täytäntöönpanon siirrosta ja toisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa annetun tuomion tunnustamisesta. Rikoksentekijän luovuttamista ja rikostuomioiden täytäntöönpanon siirtoa koskevat yleissopimuksen artiklat tulevat aikanaan syrjäytymään, kun unionin jäsenvaltioiden välinen yleissopimus jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (EYVL N:o C 313/11, 23.10.1996) ja yleissopimus Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta (EYVL N:o C 316/48, 27.11.1995) tulevat voimaan. Yleissopimusten voimaansaattaminen on Suomessa parhaillaan valmisteltavana.

Huumausaineet

Yleissopimuksen 70—76 artiklassa on huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden sekä lailliseen että laittomaan kauppaan liittyvät määräykset, jotka täydentävät Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksia. Suomi on näiden yleissopimusten sopimuspuoli (SopS 43/1965, 60/1976, 44/1994). Schengenin yleissopimuksen mukaan aineiden laittoman maahantuonnin estämiseen tähtäävät toimenpiteet keskitetään ulkorajatarkastusten yhteyteen. Laitonta kauppaa pyritään torjumaan syventämällä poliisi- ja tulliviranomaisten yhteistyötä, tietojenvaihtoa kehittämällä ja kansallisin lainsäädäntöä yhdenmukaistamalla. Myös keskinäisen oikeusavun tehostamiseen kiinnitetään huomiota. Laittoman kaupan tuottojen takavarikointi mahdollistetaan valtion sisäisellä lainsäädännöllä. Yleissopimus määrää myös laittoman kaupan valvottujen läpilaskujen käyttöönotosta. Laillisen kaupan osalta pyritään yhdenmukaistamaan ja selkeyttämään kansallisia säännöksiä yleissopimuksessa asetettujen vähimmäisvaatimusten avulla.

Ampuma-aseet

Ampuma-aseita koskevien 77—91 artiklojen tarkoituksena on ampuma-aseiden ja -tarvikkeiden hallussapidon ja kaupan valvontaa säätelevien kansallisten lainsäädäntöjen yhdenmukaistaminen ja tietojenvaihdon kehittäminen Yleissopimuksen edellyttämät määräykset ovat vähimmäisvaatimuksia, joten kansalliseen lainsäädäntöön voidaan sisällyttää tiukempia määräyksiä. Määräykset ovat osin päällekkäisiä ampuma-aseiden hankinnasta ja hallussapidosta annetun EY:n direktiivin 91/477/ETY kanssa, mutta osin myös pidemmälle meneviä kuin yhteisön lainsäädännön säännökset, joten niitä sovelletaan toistaiseksi edelleen Schengenin sopimusten sopimuspuolten välillä. Suomessa Schengenin yleissopimuksen ampuma-aseita koskevat määräykset on otettu tarpeellisin osin huomioon uudessa ampuma-aselaissa (1/1998).

Tietojärjestelmä

Schengenin yleissopimuksen soveltamisen ja sisärajatarkastusten lakkauttamisen keskeinen edellytys on nopea ja varma tietojenvaihto sopimuspuolten viranomaisten välillä. Tätä tarkoitusta varten yleissopimuksen 92—119 artikloissa määrätään yhteisen atk-pohjaisen tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta ja sen kustannusten jakamisesta. Tietojärjestelmä koostuu Strasbourgissa sijaitsevasta keskusyksiköstä (C.SIS) ja siihen yhteydessä olevista, sopimuspuolten ylläpitämistä kansallisista järjestelmistä (N.SIS), joiden toiminnasta vastaa kansallinen tietojärjestelmäyksikkö (SIRENE). Suomen kansallinen SIRENE-toimisto on tarkoitus perustaa keskusrikospoliisin yhteyteen, joka vastaa myös Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen (Europol) mukaisesti perustettavana kansallisen yksikön toiminnasta (EYVL N:o C 316, 27.11.1995, HE 136/1997 vp). Suomi on hyväksynyt Europol-sopimuksen 30.12.1997.

Järjestelmän käyttöoikeus tulisi Suomessa olemaan poliisin lisäksi niille kuuluvien tehtävien hoitamiseen liittyvissä asioissa rajavartiolaitoksella, ulkomaalaisvirastolla, tullilla ja ulkoasiainministeriöllä. Schengenin tietojärjestelmään liittymisen edellyttämät ehdotukset lainsäädännön muuttamiseksi sisältyvät poliisin henkilörekisterilain muuttamisesta keväällä 1998 annettavaan lakiehdotukseen.

Yleissopimuksessa on lisäksi määritelty, mitkä tiedot sisällytetään tietojärjestelmään, mihin tarkoitukseen järjestelmässä olevia tietoja voidaan käyttää, millä viranomaisilla on tietojärjestelmän käyttöoikeus ja miten tietojärjestelmään sisältyvien henkilötietojen tietosuoja on järjestettävä. Tietojärjestelmään syötetään tiedot muun muassa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista varten etsittävistä henkilöistä, maahantulokieltoon määrätyistä kolmansien valtioiden kansalaisista, kadonneista henkilöistä, haasteen tiedoksiantoa tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten etsittävistä henkilöistä, todistajista ja myös takavarikoitavista esineistä ja varastetuksi ilmoitetuista ajoneuvoista.

Tietosuoja

Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään kerätään suuri määrä henkilötietoja, joita siihen oikeutetut viranomaiset käyttävät kaikissa sopimuspuolena olevissa valtioissa. Tietojenvaihdon laadun ja suuret mittasuhteet huomioon ottaen yleissopimuksen yhteistä tietojärjestelmää koskeviin 102—118 ja 126—130 artikloihin sisältyvät myös tarkat määräykset henkilötietojen käytöstä, suojaamisesta, niiden paikkansapitävyyden varmistamisesta ja säilytysajoista kansallisen rekisteröinnin ja sopimuspuolten välisen tietojenvaihdon yhteydessä. Yleissopimuksessa on määritelty, mitkä tiedot voidaan sisällyttää yhteiseen tietojärjestelmään, mutta jokainen valtio ratkaisee viime kädessä itse, mitä henkilötietoja se järjestelmään ilmoittaa.

Yleissopimus edellyttää sopimuspuolten turvaavan sisäisin lainsäädäntötoimin henkilötietojen vähimmäissuojan yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen (SopS 35—36/1992) vähimmäisvaatimusten mukaisesti. Sopimuspuolten on lisäksi muun muassa nimettävä kansallinen valvontaviranomainen kansallisen tietojärjestelmän toiminnan valvontaa varten. Suomessa valvontatehtävää hoitaisi tietosuojavaltuutettu. Yksilön oikeuksien turvaamiseksi jokaisella on oikeus saada tieto itseään koskevista tietojärjestelmään syötetyistä tiedoista ja vaatia virheellisten tietojen korjaamista. Yleissopimuksen tietosuojaa koskevat määräykset edellyttävät Suomessa poliisin henkilörekisterin osalta

jonkin verran nykyistä tarkempia säännöksiä henkilötietojen suojaamisesta.

Schengen-yhteistyön rakenne ja päätöksentekojärjestelmä

Schengen-yhteistyö on nykymuodossaan hallitusten välistä yhteistyötä. Sillä ei perusteta kansainvälistä toimielintä, joka olisi kansainvälisen oikeuden subjekti ja jolla siten voisi olla oikeuksia tai velvollisuuksia valtioihin tai kansainvälisiin järjestöihin nähden. Päätökset tehdään yksimielisesti ja ne perustavat sopimuspuolten välille kansainvälisoikeudellisia velvoitteita, mutta kunkin sopimuspuolena olevan valtion asia on saattaa Schengen-yhteistyön puitteissa tehdyt päätökset osaksi kansallista lainsäädäntöään.

Schengen-yhteistyön edellyttämiä hallinnollisia ja teknisiä palveluja varten sopimuspuolet ylläpitävät pientä sihteeristöä, joka on sijoitettu Benelux-talousunionin tiloihin Brysseliin. Henkilöstön määrä on noin 50, josta suurin osa on tulkkeja ja kääntäjiä. Virkamieskokoukset järjestetään yleensä sihteeristön tiloissa. Schengen-yhteistyötä vetää puolivuosittain vaihtuva puheenjohtajamaa, joka myös hoitaa asioiden valmistelun ja asiakirjojen laatimisen sihteeristön antaessa lähinnä teknistä apua. Vuoden 1998 ensimmäisen puoliskon puheenjohtaja on Belgia ja toisen Saksa.

Schengen-yhteistyötä ohjaava ja valvova elin on toimeenpaneva komitea, josta on määräykset yleissopimuksen 131—133 artikloissa. Se valvoo 131 artiklan määräyksen perusteella yleissopimuksen soveltamista. Lisäksi sille on annettu yleissopimuksessa eräillä erityismääräyksillä toimivalta antaa ohjeita yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Jokaisella sopimuspuolella on komiteassa yksi paikka ja edustajana toimii ministeri, jonka toimialaan yleissopimuksen soveltaminen kuuluu. Suomen edustautumisesta on tähän asti vastannut sisäasiainministeri, jonka toimialaan suurin osa Schengen-yhteistyössä käsiteltävistä asioista Suomessa kuuluu. Sisäasiainministeri toimii jatkossakin Suomen edustajana toimeenpanevassa komiteassa ja sisäasiainministeriö vastaa Schengen-yhteistyön kansallisesta yhteensovittamisesta. Varsinaisen edustajan apuna on tarvittava määrä avustajia, joilla on myös puheoikeus komitean kokouksissa. Toimeenpaneva komitea kokoontuu keskimäärin kaksi kertaa puolivuotiskauden aikana.

Toimeenpaneva komitea perustaa tarvittavat työryhmät valmistelemaan päätöksiä tai muita tehtäviä varten. Myös työryhmissä kaikilla sopimuspuolilla on edustaja. Työryhmistä tärkein on työryhmien toimintaa koordinoiva keskusryhmä, jossa edustajina ovat Schengen-asioista sopimuspuolena olevissa valtioissa vastaavien ministeriöiden korkeat virkamiehet. Keskusryhmä valmistelee toimeenpanevan komitean tapaamiset ja antaa komitealle alemmista työryhmistä tulevat päätösesitykset tai palauttaa ne tarvittaessa uudelleen valmisteltavaksi. Sen alaisuudessa toimii viisi työryhmää, jotka ovat SIS-ohjausryhmä, poliisi ja turvallisuus, viisumi-turvapaikka-takaisinotto, oikeudellinen yhteistyö ja ulkosuhteet. Niillä on puolestaan useita alatyöryhmiä. Lisäksi suoraan keskusryhmän alaisena toimii pysyvä hallintokomitea, joka vastaa muun muassa Schengen-yhteistyön talousarvioiden valmistelusta ja henkilöstöasioista, sekä sopimukset ja säädökset -työryhmä, jossa valmistellaan Schengen-yhteistyön puitteissa tehtäviä sopimuksia ja käsitellään yleissopimuksen tulkintakysymyksiä.

Yhteinen valvontaelin (JSA) on Schengen-yhteistyön organisaatiosta erillinen ja siitä riippumaton, tietosuojakysymyksiä valvova toimielin, josta on määräykset yleissopimuksen 115 artiklassa. Sen ensisijainen tehtävä on valvoa Schengenin yhteisen tietojärjestelmän Strasbourgissa sijaitsevan keskusyksikön toimintaa ja yleissopimuksen tietojärjestelmään liittyvien määräysten noudattamista. Liittyminen Schengenin sopimusten sopimuspuoleksi ei automaattisesti johda edustukseen valvontaelimessä, vaan se päättää uusien sopimuspuolten kutsumisesta mukaan toimintaansa siinä vaiheessa, kun se katsoo kyseisen valtion täyttävän yleissopimuksen tietosuojavaatimukset. Pohjoismaat on kutsuttu vuonna 1997 seuraamaan valvontaelimen toimintaa tarkkailijoina. JSA:n jäseninä ovat kansallisten tietosuojaa valvovien elinten edustajat. Suomen edustautumisesta valvontaelimessä vastaa tietosuojavaltuutetun toimisto.

Schengenin säännöstö

Schengenin sopimuksiin liittyvä valtio sitoutuu samalla Schengenin säännöstöön, jonka se saattaa voimaan valtionsisäisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Schengenin säännöstön keskeiset instrumentit ovat

Schengenin yleissopimus ja Schengenin sopimus. Schengen-yhteistyön varsinainen oikeudellinen perusta on Schengenin yleissopimus, joka perustuu Schengenin sopimuksessa sovituille periaatteille ja tavoitteille. Säännöstöön kuuluvat myös sopimuksiin liittyneiden valtioiden liittymissopimukset. Säännöstöön sisältyvät lisäksi Schengenin sopimusten muuttamista koskevat sopimukset, Schengenin sopimusten sopimuspuolten ja kolmansien valtioiden väliset sopimukset sekä yleissopimuksen perusteella tehdyt sopimukset yleissopimuksen määräysten soveltamisen päättymisestä sen jälkeen, kun ne on korvattu Euroopan unionin puitteissa toteutetuilla järjestelyillä.

Säännöstöön kuuluvat lisäksi toimeenpanevan komitean yleissopimuksen perusteella antamat päätökset ja julistukset, jotka sisältävät tavallisesti yleissopimuksen soveltamiseen liittyviä kannanottoja ja ohjeita sekä Schengen-yhteistyön hallinnoimiseen liittyviä päätöksiä. Edelleen säännöstöön kuuluvat yleissopimuksen määräysten perusteella toimeenpanevassa komiteassa tai sen siirtämän päätösvallan nojalla muissa Schengenin toimielimissä tehdyt päätökset ja julistukset. Tärkeimpiä niistä ovat sopimuksia soveltaville viranomaisille soveltamisohjeeksi tarkoitetut käsikirjat. Tällaisia ohjeistuksia on annettu viisumiasioiden käsittelystä, ulkorajatarkastusten suorittamisesta , kansallisen tietojärjestelmäyksikön toiminnan järjestämisestä ja poliisiyhteistyöstä. Yleissopimuksen perusteella annettuja ohjeistuksia selostetaan lähemmin esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kyseisten yleissopimuksen artiklojen yhteydessä.

3.3. Islannin ja Norjan kanssa tehty yhteistyösopimus

Yhteistyösopimuksessa Schengenin sopimusten sopimuspuolet mukaanlukien kolme EU-pohjoismaata, Islanti ja Norja sitoutuvat soveltamaan keskinäisissä suhteissaan Schengenin yleissopimuksen määräyksiä. Yhteistyösopimuksen keskeinen sisältö on Islannin ja Norjan aseman määrittely Schengen-yhteistyössä ja sen puitteissa tapahtuvassa päätöksenteossa, koska se poikkeaa yleissopimuksen sopimuspuoleksi liittyvien valtioiden asemasta, joka määräytyy suoraan yleissopimuksen perusteella. Yhteistyösopimuksen perusteella Islanti ja Norja osallistuvat Schengen-yhteistyöhön sen kaikilla tasoilla ja niillä on puhe- ja aloiteoikeus, mutta niillä ei ole äänivaltaa päätöksenteossa, jossa kuitenkin niiden näkökannat otetaan huomioon. Lisäksi yhteistyösopimuksessa on liittymissopimuksista poiketen määräykset yhteistyön päättymisestä ja sopimuksen irtisanomisesta. Islanti ja Norja voivat irtisanoa yhteistyösopimuksen yksinään ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolet yhteisesti. Schengenin sopimusten sulautuessa Euroopan unioniin Amsterdamin sopimuksen perusteella Islannin ja Norjan asemasta on tarkoitus tehdä uusi sopimus Islannin, Norjan ja Euroopan unionin neuvoston välillä.

4. Schengenin sopimusten suhde Euroopan unioniin

Schengenin sopimukset syntyivät tarpeesta nopeuttaa henkilöiden liikkumisvapauden periaatteen toteutumista eräiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueella. Schengenin sopimukset on tarkoitettu väliaikaiseksi ratkaisuksi, jotka menettävät merkityksensä, kun samat kysymykset järjestetään kaikkia jäsenvaltioita sitovalla tavalla joko yhteisöoikeuden määräyksillä tai hallitusten välisin järjestelyin. Yleissopimuksen 134 artiklassa on määräys Schengenin määräysten toissijaisuudesta yhteisöoikeuteen nähden. Yleissopimuksen 142 artiklassa on säädetty menettelytavasta silloin, kun kaikkien jäsenvaltioiden välillä sovitaan vapaan liikkuvuuden toteuttamiseen liittyvistä järjestelyistä, jotka ovat päällekkäisiä Schengenin määräysten kanssa. Tavaroiden liikkumiseen liittyvät yleissopimuksen määräykset voidaan katsoa tosiasiallisesti kumoutuneiksi 134 artiklan perusteella sen jälkeen, kun sisämarkkinat ovat toteutuneet eikä niitä sen vuoksi enää sovelleta. Dublinin yleissopimuksen tultua voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997 sovellettiin puolestaan 142 artiklaa: Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolet sopivat Bonnissa 26 päivänä huhtikuuta 1994 tehdyllä pöytäkirjalla, että turvapaikkahakemusten käsittelyä koskevien Schengenin yleissopimuksen määräysten soveltaminen päättyy Dublinin yleissopimuksen voimaantulon myötä.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden hallitusten välisen konferenssin tuloksena 2 päivänä lokakuuta 1997 tehtyyn Euroopan unionin perussopimuksia muuttavaan Amsterdamin sopimukseen liitettiin pöytäkirja, jolla Schengen-järjestelmä sulautetaan Euroopan

unionin rakenteisiin (jäljempänä Schengen-pöytäkirja). Pöytäkirja tulee voimaan samanaikaisesti kuin itse sopimus, mahdollisesti vuonna 1999. Schengen-pöytäkirjan 1 artiklan mukaan 13 Schengenin sopimuksiin liittynyttä jäsenvaltiota oikeutetaan harjoittamaan pidemmälle menevää yhteistyötä Schengenin sopimusten ja niihin liittyvien sopimusten ja määräysten (Schengenin säännöstö) mukaisesti. Yhteistyötä harjoitetaan Eurooopan unionin oikeuden ja toimielinten puitteissa.

Schengen-pöytäkirjan tullessa voimaan Schengenin säännöstö siirtyy osaksi Euroopan unionin oikeutta, mutta sitä sovelletaan vain 13 jäsenvaltioon. Euroopan unionin neuvosto ottaa itselleen Schengenin toimeenpanevan komitean tehtävät ja toimivallan. Neuvosto päättää 13:n jäsenvaltion yksimielisellä päätöksellä säännösten integroimiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Neuvosto päättää 15 jäsenvaltion (mukaan lukien Iso-Britannia ja Irlanti) yksimielisellä päätöksellä siitä, mikä on kunkin Schengenin säännöksen ja päätöksen oikeudellinen perusta unionin perussopimusten mukaan. Näillä päätöksillä ratkaistaan Schengenin säännösten sijoittuminen yhteisön toimivaltaan Euroopan yhteisöjen perustamissopimukseen tai hallitustenväliseen yhteistyöhön Euroopan unionista tehtyy sopimukseen. Tähän määräykseen liittyvän julistuksen mukaan päätökset pyritään tekemään ennen pöytäkirjan voimaantuloa. Siltä varalta, ettei tässä onnistuta, artiklaan on sisällytetty määräys, jonka mukaan Schengenin säännöstön katsotaan kuuluvan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osastoon.

Pöytäkirjan mukaan neuvosto päättää 13 jäsenvaltion yksimielisellä päätöksellä siitä, milloin Schengenin säännöstöä aletaan soveltaa niihin jäsenvaltioihin, jotka ovat liittyneet Schengenin sopimuksiin mutta joiden osalta ei pöytäkirjan voimaantullessa ole tehty toimeenpanevan komitean päätöstä soveltamisen aloittamisesta. Tällaisia maita ovat tällä hetkellä Suomi, Ruotsi ja Tanska.

Pohjoismaiden osalta Schengenin sopimuksiin liittymisestä tehtyjen sopimusten ratifiointi on Amsterdamin sopimuksesta huolimatta edelleen tarpeellista, koska se on Schengenin järjestelmän ja samalla Schengenin säännöstön edellyttämä menettely, jonka kuluessa muut sopimuspuolet tutkivat liittymisedellytykset. Jos tämä tutkimisprosessi yhdistetään Amsterdamin sopimuksen ratifiointiin, tuloksena voi olla vaikeita viivästyksiä. Esimerkiksi Italian liittymissopimuksen ratifiointiprosessi kesti lähes seitsemän vuotta.

Schengen-pöytäkirjassa on Tanskaa koskeva artikla, jonka mukaan Tanskan oikeudet ja velvollisuudet suhteessa niihin Schengenin säännöstön osiin, joiden oikeudelliseksi perustaksi päätetään Rooman sopimuksen uusi osasto, määräytyvät sen mukaan, mitkä ne olivat ennen tätä päätöstä. Niiden Schengenin säännöstön osien osalta, joiden oikeudelliseksi perustaksi määrätään Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osasto, Tanskalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin sopimuspuolilla. Järjestely perustuu jo joulukuussa 1992 Edinburghin Eurooppa-neuvostossa todettuun Tanskan valtiosääntöoikeudelliseen tilanteeseen, jonka mukaan alojen siirto hallitustenvälisestä yhteistyöstä yhteisön toimivaltaan on Tanskan osalta mahdollista ainoastaan joko kansanäänestyksellä tai parlamentin viiden kuudesosan enemmistöllä tekemällä päätöksellä.

Schengen-pöytäkirjan mukaan Iso-Britannia ja/tai Irlanti voivat milloin tahansa pyytää saada osallistua Schengenin säännöstön säännöksiin tai osaan niistä. Neuvosto päättää pyyntöön suostumisesta 13 jäsenvaltion ja pyynnön esittäneen valtion yksimielisellä päätöksellä.

Kehitettäessä Schengenin säännöstöä edelleen aloitteiden on perustuttava unionin perussopimusten asianomaisiin artikloihin. Jos Iso-Britannia ja/tai Irlanti eivät ole kohtuullisen ajan kuluessa ilmoittaneet haluavansa osallistua Schengenin säännöstön edelleen kehittämiseen, sopimuspuolille katsotaan annetun Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 5 a artiklan tai unionisopimuksen 40 artiklan mukainen etenemisvaltuutus.

Schengen-pöytäkirja sääntelee myös suhdetta Islantiin ja Norjaan. Niiden osallistuminen Schengenin säännöstön soveltamiseen ja edelleen kehittämiseen perustuu vuoden 1996 yhteistyösopimukseen. Asianmukaisista menettelyistä sovitaan sopimuksessa, jonka neuvosto 13 jäsenvaltion yksimielisellä päätöksellä tekee näiden valtioiden kanssa. Sopimukseen sisällytetään määräykset Islannin ja Norjan osallistumisesta pöytäkirjan soveltamisesta aiheutuviin taloudellisiin seuraamuksiin. Neuvosto tekee 15 jäsenvaltion yksimielisellä päätöksellä erillisen sopimuksen, jossa määrätään oikeuksista ja velvollisuuksista toisaalta Iso-Britannian ja Irlannin

ja toisaalta Islannin ja Norjan välillä niillä Schengenin säännöstön aloilla, joita sovelletaan näihin valtioihin. Pöytäkirjan 6 artiklaan liittyvässä julistuksessa todetaan, että sopimuspuolet pyrkivät siihen, että sopimukset Islannin ja Norjan kanssa tehtävät sopimukset tulevat voimaan samalla kuin itse pöytäkirja. Niiden valmistelu on aloitettu Euroopan unionin neuvoston alaisessa työryhmässä.

Schengen-pöytäkirjan mukaan neuvosto päättää 15 jäsenvaltion määräenemmistöpäätöksellä menettelyistä, joilla Schengen-sihteeristö yhdistetään Euroopan unionin neuvoston sihteeristöön. Euroopan unionin laajentuessa tulevaisuudessa Schengenin säännöstöä pidetään osana säännöstöä, joka hakijavaltioiden on hyväksyttävä kokonaisuudessaan edellytyksenä jäseneksi pääsylle.

Schengen-pöytäkirjan liitteessä määritellään Schengenin säännöstö. Se koostuu Schengenin sopimuksista, myöhemmin allekirjoitetuista liittymissopimuksista, toimeen panevan komitean päätöksistä ja julistuksista sekä niiden Schengenin elinten päätöksistä, joille toimeenpaneva komitea on siirtänyt päätöksentekovaltaa.

5. Schengenin sopimusten suhde pohjoismaiseen passiunioniin

Pohjoismaiden Schengen-neuvottelujen keskeinen tavoite oli pohjoismaisen passi- ja liikkumisvapauden säilyttäminen ja yhdistäminen Schengen-yhteistyöhön. Pohjoismainen yhteistyö tapahtuu pohjoismaisen passiunionin puitteissa, jolla tarkoitetaan kahden sopimuksen kokonaisuutta: pöytäkirjaa Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa Pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan siihen tehtyine muutoksineen (SopS 17/1954 ja 38/1955) sekä Suomen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin välillä passintarkastusten poistamisesta Pohjoismaiden välisillä rajoilla 7 päivänä joulukuuta 1957 tehtyä sopimusta siihen tehtyine muutoksineen (SopS 10/1958, 26/1963, 70/1965, 47/1973, 43/1979, jäljempänä pohjoismainen passintarkastussopimus).

Pohjoismaiden liittymis- ja yhteistyösopimusten nimenomaisen määräyksen mukaisesti (Suomen liittymissopimuksen 5 artikla, yhteistyösopimuksen 4 artikla) Schengen-järjestely ei rajoita pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvaa yhteistyötä, kunhan se ei estä Schengenin sopimusten päämäärien toteutumista. Pohjoismaiden kesken on sovittu, että Schengenin sopimusten soveltamisen aloittamiseen mennessä selvitetään pohjoismaisten sopimusten mahdolliset muutostarpeet ja tehdään tarvittavat muutokset, jos niissä on Schengenin sopimusten määräysten kanssa ristiriidassa olevia määräyksiä.

Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen 13 artiklan mukainen pohjoismainen ulkomaalaisvaliokunta asetti vuonna 1996 asiantuntijatyöryhmän, jonka tehtävänä on Schengenin sopimusten ja Schengenin muun säännöstön perusteella selvittää, mitä muutoksia Pohjoismaiden mahdollinen liittyminen Schengenin sopimusjärjestelmään edellyttäisi pohjoismaiseen passintarkastussopimukseen.

Työryhmän alustavan kartoituksen mukaan Pohjoismaiden liittyminen Schengenin sopimuksiin ei tee pohjoismaista passintarkastussopimusta tarpeettomaksi, vaan sillä tulee edelleen olemaan itsenäistä merkitystä ainakin viisumipolitiikan yhtenäistämisen, takaisinottomääräysten sekä tietojenvaihdon osalta. Viimeksimainittu tapahtuu kaksi kertaa vuodessa kokoontuvassa pohjoismaisessa ulkomaalaisvaliokunnassa.

6. Esityksen vaikutukset

6.1. Esityksen taloudelliset vaikutukset

6.1.1. Yleistä

Schengenin sopimuksiin liittymisen taloudellisista vaikutuksista voidaan osittain esittää jo varsin tarkat laskelmat, mutta kokonaisvaikutuksista on vaikeaa tehdä kattavaa arviota. Schengen-yhteistyö tulee todennäköisesti välillisesti vaikuttamaan pitkällä aikavälillä toimintatapojen muuttumiseen ja viranomaisten tehtävien laajentumiseen. Schengen-yhteistyö ei ole vielä täysin vakiintunut; sopimusten soveltaminen alkoi vasta vuonna 1995, joten soveltaminen hakee osin vielä muotojaan. Yksi syy Pohjoismaiden pyrkimykselle liittyä mukaan Schengen-yhteistyöhön varhaisessa vaiheessa olikin sen antama mahdollisuus osallistua vasta muotoutumassa olevan yhteistyön kehittämiseen niiden toivomaan suuntaan. Tämä vaikutusmahdollisuus ja osallistuminen yhteiseen päätöksentekoon edellyttää luonnollisesti myös taloudellista osallistumista yhteistyöhön.

Arvioitaessa Schengen-yhteistyön taloudel-

lisia vaikutuksia on pidettävä mielessä myös sen vaihtoehto ja siitä koituvat kustannukset ja muut vaikutukset. Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa on liittymisneuvottelujen yhteydessä tutkittu vaikutuksia ja todettu yhteistyön ulkopuolelle jäämisen aiheuttavan myös lisäkustannuksia erityisesti sen vuoksi, että pohjoismainen ryhmä tulisi tällöin hajoamaan osan niistä hakeutuessa joka tapauksessa Schengen-yhteistyöhön. Tällöin jouduttaisiin Pohjoismaiden välillä ottamaan käyttöön ulkorajatarkastukset ja rakentamaan siihen tarvittava infrastruktuuri. Perinteisen pohjoismaisen vapaan liikkumisen järjestelmän lakkaaminen olisi myös poliittisesti ei-toivottava seuraus, koska ihmisten liikkumisvapauden toteuttaminen vastaa Pohjoismaiden pitkään ajamaa politiikkaa. Schengen-yhteistyön ulkopuolelle jättäytyminen aiheuttaisi myös Suomen jäämisen syrjään unionin keskeisen osa-alueen kehittämisestä. Schengen-yhteistyön ulkopuolelle jäämisellä olisi Suomelle myös välillisiä taloudellisia vaikutuksia Suomen kilpailuaseman kauttakulkumaana entisen Neuvostoliiton alueelle heikentyessä. Kustannuksia arvioitaessa onkin päädytty siihen tulokseen, että Schengen-yhteistyöhön liittymisestä aiheutuvat välittömät kustannukset erityisesti liittymisen teknisten edellytysten toteuttamisesta ovat sen ulkopuolelle jättäytymisen välittömiä ja välillisiä vaikutuksia suuremmat, mutta yhteistyöstä pidemmällä tähtäyksellä saatava kokonaishyöty myös muut kuin taloudelliset vaikutukset huomioonottaen on kustannuksia suurempi.

Schengenin sopimuksiin liittymisestä seuraavat suurimmat kustannuserät ja henkilöstövaikutukset aiheutuvat Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään liittymisestä ja kohdistuvat pääosin poliisihallintoon. Tietojärjestelmästä aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia ja henkilöstövaikutuksia voidaan tosin minimoida, sillä kansallisen tietojärjestelmän käytännön järjestelyistä vastaa keskusrikospoliisi, joka tulee ylläpitämään myös Euroopan poliisivirastosta (Europol) tehdyn yleissopimuksen mukaista kansallista tietojärjestelmää. Tietojärjestelmään liittymisellä on taloudellisia vaikutuksia myös ulkoasiainministeriölle, oikeusministeriölle, rajavartiolaitokselle ja tullilaitokselle. Poliisille aiheutuvat toiminnalliset lisäkustannukset riippuvat olennaisesti rikollisuustilanteen asettamista vaatimuksista tulevaisuudessa. Ilmailulaitokselle koituu sopimusten soveltamisen edellyttämistä lentoasemien uudelleenjärjestelyistä kustannuksia, jotka eivät kuitenkaan ole valtion tulo- ja menoarviosta katettavia menoja. Lentoasemien rakenteellisista muutoksista aiheutuu lisäresurssien ja -henkilöstön tarvetta tullilaitokselle. Schengen-yhteistyön ja siihen liittyvän kotimaassa tapahtuvan toiminnan hoitaminen aiheuttaa useille viranomaisille matkakustannuksia ja lisätehtäviä.

Hallitusten välisen konferenssin tuloksena tehty Schengen-pöytäkirja Schengenin integroimisesta unionin rakenteisiin tulee kuitenkin voimaan tultuaan osaltaan alentamaan Schengen-yhteistyöstä aiheutuvia kustannuksia, kun päällekkäiset rakenteet lakkautetaan ja Schengenin kustannukset katetaan Euroopan unioniin maksettavilla jäsenmaksuilla, jolloin Suomen suhteellinen osuus tulee pienenemään.

6.1.2. Schengenin sopimuksiin perustuvat maksuosuudet

Sihteeristön budjetti

Schengenin sihteeristön budjetista makse taan henkilöstön palkat (poislukien C.SIS -tietojärjestelmän henkilöstö), tulkkaus- ja käännöskustannukset sekä muut hallinnosta aiheutuvat menot.

Sihteeristön budjetti on vuonna 1998 noin 40 miljoonaa markkaa. Kukin sopimuspuoli maksaa budjetista samansuuruisen osuuden, joka vuonna 1998 on noin neljä miljoonaa markkaa. Tähän on kuitenkin joitain poikkeuksia:

— Benelux-maat maksavat yhdessä yhden neljän miljoonan markan suuruisen osuuden.

— Pohjoismaat Islantia lukuunottamatta maksavat puolet normaalista osuudesta eli noin kaksi miljoonaa markkaa kukin.

— Islanti maksaa noin 40 000 markkaa eli 0,1 prosenttia kokonaiskustannuksista

Pohjoismaiden muita pienempi maksuosuus, noin 2 miljoonaa markkaa, johtuu siitä, että niiden tullessa tarkkailijoina mukaan Schengen-yhteistyöhön vuonna 1996 sovittiin, että niille ei järjestetä tulkkauseikä käännöspalveluja pohjoismaisilla kielillä, vaan kaikki viisi pohjoismaata käyttävät englannin kieltä ja niiden maksuosuuksia alennetaan vastaavasti.

Sihteeristön budjetti tulee pysymään nykyisellä tasolla. Schengenin hallinnon ja henkilöstön integrointi Euroopan unioniin

tapahtunee vuoden 1999 aikana Amsterdamin sopimuksen tultua voimaan. Sen jälkeen Schengen-yhteistyön kustannukset maksetaan unionin jäsenmaksun yhteydessä. Suomen osuus kustannuksista tulee tällöin määräytymään Euroopan unionin budjettiavaimen mukaisesti ja on siten nykyistä 5 %:n maksuosuutta selvästi pienempi.

C. SIS-tietojärjestelmän ylläpito, kehittäminen ja käyttö

Schengenin tietojärjestelmän kansainvälinen osa (C.SIS) sijaitsee Strasbourgissa. Sitä ylläpitää Ranskan sisäasiainministeriö, joka laskuttaa kerran vuodessa jälkikäteen ylläpidosta aiheutuvat kustannukset jäsenmailta. Tietojärjestelmään voi sen nykyisen kapasiteetin puitteissa kuulua enintään kymmenen sopimuspuolta.

SIS-tietojärjestelmän kustannukset ovat vuonna 1998 noin 13,1 miljoonaa markkaa. Maksu jaetaan sopimuspuolten kesken Schengenin yleissopimuksen 119 artiklan 1 kappaleessa määritellyllä perusteella eli arvonlisäveropohjien suhteessa. Myös Pohjoismaat sitoutuivat liittyessään Schengenin sopimukseen osallistumaan SIS-tietojärjestelmän kustannuksiin, vaikka ne eivät voikaan vielä käyttää sitä. Pohjoismaat joutuivat liittyessään osallistumaan järjestelmän myös siihenastisiin perustamiskustannuksiin. Suomelle tämä kertamaksu on noin 800.000 markkaa.

Nykyisten C.SIS -järjestelmän laitteistojen ja ohjelmalisenssien uudistaminen on parhaillaan käynnissä. Tällä teknisellä muutoksella halutaan varmistaa, että järjestelmä selviää vuosituhannen vaihteen aiheuttamista ongelmista. Samassa yhteydessä mahdollistetaan Pohjoismaiden kytkeytyminen tietojärjestelmään vuonna 2000. Uusimisen on arvioitu maksavan hieman yli 14 miljoonaa markkaa. Kustannukset kohdistuvat vuodelle 1999.

Sirene Phase II on vuonna 1998 käyttöönotettava verkko, joka yhdistää sopimuspuolten SIRENE-toimistot ja viisumiviranomaiset toisiinsa ja myöhemmin myös kansalliset tietojärjestelmät (N.SIS) C.SIS-tietojärjestelmään. Verkon ylläpitokustannukset ovat vuonna 1998 noin 4,1 miljoonaa ja jatkossa noin seitsemän miljoonaa markkaa vuodessa. Kustannukset jaetaan sopimuspuolten kesken samoin perustein kuin C.SIS-tietojärjestelmän kustannukset.

SIS-tietojärjestelmä joudutaan teknisestä uudistamisesta huolimatta uusimaan toiminnallisesti kokonaan. Nykyisen aikataulun mukaan tavoitteena on ottaa uusi järjestelmä (SIS II) käyttöön vuonna 2003. Tarjouskilpailu uudesta järjestelmästä on parhaillaan käynnissä. Alustava kustannusarvio muutoksesta on 20 miljoonaa markkaa ja kustannukset kohdistuvat vuosille 1998 — 2004.

Tietojärjestelmää hallinnoi Schengenin puolelta hallinnollinen yksikkö (Management Unit), jonka kustannukset ovat vuositasolla 5—6 miljoonaa markkaa.

Suomen maksuosuudet koostuvat seuraavista kustannuksista (miljoonaa markkaa): SIS- tietojärjestelmän ylläpito, kertaluonteinen liittymismaksu ("asennusmaksu") vuonna 1998, Sirene Phase II -verkon kustannukset, hallinnollisen yksikön (Management Unit) kustannukset, C.SIS-järjestelmän kehittäminen:

1998	*1,3*
1999	*0,7*
2000	*0,7*
2001	*0,7*
2002	*0,7*

6.1.3. Kansallinen tietojärjestelmä ja SIRENE-toimisto

Liittyessään Schengenin yleissopimukseen Suomi on sitoutunut perustamaan SIS-järjestelmän kansallisen version, N.SIS -tietojärjestelmän. Järjestelmän ylläpidosta vastaa kansallinen SIRENE-toimisto, jolla on yhteydet sekä kansalliseen että kansainväliseen SIS-järjestelmään ja joka vastaa muiden sopimuspuolten viranomaisilta tuleviin kyselyihin 24 tunnin sisällä niiden esittämisestä.

Suunnitelmien mukaan Suomen N.SIS järjestelmän kehittäminen käynnistyy vuonna 1998. Kehittämiskustannukset painottuvat vuoteen 1999. SIRENE-toimisto voisi aloittaa laadittujen suunnitelmien mukaan toimintansa vuonna 2000.

Alkuvaiheessa kustannukset muodostuvat pääosin N.SIS-tietojärjestelmän kehittämisestä. Vuosituhannen vaihteen jälkeen pääosa kustannuksista syntyy SIRENE-toimiston perustamisesta ja ylläpidosta henkilöstömenoineen.

N.SIS-järjestelmän ja SIRENE-toimiston

kustannukset on arvioitu seuraavasti (miljoonaa markkaa):

1998	*1,9*
1999	*4,4*
2000	*10,1*
2001	*13,5*
2002	*10,6*

6.1.4. Osallistuminen Schengenin työryhmiin ja muuhun yhteistyöhön

Osallistuminen Schengenin työryhmien toimintaan ja yhteisten operaatioiden toteuttamiseen aiheuttaa useille hallinnonaloille matkakustannuksia. Eri työryhmien työskentelyyn osallistuu tällä hetkellä ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, sisäasiainministeriön, tullihallituksen ja keskusrikospoliisin virkamiehiä. Toisin kuin Euroopan unionin toiminnassa, Schengenin työryhmien toimintaan osallistumisesta aiheutuvista kustannuksista vastaavat jäsenvaltiot itse. Tältä osin tilanne muuttunee Schengenin sulautuessa Euroopan unioniin, jolloin Schengenin työryhmät yhdistetään vastaaviin Euroopan unionin neuvoston alaisiin työryhmiin. Siihen saakka kustannukset työryhmien työhön osallistumisesta olisivat kaikkien edellä mainittujen viranomaisten osalta yhteensä noin 2,5 miljoonaa markkaa vuodessa.

6.1.5. Arvio Schengenin sopimusten soveltamisesta poliisille aiheutuvista toiminnallisista kustannuksista

Schengenin sopimusjärjestelmän voimaansaattamisen taloudelliset vaikutukset kohdistuvat ensi sijassa poliisihallintoon ja riippuvat osittain Schengenin yleissopimuksen vaikutuksista rikollisuustilanteeseen, joista voidaan tällä hetkellä esittää vain arvioita. Luotettavasti vaikutusta rikollisuustilanteeseen kyetään arvioimaan vasta sopimuksen soveltamisen aloittamisen jälkeen. Tässä vaiheessa voidaan taloudellisista ja organisatorisista vaikutuksista esittää seuraavia arvioita.

Poliisin toiminnallisten tarpeiden edellyttämä organisaation tarkistamisen tai lisäresurssien tarpeen voidaan olettaa keskittyvän huumausainerikollisuuden, ajoneuvorikollisuuden ja laittoman maahantulon torjuntaan. Osa Schengenin yleissopimuksen edellyttämistä tehtävistä voidaan luonnollisesti hoitaa poliisin normaalien työtehtävien yhteydessä. Täsmällisten kustannusarvioiden esittämisen hankaluus liittyy Schengenin sopimusten määrittelemien viranomaisyhteistyömuotojen tehokkuuteen rikollisuuden lisääntymisen ehkäisemisessä. Jos rikollisuus lisääntyy Schengenin sopimusjärjestelmän vuoksi tulevaisuudessa tiivistyneestä Schengenin poliisiyhteistyöstä huolimatta, vaatii tämä asianmukaista poliisin organisaation tarkistamista sekä rakenteellisia henkilöstö- ja teknisiä resursseja. Schengenin yleissopimuksen nettovaikutuksia rikollisuuteen on kuitenkin vaikea arvioida, kuten edellä on jo todettu. Laittoman maahantulon osalta on 1 päivänä marraskuuta1997 aloitettu poliisin johdolla vuoden ajan kestävä keskusrikospoliisiin sijoitettu laittoman maahantulon valvontakokeiluprojekti. Kokeiluprojektin tarkoituksena on laittoman maahantulon torjunnassa tarpeellisen informaation kerääminen ja analysointi sekä rajoitettu operatiivinen toiminta koko valtakunnan alueella. Kokeiluprojektin henkilöstö on seitsemän kokopäiväistä henkilöä, joista kuusi on poliisista ja yksi on rajavartiolaitoksen edustaja. Laittoman maahantulon tilannetta ja sen edellyttämiä toimenpiteitä voidaan arvioida tarkemmin projektin toteutumisen jälkeen.

Schengenin yleissopimuksen rajan yli ulottuvaa tarkkailua koskevan 40 artiklan tehokas täytäntöönpano esimerkiksi huumausainetorjunnassa, edellyttää sekä tarkkailuun liittyvän teknisen välineistön hankkimista että tällaisen välineistön käyttöhenkilöstön kouluttamista. Sisärajatarkastusten poistumisen jälkeen voidaan olettaa, että painopiste tulee siirtymään entistä enemmän rikostiedustelun riittävän tason ylläpitämiseen. Tehokkaalla tiedustelutoiminnalla kootaan ja analysoidaan tietoa, jota voidaan hyödyntää rikosten ennaltaehkäisemisessä ja tutkinnassa. Rikostiedustelu on luonteeltaan toimintaa, jota ei voida suorittaa muun poliisitoiminnan ohessa, koska se vaatii toimintaan erikoistunutta henkilöstöä. Jotta muun muassa Schengenin yleissopimuksen edellyttämä tekninen seuranta kyetään toteuttamaan sekä kansallisesti että kansainvälisesti, se vaatii taloudellista panostusta teknisessä tarkkailussa tarvittavan erikoiskaluston hankkimiseksi. Teknisen tarkkailukaluston hankkimista edellyttää myös Suomen poliisin muu kansainvälinen yhteistyö, joten nimenomaan Schengenin sopimuksiin liittymisestä aiheutuvia kustannuksia on vaikea vielä arvioida varsinkin, kun niiden soveltamisen aloittamiseen on aikaa vuosia.

Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan tarkoittama operatiivinen toiminta keskittyy ainoastaan maarajoille. Tämä tarkoittaa sitä, että artiklan mahdollistama takaa-ajo voi tapahtua ainoastaan Suomen, Ruotsin ja Norjan alueilla. Poliisin toimintavalmiuden takaa-ajotilanteiden osalta voidaan arvioida olevan tyydyttävällä tasolla.

Sisärajatarkastusten poistamisen voidaan olettaa edellyttävän sisäisen valvonnan tehostamista. Schengenin sopimusjärjestelmän täytäntöönpanon turvaaminen edellyttää toimeenpanolta tehokkuutta. Sisäisen valvonnan osalta Schengenin poliisiyhteistyön tiivistyminen aiheuttaa paitsi koulutuksen myös erityisasiantuntemuksen lisäämisen tarvetta. Lisäresurssien tarvetta voidaan arvioida ilmaantuvan erityisesti lisääntyvän koulutuksen (toisten sopimuspuolten lainsäädännön tuntemus, kielikoulutus, tietojärjestelmien tuntemus ym.) muodossa ja sopimuspuolten välisen virkamiesvaihdon tarpeen lisääntyessä.

Sopimuksen edellyttämien viestiverkkojen perustamis- ja laitekustannusten voidaan myös arvioida aiheuttavan lisäresurssitarpeita. Schengenin viranomaisverkon kehittäminen on tällä hetkellä kesken standardisoinnin osalta. Jos Schengen viranomaisverkkostandardiksi valitaan TETRA-standardi, toteutuu Schengenin yleissopimuksen 44 artiklan vaatimmus viestijärjestelmien harmonisoinnista. Suomen tulevan VIRVE-viranomaisradioverkon kehittäminen perustuu TETRA-standardiin.

Tehokkaan viestiliikenteen rakentaminen olisi tarkoituksenmukaisinta liittää käynnissä olevan viranomaisverkon (VIRVE) suunnittelun yhteyteen. Schengenin yleissopimuksen soveltaminen aloitetaan näillä näkymin vuonna 2000. Suomen VIRVE otetaan tämän hetken tietojen mukaan operatiiviseen käyttöön Lapin alueella aikaisintaan vuonna 2003. Norjan ja Ruotsin hankkeet toteutuvat arviolta 2—5 vuotta myöhemmin. Tällöin yhteistoiminnan viestiliikenne toteutuu tehokkaasti ja lähes ilman lisäkustannuksia, mikäli myös Ruotsissa ja Norjassa päädytään toteuttamaan uudet viranomaisradioverkot TETRA-standardiin perustuen, kuten Suomen viranomaisradioverkko (VIRVE). Sopimuksen edellyttämien ylimenokauden viestijärjestelyjen perustamis- ja laitekustannusten arvioidaan olevan enintään 0,5 miljoonaa markkaa.

6.1.6. Taloudelliset vaikutuksen rajavartiolaitokselle

Sisärajatarkastusten lakkauttamisesta rajavartiolaitokselle aiheutuvien taloudellisten vaikutusten täsmällinen arviointi ei ole tässä vaiheessa vielä mahdollista, koska nykyisiä ulkorajatarkastuksia on osana korvaavia toimenpiteitä samalla jossain määrin vielä tehostettava. Arviointia vaikeuttaa erityisesti nykyisen Suomen ja Ruotsin välisen suoran matkustajalaivaliikenteen mahdollinen suuntautuminen tulevaisuudessa kolmansien maiden kautta tapahtuvaksi. Tällöin tähän liikenteeseen kohdistuvat rajatarkastukset eivät miltään osin vähene nykyisestä vaan päinvastoin lisääntyvät. Pääosa rajavartiolaitoksen välittömistä lisäkustannuksista syntyy SIS-tietojärjestelmän käyttöönottamisen edellyttämistä tiedonsiirto ja -laitekustannuksista.

On selvää, että sisärajatarkastusten poistaminen edellyttää sisäisen valvonnan tehostamistarvetta. Schengenin poliisiyhteistyön tiivistyminen aiheuttaa myös erityisasiantuntemuksen lisäämisen tarvetta. Lisäresurssien tarvetta voidaan arvioida ilmaantuvan erityisesti lisääntyvän koulutuksen (muun muassa kielikoulutus, tietojärjestelmien tuntemus) muodossa ja sopimuspuolten välisen virkamiesvaihdon tarpeen lisääntyessä.

Pohjoismaiden välistä henkilöliikennettä koskevat nykyiset, pistokoeluontoisesti kol mansien maiden kansalaisiin kohdistetut rajatarkastukset lakkaavat kokonaan Schengenin sopimusjärjestelmän tulessa voimaan. Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välinen maaraja voidaan ylittää rajanylityspaikkojen sijasta mistä tahansa. Tämä vähentää tulevaisuudessa merkittävästi nykyisille rajanylityspaikoille rajatarkastukseen sitoutunutta henkilöstöä.

Tullilaitos huolehti vuoden 1997 loppuun saakka passintarkastustehtävistä edellä tarkoitetuilla rajanylityspaikoilla. Vuoden 1998 alusta nämäkin tehtävät siirrettiin kokonaisuudessaan rajavartiolaitokselle, joka huolehtii niistä Schengenin sopimusjärjestelmän voimaantuloon saakka. Myös Pohjoismaiden välisen suoran matkustajalaivaliikenteen passintarkastukseen nykyisin sitoutuvaa rajavartiolaitoksen henkilöstöä vapautuu merkittävässä määrin tätä liikennettä koskevien rajatarkastusten lakatessa. Pohjoismaiden välisen suoran lentoliikenteen osalta rajatarkastusten lakkaamisen vaikutus on vähäinen.

6.1.7. Taloudelliset vaikutukset tullilaitokselle

Tullin osalta suurimmat taloudelliset vaikutukset syntyvät Helsinki-Vantaan lentoaseman vuonna 1999 valmistuvaan keskiterminaaliin sijoitettavista uusista tullitoimipisteistä ja niiden edellyttämästä henkilöstölisäyksestä. Tähän liittyen joudutaan hankkimaan myös valvonta-, atk- ja muuta kalustoa uuteen terminaaliin. Tullilaitoksella tulee olemaan yhteys SIS-tietojärjestelmän kansalliseen yksikköön keskusrikospoliisissa ja se kaavailee myös yhdyshenkilön sijoittamista sinne. Lisäksi tullihallitus osallistuu eräiden Schengenin työryhmien toimintaan ja Schengenin yhteisten operaatioiden valmisteluun ja toteuttamiseen. Tullilaitoksen vuosittaiset kustannukset Schengenin sopimusten soveltamisen alettua olisivat noin 5,5 miljoonaa markkaa.

Tullilaitos on arvioinut myös Schengenin sopimusten voimaantulon jälkeisen tilanteen vaikutusta toimintaansa ja todennut, että tarvetta henkilöstövähennyksiin ei ole, vaikka sisärajatarkastukset lakkautetaan. Tämä johtuu siitä, että tullilaitos tulee edelleen suorittamaan sille kuuluvina tehtävinä muun muassa Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 36 artiklan mukaista valvontaa ja tullirikosten ehkäisyä. Suomin on myös tehnyt viime vuosina paljon kahdenvälisiä tulliyhteistyösopimuksia, joissa tullilaitokselle on asetettu uusia velvoitteita kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi tullihallitus on todennut, että valtaosa Suomessa takavarikoiduista huumausaineista saapuu maahan Euroopan unionin alueelta, jolloin tullilta edellytetään miehityksen ylläpitämistä myös pienemmillä asemilla.

Näkyvimmin Schengenin yleissopimuksen voimaantulo vaikuttaa henkilöliikenteessä sisärajoilla ja säännöllisessä sisäisessä laiva- ja lentoliikenteessä passintarkastusten poistumisena. Tullilaitoksen toimintaan järjestely ei juurikaan vaikuta, koska passintarkastusta kyseisissä paikoissa suorittaa pääosin rajavartiolaitos tai poliisi. Lapissa Ruotsin vastaisella rajalla tullilaitos on jo toteuttanut henkilöstön alasajoa sille tasolle, jota tullivalvonta edellyttää Euroopan unionissa.

6.1.8. Taloudelliset vaikutukset ulkoasiainministeriölle

Schengenin työryhmiin osallistumisesta aiheutuvien kustannusten lisäksi, jotka sisältyvät edellä kohdassa 6.1.4. esitettyyn arvioon, ulkoasiainministeriölle syntyisi kustannuksia yhteyden rakentamisesta sen ylläpitämästä viisumitietojärjestelmästä Schengenin kansalliseen tietojärjestelmään noin 500 000 markkaa. Ulkomaanedustustojen viisuminantopisteiden kattavaa atk-verkkoa voidaan käyttää hyväksi Schengenin edellyttämän viisumitietojärjestelmän perustamisessa, joten kustannukset rajoittuvat yhteyden perustamiseen sen ja kansallisen SIS-järjestelmän välille.

6.1.9. Taloudelliset vaikutukset oikeusministeriölle

Käyttöyhteyksien luominen oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvien viranomaisten ja Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan välille voi aiheuttaa jonkin verran lisäkustannuksia.

6.1.10. Lentoasemien rakenteelliset muutokset

Schengenin sopimusten voimaansaattamisella on vaikutusta lentokenttien toimintaan ja rakenteisiin. Sopimusten soveltamisen aloittaminen niihin liittyneissä valtioissa edellyttää muun muassa, että matkustajavirrat pystytään fyysisten rakenteiden avulla erottelemaan Schengenin sisäiseen ja ulkoiseen liikentee seen niillä lentokentillä, joilla on säännöllistä sisä- ja ulkorajat ylittävää matkustajaliikennettä. Sitä vastoin niillä lentokentillä, joissa on vain satunnaista ulkomaanliikennettä, erottelu ei edellytä mitään lisärakenteita, koska se toteutuu matkustajavirtojen ajallisella jaksottumisella.

Lentokenttien rakenteista aiheutuvat lisäkustannukset tulevat lähes kokonaisuudessaan ilmailulaitoksen kannettaviksi, joten niillä ei ole välitöntä vaikutusta valtion tuloja menoarvioon. Kustannuksia arvioitaessa on huomioitava, että nekin kustannukset, jotka ensisijaisesti johtuvat Schengenin sopimusten sisältämistä velvoitteista, osittain parantavat lentoasemien toiminnan sujuvuutta ja palveluja ja hyödyttävät siten lentoasemien käyttäjiä.

Schengenin sopimusten soveltamisen edellyttämien valmiuksien luominen aiheuttaa ilmailulaitoksen laskelman mukaan kustannuksia Suomen lentoasemilla seuraavasti:

Helsinki-Vantaan lentoasemalla Schenge-

nin sopimuksiin liittymisestä johtuvat, keskiterminaalin rakentamiseen liittyvät kustannukset ilmailulaitokselle ovat noin 60 miljoonaa markkaa, johon sisältyy sisäisen ja ulkoisen liikenteen välisen erottelun rakentaminen sekä muut liikenteen sujuvuuden turvaamiseksi tehtävät muutokset, kuten erilliset matkatavarahihnat, verovapaat myymälät ja lounge-tilat. Lisäksi rakenteilla olevan keskiterminaalin rakentamisaikataulun nopeuttamisesta Schengenin sopimuksiin liittymisen vuoksi syntyy lisäkustannuksia noin 10 miljoonaa markkaa. Turun lentoaseman saneeraus- ja muutoskustannuksista puolet, 10—10,5 miljoonaa markkaa, johtuu ilmailulaitoksen arvion mukaan Schengenin sopimuksiin liittymisestä. Rovaniemen lentoaseman laajentamiskustannuksista noin kolmanneksen, 9 miljoonaa markkaa, voidaan katsoa johtuvan Schengenin sopimuksiin liittymisestä.

6.2. Esityksen organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Schengenin sopimuksiin liittymisellä on organisaatio- ja henkilöstövaikutuksia erityisesti siinä vaiheessa, kun sopimusten soveltaminen Suomessa alkaa. Schengenin tietojärjestelmän keskusviranomaiseksi on tarkoitus nimetä poliisiin ylijohto keskusrikospoliisin vastatessa käytännön toimista. Keskusrikospoliisi hoitaa jo nyt vastaavia tehtäviä Europolin huumeyksikön (EDU) vastaavia tehtäviä. Kansallisen yksikön perustaminen ja ylläpito aiheuttaa noin 25 henkilötyövuoden lisätyövoiman tarpeen poliisille. Schengen-yhteistyön kansallinen koordinointi ja työryhmäedustus edellyttävät viiden henkilön osoittamista kyseisiin tehtäviin.

Helsinki-Vantaan lentoaseman uuden, Schengen-terminaalina toimivan keskiterminaalin valmistuminen edellyttää aikanaan uusien tullitarkastuspisteiden perustamista. Tarkastuspisteet ovat tarpeellisia Schengenin sisäisen ja ulkoisen liikenteen välillä tapahtuvien tarkastusten suorittamiseksi. Sen aiheuttama arvioitu lisähenkilöstötarve on, lentoliikenteen kasvuarviot huomioonottaen, 21 henkilötyövuotta. Sen lisäksi tullihallitus arvioi sille aiheutuvan yhden henkilötyövuoden lisätyövoiman tarve kansallisen tietojärjestelmäyksikön perustamisesta ja kolmen henkilön lisätarve Schengen-yhteistyön puitteissa toteutettavien operaatioiden ja työryhmäedustuksen hoitamisesta.

Rajatarkastusten lakkaaminen sisärajojen rajanylityspaikoilla edellyttää näihin tehtäviin sitoutuvien yksikköjen osalta rajavartiolaitoksen organisaation tarkistamista. Rajavartiolaitos huolehtii kuitenkin tulevaisuudessakin Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja muuhun sotilaalliseen maanpuolustukseen kuuluvista tehtävistä myös Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välisellä rajalla, jolloin rajatarkastusten lakkauttaminen ei täysimääräisesti vapauta rajavartiolaitoksen henkilöstöä muihin tehtäviin. Matkustajalaivaliikenteen suuntautumisen mukaan rajavartiolaitoksen rajatarkastukseen kohdistuvaa kokoonpanoa tarkistetaan joustavasti ja tarvittaessa edelleen myös nopeasti yleissopimukseen liittymisen käytännössä vaatimalla tavalla. Organisaation tarkistaminen ei aiheuta sanottavia kustannuksia. Yleissopimukseen liittyminen ei aiheuta rajavartiolaitoksen henkilöstön lisäämistarpeita.

Tietosuojavaltuutetun ehdotetaan toimivan yleissopimuksessa tarkoitettuna kansallisena tietosuojan valvontaviranomaisena. Tietosuojavaltuutetun toimistolle aiheutuu tästä syystä sekä Europol-sopimuksesta johtuen uusia tehtäviä, jotka on tässä vaiheessa kuitenkin tarkoitus hoitaa nykyisillä resursseilla.

Muille Schengen-yhteistyötä hoitaville viranomaisille, kuten ulkoasiainministeriölle ja oikeusministeriölle ei aiheudu välittömiä organisaatio- ja henkilöstövaikutuksia Schengenin sopimusten voimaansaattamisesta, joskin Schengen-yhteistyöhön osallistumiseen liittyvä valmistelu, koordinointi ja työryhmäedustus edellyttää näihin tehtäviin keskittyvien henkilöiden työpanosta.

Euroopan unionin perussopimuksia muuttavan Amsterdamin sopimuksen voimaantulo tulee vähentämään jonkin verran tarvetta osallistua työryhmätyöskentelyyn, kun Schengenin-yhteistyötä valmistelleet työryhmät yhdistetään vastaaviin Euroopan unionin neuvoston työryhmiin.

6.3. Vaikutukset kansalaisten asemaan

Sopimusten käytännön vaikutukset yksittäiselle kansalaiselle vaihtelevat sen mukaan, minkä maan kansalaisesta ja mistä rajasta on kysymys. Läntisen Euroopan sisäisillä maarajoilla henkilötarkastukset ovat yleensä aiemmin olleet pistokoeluonteisia. Pohjoismaiden välisillä maarajoilla ja satamissa tar-

kastetaan nykyisin 1—3 % rajanylittäjistä. Myös lentomatkustajien tarkastukset ovat olleet useimmiten ylimalkaisia. Vaihtelevat käytännöt voivat kuitenkin johtaa kansalaisten eriarvoisuuteen. Rajatarkastusten aiheuttamat pullonkaulat ovat monella lentoasemalla ja maarajalla tosiasiallinen ongelma.

Schengenin sopimukset eivät vaikuta kansallisiin säännöksiin matkustus- ja henkilöllisyysasiakirjoista. Läntisen manner-Euroopan valtioiden kansalaiset eivät viime vuosikymmeninä ole tarvinneet passia matkustaakseen naapurimaahan. Myöskään Suomeen tuloa varten eivät Alankomaiden, Belgian, Italian, Itävallan, Luxemburgin, Portugalin, Ranskan ja Saksan kansalaiset tarvitse passia, vaan pelkkä henkilökortti riittää matkustusasiakirjaksi. Suomen passilain mukaan Suomen kansalaisella on oltava passi hänen matkustaessaan Pohjoismaiden ulkopuolelle. Niissä valtioissa, joiden lainsäädännössä on säädetty yleinen velvollisuus omata ja pitää mukana henkilöllisyyden ja kansalaisuuden osoittava asiakirja, Suomen kansalainen tarvitsee passin myös tällä perusteella. Schengenin sopimukset eivät muuta tilannetta tältä osin. Hallituksen esityksessä passilain muuttamisesta (HE 182/1997 vp) valtioneuvosto on ilmoittanut lähiaikoina antavansa asetuksen matkustusoikeuden osoittamisesta eräissä tapauksissa. Asetuksella hyväksyttäisiin uusi voimassaoloajaltaan rajoitettu henkilökortti Suomen kansalaisen matkustusasiakirjaksi matkustettaessa unionin jäsenvaltioihin, Sveitsiin, Liechtensteiniin ja San Marinoon.

Schengenin sopimuksilla on vaikutusta myös muiden kuin niiden sopimuspuolina olevien valtioiden kansalaisten asemaan sekä sopimuspuolten alueella oleskelevien että niiden ulkopuolelta alueelle matkustavien henkilöiden osalta. Yleissopimuksen keskeinen tarkoitus on toteuttaa ihmisten liikkumisvapaus sopimuspuolten alueella siten, että se koskee kaikkia alueella laillisesti olevia ihmisiä kansalaisuudesta riippumatta. Järjestelmä helpottaa siten merkittävästi jossakin sopimuspuolena olevassa valtiossa laillisesti esimerkiksi oleskeluluvan turvin oleskelevan ulkomaalaisen liikkumista sopimuspuolten alueella lyhytaikaista, lähinnä matkailutarkoituksessa tapahtuvaa oleskelua varten, koska hänet on yleissopimuksen perusteella vapautettu velvollisuudesta hankkia erillinen viisumi.

Yleissopimuksella yhdenmukaistetaan ja selkeytetään myös niitä vaatimuksia, jotka ulkomaalaisten on täytettävä päästäkseen sopimuspuolten alueelle. Edellytykset todetaan ulkorajan ylityksen yhteydessä. Viisumivelvollisten ulkomaalaisten osalta yleissopimuksen perusteella käyttöön otettava yhteinen Schengen-viisumi helpottaa matkustamista, koska yhdellä viisumilla on mahdollisuus matkustaa kaikkiin sopimuspuolena oleviin valtioihin. Toisaalta viisumihakemusten käsittelyn ja viisumin myöntämisedellytysten yhdenmukaistaminen saattaa johtaa nykyisen käytännön tiukentamiseen muun muassa Suomessa, kun eri maiden noudattamien käytäntöjen yhdenmukaistaminen yleissopimuksen ja sen perusteella annetun ohjeistuksen perusteella käytännössä toteutuu. Toistaiseksi yhteisten viisumimääräysten soveltamiskäytäntö ei ole vielä täysin vakiintunut.

Arvioitaessa yleissopimuksen vaikutuksia kolmansien valtioiden kansalaisten asemaan on otettava huomioon myös yleissopimuksen 26 artiklan määräykset seuraamuksien käyttöönotosta liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka eivät täytä velvoitettaan tarkistaa ulkomaalaisen matkustusasiakirjat. Määräys sanktion soveltamisesta liikenteenharjoittajaan on sidottu pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan (SopS 77—78/1968) sekä kunkin sopimuspuolen valtiosäännön määräyksiin. Kuljetusyhtiön vastuu ei sisällä maahantulotarkastukseen liittyviä toimenpiteitä, josta vastaavat viranomaiset, vaan käytännössä kuljetusyhtiön velvollisuus on varmistua siitä, että matkustajalla on hallussaan passi ja viisumi, jos sellainen vaaditaan.

6.4. Yleinen järjestys ja turvallisuus

Schengen-yhteistyö perustuu yleissopimuksessa määritellyn liikkumisvapauden periaatteelle ja sen vastapainona sopimuspuolten viranomaisten toimintamahdollisuuksia parantaville ja yhteistyötä tehostaville korvaaville toimenpiteille. Olennaista sopimuksen onnistuneelle toteutumiselle on sopimuspuolten keskinäinen luottamus siihen, että kaikki yhteistyössä mukana olevat valtiot täyttävät sopimusvelvoitteensa täysipainoisesti hoitamalla osaltaan ulkorajavalvonnan tehokkaasti ja käyttämällä hyväksi sopimusten tarjoamia yhteistyömahdollisuuksia.

Schengenin yleissopimuksen sisältämät korvaavat toimenpiteet luovat perustan vi-

ranomaisten väliselle yhteistyölle helpottuneen liikkumisen kielteisten lieveilmiöiden torjumiseksi. Pohjoismaiden näkökannalta niiden kesken jo vakiintunut viranomaisten suora yhteydenpito ja yhteistyö laajentuu kaikkien sopimuspuolten väliseksi ja parantaa sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintamahdollisuuksia.

Schengenin sopimusjärjestelmän edellyttämän henkilöliikenteen rajatarkastusten poistamisen vaikutuksesta rikollisuuteen on vaikeata muodostaa tässä vaiheessa täsmällistä käsitystä. Kaikki Schengenin sopimuksiin liittyneet valtiot ovat myös Euroopan unionin jäsenvaltioita, joiden välillä tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevat periaatteet ovat olleet voimassa jo sisämarkkinoiden toteutumisesta alkaen. Schengenin sopimuspuolten kanssa yhteistyösopimuksen allekirjoittaneet Islanti ja Norja eivät sen sijaan ole unionin jäsenvaltioita, joten Suomen ja Norjan raja on samalla unionin ulkoraja, ETA-sopimuksesta aiheutuvin poikkeuksin.

Euroopan unionin jäsenyyden seurauksena toteutetun tavaraliikenteen systemaattisten tarkastusten poistamisen voidaan arvioida lisänneen huumausainerikollisuutta. Henkilöliikenteen mukana kulkeutuvien laittomien huumausainemäärien voidaan arvioida kasvavan jonkin verran, kun myös henkilötarkastukset poistetaan. Samalla ajoneuvorikollisuuden sekä laittoman maahanmuuton voidaan arvioida lisääntyvän. Schengenin sopimusten voimaantulon mahdollisia kokonaisvaikutuksia rikollisuustilanteeseen voidaan luotettavasti arvioida vasta sopimusten soveltamisen alettua.

Henkilötarkastusten poistamisesta sopimuspuolten sisäiselle turvallisuudelle aiheutuvia muutoksia ei pidä kuitenkaan yliarvioida. Rajatarkastuksilla on tietty merkitys rikollisuuden torjunnalle, mutta tarkastusten vaikutus on ensisijaisesti psykologinen. Kaikkien matkustajien tehostettu henkilö- ja matkatavaratarkastus ei ole mahdollinen kuin poikkeustapauksissa. Kun tavaraliikenteen rajatarkastukset on jo poistettu Euroopan unionin alueella, henkilötarkastusten poistamisen ei myöskään odoteta ratkaisevasti lisäävän esimerkiksi huumeiden salakuljetusta.

7. Asian valmistelu Suomessa

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selvityksen Schengenin sopimuksia koskevista neuvotteluista syyskuussa 1995 (E3/1995 vp) ja täydentävän lausunnon marraskuussa 1996. Eduskunnan suuri valiokunta on antanut selvityksen johdosta lausunnon (SuVL 1/1996 vp), minkä lisäksi perustuslakivaliokunta ja hallintovaliokunta ovat antaneet asiasta lausuntonsa (PeVL 16/1995 vp ja HaVL 8/1995 vp).

Schengenin sopimuksista ja erityisesti Schengenin yleissopimuksen edellyttämistä muutoksista Suomen lainsäädäntöön ja muista Schengenin sopimusten vaikutuksista on kuultu oikeusministeriötä, sisäasiainministeriötä, puolustusministeriötä, valtiovarainministeriötä, maa- ja metsätalousministeriötä, liikenneministeriötä, kauppa ja teollisuusministeriötä, sosiaali- ja terveysministeriötä, työministeriötä, tullihallitusta, tietosuojavaltuutetun toimistoa, ulkomaalaisvirastoa ja ilmailulaitosta.

Sopimukset lähetetään Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyttäväksi Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 59 §:n 2 momentin mukaisesti, koska Schengenin yleissopimus sisältää Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin kuuluvia määräyksiä. Ahvenanmaan maakuntahallitukselle on myös tiedotettu Suomen liittymissopimusten valmisteluista itsehallintolain 58 §:n edellyttämällä tavalla.

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä ulkoasiainministeriössä ja sisäasiainministeriössä. Valmistelun aikana on kuultu yleissopimuksen edellyttämistä lainsäädäntömuutoksista lausunnon antaneita tahoja.

8. Eduskunnan asema Schengenin sopimusten perusteella tehtävien päätösten valmistelussa

Schengenin sopimukset eivät toistaiseksi kuulu muodollisesti Euroopan unionin puitteissa toteutettavaan yhteistyöhön. Suomen valtiosäännön kannalta kysymys on tavanomaisista hallitusten välisistä kansainvälisistä sopimuksista, joiden valmisteluun sovelletaan hallitusmuodon 33 §:n säännöksiä. Schengenin sopimusten taustan ja sisällön huomioonottaen Schengen-yhteistyössä käsiteltävät kysymykset ovat kuitenkin läheisessä yhteydessä Euroopan unionin puitteissa käsiteltäviin asioihin. Niitä saatetaan myös käsitellä EU:n neuvostossa tai Eurooppaneuvostossa.

Pohjoismaiden käymistä neuvotteluista Schengenin sopimusten sopimuspuolten kanssa ja Suomen kansallisesta valmistelusta tiedotettiin eduskunnalle kahdesti vuosina

1995 ja 1996 valtioneuvoston omasta aloitteesta, kuten edellä kohdasta 7 ilmenee. Suomen tultua tarkkailijana mukaan Schengen-yhteistyöhön toukokuussa 1996 omaksuttiin käytäntö, jonka mukaisesti valtioneuvosto antaa eduskunnan suurelle valiokunnalle valtiopäiväjärjestyksen 54 e §:n mukaisesti selvityksiä Schengen-yhteistyön puitteissa vireillä olevista asioista, jotka sisältävät eduskunnan toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä. Samaa menettelyä on jatkettu Suomen allekirjoitettua liittymissopimuksensa joulukuussa 1996. Amsterdamin sopimuksen tullessa aikanaan voimaan, tämänhetkisten näkymien mukaan vuonna 1999, Schengen-yhteistyö sisällytetään Euroopan unionin rakenteisiin. Tämän jälkeen myös Schengenin sopimusten perusteella tapahtuvaan yhteistyöhön sovelletaan valtiopäiväjärjestyksen 4 a luvun säännöksiä. Ottaen huomioon Schengen-yhteistyön lähitulevaisuudessa toteutuvan sulautumisen Euroopan unioniin ehdotetaan, että eduskunnan osallistuminen Schengen-yhteistyön puitteissa valmisteltaviin asioihin järjestettäisiin Amsterdamin sopimuksen voimaantuloon asti jatkamalla jo omaksuttua menettelytapaa.

9. Sopimusten voimaantulo ja soveltamisen aloittaminen

Suomen liittymissopimuksen ja -pöytäkirjan voimaantulo edellyttää niiden ratifiointia tai hyväksymistä kaikissa sen sopimuspuolina olevissa valtioissa. Näissä on parhaillaan menossa pohjoismaisten sopimusten ratifiointiprosessi, joka mahdollisesti saadaan päätökseen vuoden 1998 aikana. Tosin eräiden aiempien liittymissopimusten ratifiointi on vienyt huomattavasti pidemmän ajan, mutta Pohjoismaiden sopimusten osalta vastaavia ongelmia tuskin ilmenee. Islannin ja Norjan yhteistyösopimuksen voimaantulo on kytketty EU-pohjoismaiden liittymissopimusten voimaantuloon, mutta sen sijaan Suomen, Ruotsin ja Tanskan sopimukset voivat tulla voimaan siinäkin tapauksessa, että Islanti ja Norja vielä syystä tai toisesta jäisivät Schengen-yhteistyön ulkopuolelle. Kreikka on ratifioinut Suomen liittymissopimuksen ja-pöytäkirjan syksyllä 1997. Pohjoismaista Norja ja Tanska ovat ratifioineet omat sopimuksensa vuonna 1997. Ruotsi on antanut joulukuussa 1997 asiaa koskevan esityksen parlamentille. Islanti valmistelee ratifiointia koskevaa esitystä annettavaksi parlamentille vuoden 1998 alussa.

Liittymissopimuksen muodollisen voimaantulon ohella ratkaisevaa niiden soveltamisen aloittamiselle on soveltamisen edellytysten täyttäminen. Soveltaminen alkaa vasta sen jälkeen, kun se on ratifioitu kaikissa sen sopimuspuolina olevissa valtioissa ja toimeenpaneva komitea on vahvistanut soveltamisedellytysten täyttyneen. Koska soveltamisvalmiuden saavuttaminen voi joissakin tapauksissa viedä useita vuosia, Schengen-yhteistyössä omaksutun käytännön mukaisesti liittymissopimuksen allekirjoittanut valtio osallistuu Schengenin toimintaan ja päätöksentekoon, vaikka sopimus ei vielä ole tullut voimaan.

Tärkein soveltamisen edellytys on tehokkaiden ulkorajatarkastusten toteuttaminen. Suomen osalta ne tuskin aiheuttavat viivytystä sopimuksen voimaansaattamiseen, sillä Suomen ulkorajavalvonta vastannee yleissopimuksen ulkorajavalvonnalle asettamia vaatimuksia. Käytännössä Pohjoismaiden soveltamisvalmiuteen vaikuttavat ratkaisevasti lentoasemien rakenteellisten muutosten ja yhteiseen tietojärjestelmään liittymisen aikataulu. Soveltaminen on tarkoitus aloittaa samanaikaisesti kaikissa pohjoismaissa, kun Schengenin tietojärjestelmän laajennus on valmistunut vuonna 2000.

10. Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Schengenin sopimusten hyväksymistä koskevaan hallituksen esitykseen liittyvien lakiehdotusten lisäksi eduskunnalle on jo annettu tai on tarkoitus antaa vuoden 1998 alussa eräitä muita hallituksen esityksiä, joihin sisältyy muun muassa Schengenin yleissopimuksesta johtuvia lainsäädännön muutosehdotuksia. Esityksiä on selostettu lähemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Esitykseen liittyy ehdotus laiksi rikoslain muuttamisesta, jolla tehtäisiin yleissopimuksen edellyttämät tarkistukset rikoslain 16 ja 40 lukuun. Esitystä käsiteltäessä on otettava huomioon, että eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 6/1997 vp), joka myös sisältää rikoslain mainittuja lukuja koskevia muutosehdo-

tuksia. Mainittuun hallituksen esitykseen sisältyy myös esitys rikoslain 17 luvun 7 §:n säännökseksi valtionrajarikoksesta, joka liittyy Schengenin yleissopimuksen 3 artiklan määräyksiin.

Hallituksen esitys laiksi rajavartiolaitoksesta on tarkoitus antaa vuoden 1998 alkupuolella, ja siihen sisällytetään muun muassa Schengenin yleissopimuksen useista eri määräyksistä johtuvat muutosehdotukset muun muassa rajavartiomiesten toimivaltuuksien määrittelemiseksi.

Hallituksen esitykseen poliisin henkilörekistereistä annetun lain (509/1995) muuttamiseksi sisällytetään keskeiset Schengenin tietojärjestelmään liittyvistä sopimusmääräyksistä johtuvat ehdotukset lainsäädännön muuttamiseksi ja täydentämiseksi. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa siten, että se voidaan käsitellä samanaikaisesti Schengenin sopimusten hyväksymistä koskevan esityksen kanssa.

Schengenin yleissopimuksen oikeusapua rikosasioissa koskevat määräykset korvautuvat suurimmaksi osaksi, kun Euroopan unionin puitteissa tehdyt sopimukset rikoksentekijän luovuttamisesta ja rikostuomioiden tunnustamisesta tulevat voimaan. Oikeusministeriö valmistelee vuonna 1998 annettavia esityksiä lainmuutoksiksi, jotka ovat tarpeen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tehdyn yleissopimuksen (EYVL N:o C 313/11, 23.10.1996) sekä Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen (EYVL N:o C 316/48, 27.11.1995) voimaansaattamiseksi Suomessa.

Yleissopimuksen edellyttämät tarkistukset tullilakiin (1466/1994) on tarkoitus tehdä vuoden 1998 alkupuolella annettavassa hallituksen esityksessä, joka liittyy tietotekniikan käyttöä tullialalla koskevan jäsenvaltioiden välisen yleissopimuksen (EYVL N:o C 316/2, 27.11.1995) voimaansaattamiseen.

Schengenin sopimuksiin perustuvan säännöstön integroimisesta Euroopan unionin säännöstöön on sovittu vuonna 1997 unionin jäsenvaltioiden hallitusten välisen konferenssin tuloksena Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta tehdyssä Amsterdamin sopimuksessa. Sopimukseen liittyvään Schengen-pöytäkirjaan sisältyy luettelo Schengenin säännöstöstä. Hallituksen esitys Amsterdamin sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä on annettu eduskunnalle 30 päivänä tammikuuta 1998 (HE 245/1997 vp). Tarkoitus on, Schengenin sopimuksiin sisältyvät lainsäädännön alaan kuuluvat tai muuten eduskunnan suostumusta vaativat määräykset käsiteltäisiin ja hyväksyttäisiin eduskunnassa nimenomaan Schengenin sopimusten hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen perusteella, jolloin niitä ei tarvitsisi erikseen käsitellä enää Amsterdamin sopimuksen hyväksymistä koskevan esityksen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Pöytäkirja Suomen liittymisestä Schengenin sopimukseen

1.1. Liittymispöytäkirja

Johdannossa ovat tavanomaiset viittaukset Schengenin sopimukseen ja sen sopimuspuoliksi aiemmin liittyneiden valtioiden liittymispöytäkirjoihin. Lisäksi johdannossa viitataan Euroopan unionissa jo saavutettuun edistykseen henkilöiden, tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi ja vahvistetaan myös Suomen tavoitteena olevan henkilöiden tarkastusten poistaminen sisärajoilta. Koska Schengenin sopimus on haluttu säilyttää voimassa alkuperäisessä muodossaan, johdannossa on näin haluttu korostaa sen jatkuvuutta henkilöiden liikkumisvapautta koskevilta osiltaan vaikka sen eräät osat ovat tulleet merkityksettömäksi sisämarkkinoiden toteuduttua.

Sopimuksen *1 artiklassa* todetaan Suomen liittyvän Schengenin sopimukseen sellaisena kuin se on Italian, Espanjan, Portugalin, Kreikan ja Itävallan liittymisestä tehdyt pöytäkirjat huomioonottaen. Ruotsi ja Tanska, jotka allekirjoittivat liittymispöytäkirjansa sa manaikaisesti kuin Suomi osana pohjoismaista kokonaisratkaisua, eivät ole Suomen liittymispöytäkirjan sopimuspuolia.

Sopimuksen *2 ja 3 artikloissa* todetaan, että Suomen tasavalta sijoitetaan sopimuspuolten luettelon sisältäviin Schengenin sopimuksen 1 ja 8 artikloihin Portugalin jälkeen.

Sopimuksen *4 artiklan* 1 kappaleen mukaan liittymispöytäkirja allekirjoitetaan joko ratifioimis- tai hyväksymisvaraumin tai ilman tällaista varaumaa. Suomi on allekirjoittanut pöytäkirjan hyväksymisvaraumin, koska se on tarkoitus saattaa Suomessa voimaan yhdessä Schengenin yleissopimuksen kanssa, jonka voimaansaattaminen edellyttää eduskunnan suostumusta.

Artiklan 2 kappale sisältää pöytäkirjan voimaantulomääräyksen. Se tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun sekä Suomi että ne valtiot, joiden osalta Schengenin sopimus on jo voimassa, ovat ilmoittaneet saattaneensa päätökseen pöytäkirjan voimaansaattamistoimenpiteet. Jos jokin liittymispöytäkirjan sopimuspuolena oleva valtio ei olisi saattanut Schengenin sopimusta vielä voimaan Suomen liittymispöytäkirjan tullessa voimaan, tällaisen valtion osalta liittymispöytäkirja tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kyseinen valtio on ilmoittanut valmiudestaan tulla liittymispöytäkirjan sitomaksi. Schengenin sopimus on voimassa kaikissa Suomen liittymispöytäkirjan sopimuspuolina olevissa valtioissa.

Artiklan 3 kappaleen mukaan liittymispöytäkirjan tallettaja on Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus, joka toimittaa pöytäkirjan oikeaksi todistetun jäljennöksen kaikille sopimuspuolille.

Sopimuksen *5 artiklan* 1 kappaleen mukaisesti Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus toimittaa Suomelle Schengenin sopimuksen oikeaksi todistetut jäljennökset sen kaikilla virallisilla kielillä. Artiklan 2 kappaleen mukaan Schengenin sopimuksen suomenkielinen teksti on pöytäkirjan liitteenä ja siitä tulee samalla yksi sopimuksen todistusvoimaisista teksteistä.

Suomen tasavallan julistus

Liittymispöytäkirjaan sisältyy Suomen ta-

savallan julistus, jossa todetaan, että Suomi on saanut tiedoksi myös samanaikaisesti Suomen liittymispöytäkirjan allekirjoittamisen kanssa allekirjoitettujen Ruotsin ja Tanskan liittymispöytäkirjojen ja niihin liittyvien julistusten sisällön. Ruotsin ja Tanskan liittymispöytäkirjat ovat samansisältöiset kuin Suomen liittymispöytäkirja ja niihin sisältyy myös vastaava julistus.

1.2. Schengenin sopimus

Sopimuksen *johdanto* heijastaa sen syntyaikana lähinnä käytännön syistä ajankohtaisiksi tulleita manner-Euroopan jäsenvaltioiden keskinäisiä järjestelyjä rajanylityksen helpottamiseksi, kuten edellä yleisperusteluissa on selostettu. Johdantoon on kirjattu myös tuolloin vielä toteutumatta ollut neljän vapauden periaate ja pyrkimys nopeuttaa sen toteutumista Schengenin sopimuksen avulla. Lisäksi johdannossa on viittaus Eurooppaneuvoston vuoden 1984 hyväksymään Fontainebleun julistukseen henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta. Sopimuksen toisena perustana on Saksan ja Ranskan välillä vuonna 1984 tehty sopimus rajanylityksen helpottamisesta ja Benelux-valtioiden osaltaan ilmaisema valmius samanlaiseen sopimusjärjestelyyn.

Sopimuksen *I osasto* (1—16 artiklat) käsittää joukon lyhyellä aikavälillä toteutettavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli helpot taa rajanylitystä sopimuspuolten välisillä rajoilla ennen kuin sopimuksessa asetettu lopullinen päämäärä, tarkastusten lakkauttaminen kokonaan sopimuspuolten välisiltä rajoilta, toteutuu.

Sopimuksen *1—6 artikloissa* on määräyksiä lyhyellä aikavälillä sovellettavista toimenpiteistä, joiden avulla pyritään nopeuttamaan henkilöliikenteen rajanylitystä sopimuspuolten — Ranskan, Saksan, Belgian, Alankomaiden ja Luxemburgin — välisillä rajoilla. Lopullisena tavoitteena on tarkastusten poistaminen kokonaan (1 artikla), mutta siihen asti sovelletaan rajanylityksen nopeuttamiseen tähtääviä toimenpiteitä, joita ovat siirtyminen henkilöajoneuvojen silmämääräiseen valvontaan ja vain pistokokeina tapahtuviin perusteellisempiin tarkastuksiin, ajoneuvoon kiinnitettävän merkin avulla toteutettava Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaisten rajanylityksen nopeuttaminen, ammattimaisten henkilökuljetusten tarkastusten minimointi sisärajoilla, rajanläheisten paikkakuntien asukkaiden rajanylityksen helpottaminen sekä raja-asemien toimintojen keskittäminen yhteisiin tarkastuspaikkoihin.

Sopimuksen *7—10 artikloissa* asetetaan tavoitteeksi sopimuspuolten viisumi- ja maahantulopolitiikan yhdenmukaistaminen ja tulli- ja poliisiviranomaisten yhteistyön kehittäminen sekä kiinnitetään erityistä huomiota huumausaineiden laitonta kauppaa ehkäiseviin toimenpiteisiin. Mainitut yhteistyömuodot ja periaatteet siirtyivät sittemmin Schengenin yleissopimukseen saaden siinä konkreettisesti velvoittavan muodon.

Sopimuksen *11—16 artikloissa* on tavaroiden kuljetuksiin liittyviä määräyksiä, joiden avulla sopimuspuolten tarkoitus oli nopeuttaa sisämarkkinoiden toteutumista. Kuten Schengenin sopimusten taustaa koskevassa yleisperustelujen osassa 2.1. on selostettu, sisämarkkinoiden toteutuminen on tehnyt kyseiset määräykset tarpeettomiksi eikä niillä ole sen vuoksi enää itsenäistä merkitystä.

Sopimuksen II osastoon (17—33 artiklat) on sijoitettu Schengenin sopimuksen pitkän tähtäimen tavoitteet, jotka eivät perustaneet sopimuksen syntyvaiheessa varsinaisia konkreettisia velvoitteita sen sopimuspuolille. Niiden pohjalta valmisteltiin sittemmin Schengenin yleissopimus, jonka kautta Schengenin sopimuksen II osaston määräykset johtivat myös oikeudellisten velvoitteiden syntyyn.

Sopimuksen *17—20 artikloissa* on henkilöiden liikkumisvapauteen liittyviä tavoitteita. Schengen-järjestelmän keskeisin periaate, henkilöiden tarkastusten lakkauttaminen sisärajoilta ja niiden siirtäminen ulkorajoille, on kirjattu 17 artiklaan. Päämäärän toteuttamista varten sopimuspuolet sitoutuvat aloittamaan valmistelut poliisiyhteistyön tiivistämiseksi, oikeusapua ja rikoksentekijän luovuttamista koskevien kansainvälisten yleissopimusten soveltamisen helpottamiseksi ja poliisin rajan yli ulottuvan takaa-ajo-oikeuden järjestämiseksi. Edelleen ne sitoutuvat yhdenmukaistamaan lainsäädäntöjään erityisesti huumausaineita, aseita ja ampumatarvikkeita sekä majoitusliikkeiden matkustajien rekisteröintivelvoitetta koskevien säännösten osalta. Viisumeita ja maahantuloedellytyksiä koskevan politiikan yhdenmukaistaminen on niinikään sopimuspuolten tavoitteena.

Sopimuksen *21—27 artiklat* koskevat jälleen tavaroiden vapaan liikkuvuuden edistämiseen tähtääviä toimenpiteitä, jotka yhteismarkkinoiden toteuduttua eivät ole enää sellaisenaan sovellettavia.

Sopimuksen *28 artikla* edellyttää sopimuspuolten välisiä neuvotteluja, jos joku niistä aikoo sopia Schengenin sopimuksen kaltaisista järjestelyistä sellaisen valtion kanssa, joka ei ole Schengenin sopimuksen sopimuspuoli. Sen mukaisesti sopimuspuolen on tiedotettava muille sopimuspuolille etukäteen, jos se aikoo sopia kolmannen valtion kanssa rajanylityksen yksinkertaistamiseen tähtäävistä järjestelyistä. Velvoite on viety sittemmin pidemmälle Schengenin yleissopimuksen 136 artiklassa, jonka mukaan sopimus kolmannen valtion kanssa rajatarkastusten poistamisesta tai helpottamisesta edellyttää yleensä muiden sopimuspuolten etukäteissuostumusta.

Sopimuksen *30 artiklassa* on määrätty lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteiden toteuttamisaikataulut: lyhyen aikavälin toimenpiteet on otettava käyttöön vuoteen 1986 ja pitkän aikavälin toimenpiteet vuoteen 1990 mennessä. Todellisuudessa pitkän aikavälin toimenpiteiden toteuttamisesta sovittiin Schengenin yleissopimuksella vuonna 1990 ja niitä alettiin soveltaa vuonna 1995.

Sopimuksen *29 artiklan* perusteella sopimusta sovellettiin myös Berliinin osavaltioon.

Sopimuksen *31 artiklan* mukaan Schengenin sopimusta sovelletaan ottaen huomioon Saksan ja Ranskan välinen vuonna 1984 tehty Saarbrückenin sopimus, joka oli Schengenin sopimuksen valmistelun pohjana.

Sopimuksen *32 ja 33 artikloissa* ovat sopimuksen loppumääräykset. Sopimus alle kirjoitettiin joko ratifioimis- tai hyväksymisvaraumin tai ilman niitä ja sitä alettiin soveltaa väliaikaisesti sen allekirjoituspäivää seuraavasta päivästä lukien. Sopimuksen tallettajana toimii Luxemburg. Sopimuksessa ei ole määräyksiä siihen liittymisestä eikä sen irtisanomisesta. Käytännöksi on kuitenkin muodostunut, että Schengenin yleissopimukseen liittyvät valtiot liittyvät samanaikaisesti erillisellä pöytäkirjalla myös Schengenin sopimukseen, jota pidetään yleissopimuksen poliittisena perustana. Sopimuksen irtisanominen määräytyy irtisanomismääräysten puuttuessa kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaan.

2. Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen

2.1. Liittymissopimus

Sopimuksen *johdannossa* viitataan Schengenin yleissopimukseen, jonka 140 artiklaan sisältyvät määräykset yleissopimukseen liittymisestä. Sen mukaan yleissopimukseen voi liittyä jokainen Euroopan yhteisöjen jäsenvaltio, ja liittyminen toteutetaan liittyvän jäsenvaltion ja yleissopimuksen sopimuspuolten välisellä sopimuksella.

Sopimuksen *1 artiklassa* todetaan Suomen liittyvän sopimuksella Schengenin yleissopimuksen sopimuspuoleksi.

Sopimuksen *2—4 artiklassa* nimetään ne Suomen viranomaiset, joiden tehtävänä on suorittaa yleissopimuksen 40, 41 ja 65 artiklassa sopimuspuolten toimivaltaisille viranomaisille määrättyjä tehtäviä. Mainitut yleissopimuksen määräykset liittyvät rajan yli tapahtuvaan tarkkailuun (40 artikla), takaa-ajoon (41 artikla) ja rikoksentekijän luovuttamista koskeviin oikeusapupyyntöihin (65 artikla). Niiden sisältöä sekä liittymissopimuksessa nimettyjen viranomaisten toimivaltuuksia käsitellään lähemmin jäljempänä kyseisten yleissopimuksen artiklojen yhteydessä.

Yleissopimuksen 40 artikla koskee rajan yli ulottuvaa tarkkailua, joka tapahtuu joko ennalta esitetyn oikeusapupyynnön perusteella tai artiklassa määritellyissä kiireellisissä tapauksissa ilman ennakkopyyntöä. Liittymissopimuksen 2 artiklassa on määrätty yleissopimuksen 40 artiklan mukaista rajan yli ulottuvaa tarkkailua suorittaviksi viranomaisiksi Suomessa poliisin virkamiehistä poliisimiehet, rajavartiolaitoksen virkamiehistä rajavartiomiehet ja tullimiehet, jotka ovat Suomen lainsäädännön perusteella esitutkintaviranomaisia. Rajavartiomiesten tarkkailuoikeus on rajattu yleissopimuksen 40 artiklan 7 kappaleessa tarkoitettuun ihmiskauppaan ja tullimiesten tarkkailuoikeus 40 artiklan 6 kappaleessa tarkoitettuun huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan kauppaan, aseiden ja räjähteiden kauppaan sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomaan kuljetukseen. Lisäksi keskusrikospoliisi on nimetty 40 artiklan soveltamiseen liittyviä oikeusapupyyntöjä välittäväksi keskusviranomaiseksi.

Yleissopimuksen 41 artiklassa on kysymys rajan yli ulottuvasta takaa-ajosta, jota liitty-

missopimuksessa mainitut virkamiehet voivat yleissopimuksessa ja kahdenvälisin sopimuksin määrätyin edellytyksin suorittaa maarajan yli toisen valtion alueelle. Rajan yli ulottuvaan takaa-ajoon oikeutetuiksi virkamiehiksi Suomessa on liittymissopimuksen 3 artiklassa määritelty samat virkamiehet kuin 2 artiklassa rajan yli ulottuvan tarkkailun kohdalla. Tullimiehiä koskevat myös 3 artiklan mukaan samat rajoitukset kuin 2 artiklassa. Rajavartiomiesten takaa-ajo-oikeutta ei ole rajoitettu yleissopimuksessa määriteltyjä yleisiä edellytyksiä suppeammaksi. Liittymissopimuksen 3 artiklassa on lisäksi nimetty keskusrikospoliisi yleissopimuksen 41 artiklassa tarkoitetuksi keskusviranomaiseksi.

Liittymissopimuksen 4 artiklan mukaan yleissopimuksen 65 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuja rikoksentekijän luovuttamista ja siirtoa koskevia oikeusapupyyntöjä välittävä viranomainen on Suomessa oikeusministeriö, joka on myös kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) mukaisista tehtävistä vastaava keskusviranomainen, samoin kuin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) perusteella toimivaltainen viranomainen.

Viranomaisten nimeäminen liittymissopimuksessa perustuu Schengenin yleissopimuksen 40, 41 ja 65 artikloihin, joissa on nimetty yleissopimuksen alkuperäisten sopimuspuolten vastaavat viranomaiset. Yleissopimukseen myöhemmin liittyneet valtiot ovat nimenneet viranomaiset liittymissopimuksissaan. Pohjoismaiden sopimusten allekirjoituksen jälkeen tätä käytäntöä on muutettu vuonna 1997, jolloin sovittiin yleissopimuksen muuttamisesta siten, että viranomaiset nimetään erikseen annettavalla ilmoituksella, jolloin niiden mahdollinen myöhempi muuttaminen ei edellytä yleissopimuksen (alkuperäisten sopimus puolten osalta) tai liittymissopimuksen (myöhemmin liittyneiden valtioiden osalta) tarkistamista. Kyseinen yleissopimusta muuttava pöytäkirja ei ole vielä tullut voimaan. Myös Suomi on allekirjoittanut pöytäkirjan ja tulee saattamaan sen osaltaan voimaan sen jälkeen, kun yleissopimus on hyväksytty Suomessa.

Sopimuksen *5 artiklan* mukaan liittymissopimuksen määräykset eivät rajoita pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvaa yhteistyötä, ellei se ole ristiriidassa liittymissopimuksen kanssa tai estä sen soveltamista. Samanlainen määräys sisältyy Ruotsin ja Tanskan liittymissopimuksiin ja Islannin ja Norjan yhteistyösopimuksiin. Tämän Pohjoismaiden esityksestä sopimuksiin sisällytetyn määräyksen tarkoituksena on korostaa pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvan yhteistyön jatkuvuutta ja sen poliittista merkitystä ihmisten liikkumisvapauden edelläkävijänä. Mikäli pohjoismaisen passiunionin määräykset olisivat ristiriidassa Schengenin yleissopimuksen määräysten kanssa, niitä ei siltä osin sovellettaisi. Muutoin pohjoismainen yhteistyö passiunionin puitteissa jatkuu edelleen Schengen-yhteistyön rinnalla. Pohjoismaiden kesken on asetettu työryhmä kartoittamaan pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) Schengen-järjestelyistä mahdollisesti johtuvia muutostarpeita. Tarvittavista muutoksista on tarkoitus sopia Pohjoismaiden kesken ennen kuin ne alkavat soveltaa Schengenin sopimuksia.

Sopimuksen *6 artiklan* mukaan liittymissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Liittymissopimuksen tallettajana toimii Luxemburg. Artiklan 2 kappaleen mukaan liittymissopimus tulee voimaan toisen kuukauden alussa sen jälkeen, kun sekä Suomi että ne valtiot, joiden osalta yleissopimus on tullut voimaan, ovat tallettaneet hyväksymis- tai ratifioimiskirjansa. Muiden valtioiden osalta liittymissopimus tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä niiden hyväksymis- tai ratifiointikirjojen tallettamisesta lukien.

Artiklan määräyksiä sopimuksen voimaantulosta on tarkasteltava yhdessä sopimukseen liittyvän päätösasiakirjan kanssa. Schengenin sopimusten voimaantulo tapahtuu kahdessa vaiheessa: sopimusten ratifioinnin ohella voimaantulo edellyttää toimeenpanevan komitean päätöstä siitä, että sopimuksen soveltamisen edellytykset ovat olemassa. Viimeksimainittu edellytys todetaan päätösasiakirjassa, jonka sisältöä selostetaan tarkemmin jäljempänä. Soveltamisen edellytyksillä tarkoitetaan erityisesti tehokkaiden ulkorajatarkastusten toteuttamista ulkorajoilla.

Ruotsi ja Tanska eivät ole Suomen liittymissopimuksen sopimuspuolia. Kaikki kolme EU-pohjoismaata ovat Islannin ja Norjan yhteistyösopimuksen sopimuspuolia. Tarkoituksena on, että Pohjoismaat koordinoivat sopimusten voimaantulon siten, että niitä aletaan soveltaa samanaikaisesti kaikissa pohjoismaissa.

Sopimuksen *7 artiklan* mukaan Luxemburg

toimittaa Suomelle yleissopimuksen tekstin alkuperäisten ja ennen Suomea siihen liittyneiden valtioiden kielillä. Yleissopimuksen suomenkielinen käännös on liittymissopimuksen liitteenä ja siitä tulee samalla yleissopimuksen todistusvoimainen teksti.

Päätösasiakirja

Päätösasiakirjan *ensimmäisessä osassa* todetaan Suomen sitoutuvan liittymissopimuksensa allekirjoituksen yhteydessä myös Schengenin yleissopimukseen liittyviin päätösasiakirjaan, pöytäkirjaan sekä ministerien ja valtiosihteerien yhteiseen julistukseen ja samalla Suomi ottaa tiedoksi yleissopimukseen liittyvät julistukset. Näiden asiakirjojen sisältöä on selostettu yleissopimusta koskevien yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä.

Päätösasiakirjan *toisessa osassa* ovat ne määräykset, joiden perusteella todetaan ajankohta, jolloin yleissopimuksen soveltaminen Suomen osalta alkaa. Päätösasiakirjan mukaan yleissopimuksen soveltamisen edellytyksenä on toisaalta liittymissopimuksen voimaantulo, josta on määräykset liittymissopimuksen 6 artiklassa, ja toisaalta soveltamisen edellytysten olemassaolo, jonka toteaa toimeenpaneva komitea aikanaan erillisellä päätöksellä päätösasiakirjassa määriteltyjen edellytysten perusteella.

Liittymissopimuksen sopimuspuolten edellytetään antavan ennen liittymissopimuksen voimaantuloa toisilleen tiedoksi kaikki yleissopimuksen soveltamiseen ja liittymissopimuksen voimaantuloon liittyvät seikat. Määräyksen tarkoituksena on varmistaa, että toimeenpanevalla komitealla on käytettävissään kaikki soveltamisen aloittamiseen vaikuttavat tiedot ulkorajojen valvonnasta ja muista yleissopimuksen soveltamisen edellytyksinä olevista järjestelyistä. Tällaista informaatiota annetaan Schengenin työryhmien työn puitteissa ja erillisten tarkastus- ja tutustumiskäyntien yhteydessä.

Yleissopimuksen soveltamisen aloittaminen yleissopimusta jo soveltavien valtioiden ja Suomen välillä edellyttää, että yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty kyseisissä valtioissa ja että tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu. Tällä määräyksellä tarkoitetaan, että jokainen sopimuspuoli on toteuttanut tehokkaat, yleissopimuksessa asetettuja edellytyksiä vastaavat, yhdenmukaiset ulkorajatarkastukset. Lisäksi sopimuspuolilla on ennen soveltamisen aloittamista oltava oikeudelliset, tekniset ja käytännölliset edellytykset sisärajatarkastusten lakkauttamiselle sekä riittävät valmiudet yleissopimuksessa määriteltyjen korvaavien toimenpiteiden toteuttamiseksi, joiden tavoitteena on sisärajatarkastusten lakkauttamisesta aiheutuvien haittojen torjuminen.

Soveltamisen edellytysten toteutumisen toteaa toimeenpaneva komitea päätöksellään kunkin uuden sopimuspuolen osalta. Schengen-yhteistyössä vakiintuneen käytännön mukaisesti soveltamisen edellytyksenä ovat tarvittavat lainsäädännön muutokset, joilla mukautetaan kansallinen lainsäädäntö yleissopimuksen määräyksiin ja Schengen-yhteistyön puitteissa tehtyihin sitoviin päätöksiin ja ohjeisiin. Sopimuspuolen on luotava valmiudet toteuttaa yleissopimuksen määräyksiä poliisiyhteistyötä ja oikeusavusta. Lisäksi soveltamisen aloittaminen edellyttää yhteyden rakentamista Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään sekä kansallisen tietojärjestelmäyksikön perustamista ja henkilötietojen suojan varmistamista yleissopimuksen edellyttämällä tavalla. Lentoasemilla sisä- ja ulkolentojen matkustajavirrat on pystyttävä fyysisesti erottelemaan, kun yleissopimuksen soveltaminen alkaa. Yhteisen viisumin käyttöönotto, viisumipolitiikan harmonisointi ja yhteyden perustaminen Schengenin yhteiseen viisumitietojärjestelmään on niinikään toteutettava ennen yleissopimuksen soveltamista. Erikseen todetaan soveltamisen edellytyksenä olevan tehokkaiden ulkorajatarkastusten toteuttaminen, mikä tarkoittaa sitä, että sopimuspuoli täyttää yleissopimuksen ja muiden Schengen-yhteistyön puitteissa annettujen määräysten asettamat vaatimukset ulkorajojen yhdenmukaiselle valvonnalle ja ulkorajan ylittävien henkilöiden tarkastuksille.

Päätösasiakirjan toisen osan toisessa kappaleessa todetaan yleissopimuksen 9 artiklassa tarkoitettuina yhteisinä viisumisääntöinä pidettävän vuonna 1990 hyväksyttyjä yhteisiä viisumisääntöjä. Niillä tarkoitetaan Schengenin yhteistä viisumiasiain käsikirjaa, joka on hyväksytty vuonna 1990. Alkuperäistä ohjeistoa on sittemmin täydennetty ja muutettu. Yhteisiä viisumiohjeita selostetaan lähemmin yksityiskohtaisissa perusteluissa Schengenin yleissopimuksen 9—18 artiklojen yhteydessä.

Päätösasiakirjan toisen osan kolmannessa

kappaleessa on Suomen liittymissopimuksen sopimuspuolten yhteinen julistus, joka liittyy rikoksentekijöiden luovuttamiseen. Liittymissopimuksen sopimuspuolet ilmoittavat soveltavansa keskinäisissä suhteissaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta 27 päivänä syyskuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen (EYVL N:o C 313/11, 23.10.1996) 5 artiklan 4 kappaletta sekä mainittuun yleissopimukseen liittämiään julistuksia. Kyseisen 5 artiklan 4 kappaleen mukaan terrorismin vastustamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 16/1990) 13 artiklaan perustuvia varaumia ei sovelleta jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamiseen. Tällä tarkoitetaan varaumia, joilla valtio pidättää itselleen oikeuden kieltäytyä luovuttamasta rikoksentekijää poliittisena rikoksena pitämänsä rikoksen johdosta. Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin tehnyt mainittuun yleissopimukseen tällaisen varauman, jonka soveltamisesta Schengenin sopimusten sopimuspuoliin nähden on nyt sovittu luovuttavan. Tällä liittymissopimuksen päätösasiakirjaan liitetyllä julistuksella on haluttu varmistaa, että mainittujen varaumien soveltamisesta luovutaan sopimuspuolten välillä siinäkin tapauksessa, että samanlaisen määräyksen sisältävän jäsenvaltioiden välisen yleissopimuksen voimaantulo viivästyisi.

Schengenin yleissopimukseen liittyy joukko julistuksia, joita liittymissopimuksen päätösasiakirjan mukaan sovelletaan sopimuspuolten välillä. Julistuksista ensimmäinen koskee turvapaikkaoikeutta: yleissopimusta sovelletaan pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja sen pöytäkirja (SopS 77—78/1968) huomioon ottaen, kuten Schengenin yleissopimustakin. Toinen julistus on Tanskan, Suomen ja Ruotsin yhteinen julistus rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta, jossa ne ilmoittavat vastavuoroisuuden perusteella jättävänsä soveltamatta rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32—33/1971) 6 artiklan 1 kappaleen mukaisia selityksiään, joilla rajoitetaan pohjoismaissa asuvien muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisten luovuttamista. Pohjoismaat ovat näin sitoutuneet luovuttamaan rikoksentekijät, jotka ovat muiden Schengenin sopimusten sopimuspuolten kansalaisia riippumatta siitä, että heillä on kotipaikka pohjoismaissa. Kolmas julistus liittyy tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen (SopS 13/1987) soveltamiseen liittyvään kansalaisen käsitteeseen, jota julistuksen perusteella sovelletaan kaikkien jäsenvaltioiden kansalaisiin. Lisäksi jäsenvaltioiden väliseen yleissopimukseen liittyvät Kreikan ja Portugalin julistukset eräiden yleissopimuksessa käytettyjen käsitteiden tulkinnasta.

Ruotsin ja Tanskan liittymissopimuksiin sisältyy samanlainen yhteinen julistus kuin edellisessä kappaleessa selostettu Suomen liittymissopimuksen julistus. Sisällöltään vastaavat määräykset on myös Islannin ja Norjan yhteistyösopimuksessa.

Edellä mainittu jäsenvaltioiden välinen yleissopimus ja siihen liittyvät julistukset eivät ole tulleet vielä voimaan. Suomessa mainitun yleissopimuksen voimaansaattaminen edellyttää rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (270/1960) muuttamista. Oikeusministeriö valmistelee jäsenvaltioiden väliseen yleissopimukseen liittyviä lainmuutoksia ja sopimuksen voimaansaattamista, minkä on tarkoitus tapahtua vuoden 1998 aikana. Lainmuutosten tultua voimaan Suomen lainsäädäntö vastaa myös edellä selostettuja liittymissopimuksen määräyksiä.

Päätösasiakirjan *kolmannessa osassa* Suomi ottaa tiedoksi Italian, Espanjan, Portugalin, Kreikan ja Itävallan liittymissopimuksiin sisältyvät päätösasiakirjan ja julistukset, jotka vastaavat Suomen liittymissopimukseen sisältyvää päätösasiakirjaa ja siihen liittyviä julistuksia, sekä kyseisten valtioiden liittymissopimuksiin kuuluvat yksipuoliset julistukset. Liittymissopimuksiinsa ovat tehneet yksipuolisia julistuksia Espanja, Portugali ja Kreikka. Espanjan antamassa julistuksessa on todettu Ceutaa ja Melillaa koskevien, Espanjan liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen mukaisten, tavaroiden ja henkilöiden tarkastuksia koskevien erityisjärjestelyjen jatkuvan myös Schengenin sopimuksia sovellettaessa. Portugalin liittymissopimuksessa olevan julistuksen mukaan Portugali on sitoutunut ottamaan takaisin alueensa kautta viisumivapaasti muihin sopimuspuolena oleviin valtioihin laittomasti matkustaneet Brasilian kansalaiset. Kreikan liittymissopimuksessa on sen sopimuspuolten yhteinen julistus, jonka mukaan Kreikka sitoutuu ennen Schengenin yleissopimuksen soveltamisen aloittamista saattamaan voi-

maan tietosuojalainsäädännön, joka vastaa yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen (SopS 35—36/1992) mukaisia vähimmäisedellytyksiä.

Suomen julistus Tanskan ja Ruotsin liittymissopimuksista

Julistuksessa todetaan Suomen saaneen sopimuksen allekirjoituksen yhteydessä tiedoksi samanaikaisesti allekirjoitettujen Ruotsin ja Tanskan liittymissopimusten sisällön. Samansisältöinen julistus sisältyy myös Ruotsin ja Tanskan liittymissopimuksiin.

Suomen julistus Ahvenanmaasta

Päätösasiakirjan sisältyy myös Suomen julistus Ahvenanmaasta, jossa viitataan Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen (SopS 102—103/1994) toisen pöytäkirjan 2 artiklaan ja vahvistetaan siihen sisältyviä määräyksiä noudatettavan edelleen myös Schengenin yleissopimusta sovellettaessa. Mainittu liittymissopimuksen pöytäkirjan määräys koskee Ahvenanmaan verotuksellista asemaa. Sen mukaisesti Ahvenanmaa jää arvonlisäveroa ja valmisteveroja koskevien EY:n direktiivien soveltamisalueen ulkopuolelle. Sen seurauksena on manner-Suomen ja Ahvenanmaan välillä veroraja. Schengenin yleissopimuksen määräykset koskevat henkilöiden rajanylitystä, ja niillä ei ole vaikutusta EY:n lainsäädännöstä aiheutuviin seurauksiin henkilöliikenteen matkatavaratarkastuksiin nähden. Suomen tekemän julistuksen tarkoitus onkin vain todeta olemassaoleva yhteisöoikeuden perusteella vallitseva tilanne, joka saattaa heijastua myös henkilöiden vapaan liikkuvuuden käytännön järjestämiseen.

Ministerien ja valtiosihteerien julistus

Julistuksessa Suomen liittymissopimuksen allekirjoittaneet ministerit ja valtiosihteerit vahvistavat Suomen sitoutuneen allekirjoitukseen yhteydessä Schengenin yleissopimukseen liittyvään ministerien ja valtiosihteerien julistukseen, jonka sisältöä on selostettu yleissopimuksen perustelujen yhteydessä.

2.2. Schengenin yleissopimus

Yleissopimuksen *johdannossa* viitataan Schengenin sopimukseen, jossa ilmaistuille periaatteille yleissopimus perustuu. Siinä viitataan yhteiseen tavoitteeseen lakkauttaa henkilöliikenteen tarkastukset sisäisillä rajoilla ja helpottaa tavaroiden vapaata liikkumista Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen mukaisesti. Johdannossa viitataan myös yleissopimuksen toissijaiseen asemaan yhteisöoikeuteen nähden: sen tarkoitus on nopeuttaa henkilöiden ja tavaroiden liikkumisvapauden toteutumista ilman, että samalla mitenkään estetään Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisten toimenpiteiden soveltamista. Lisäksi johdannossa viitataan tarpeeseen tehostaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja ottaa käyttöön korvaavia toimenpiteitä sisäisen turvallisuuden varmistamiseksi.

I OSASTO

Määritelmät

1 artikla. Artiklassa määritellään yleissopimuksessa käytetyt käsitteet sisärajat, ulkorajat, sisäinen lento, kolmannet maat, ulkomaalainen, ulkomaalainen, joka on määrätty maahantulokieltoon, rajanylityspaikka, rajatarkastus, liikenteenharjoittaja, oleskelulupa, turvapaikkahakemus, turvapaikanhakija ja turvapaikkahakemuksen käsittely.

Suomen lainsäädännössä ei ole määritelmiä sisärajoista, ulkorajoista eikä sisäisistä lennoista. Yleissopimuksessa sisärajoilla tarkoitetaan sopimuspuolena olevien valtioiden yhteisiä maarajoja, sopimuspuolena olevien valtioiden välisten lentojen lentokenttiä sekä satamia, joissa on säännöllistä, yksinomaan muiden sopimuspuolten alueella sijaitseviin satamiin suuntautuvaa matkustajaliikennettä eikä alus poikkea alueen ulkopuolisissa satamissa. Ulkorajoja ovat maa- ja merirajat sekä lentokentät ja satamat silloin, kun ne eivät ole sisärajoja. Sisäinen lento on sopimuspuolen alueelta lähtenyt ja sopimuspuolen alueelle matkalla oleva lento, johon ei sisälly välilaskua kolmanteen maahan. Määritelmää sisä- ja ulkorajoista tai sisäisistä lennoista ei ole tarpeen erillisenä sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön, koska sopimuksen määritelmä on sellaisenaan riittävä.

Yleissopimuksen ulkomaalaisen määritelmä poikkeaa yleisesti käytetystä ja myös

ulkomaalaislain sisältämästä määritelmästä, jonka mukaan ulkomaalaisena pidetään henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Ulkomaalaislaissa olevaa ulkomaalaisen määritelmää ei kuitenkaan tarvitse tästä syystä muuttaa. Yleissopimuksessa ulkomaalaisella tarkoitetaan muita kuin Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaisia. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 8 artiklassa on unionin kansalaisen määritelmä. Yleissopimuksen määritelmää vastaava määritelmä esiintyy Euroopan yhteiöjen jäsenvaltioon jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion ratkaisemisesta tehdyn yleissopimuksessa (ns. Dublinin yleissopimus, (SopS 85/1997). Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 1 artiklan mukaan ulkomaalainen on jokainen, joka ei ole sopimuspuolena olevan valtion kansalainen.

Muilta osin yleissopimuksessa käytettyjen käsitteiden sisältö vastaa niiden vakiintunutta tulkintaa Suomessa eikä ole ristiriidassa Suomen lainsäädännön kanssa.

II OSASTO

Tarkastusten poistaminen sisärajoilta ja henkilöiden liikkuvuus

1 LUKU

Sisärajojen ylittäminen

2 artikla. Schengenin sopimusjärjestelmän keskeinen tavoite sisältyy yleissopimuksen 2 artiklaan. Artiklan 1 kappaleen mukaan sisärajat voidaan ylittää kaikkialla ilman henkilöiden tarkastamista. Sisärajojen vapaa ylittäminen koskee sopimuspuolten välisiä maarajoja kokonaisuudessaan sekä meri- ja lentoyhteyksiä, jotka 1 artiklan määritelmien mukaisesti ovat sisärajan ylitykseksi luettavia. Merirajat ovat määritelmien mukaan aina ulkorajoja.

Suomen osalta sisärajojen ylittäminen ilman henkilöiden tarkastamista tarkoittaa siten maarajoja (Ruotsi ja Norja) ja lentoasemien osalta sopimuspuolten alueelta lähteviä tai sinne saapuvia lentoja, joihin ei sisälly välilaskuja kolmansien maiden alueella. Sopimuspuolten välinen matkustaja-alusliikenne, jossa ei välillä pysähdytä sopimusalueen ul kopuolisissa satamissa, katsotaan myös sisäiseksi liikenteeksi; sen sijaan muun kuin säännönmukaisen reittiliikenteen osalta merirajan ylitys on Schengenin ulkorajan ylitys. Käytännössä sopimuksen soveltaminen edellyttää ulkoisen ja sisäisen liikenteen matkustajavirtojen erottamista toisistaan niillä lentoasemilla ja satamissa, joissa on edellä mainittua ulkoista ja sisäistä liikennettä. Ulkoisen ja sisäisen liikenteen erottaminen toisistaan tapahtuu rakenteellisin järjestelyin tai aikataulujärjestelyin.

Ulkomaalaislain (378/1991) 3 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittu vain vahvistettujen passintarkastuspaikkojen kautta, jollei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

Passilain muutoksessa (14/1998) on otettu huomioon Schengenin sopimusten vaikutus sisärajojen ylitykseen. Muutetun lain 11 §:n mukaan Suomen kansalaisen maahantulon ja maastalähtö olisi tapahduttava rajanylityspaikkojen kautta, jollei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Tässä kohdassa tarkoitetaan Schengenin yleissopimuksen määräyksiä.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi neuvoteltuaan muiden sopimuspuolten kanssa erityistilanteessa yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden sitä edellyttäessä suorittaa sisärajoilla rajoitetun jakson ajan tilanteeseen mukautettuja kansallisia rajatarkastuksia. Rajavartiolaitoksella on valmiudet nopeasti ja tehokkaasti järjestää tarvittaessa rajatarkastukset sisärajoille.

Artiklassa ei ole määräyksiä sopimuksen tarkoittamien sisärajojen rajavalvonnasta, joten rajavalvontaa alueellisen koskemattomuuden ja valtion suvereenisuuden turvaamiseksi voidaan edelleen toteuttaa kansallisen lainsäädännön nojalla.

Artiklan 3 kappaleen mukaan henkilötarkastusten poistaminen sisärajoilla ei rajoita 22 artiklan määräysten soveltamista eikä kunkin sopimuspuolen lainsäädännön mukaista toimivaltaisten viranomaisten poliisitoimivallan käyttöä koko alueellaan eikä velvollisuutta omistaa, pitää mukanaan ja esittää sen lainsäädännössä määrättyjä lupia ja asiakirjoja. Yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään ulkomaalaisten ilmoittautumisvelvollisuudesta. Kappaleessa mainittua velvoitetta pitää lupia tai asiakirjoja mukanaan ei ole Suomen lainsäädännössä eikä yleissopimuskaan tätä edellytä. Ulkomaalaislain 53 §:ssä säädetään henkilöllisyyden totea-

misesta ja oleskelua koskevien tietojen antamisesta.

2 LUKU

Ulkorajojen ylittäminen

3 artikla. Schengenin yleissopimuksen toinen keskeinen rajanylitykseen liittyvä periaate on todettu 3 artiklassa: ulkorajat voidaan ylittää vain sitä varten avoinna olevien rajanylityspaikkojen kautta. Artiklassa ilmaistu periaate vastaa Suomen voimassaolevassa lainsäädännössä omaksuttua periaatetta.

Artiklaan sisältyy toimeenpanevan komitean oikeus vahvistaa yksityiskohtaisia määräyksiä ulkorajojen paikallista rajaliikennettä koskeviin poikkeuksiin ja menettelytapoihin. Nämä poikkeukset sisältyvät toimeenpanevan komitean hyväksymään rajatarkastuskäsikirjaan.

Koska yleissopimuksen soveltamisen yhteydessä sisärajojen rajatarkastukset lopetetaan, tulee ulkoisilla rajoilla suorittaa kaikkien sopimuspuolten puolesta yhteisten periaatteiden mukaisia kaikkien sopimuspuolten edut huomioon ottavia tehokkaita rajatarkastuksia ja rajavalvontaa. Toimeenpaneva komitea on vuoden 1995 helmikuussa hyväksynyt yhteisen rajatarkastuskäsikirjan, joka sisältää tarkentavia määräyksiä erityisesti ulkorajojen rajanylitysliikenteen rajatarkastuksista.

Yhteisen käsikirjan määräykset ovat lähinnä yleissopimuksen artiklojen käytäntöön soveltamista koskevia ohjeita, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan. Käsikirjan määräykset ovat luonteeltaan ohjeita ja vastaavat sisällöltään nykyisiä sisäasiainministeriön antamia ohjeistoja. Käsikirja on tarkoitettu rajanylityspaikoilla rajatarkastustehtävissä toimivien viranomaisten apuvälineeksi. Käsikirja koostuu kahdesta osasta ja niiden liitteistä. Käsikirjan ylläpitämisestä vastaa pääasiassa Schengenin ulkorajatyöryhmä.

Yhteisen käsikirjan I osassa käsitellään sopimuspuolten alueelle saapumisen edellytyksiä, ja se sisältää yleissopimuksen 3 artiklaan perustuen määräyksiä ulkorajojen ylittämisen ehdoista, 5 artiklaan perustuvia määräyksiä ulkorajojen ylittämiseen tarvittavista asiakirjoista ja 10 ja 11 artikloihin perustuvia määräyksiä viisumeista sekä 5 artiklan 1 kappaleessa mainituista muista maahantulolle asetettavista vaatimuksista.

Yhteisen käsikirjan II osassa käsitellään ulkorajojen rajatarkastuksia, ja se sisältää yleissopimuksen 4, 5 ja 6 artiklaan perustuvia määräyksiä ulkorajojen rajatarkastusten käytännön toteuttamisesta maantie-, rautatie- ja kansainvälisessä siviili-ilmailu-, merenkulku- ja sisävesiliikenteessä sekä yleissopimuksen 7 artiklaan perustuvia määräyksiä sopimuspuolten välisessä yhteistyössä tehokkaan tarkastus- ja valvontatoiminnan toteuttamiseksi. Lisäksi II osa sisältää määräyksiä viisumien myöntämisestä rajalla ja erityismääräyksiä ulkorajojen ylittämiseen tarvittavista asiakirjoista.

Yhteisen käsikirjan liitteenä ovat rajanylitykseen hyväksytyt ulkorajojen rajanylityspaikat, seuraamukset ulkorajojen luvattomasta ylittämisestä, rajanylityspaikkojen yhteystiedot, kahdenväliset sopimukset paikallisesta rajanylitysliikenteestä, luettelo maista, joiden kansalaiset ovat viisumivelvollisia, viisumitarran mallit ja niiden täyttöohjeet sekä turvallisuustekijät, luettelot sopimuspuolten edellyttämistä varoista maahantuloon liittyen, oleskelulupien ja paluuviisumien mallit, matkustusasiakirjan lisälehdet, matkustusasiakirjoja korvaavat todistukset sekä ohjeet yhtenäisviisumien myöntämisessä rajalla.

Artiklan 2 kappaleen määräykset velvollisuudesta ottaa käyttöön sanktioita ulkorajojen luvattomasta ylittämisestä sekä niitä täydentävät rajatarkastuskäsikirjan vähimmäistoimenpiteitä koskevat säännökset vastaavat pääosiltaan Suomessa jo nyt noudatettavaa menettelyä. Rikoslain 42 luvun 2 §:ssä (425/1944) on säädetty rangaistus Suomen rajojen yli kulkemisesta annettujen määräysten rikkomisesta. Hallituksen esityksessä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 6/1997 vp) ehdotetaan mainitun säännöksen korvaamista uudella rikoslain 17 luvun 7 §:n säännöksellä valtionrajarikoksesta. Ehdotetun valtionrajarikoksen rangaistusmaksimi on kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistusmaksimi tässä muodossaan ei nykyisin mahdollista rikosperusteella sellaisten pakkokeinojen käyttöä, joita vastaavia hallinnollisia toimenpiteitä edellytetään 6 artiklan mukaan toteutettavissa henkilöiden rajatarkastuksissa.

4 artikla. Artikla edellyttää kolmannesta maasta tulevan lennon matkustajien ja heidän käsimatkatavaroidensa tarkastamista en-

simmäisellä sopimuspuolena olevassa valtiossa sijaitsevalla lentoasemalla, johon ulkoinen lento saapuu, ja vastaavasti kolmanteen maahan suuntautuvan lennon matkustajien ja heidän käsimatkatavaroidensa tarkastamista viimeisellä sopimuspuolena olevassa valtiossa sijaitsevalla lentoasemalla. Määräykset eivät vaikuta rekisteröityjen matkatavaroiden tarkastuksiin. Suomessa tarkastuksista lentoliikenteen ylläpitämiseksi on säädetty lentoliikenteen turvatarkastuksista annetussa laissa (305/1994). Suomessa ryhdyttiin jo vuonna 1994 toimenpiteisiin asianomaisten viranomaisten kesken lentoasemien järjestelyjen saattamiseksi kyseessä olevan artiklan ja niitä täydentävien rajatarkastuskäsikirjan määräysten mukaisiksi. Rakenteellisia muutoksia tehdään ainakin Helsinki-Vantaan, Turun ja Rovaniemen lentoasemilla.

Artiklan periaatteet vastaavat myös yhteisön tullikoodeksista annetun neuvoston asetuksen (ETY) 2913/92 ja yhteisön sisäisen liikennettä koskevan neuvoston asetuksen (ETY) 3925/91matkustajien matkatavaroiden tarkastuksia koskevia säännöksiä.

Artiklassa mainitut aikatavoitteet tarkastusten järjestämiseksi ovat menettäneet merkityksensä yleissopimuksen soveltamisen alettua vuonna 1995.

5 artikla. Artiklan 1 kappaleessa määrätään ulkomaalaisten maahantulon edellytyksistä. Ulkomaalaislain (378/1991) 9 §:ää ehdotetaan tähän esitykseen sisältyvässä ehdotuksessa laiksi ulkomaalaislain muuttamiseksi muutettavaksi siten, että siinä säädetään ulkomaalaisen maahantulon edellytyksistä. Voimassa olevan ulkomaalaislain 37 §:n mukaiset käännyttämisen perusteet ovat luettavissa kääntäen edellytyksiksi ulkomaalaisen maahantulolle, koska sellaisen ulkomaalaisen, joka ei täytä edellytyksiä, maahantulo voidaan estää.

Artiklan 1 kappaleen a kohtaa vastaa ulkomaalaislain 4 §:ää, jonka mukaan ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava koti- tai oleskelumaansa viranomaisen antama voimassaoleva passi.

Artiklan 1 kappaleen b kohtaa vastaa ulkomaalaislain 8 §:n säännös, jonka mukaan ulkomaalaisella on maahan saapuessaan ja maassa oleskellessaan oltava viisumi tai oleskelulupa, jollei Suomea velvoittavasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Kuten edellä on todettu, tämä säännös ehdotetaan muutettavaksi.

Ulkomaalaislain 37 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hän tarvittavien varojen puuttumisen vuoksi on kykenemätön huolehtimaan maassa oleskelustaan ja kotimatkastaan ja jos hänellä ei ole maassa oleskeluja kotimatkakustannuksistaan vastaavaa vastaanottajaa. Tämä vastaa 5 artiklan 1 kappaleen c kohdan määräystä.

Artiklan 1 kappaleen d kohdan mukaan maahantulokielto on esteenä sopimuspuolena olevan valtion alueelle pääsyyn. Ulkomaalaislain 37 §:n 2 momentin mukaan Suomessa tai muussa Pohjoismaassa maahantulokieltoon määrätty ulkomaalainen on käännytettävä. Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 6 artiklan f kohdan mukaan sopimuspuolten on pohjoismaisilta ulkorajoiltaan käännytettävä jokainen ulkomaalainen, joka on merkitty jonkin sopimuspuolen karkotettujen ulkomaalaisten luetteloon paitsi jos ulkomaalainen aikoo matkustaa sopimuspuolena olevaan valtioon, johon hänellä on maahantulolupa tai maahantuloon oikeuttava oleskelulupa.

Yleissopimuksen 96 artiklassa on määräyksiä siitä, milloin ulkomaalainen voidaan merkitä sopimuspuolten yhteiseen maahantulokieltoluetteloon, joka sisältyy Schengenin yhteiseen tietojärjestelmään (SIS). Sopimuspuolet voivat tämän ohella määrätä ulkomaalaisen maahantulokieltoon, joka koskee vain kyseisen sopimuspuolen aluetta.

Artiklan 2 kappaleessa määritellään tilanteet, joissa sopimuspuoli voi poikkeuksellisesti sallia maahanpääsyn, vaikka maahantulolle asetetut yleiset edellytykset eivät täyty. Ulkomaalaislain mukaiset käännyttämisperusteet ovat maahantulokieltoa koskevaa momenttia lukuunottamatta harkinnanvaraisia, joten kohta ei edellytä ulkomaalaislain muuttamista tältä osin.

Artiklan 3 kappaleen mukaan jonkin sopimuspuolen myöntämän oleskeluluvan tai paluuviisumin haltijalla on oikeus kulkea muiden sopimuspuolten alueiden kautta päästäkseen luvan myöntäneeseen valtioon. Yleissopimuksen 21 artiklassa on määräyksiä sopimuspuolena olevan valtion oleskeluluvan haltijan liikkumisesta muussa kuin kauttakulkutarkoituksessa. Tässä tarkoitettu kauttakulkuoikeus ei koske ulkomaalaista, joka on sen valtion kansallisessa maahantulokieltoluettelossa, jota kauttakulun on tarkoitus koskea.

Mikäli kyseessä on kauttakulku ja henki-

löllä on jonkin sopimuspuolen myöntämä oleskelulupa tai paluuviisumi, voidaan hänen maahantulonsa (kauttakulku) estää siis vain sillä perusteella, että hänet on määrätty Suomessa maahantulokieltoon. Jos kauttakulkutarkoituksessa maahan tulevalla henkilöllä on jonkin sopimuspuolen myöntämä (kansallinen) viisumi pidempää kuin kolmen kuukauden oleskelua varten, hänen maahantulonsa (kauttakulku) voidaan estää myös silloin, kun hän ei täytä kaikkia yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen edellytyksiä, lukuunottamatta b kohtaa.

Ulkomaalaislain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan artiklan 3 kohdassa mainittujen lupien haltijalla on kauttakulkuoikeus. Ulkomaalaislain käännyttämisperusteita koskevaa 37 §:ää ei ole tästä syystä tarpeen muuttaa, koska perusteet ovat harkinnanvaraisia.

6 artikla. Artiklassa määrätään ulkorajojen rajanylitysliikenteen rajatarkastuksista, jotka kuitenkin toteutetaan kansallisen lainsäädännön nojalla.

Artiklan mukainen rajatarkastus suoritetaan yksinomaan sen perusteella, että henkilö osoittaa toiminnallaan rajanylityspaikalla aikovansa välittömästi tulla maahan tai lähteä maasta. Rajatarkastusten toteuttaminen ei miltään osin edellytä, että henkilöön kohdistuisi perusteltua tai vähäisintäkään epäilystä hänen maahantuloonsa taikka maastalähtönsä aiheuttamasta uhkasta kansalliselle turvallisuudelle taikka yleiselle järjestykselle taikka siihen liittyisi jotain rikosepäilyjä.

Sisäasiainministeriössa on valmisteilla hallituksen esitys laiksi rajavartiolaitoksesta. Ehdotus sisältää säännöksiä artiklan edellyttämien tarkastusten tekemiseksi tarvittavasta rajavartioviranomaisten toimivallasta. Tarpeellisia muutoksia poliisilakiin (493/1995) valmistellaan myös.

Yleissopimuksen tarkoittamat rajatarkastukset puuttuvat henkilöiden perusoikeuksiin ankarammin kuin kansallinen lainsäädäntö on tähän saakka edellyttänyt. Henkilöiden vapaan liikkumisen vastapainona ulkorajaliikenteen sopimusmääräysten mukaiset rajatarkastukset ovat kuitenkin perusteltuja myös kansallisten tarpeiden vuoksi.

Artiklan 2 kappaleessa on lueteltu ulkorajoilla tehtävien henkilöiden tarkastusten yh denmukaiset periaatteet, joihin kuuluu matkustusasiakirjojen ja muiden maahanpääsyn, oleskelun, työskentelyn ja maastalähdön edellytysten tarkistamisen lisäksi sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä vaarantavien uhkien tutkiminen ja ehkäiseminen. Tarkastus koskee myös ajoneuvoja ja tavaroita, jotka ovat rajan ylittävien henkilöiden hallussa. Kaikki ulkorajan ylittäjät on tarkastettava. Ulkomaalaisille on tehtävä maahan saapumisen yhteydessä perusteellinen tarkastus, joka käsittää kaikkien edellä mainittujen maahantuloedellytysten tarkistamisen. Maasta poistumisen yhteydessä ulkomaalaiselle tehtävä tarkastus suoritetaan sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä uhkaavien vaarojen tutkimiseksi ja ehkäisemiseksi.

Artiklan 3—5 kappaleissa edellytetään toimivaltaisten viranomaisten valvovan tehokkaasti kaikkia rajanylityspaikkojen välisiä ulkorajojaan liikkuvien yksiköiden avulla ja rajanylityspaikkoja myös niiden tavanomaisten aukioloaikojen ulkopuolella.

Rajatarkastusta sekä rajavalvontaa koskevat sopimusmääräykset ovat vähimmäismääräyksiä. Ne ovat tältä osin sopusoinnussa kansallisten tarpeiden kanssa.

7 artikla. Artiklan määräykset rajavalvontaa ja rajatarkastuksia suorittavien viranomaisten yhteistoiminnasta ja tietojen vaihtamisesta vastaavat myös kansallisia tarpeita ja niiden edellyttämän kansallisen lainsäädännön täydentäminen toteutetaan hallituksen esityksellä laiksi rajavartiolaitoksesta.

8 artikla. Artikla sisältää määräyksen toimeenpanevan komitean oikeudesta päättää sekä rajatarkastusten että rajavalvonnan käytännön menettelyistä. Toimeenpaneva komitea tekee päätöksensä yksimielisesti ja ne tulevat sopimuspuolina olevissa valtioissa oikeudellisesti velvoittaviksi vasta sen jälkeen, kun ne on saatettu valtionsisäisesti voimaan.

Artiklan nojalla on hyväksytty käsikirja ulkorajavalvonnan ja rajatarkastusten toteuttamisesta. Käsikirjaan tullaan lisäämään tiedot Suomen viranomaisista ja rajanylityspaikoista ennen sopimuksen soveltamisen aloittamista Suomessa. Käsikirjan sisältöä on selostettu edellä 3 artiklan perustelujen yhteydessä.

3 LUKU

Viisumit

9 artiklassa on yleisiä määräyksiä yhteisestä viisumipolitiikasta. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolet sitoutuvat noudatta-

maan yhteistä politiikkaa henkilöiden liikkuvuuden ja erityisesti viisumimääräysten osalta. Tätä varten ne tukevat toisiaan. Sopimuspuolet sitoutuvat sopimaan viisumipolitiikan yhdenmukaistamisesta.

Yhteistä viisumipolitiikkaa vahvistettaessa on otettava erityisesti huomioon turvallisuuteen ja laittomaan maahantuloon liittyvät vaarat; myös sopimuspuolten ja kolmansien maiden välisillä kansainvälisillä suhteilla on merkitystä. Yhtenäisellä viisumipolitiikalla pyritään torjumaan epäsuotuisat seuraukset, jotka liittyvät henkilöiden Schengen-alueelle saapumiseen ja vapaaseen liikkumiseen alueella.

Kun kyse on kolmansista maista, joiden kansalaisten osalta kaikki sopimuspuolet noudattavat yhteisiä viisumimääräyksiä tämän yleissopimuksen allekirjoitushetkellä tai ovat myöhemmin sopineet tällaisesta järjestelystä, kyseisiä viisumimääräyksiä voidaan 2 kappaleen mukaan muuttaa ainoastaan kaikkien sopimuspuolten yhteisellä sopimuksella. Sopimuspuoli voi erityistapauksessa poiketa yhteisistä viisumimääräyksistä kansalliseen politiikkaan liittyvistä pakottavista syistä, jotka edellyttävät pikaista päätöstä. Sen on ennakolta neuvoteltava muiden sopimuspuolten kanssa ja otettava päätöksessään huomioon niiden edut sekä päätöksen seuraukset.

Lähtökohtaisesti kaikki sopimuspuolet ovat siis sidottuja yhteisiin viisumimääräyksiin ja niitä voidaan muuttaa vain yksimielisellä päätöksellä. Kuitenkin kyseisistä viisumimääräyksistä voidaan poiketa erityistapauksissa, kuten humanitaarisesta syystä, kansallisen edun vuoksi tai kansainvälisen velvoitteen perusteella. Poikkeuksista on aina ehdottomasti etukäteen informoitava muita sopimuspuolia. Suomen lainsäädäntöön ei aiheudu tältä osin muutoksia, koska Suomi noudattaa Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 100 c artiklaan perustuvaa asetusta (EY) 2317/1995, jossa on vastaavat määräykset ja johon sisältyy myös luettelo niistä kolmansista maista, joiden kansalaisilta vaaditaan viisumi.

10 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan otetaan käyttöön yhdenmukainen viisumi, joka on voimassa kaikkien sopimuspuolten alueella. Viisumi voidaan myöntää enintään kolmen kuukauden ajalle. Yleissopimuksen 142 artiklassa on määräys Euroopan unionin säännöstön ensisijaisuudesta. Euroopan unionin neuvosto on toukokuun 29 päivänä 1995 antanut asetuksen (EY) 1683/95 yhtenäisestä viisumin kaavasta. Asetuksen 1 artiklan mukaan sopimuspuolten 5 artiklan mukaisesti myöntämät viisumit on annettava yhtenäisen kaavan mukaisina (tarra). Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kumosi asetuksen heinäkuussa 1997 antamallaan päätöksellä (C-392/95), koska asetusta hyväksyttäessä ei ollut noudatettu EY:n perustamissopimuksen parlamentin kuulemista koskevia määräyksiä. Tuomioistuin totesi kuitenkin päätöksessään, että asetuksen vaikutukset ovat voimassa, kunnes neuvosto hyväksyy uuden asetuksen.

Ulkomaalaislain 11 §:n (639/1993) mukaan viisumilla tarkoitetaan matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua koskevaa lupaa tai päätöstä, jonka perusteella ulkomaalainen voi saapua Suomen alueelle ja oleskella täällä edellyttäen, että hän täyttää muut maahantulolle asetetut ehdot. Artiklan 1 kappaleen johdosta ehdotetaan ulkomaalaislain 11 §:n muuttamista esitykseen sisältyvällä lakiehdotuksella siten, että viisumin käsite on 10 artiklan mukainen.

Artiklan 2 kappaleessa on määräyksiä ennen yhdenmukaisen viisumin käyttöönottoa myönnettävien kansallisten viisumien tunnustamisesta. Tämä määräys on tullut merkityksettömäksi, koska yhdenmukainen viisumi on jo otettu käyttöön.

Artiklan 3 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli voi rajoittaa viisumin alueellista kelpoisuutta (kansallinen viisumi).

11 artikla. Artiklassa määritellään viisumilajit. Artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan viisumi myönnetään yhtä tai useampaa maahantulokertaa varten. Yhden keskeytymättömän oleskelun kesto tai peräkkäisten oleskelujen kokonaiskesto ensimmäisen maahantulon päivämäärästä lukien ei saa kuitenkaan olla yli kolmea kuukautta puolen vuoden pituista jaksoa kohti.

Ulkomaalaislain 12 §:ssä (606/1997) säädetään viisumilajeista ja niiden enimmäisvoimassaoloajasta. Toistuvaisviisumi oikeuttaa kerrallaan enintään kolmen kuukauden oleskeluun. Toistuvaisviisumiin sisältyvien perättäisten oleskelujen kokonaiskestoa ei ulkomaalaislaissa sen sijaan ole rajoitettu. Ulkomaalaislain 12 §:än 3 momenttia ehdotetaan 11 artiklan 1 kappaleen a kohdan määräyksen johdosta muutettavaksi siten, että toistuvaisviisumiin sisältyvien perättäisten oleskelujen kokonaiskesto ei puolen vuoden ajanjaksossa saa ylittää kolmea kuukautta.

Artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan kauttakulkuviisumilla voi kulkea kerran, kaksi kertaa tai poikkeuksellisesti useampia kertoja sopimuspuolen alueen läpi kolmanteen valtioon. Yksi kauttakulkumatka ei saa kestää yli viittä päivää.

Ulkomaalaislain 12 §:n 4 momentin mukaan kauttakulkuviisumi myönnetään lukumäärältään rajoitettuja, enintään viisi vuorokautta kerrallaan kestäviä kauttakulkumatkoja varten.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolet voivat poiketen 1 kappaleen määräyksistä myöntää puolivuotisjakson aikana uuden viisumin kansallisena viisumina, joka oikeuttaa saapumaan vain viisumin myöntäneen sopimuspuolen alueelle.

12 artikla. Artiklan 1 kappaleessa määritellään toimivaltaiset viranomaiset viisumin myöntämisessä. Näitä ovat sopimuspuolten diplomaatti- ja konsuliedustustot. Toimeenpaneva komitea voi tehdä lisäksi erillisen päätöksen 17 artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaan muista toimielimistä, jotka vastaavat viisumin myöntämisestä.

Ulkomaalaislain (378/1991) 13 §:n 1 momentin mukaan viisumin myöntää Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn konsulin virasto. Ulkomaalaislain 13 §:n 3 momentin mukaan ulkomaalaisvirasto tai sen ohjeiden mukaan maahantulopaikan passintarkastusviranomainen voi tietyin edellytyksin myöntää viisumin. Passintarkastajan oikeudesta myöntää viisumi säädetään tarkemmin ulkomaalaisasetuksen (142/1994) 12 §:ssä. Kyse on tällöin tilanteesta, jolloin käännyttäminen olisi kohtuutonta tai maahantulon salliminen on Suomen kannalta merkittävää taikka kyse on liike- tai kokousmatkasta. Tällöin kyseessä olisi kansallinen Suomeen rajoittuva eikä sopimuksen tarkoittama yhdenmukainen viisumi.

Ulkomaalaislain 13 § 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että viisumin voi myöntää myös muun sopimuspuolena olevan valtion edustusto. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi 1 momentin muutoksesta johtuva tekninen tarkistus.

13 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan matkustusasiakirjaan, joka ei ole enää voimassa, ei voi myöntää viisumia.

Ulkomaalaislain 11 §:n mukaan viisumin voimassaolon edellytyksenä on, että ulkomaalaisen passi tai muu matkustusasiakirja on voimassa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan viisumin voimassaoloaikaa määrättäessä tulee ottaa huomioon se, että ulkomaalainen pääsee palaamaan kolmanteen maahan matkustusasiakirjan voimassaoloajan puitteissa. Tämä vastaa voimassaolevaa lainsäädäntöä ja viisumin myöntämiskäytäntöä.

14 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan matkustusasiakirjan, johon viisumi myönnetään, on oltava myös muiden sopimuspuolten hyväksymä. Mikäli kaikki sopimuspuolet eivät hyväksy asiakirjaa, viisumi voidaan myöntää kansallisena viisumina, joka ei oikeuta saapumaan ja oleskelemaan kuin tietyn sopimuspuolen tai tiettyjen sopimuspuolten alueella.

Ulkomaalaislain 4 §:ssä säädetään siitä, millä edellytyksellä matkustusasiakirja hyväksytään. Tarkempia säännöksiä passin hyväksymisestä on ulkomaalaisasetuksen 1 ja 2 §:ssä.

Artiklan 2 kappaleessa on määräys viisumin korvaavasta luvasta. Tämä ei edellytä muutoksia Suomen lainsäädäntöön.

15 artikla. Artiklan mukaan viisumin myöntämisen edellytyksenä on, että henkilö täyttää muut maahantulolle asetetut edellytykset. Maahantulon edellytyksistä määrätään yleissopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa. Edellytysten puuttuessa maahantuleva ulkomaalainen voidaan käännyttää.

Ulkomaalaislain 11 §:n (639/1993) mukaan ulkomaalainen voi saapua viisumin perusteella Suomeen, jos hän täyttää muut maahantulolle asetetut ehdot. Tähän esitykseen sisältyvässä eduskunnalle annettavassa esityksessä ehdotetaan ulkomaalaislain 9 §:ssä säädettäväksi ulkomaalaisen maahantulon edellytyksistä.

16 artikla. Artikla antaa mahdollisuuden myöntää viisumi yhden sopimuspuolen alueelle 5 artiklan 2 kappaleen tarkoittamissa tilanteissa. Kyse on tällöin kansallisesta viisumista, jonka voimassaolo rajoittuu vain viisumin myöntäneen sopimuspuolen alueelle. Kansallisen viisumin myöntämisestä on ilmoitettava muille sopimuspuolille ennen viisumin myöntämistä.

17 artiklassa määrätään toimeenpanevan komitean oikeudesta vahvistaa viisumihakemusten käsittelyä koskevat säännöt. Artiklan 1 kappaleen mukaan toimeenpaneva komitea vahvistaa viisumihakemuksen tutkimista koskevat yhteiset säännöt ja valvoo, että niitä sovelletaan oikein sekä mukauttaa ne uusiin tilanteisiin ja olosuhteisiin.

Toimeenpaneva komitea vahvistaa viisumi-

hakemusten käsittelyssä noudatettavat yhteiset arviointiperusteet. Ne sisältyvät vuonna 1990 hyväksyttyyn käsikirjaan, jota muutetaan ja täydennetään Schengen-yhteistyön puitteissa jatkuvasti, kuten 17 artiklassa edellytetään. Hakemusten käsittelyä ohjaavia periaatteita ovat muun muassa sopimuspuolten sisäinen turvallisuus ja luvattoman maahanmuuton torjuminen sekä muut kansainvälisiin suhteisiin liittyvät näkökohdat. Sopimuspuolet voivat painottaa jotakin mainituista seikoista, mutta yhtäkään niistä ei saa jättää huomiotta. Ohjeissa edellytetään myös, että hakemusten käsittelyn yhteydessä tehdään tarvittavat tarkastukset myös Schengenin yhteisen tietojärjestelmän tiedostoista, joista käyvät ilmi maahantulokielloista tehdyt ilmoitukset. Tarvittavien toimenpiteiden määrä ja luonne riippuvat myös mahdollisesta laittoman maahantulon todennäköisyydestä ja paikallisista olosuhteista, jotka voivat vaihdella maakohtaisesti.

Artiklan 2 kappaleen mukaan toimeenpaneva komitea määrittelee lisäksi tapaukset, joissa ennen viisumin myöntämistä on neuvoteltava toisen sopimuspuolen keskusviranomaisen kanssa sekä tarvittaessa muiden sopimuspuolten keskusviranomaisten kanssa.

Artiklan 1 kappaleessa tarkoitettujen ohjeiden liitteenä on luettelo niistä kolmansista maista, joiden kansalaisten viisumihakemuksista täytyy neuvotella etukäteen muiden sopimuspuolten keskusviranomaisten kanssa. Suomen lainsäädäntö vastaa tältä osin Schengenin yleissopimuksen määräyksiä, koska Suomi noudattaa Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 100 c artiklaan perustuvaa asetusta (EY) 2317/95, jonka liitteenä oleva luettelo vastaa 1 kappaleessa tarkoitettuihin ohjeisiin sisältyvää luetteloa.

Sopimuspuolet ovat päättäneet luoda yleissopimuksen edellyttämien keskusviranomaisten kesken käytävien neuvottelujen ja tarkistusten suorittamista varten järjestelmän, jonka yksityiskohdista sovitaan erikseen. Järjestelmän rakentaminen on vielä kesken.

Diplomaatti- tai konsuliedustuston, jolle viisumihakemus on esitetty, on pyydettävä keskusviranomaisensa lupaa, neuvoteltava tämän kanssa ja annettava tälle tiedoksi asiassa suunniteltu päätös lain ja kansallisen käytännön määräämien menettelytapojen ja määräaikojen mukaan. Kansallisen keskusviranomaisen on puolestaan välitettävä hakemus yhden tai usean muun sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille. Keskusviranomaisella tarkoitetaan kansallista viranomaista, jonka toimivaltaan kuuluu antaa viisumihakemuksiin liittyviä luotettavuuslausuntoja. Suomessa vastaavat määräykset ovat laissa ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997).

Toimeenpaneva komitea tekee lisäksi tarvittavat päätökset seuraavista seikoista:

a) matkustusasiakirjat, joihin viisumi voidaan myöntää. Toimeenpaneva komitea vahvistaa sen, mitkä asiakirjat hyväksytään matkustusasiakirjoiksi Schengen-alueelle. Yhteisesti hyväksytyn passin tai matkustusasiakirjan tulee olla täydellinen, eikä sitä saa olla muutettu, väärennetty tai jäljennetty, sekä sen täytyy olla voimassa oikeuttaakseen sopimuspuolten alueelle tuloon. Ulkomaalaislain 4 §:ssä säädetään siitä, millä edellytyksellä matkustusasiakirja hyväksytään. Tarkempia määräyksiä asiasta on ulkomaalaisasetuksen 1 ja 2 §:ssä.

b) viisumin myöntämisestä vastaavat toimielimet. Toimeenpaneva komitea päättää niistä toimielimistä, jotka vastaavat viisumien myöntämisestä. Ulkomaalaislain 13 § 1 momentin mukaan viisumin voivat myöntää diplomaattiset edustustot ja lähetetyn konsulin johtamat virastot ulkomailla, ulkomaalaisasetuksen 12 §:n mukaisesti poikkeustapauksessa rajaviranomaiset ulkorajoilla ja ulkomaalaislain 13 § 3 momentin perusteella ulkomaalaisvirasto. Mikäli toimeenpaneva komitea tekisi päätöksen muiden kuin ulkomaalaislaissa lueteltujen toimielinten oikeudesta myöntää viisumeja, tulisi ulkomaalaislain 13 § 1 momenttia muuttaa siten, että viisumin voisi myöntää myös muu toimeenpanevan komitean määräämä toimielin. Ulkomaalaislain 13 § 1 momenttia tulee joka tapauksessa muuttaa siten, että viisumin voi myöntää myös muun sopimuspuolena olevan valtion edustusto, kuten edellä 12 artiklan yhteydessä on selostettu.

c) edellytykset viisumin myöntämiseksi rajalla. Artiklan c kohdan mukaan toimeenpaneva komitea päättää, milloin viisumi voidaan myöntää rajalla. Kyse on tällöin poikkeuksellisesta tilanteesta ja siitä, että olisi kohtuutonta estää viisumivelvollisen henkilön maahantulo viisumin puuttumisen vuoksi. Yleensä tällaisen viisumin voimassaoloaika on rajoitetumpi kuin tavanomaisessa järjestyksessä myönnetyn viisumin. Useimmiten rajalla myönnettävän viisumin voimassaoloaika on 14 päivää.

Ulkomaalaislain 13 §:n mukaan ilman viisumia maahan saapuvalle myöntää viisumin

ulkomaalaisvirasto tai sen ohjeiden mukaan passintarkastusviranomainen. Ulkomaalaisasetuksen 12 §:n mukaan passintarkastaja voi myöntää kauttakulkuviisumin, kertaviisumin tai yhteisviisumin. Viisumin myöntäminen rajapisteessä on poikkeuksellista ja se voi tapahtua kahdessa tilanteessa. Viisumi voidaan ensinnäkin myöntää rajalla, jos kyse on liike- tai kokousmatkasta taikka maahantulon salliminen on Suomen kannalta merkittävää. Toinen syy viisumin myöntämiseen rajalla liittyy siihen, että ulkomaalaisen käännyttäminen viisumin puutteen vuoksi olisi kohtuutonta. Rajalla myönnettävän viisumin voimassaoloajasta ei ole ulkomaalaislaissa tai ulkomaalaisasetuksessa erityistä säännöstä. Tämä merkitsee sitä, että rajalla myönnettävän viisumin voimassaoloaika voi olla yhtä pitkä kuin normaalissa järjestyksessä haetun viisumin voimassaoloajasta ulkomaalaislain 12 §:ssä on säädetty. Aiemmin voimassaolleen lain mukaan rajalla myönnettävän viisumin enimmäisvoimassaoloaika oli 14 päivää.

Ulkomaalaislain säännöksiä ei artiklan c kohdan johdosta ole välttämätöntä muuttaa. Voitaisiin kuitenkin harkita rajalla myönnetyn viisumin voimassaoloajan rajoittamista esimerkiksi kertaviisumin osalta kahteen viikkoon ja sitä, että rajalla ei voitaisi myöntää yhteisviisumia.

d) viisumin muoto, sisältö ja voimassaoloaika sekä sen myöntämisestä perittävät maksut. Toimeenpaneva komitea päättää yhteisen viisumin muodosta, sisällöstä, sen voimassaolosta sekä sen myöntämisestä aiheutuneiden maksujen perinnästä. Toimeenpaneva komitea tekee päätöksensä aina yksimielisesti.

e) edellä c ja d kohdassa mainitun viisumin pidentämisen ja hylkäämisen edellytykset kaikkien sopimuspuolten edut huomioon ottaen. Artiklan e kohdan mukaan toimeenpaneva komitea päättää myös yhdenmukaisen viisumin ja rajalla myönnettävän viisumin pidentämisen ja hylkäämisen edellytyksistä. Viisumin myöntämisen edellytyksistä määrätään 15 artiklassa. Viisumi voidaan myöntää vain, jos ulkomaalainen täyttää 5 artiklan mukaiset maahantulon edellytykset.

Paikallispoliisi voi ulkomaalaislain 13 §:n 5 momentin mukaan pidentää viisumin voimassaoloaikaa. Pidentämiselle ei ole laissa tai asetuksessa määrätty erityisiä edellytyksiä. Viisumeita on yleensä pidennetty ainoastaan poikkeustapauksissa. Käytännössä viisumin pidentäminen tapahtuu siten, että paikallispoliisi kiinnittää ulkomaalaisen passiin tai muuhun matkustusasiakirjaan uuden viisumitarran.

Ulkomaalaislain 37 §:ssä säädetään käännyttämisen ja 40 §:ssä karkottamisen perusteista. Ulkomaalainen voidaan myönnetystä viisumista huolimatta käännyttää tai karkottaa. Ulkomaalaislain 39 §:n mukaan käännytyspäätöksen tekijä peruuttaa viisumin. Ulkomaalaislain 13 §:n mukaan viisumi raukeaa, kun ulkomaalainen karkotetaan maasta. Viisumihakemusten hylkäämisen perusteista ei ulkomaalaislaissa sen sijaan ole erillisiä säännöksiä

f) menettely viisumin alueellisen voimassaolon rajoittamiseksi. Toimeenpaneva komitea päättää menettelystä, jota noudatetaan silloin, kun viisumin voimassaolo on poikkeuksellisesti rajattu yhden tai useamman sopimuspuolen kansalliseen alueeseen. Kyseeseen tulevat 5 artiklan 2 kappaleen mukaiset tilanteet (humanitaariset syyt, kansallinen etu tai kansainväliset velvoitteet).

g) periaatteet yhteisen luettelon laatimiseksi ulkomaalaisista, jotka on määrätty maahantulokieltoon, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 96 artiklan soveltamista, jota on selostettu edellä 5 artiklan yhteydessä.

18 artikla. Artiklassa on määräyksiä kansallisesta viisumista, jonka voimassaoloaika on yli kolme kuukautta. Tällaisen viisumin haltijalla on kauttakulkuoikeus muiden sopimuspuolten alueiden läpi edellyttäen, että hän täyttää yleiset maahantulon edellytykset.

Ulkomaalaislain 12 §:n mukaan viisumin enimmäisvoimassaoloaika on kolme kuukautta. Suomessa ei siis myönnetä artiklan tarkoittamia viisumeita. Artiklan kauttakulkuoikeutta koskevan määräyksen johdosta ulkomaalaislain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti.

4 LUKU

Ulkomaalaisten liikkumista koskevat edellytykset

19 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan laillisesti jonkin sopimuspuolen alueelle saapunut yhtenäisen viisumin haltija voi liikkua vapaasti kaikkien sopimuspuolten alueella viisumin voimassaoloaikana. Edellytyksenä on myös, että ulkomaalainen täyttää yleiset

5 artiklan mukaiset maahantulon edellytykset. Ulkomaalaislain 11 §:n (639/1993) mukaan viisumilla tarkoitetaan lupaa tai päätöstä, jonka perusteella ulkomaalainen voi saapua Suomeen ja oleskella täällä. Artiklan määräysten johdosta ulkomaalaislain 11 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että viisumin perusteella oleva liikkumisoikeus vastaa artiklassa olevaa määräystä.

Artiklan 2 kappale koskee ennen yhdenmukaisen viisumin käyttöönottoa käytettävän kansallisen viisumin kelpoisuutta oleskeluun muiden sopimuspuolten alueella. Kelpoisuus edellyttää, että 5 artiklan mukaiset maahantulon edellytykset muutoin täyttyvät. Kappale on menettänyt merkityksensä, koska yhdenmukainen viisumi on jo otettu käyttöön. Artiklan 3 kappaleen mukaan alueellisesti rajoitettu viisumi ei kuitenkaan oikeutta oleskeluun kaikkien sopimuspuolten alueella. Artiklan 4 kappaleen mukaan ilmoittautumisvelvollisuutta koskevia 22 artiklan määräyksiä on noudatettava myös silloin, kun ulkomaalainen käyttää oikeuttaan liikkua sopimuspuolten alueella tämän artiklan mukaisesti.

20 artikla. Artiklan 1 kappale koskee viisumivapaan ulkomaalaisen oikeutta liikkua sopimuspuolten alueella. Liikkumisoikeus on rajoitettu kolmeen kuukauteen laskettuna ensimmäisestä tulopäivästä Schengen-alueelle.

Ulkomaalaisasetuksen (142/1994) 13 §:n 2 momentissa säädetään maassaoleskeluajan laskemisesta. Säännöksen mukaan muissa pohjoismaissa viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana oleskeltu aika otetaan vähennyksenä huomioon laskettaessa viisumivapaata oleskeluaikaa. Säännös vastaa pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 5 artiklan määräystä. Suomen tekemiin viisumivapaussopimuksiin on otettu vastaava määräys. Oleskeluajan laskeminen poikkeaa yleissopimuksessa tarkoitetusta laskentasäännöstä siten, että ulkomaalaislain mukaan lasketaan viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana oleskeltu aika kun taas yleissopimuksen mukaan aikaa lasketaan kuusi kuukautta alueelletulopäivästä eteenpäin.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolet voivat noudattaa ennen yleissopimuksen voimaantuloa tehdyn kahdenvälisen (viisumivapaus)sopimuksen määräysten mukaista oleskeluaikaa eli jättää ottamatta huomioon muissa sopimuspuolena olevissa valtioissa oleskeltu aika viisumivapaata kolmen kuukauden aikaa laskettaessa. Vastaavalla tavalla voidaan menetellä myös poikkeustapauksissa. Tulevissa viisumivapaussopimuksissa artiklan 1 kappaleen määräys sen sijaan tulee ottaa huomioon siten, että viisumivapaa kolmen kuukauden aika koskee kaikkien sopimuspuolten yhdessä muodostamaa aluetta.

Kuten edellä 1 kappaleen yhteydessä on todettu, on Suomen tekemiin viisumivapaussopimuksiin otettu määräys, jonka mukaan viisumivapaata aikaa laskettaessa otetaan muissa pohjoismaissa oleskeltu aika vähennyksenä huomioon.

Artiklan 3 kappaleessa on vastaava määräys ilmoittautumisvelvollisuudesta kuin 19 artiklan 4 kappaleessa.

21 artikla. Artiklan 1 kappale koskee sopimuspuolen myöntämän oleskeluluvan haltijan oikeutta liikkua muiden sopimuspuolten alueella. Liikkuminen edellyttää myös voimassaolevaa matkustusasiakirjaa ja se on rajattu kolmeen kuukauteen. Myös muiden 5 artiklan mukaisten maahantulon edellytysten tulee olla olemassa. Liikkumisoikeus edellyttää myös sitä, että ulkomaalainen ei ole sen sopimuspuolen kansallisessa maahantulokieltoluettelossa, jonka alueella hän aikoo oleskella. Kappale ei edellytä muutoksia ulkomaalaislakiin.

Artiklan 2 kappaleen mukaan myös väliaikaisen oleskeluluvan ja oleskeluluvan myöntäjän antaman matkustusasiakirjan haltijalla on liikkumisoikeus. Ulkomaalaislain mukaan ei myönnetä väliaikaisia oleskelulupia.

Artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuspuolet toimittavat toimeenpanevalla komitealle luettelot niistä asiakirjoista, joita ne myöntävät ja jotka vastaavat artiklassa tarkoitettua oleskelulupaa tai väliaikaista oleskelulupaa ja matkustusasiakirjaa.

Artiklan 4 kappaleessa on vastaava määräys ilmoittautumisvelvollisuudesta kuin 19 artiklan 4 kappaleessa ja 20 artiklan 3 kappaleessa.

22 artikla. Artiklan 1 kappale koskee ilmoittautumisvelvollisuutta. Ulkomaalaisten on ilmoittauduttava joko alueelle tultaessa tai kolmen arkipäivän kuluessa maahantulosta. Sopimuspuolet päättävät kukin, miten ilmoittautuminen tapahtuu.

Suomen lainsäädännössä ei ole ilmoittautumisvelvoitteita koskevia yleisiä säännöksiä. Ulkomaalaislain 45 §:n mukainen ilmoittautumisvelvollisuus on turvaamistoimi, jota

käytetään silloin, kun selvitetään, voidaanko ulkomaalaisen maahantulo sallia, tai milloin ulkomaalainen on päätetty käännyttää tai karkottaa maasta tai milloin häntä koskevaa sellaista päätöstä valmistellaan. Artiklan 1 kappaleen määräyksen johdosta ulkomaalaislain 53 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädetään ilmoittautumisesta.

Kun ulkomaalaisen tulee ilmoittautua kolmen arkipäivän kuluessa sopimuspuolen alueella ilmoituksen vastaanottavana viranomaisena olisi pääsääntöisesti poliisi. Ilmoitusten vastaanotto tulisi työllistämään poliisia, mutta toisaalta se osaltaan tukisi sekä poliisin suorittamaa tutkintaa että valvontaa.

Artiklan 2 kappaleessa on viittaus sopimuspuolen alueella vakinaisesti asuvan ulkomaalaisen ilmoittautumisvelvollisuudesta kun hän matkustaa toisen sopimuspuolen alueelle.

Artiklan 3 kappaleessa on tästä artiklasta tehtäviä poikkeuksia koskeva määräys. Tieto poikkeuksista on toimitettava toimeenpanevalle komitealle.

23 artikla. Artiklan 1 kappaleessa määrätään, että ulkomaalaisen, joka ei täytä maassa oleskelun edellytyksiä, on poistuttava sopimuspuolten alueelta.

Ulkomaalaislain 37 §:ssä säädetään käännyttämisen perusteista ja 40 §:ssä maasta karkottamisen perusteista.

Artiklan 2 kappaleen mukaan ulkomaalaisen, joka ei täytä maassa oleskelun edellytyksiä, mutta jolla on toisen sopimuspuolen myöntämä oleskelulupa, on siirryttävä oleskeluluvan myöntäneen sopimuspuolen alueelle.

24 artikla. Artiklan mukaan sopimuspuolet korvaavat toisilleen rahoituksellisen epätasapainon, joka voi aiheutua 23 artiklassa määritellystä karkotusvelvoitteesta. Siitä, miten määräystä sovelletaan, ei ole vielä sovittu. Ulkomaalaislain 44 §:ssä on säännös takaisin kuljettamisesta ja erinäisistä kustannuksista. Pykälän mukaan liikenteenharjoittajalla ei ole oikeutta saada valtiolta korvausta kustannuksista, joita sille on aiheutunut käännytetyn ulkomaalaisen takaisin kuljettamisesta. Yleissopimuksen 24 artiklan tarkoittamasta sopi muspuolten välisestä korvausvelvollisuudesta ei sen sijaan ole säännöksiä.

Käännytysten ja karkotusten täytäntöönpanosta Suomessa vastaa poliisi ja kyseisten päätösten lisääntyessä myös täytäntöönpanokustannukset ovat lisääntyneet.

5 LUKU

Oleskeluluvat ja maahantulokieltoon määrääminen

25 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan lähtökohtana on, etteivät sopimuspuolena olevan valtion oleskelulupa ja koko sopimusaluetta koskeva maahantulokielto voi olla voimassa samanaikaisesti. Täten maahantulokielto on muutettava kansalliseksi tai peruutettava, jos oleskelulupa myönnetään.

Ulkomaalaislain (639/1993) 37 §:n 2 momentin mukaan ulkomaalainen, joka on määrätty maahantulokieltoon Suomessa tai muussa Pohjoismaassa, on käännytettävä, jollei hänelle myönnetä viisumia tai oleskelulupaa. Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 9 artiklan mukaan sopimuspuolen ei ole sallittava ulkomaalaisen, joka on karkotettu toisesta sopimuspuolena olevasta valtiosta, saapua maahan ilman erityistä lupaa.

Artiklan 2 kappaleessa on kyse tapauksesta, jolloin jonkin sopimuspuolen myöntämän oleskeluluvan haltija määrätään maahantulokieltoon. Kappaleessa lähdetään samasta periaatteesta kuin edellä eli koko aluetta koskeva maahantulokielto ja oleskelulupa eivät voi olla yhtä aikaa voimassa.

6 LUKU

Liitännäistoimenpiteet

26 artikla. Artiklan 1 kappaleen a kohdassa määrätään liikenteenharjoittajalle takaisinkuljetusvelvollisuus, mikäli ulkomaalaisen pääsy jonkin sopimuspuolen alueelle evätään. Artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan liikenteenharjoittajan on varmistauduttava siitä, että ulkomaalaisella on vaadittavat matkustusasiakirjat.

Ulkomaalaislain 44 §:ssä (378/1991 ja 639/1993) on säännös takaisinkuljettamisesta ja erinäisistä kustannuksista. Liikenteenharjoittaja on velvollinen kuljettamaan käännytetyn ulkomaalaisen takaisin. Jos käännyttäminen on johtunut vaadittavien asiakirjojen puutteesta, on liikenteenharjoittaja käännytetyn ulkomaalaisen lisäksi velvollinen suorittamaan myös mahdollisen saattajan mukanaolosta aiheutuneet kustannukset. Liikenteenharjoittajalla ei ole oikeutta saada valtiolta korvausta takaisinkuljettamisesta aiheutuneista kustannuksista. Artiklan 1 kap-

paleen a ja b kohtien määräykset eivät täten edellytä ulkomaalaislain muuttamista.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään, että sopimuspuolet ottavat käyttöön seuraamuksia niitä liikkeenharjoittajia kohtaan, jotka tuovat henkilöitä ilman vaadittavia matkustusasiakirjoja.

Suomen lainsäädännössä ei ole artiklan 2 kappaleen tarkoittamia säännöksiä. Eduskunnan suuri valiokunta on 9 päivänä helmikuuta 1996 valtioneuvoston selvityksestä Schengenin sopimuksia koskevista neuvotteluista E 3/1996 vp antamassaan lausunnossa SuVL 1/1996 vp todennut, että mahdollisessa Schengenin sopimusten kansallista hyväksymistä ja voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä on selvitettävä, miten toteutetaan yleissopimuksen 26 artiklan kuljetusyhtiösanktio hallitusmuodon 7 §:n 4 momentin perusoikeusäännöstä sekä Suomen rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän perusperiaatteita kunnioittavalla tavalla.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on antanut hallintovaliokunnalle lausunnon UaVL 1/1993 vp ulkomaalaislain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen HE 293/1992 vp johdosta. Antamassaan lausunnossa ulkoasiainvaliokunta katsoo, että rangaistusseuraamusten määrääminen liikenteenharjoittajille, jotka kuljettavat ilman asianmukaisia matkustusasiakirjoja olevia matkustajia, voi muodostaa uhan pakolaissuojelun perusperiaatteille. Rangaistusuhka voi pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että suojelua tarvitsevat pakolaiset eivät voi sitä saada. Otettaessa käyttöön liikenteenharjoittajiin kohdistuvia rangaistusseuraamuksia on valiokunnan mukaan varmistettava, että niitä määrätään vain sellaisissa tapauksissa, joissa liikenteenharjoittaja on syyllistynyt laiminlyöntiin matkustusasiakirjojen tarkistamisessa, ja ettei turvapaikanhakijaa ole myöhemmin katsottu pakolaiseksi tai hänen ole sallittu jäädä maahan muista humanitaarisista syistä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 2/1998 vp todennut, että kuljetusyhtiöille rangaistussäännöksiä säädettäessä ja sovellettaessa käytännön merkitystä on perustuslain säännöksillä ja Suomea sitovilla ihmisoikeussopimuksilla. Valiokunta on viitaten kansainvälisen siiviili-ilmailun yleissopimukseen (SopS 11/1949) lisäksi kiinnittänyt aiemmin huomiota siihen, että ilmailuliikenteen osalta sakon määräämisen perusteena tulee olla tuottamus (PeVL 16/1995 vp ja 25/1996 vp).

Artiklan 2 kappaleen määräyksessä viitataan pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen ja sen pöytäkirjaan (SopS 77—78/1968). Yleissopimuksen sopimuspuolet ovat kaikki myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimuspuolia. Yleissopimuksen sopimuspuolina olevat maat ovat kaikki ottaneet käyttöön artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuja seuraamuksia liikenteenharjoittajia kohtaan. Artiklan 2 kappaleen määräyksen tarkoitus ei ole siirtää viranomaisten tehtäviä yksityisten toimijoiden tehtäväksi siten, että yksityiset toimijat selvittäisivät, ovatko kuljetettavaksi otettavan ulkomaalaisen maahantulon edellytykset kunnossa. Tarkoituksena on vain velvoittaa kuljetusyhtiot tarkistamaan, että kuljetettavaksi otettavalla ulkomaalaisella on mukanaan vaadittavat matkustusasiakirjat. Matkustusasiakirjojen mukanaolon toteaminen on myös kuljetusyhtiön kannalta tärkeää. Täten voidaan muun muassa tarkistaa kuljetettavaksi otetun ulkomaalaisen henkilöllisyys ja että se vastaa matkalippuun merkittyä henkilöllisyyttä. Passintarkastustehtäviä kuljetusyhtiöille ei ole tarkoitus siirtää.

Alankomaiden lainsäädännön mukaan kuljetusyhtiölle voidaan määrätä 5 000 NLG:n suuruinen sakko. Belgiassa kuljetusyhtiölle määrättävän sakon suurus on enintään 10 000 BEF. Espanjassa sakon enimmäismäärä on 1 miljoona ESP. Italiassa määrättävän sakon suuruus vaihtelee 200 000—500 000 ITL. Ranskassa sakkoa voidaan määrätä kuljetusyhtiölle 10 000 FFR. Saksassa kuljetusyhtiölle voidaan määrätä enintään 20 000 DEM suuruinen sakko. Tanskassa sakon suuruus on 8 000—10 000 DKK.

Artiklan 2 kappaleen johdosta ehdotetaan rikoslain 16 lukuun lisättäväksi uusi 29 §, jossa ilman vaadittavia matkustusasiakirjoja olevan matkustajan kuljettaminen säädetään rangaistavaksi. Luvun 30 §:ssä säädettäisiin toimenpiteistä luopumisesta.

27 artikla. Artiklan 1 kappaleessa on määräys seuraamuksista niille, jotka hyötyä tavoitellakseen järjestävät tai auttavat laittoman maahantulon järjestämisessä.

Ulkomaalaislain 64 b §:ssä (639/1993) on säännös laittoman maahantulon järjestämisestä. Hallituksen esityksessä oikeudenkäyntiä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 6/1997 vp) säännös ehdotetaan siirrettäväksi rikoslain 16 luvun 28 §:ään, ja ulko-

maalaislain 64 b:ään otettaisiin viitaus rikoslain 28 §:ään. Ulkomaalaislain 64 b § edellyttää hyödyn olevan taloudellista ja laittoman maahantulon kohdistuvan Suomeen. Artiklan 1 kappaleen perusteella ehdotettavan rikoslain 16 luvun 28 §:n mukaan hyödyn ei edellytetä olevan taloudellista ja laittoman maahantulon järjestäminen voi suuntautua Suomen kautta myös johonkin toiseen valtioon.

Artiklan 2 kappaleessa määrätään ilmoitusvelvollisuudesta toiselle sopimuspuolelle 1 kappaleen mukaisissa tapauksissa, jotka ovat jonkin toisen sopimuspuolen lainsäädännön vastaisia.

Suomen lainsäädännössä ei ole artiklan 2 kappaleen mukaisia säännöksiä. Schengenin yleissopimuksen perusteella tällainen ilmoitusvelvollisuus syntyy.

Artiklan 3 kappaleessa on määräyksiä syytteen nostamista koskevasta pyynnöstä toiselle sopimuspuolelle.

Suomen lainsäädännössä ei ole artiklan 3 kappaleen mukaisia säännöksiä. Artikla ei velvoita syyttämispyyntöjen tekemiseen, vaan säätelee pyyntöön liittyviä muotovaatimuksia, jos sellainen pyyntö tehtäisiin.

7 LUKU

Vastuu turvapaikkahakemusten käsittelystä

28—38 artikla. Yleissopimuksen määräysten korvaamisesta Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioon jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion ratkaisemisesta tehdyllä yleissopimuksella (Dublinin yleissopimus) on sovittu sopimuspuolten välillä tehdyllä niin sanotulla Bonnin pöytäkirjalla 26 päivänä huhtikuuta 1994. Dublinin yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1 päivänä syyskuuta 1997. Suomen osalta Dublinin yleissopimus on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 1998 (SopS 85/1997).

III OSASTO

Poliisi ja turvallisuus

1 LUKU

Yhteistyö poliisiasioissa

Osaston 1 luku sisältää artiklat, joissa määrätään poliisiviranomaisten yhteistyön keskeiset periaatteet. Uusina yhteistyömuotoina poliisiviranomaisten käyttöön tulevat sopimuspuolena olevan valtion rajan yli tapahtuva tarkkailu sekä maarajan yli tapahtuva takaa-ajo. Suomen osalta poliisin lisäksi myös tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen viranomaiset voivat suorittaa näitä toimenpiteitä Suomen liittymissopimuksessa määrätyllä tavalla. Tullin ja rajavartiolaitoksen toimivalta tarkkailun osalta on rajattu koskemaan vain tiettyjä rikoksia.

39 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolet sitoutuvat siihen, että niiden poliisilaitokset tarjoavat kansallista lainsäädäntöä noudattaen ja toimivaltansa rajoissa apuaan rangaistavien tekojen ehkäisemiseksi ja tutkimiseksi. Pyydetty toimenpide ei saa edellyttää pakkokeinojen käyttämistä pyynnön vastaanottaneessa sopimuspuolena olevassa valtiossa. Jos poliisiviranomainen ei ole toimivaltainen toteuttamaan sille esitettyä pyyntöä, se on velvollinen välittämään pyynnön toimivaltaiselle viranomaiselle.

Lähtökohtana Schengenin yleissopimusta tulkittaessa on se, että se ei lisää missään valtiossa viranomaisen jo voimassa olevia toimivaltuuksia, vaan sopimuksen mukainen toiminta tapahtuu aina sen sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaan, jolle pyyntö jostain toimenpiteestä on lähetetty tai jonka alueella toimitaan.

Suomen viranomaiset antavat oikeusapua vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä noudattaen Suomen lainsäädännön mukaista menettelyä. Schengenin sopimusten sopimuspuolten välillä noudatetaan yleisesti keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (SopS 29—30/1981), jonka säännöksiä Schengenin yleissopimuksella täydennetään. Pakkokeinojen käyttöä Suomen poliisin kansainvälisessä yhteistyössä säätelee laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa (4/1994). Pakkokeinojen käyttö Suomessa ja sen edellytykset määräytyvät aina Suomen pakkokeinolain (450/1987) mukaisesti.

Artikla sisältää Schengen-poliisiyhteistyön yleiset periaatteet yhteistoiminnasta sopimuspuolten välillä. Sisärajatarkastusten poistamisen jälkeen on sopimuspuolten poliisiviranomaisten tehokas ja toimiva yhteydenpito tärkeää. Toisaalta pyritään parantamaan oikeusapupyyntöjen joustavaa käsittelyä: poliisiviranomaiset ovat velvollisia välittämään pyynnön eteenpäin, mikäli eivät itse sitä voi

toimivaltansa rajoissa täyttää. Artiklassa on poliisiviranomaisista käytetty ehkä hieman harhaanjohtavasti sanontaa "poliisilaitos". Vaikka Schengenin yleissopimuksessa määrätyt yhteistyömuodot koskevat eniten poliisiviranomaisten välistä toimintaa, on yhteistyössä mukana myös muita esitutkintaviranomaisia, jotka on nimetty yleissopimusta sovellettaessa toimivaltaisiksi viranomaisiksi ja joita poliisiyhteistyöstä koskevat sopimusmääräykset tällöin myös soveltuvin osin koskevat.

Artiklan 2 kappaleen mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lähettämiä kirjallisia tietoja ei saa käyttää rikostapausten todisteena muutoin kun tiedon lähettäneen valtion oikeusviranomaisten suostumuksella.

Poliisilaissa (493/1995) ei ole säännöstä, jossa olisi yksiselitteisesti säädetty poliisin tiedonluovuttamisesta. Poliisilain 43 §:ssä säädetään poliisin vaitiolovelvollisuudesta. Poliisi hankkii epäiltyä lainvastaista toimintaa koskevia tietoja, joiden luotettavuus vaihtelee ja joita on käsiteltävä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa todetun syyttömyysolettaman edellyttämällä tavalla. Poliisilain 53 § 1 momentin mukaan poliisin antamasta virka-avusta vieraan valtion poliisille on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa on sovittu.

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 24 §:n mukaan rikosrekisteritietoja voidaan luovuttaa rikosasian käsittelyä varten samoin edellytyksin kuin niitä voidaan luovuttaa Suomen viranomaisille. Rikosrekisteritietojen luovuttamisesta päättää oikeusministeriö.

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 27 §:n mukaan salassapitoa ja vaitiolovelvollisuutta koskevia Suomen lain säännöksiä on sovellettava myös sellaisiin asiakirjoihin ja tietoihin, jotka Suomen viranomainen on rikosasian käsittelyä varten saanut vieraan valtion viranomaiselta. Siten esimerkiksi asiakirjat ja tiedot, jotka vieraan valtion esitutkintaviranomainen tai esitutkintaviranomaista vastaava viranomainen on toimittanut oikeusapupyynnön tehneelle Suomen esitutkintaviranomaiselle, eivät ole yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain (83/1951) 4 §:n mukaan julkisia ennen kuin asia on ollut esillä oikeudessa tai jätetty sikseen.

Kansainvälistä oikeusapua annettaessa pyynnön vastaanottaneet valtiot asettavat usein tietojen luovuttamisen ehdoksi sen, että pyynnön esittäneen valtion viranomaiset pitävät luovutetut tiedot salassa samalla tavoin kuin salassapito on järjestetty pyynnön vastaanottaneen valtion lain mukaan. Tämän lisäksi kansainvälisissä sopimuksissa taikka pyynnön vastaanottaneen valtion sisäisessä lainsäädännössä saattaa olla nimenomaisia säännöksiä tai määräyksiä siitä, että pyynnön esittäneellä valtiolla ei ole lupaa käyttää oikeusapupyynnön perusteella toimitettuja tietoja ja todistusaineistoa muuhun tarkoitukseen kuin siihen, jota varten oikeusapua on pyydetty (spesialiteettiperiaate). Tämän periaatteen mukainen määräys on otettu esimerkiksi huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehtyyn Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen (SopS 44/1994) 7 artiklan 13 kappaleeseen. Sanotun määräyksen mukaan pyynnön esittänyt sopimuspuoli ei saa luovuttaa tai käyttää pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimittamia tietoja tai todisteita muuta kuin pyynnössä mainittuja rikostutkintaa, syytetoimenpiteitä tai oikeudenkäyntiä varten jollei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli anna tähän suostumustaan.

Joidenkin maiden poliisiviranomaiset rajoittavat ulkomaille luovuttamansa tiedon käytön vain poliisikäyttöön. Poliisin henkilörekisterilain (509/1995) 20 § säätelee poliisin henkilörekistereissä olevan tiedon luovuttamista ulkomaille. Schengenin yleissopimuksen aiheuttamat muutokset huomioidaan poliisin henkilörekisterilain muuttamisesta annettavassa erillisessä hallituksen esityksessä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan oikeusapupyyntöjä lähetetään pääsääntöisesti sopimuspuolten nimeämien keskusviranomaisten välityksellä. Yleissopimus antaa kuitenkin kiireellisissä tapauksissa mahdollisuuden suoraan yhteydenottoon toimivaltaisiin viranomaisiin. Tällaisesta yhteydenotosta on pyynnön esittäneen viranomaisen välittömästi ilmoitettava pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen kansainvälisestä poliisiyhteistyöstä vastuussa olevalle keskusviranomaiselle.

Suomessa kansainvälisestä poliisiyhteistyötä vastaava keskusviranomainen on keskusrikospoliisi, jonka kautta näiden oikeusapupyyntöjen tulisi kulkea.

Artiklan 3 kappaleen mukaan kiireellisissä tapauksissa yhteydenpito voi tapahtua pyyn-

nön esittävän poliisiviranomaisen taholta suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille, jotka voivat myös vastata siihen suoraan ilman keskusviranomaisen välitystä. Pyynnön voidaan katsoa olevan silloin kiireellinen, kun rikoksen ennalta estävän tai rikoksen ilmisaattavan toimenpiteen onnistuminen vaarantuu, jos oikeusapupyyntömenettelyssä joudutaan ennen paikallisia toimivaltaisia viranomaisia kääntymään keskusviranomaisen puoleen. Näissä tapauksissa, joissa tiedonvaihto on tapahtunut suoraan ilman keskusviranomaisen myötävaikutusta, tehdään ilmoitus tällaisesta toiminnasta jälkikäteen keskusviranomaiselle.

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 4 §:n mukaan vieraan valtion rikosasiaa käsittelevän viranomaisen pyytäessä Suomen viranomaisilta oikeusapua, pyyntö on lähetettävä joko keskusviranomaisena toimivalle oikeusministeriölle tai suoraan sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu. Pyynnön täyttämisestä huolehtiva viranomainen voisi toisin sanoen pitää yhteyttä pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiseen joko keskusviranomaisen välityksellä taikka olla suorassa yhteydessä vieraan valtion viranomaiseen. Saman lain 5 §:n mukaan oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voi tehdä oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäjäviranomainen ja esitutkintaviranomainen.

Keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaan eurooppalaiseen yleissopimuksen artiklassa 24 määritellään yleissopimuksessa tarkoitetut kansalliset oikeusviranomaiset. Suomen antaman selityksen (SopS 16/1994) mukaan nämä viranomaiset ovat Suomessa oikeusministeriö, käräjäoikeudet, hovioikeudet, korkein oikeus, viralliset syyttäjät sekä poliisiviranomaiset, tulliviranomaiset ja rajavartiolaitoksen virkamiehet toimiessaan esi tutkintaviranomaisena rikosasiassa esitutkintalain (449/1987) nojalla.

Artiklan 4 kappaleen mukaan raja-alueilla tapahtuvaa yhteistyötä voidaan säännellä sopimuspuolten toimivaltaisten ministerien välisillä järjestelyillä.

Ennen kuin Suomi aloittaa Schengenin yleissopimuksen soveltamisen, jouduttaneen neuvottelemaan ainakin Ruotsin ja Norjan kanssa Schengenin yleissopimukseen perustuva poliisiyhteistyösopimus. Tässä sopimuksessa voitaisiin sopia tarkemmin muun muassa poliisimiesten, rajavartiomiesten ja tullimiesten toimivaltuuksista ja oikeudellisesta asemasta, virka-aseen käytöstä, johtosuhteista sekä rajan yli tapahtuvan tarkkailun ja takaa-ajon käytännön toteuttamisesta. Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välillä ovat jo voimassa rajatulliyhteistyösopimukset (SopS 1—2/1963, 36 — 37/1969), joiden perusteella on harjoitettu myös poliisiyhteistyötä. Schengenin yleissopimuksen ja sen perusteella tehtävien kahdenvälisten sopimusten avulla poliisiyhteistyölle saadaan selkeä oikeudellinen pohja.

Poliisilain 53 § 2 momentin ja laiksi rajavartiolaitoksesta annettavan hallituksen esityksen 64 §:n mukaan sisäasiainministeriö voi asioissa, jotka eivät kuulu lainsäädännön alaan tai muutoin vaadi eduskunnan suostumusta, tehdä poliisin ja rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvia, tavanomaisina pidettäviä yhteistoimintasopimuksia naapurivaltioiden ja Itämeren rantavaltioiden poliisitoiminnasta, rajavalvonnasta ja rajatarkastuksista vastaavien viranomaisten kanssa. Kansainvälisillä sopimuksilla ei voida luoda toimivaltaa voimassa olevasta lainsäädännöstä poikkeavalla tavalla. Sopimuksiin voidaan sisällyttää ainoastaan lainsäädäntöön perustuvan toimivallan käyttöä tarkentavia ja ohjaavia määräyksiä.

Artikla 5 kappaleen mukaan artiklan määräyksillä ei rajoiteta jo voimassa olevia tai tulevaisuudessa solmittavia pidemmälle meneviä kahdenvälisiä sopimuksia sellaisten sopimuspuolten välillä, joilla on yhteinen raja. Muille sopimuspuolille on ilmoitettava tällaisista sopimuksista.

Schengenin yleissopimuksella on tarkoitus luoda puitteet rajan yli tapahtuvalle poliisiyhteistyölle. Schengenin yleissopimuksen mukainen poliisiyhteistyö kohdentuu lähinnä sellaiseen rikollisuuteen, jonka voidaan arvioida hyötyvän sisärajatarkastusten poistumisesta. Tarkoituksena ei ole sitoa tai rajoittaa jo hyvin toimivaa ja osiltaan pidemmällekin menevää yhteistyötä Schengenin yleissopimuksella.

Schengenin yleissopimuksen 39 artikla ei ole ristiriidassa Suomen voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Poliisilain 53 § 1 momentin mukaan poliisin antamasta virka-avusta vieraan valtion poliisille on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa sovittu. Suomi on tehnyt myös kahdenvälisiä, esitutkintaviranomaisten yhteistyön mahdollistavia sopimuksia lähialueilla sijaitsevis-

ta maista Venäjän (SopS 12/1994), Viron (SopS 58/1995), Latvian (SopS 8/1997) ja Liettuan (SopS 72/1997) kanssa ja vastaavat sopimushankkeet ovat vireillä Puolan ja Unkarin kanssa. Suomella on lisäksi voimassa kahdenväliset tulliyhteistyösopimukset Venäjän (SopS 95/1994), Viron (SopS 43/1994), Liettuan (SopS 77/1994) ja Latvian (SopS 62/1995) kanssa tullilakien vastaisten tekojen estämiseksi.

40 artikla. Yleissopimuksessa annetaan toisen sopimuspuolen viranomaisille toimivaltaa toimia Suomen alueella. Vieraan valtion virkamiehet eivät saa yleissopimuksen nojalla yleisiä poliisin toimivaltuuksia, vaan heidän toimintansa on tarkoin rajattu kussakin artiklassa erikseen. Lähtökohdaksi tulkinnassa on otettava kunkin maan kansallinen lainsäädäntö. Yleissopimuksella ei lisätä missään valtiossa viranomaisella olevia toimivaltuuksia, vaan Schengenin yleissopimuksen mukainen toiminta tapahtuu aina sen sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaan, jonka alueella toimitaan.

Yleissopimuksen 40 artikla sääntelee rajan yli tapahtuvaa tarkkailua. Artiklan mukaan tarkkailun jatkaminen toisen sopimuspuolen alueelle on mahdollista kahdessa eri tapauksessa: ennalta esitetyn oikeusapupyynnön perusteella sekä niin sanotuissa kiireellisissä tapauksissa, kun tutkittavana on jokin yleissopimuksessa erikseen luetelluista rikoksista.

Artiklan 1 kappale säätelee ennalta esitettyyn oikeusapupyyntöön annetun luvan perusteella tapahtuvaa tarkkailun jatkamista toisen sopimuspuolen alueella. Tarkkailu on alkanut oman maan alueella rikoksen selvittämiseksi rangaistavaan ja mahdollisesti rikoksen tekijän luovuttamiseen johtavaan tekoon osalliseksi epäiltyä kohtaan. Tarkkailu on näissä tapauksissa alkanut pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelta ja tarkkailtava henkilö siirtyy tarkkailun aikana toisen sopimuspuolen alueelle. Tarkkailun sallivaan lupaan voidaan sisällyttää ehtoja. Pyynnöstä tarkkailu uskotaan sen sopimuspuolen viranomaisille, jonka alueella se tapahtuu. Tarkkailu on lopetettava välittömästi, mikäli sen sopimuspuolen viranomainen, jonka alueella tarkkailu tapahtuu, sitä pyytää.

Oikeusapupyyntö osoitetaan kunkin maan nimeämälle ja pyydetyn luvan myöntämiseen tai välittämiseen oikeutetulle viranomaiselle. Suomen liittymissopimuksessa Schengenin yleissopimukseen on nimetty keskusrikospoliisi täksi viranomaiseksi. Muutoin oikeusapumenettelyssä noudatetaan, mitä laissa kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa on säädetty.

Artiklan 2 kappaleen mukaan kiireellisissä tapauksissa voidaan tarkkailua jatkaa vain sopimuksessa erikseen mainittuihin rikoksiin syylliseksi epäiltyä kohtaan, jolloin rajan ylityksestä on ilmoitettava välittömästi sen maan viranomaiselle, jonka alueelle tarkkailu on siirtynyt. Oikeusapupyyntö, josta käy ilmi ilman ennakolta annettua lupaa tapahtuneen rajan ylityksen syyt, on toimitettava viipymättä sen valtion viranomaisille, jonka alueelle tarkkailu on siirtynyt. Tarkkailu toisen sopimuspuolen alueella on lopetettava viimeistään viiden tunnin kuluttua tai kun sen maan viranomaiset, jonka alueella tarkkailu tapahtuu, sitä vaativat joko rajan ylityksestä saadun ilmoituksen yhteydessä tai oikeusapupyyntöä esitettäessä.

Suomen liittymissopimuksen 2 artiklan 2 kappaleen mukaan keskusviranomainen, jolle ilmoitus rajan ylityksestä kiireellisissä tapauksissa on tehtävä, on keskusrikospoliisi.

Rikokset, jotka oikeuttavat kiireellisessä tapauksessa rajan ylitykseen, on lueteltu tyhjentävästi 40 artiklan 7 kappaleessa. Tapauksen voidaan katsoa olevan kiireellinen silloin, kun rajan ylittävän tarkkailun tarve tulee viranomaisten tietoon niin myöhään, että vaikka oikeusapupyynnön johdosta välittömästi ilmoitettaisiin keskusviranomaiselle, ei enää ole mahdollista toimittaa oikeusapupyyntöä toiselle valtiolle ajoissa ja siten saada toiminnalle edeltä käsin lupa.

Artiklan 3 kappaleen mukaan sekä 1 että 2 kappaleen tarkoittamissa tarkkailutapauksissa (ennalta esitettyyn oikeusapupyyntöön perustuva tarkkailu tai ns. kiireellinen tapaus) ovat voimassa seuraavat yleiset edellytykset:

a. Rajan yli tapahtuvaa tarkkailua säätelevät Schengenin yleissopimus ja sen maan kansallinen lainsäädäntö, jonka alueella toimitaan sekä paikallisesti toimivaltaisten viranomaisten antamat määräykset.

Schengenin yleissopimuksen mukaisen toiminnan on tapahduttava jokaisessa maassa kansallisen lainsäädännön määräysten pohjalta. Schengenin yleissopimus ei muuta esimerkiksi voimassaolevia tarkkailusäännöksiä, vaan se antaa toimivallan vieraan valtion poliisiviranomaiselle toimia toisen valtion alueella ainoastaan siinä maassa voimassa olevien tarkkailusäännösten mukaan. Tarkkailusäännökset poikkeavat melko paljon eri

valtioiden välillä. Myös Pohjoismaiden välillä on eroavaisuuksia.

Paikalliset viranomaiset voivat antaa tarkkailua suorittaville vieraan valtion virkamiehille määräyksiä. Tarkkailu suoritetaan paikallisviranomaisten ohjauksessa ja valvonnassa.

b. Oikeusapupyynnön johdosta annettu lupa tarkkailla toisen sopimuspuolen alueella on oltava virkamiesten mukana ellei kyseessä ole niin sanottu kiireellinen tapaus, jolloin lupaa ei ole voitu ennalta antaa.

Schengenin yleissopimus ei anna vieraan valtion virkamiehelle oikeutta toimia toisen sopimuspuolen alueella elleivät rajan ylityksen edellytykset ole täytetty. Nämä edellytykset näkyvät oikeusapupyyntöön annetussa vastauksessa, jossa samalla voidaan antaa lupa tarkkailla toisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa. Mikäli kyseessä on niin sanottu kiireellinen tapaus, on virkamiesten tehtävä tämä oikeusapupyyntö välittömästi.

c. Tarkkailua suorittavien virkamiesten on voitava aina todistaa viranomaisasemansa.

Toisessa valtiossa tarkkailua suorittavien poliisimiesten on pidettävä mukanaan sellaista asiakirjaa, yleensä virkamerkkiä, josta esimerkiksi paikalliset viranomaiset voivat todeta heidän virkamiesasemansa. Tarkkailua suorittavat virkamiehiä ei voida ulkoisesti tunnistaa. Mikäli he toimivat virkatehtävässä Suomen alueella, heillä täytyy olla mukana toiminnan oikeuttava oikeusapupyynnön vastauksen lisäksi suomalaista virkamerkkiä vastaava asiakirja.

d. Tarkkailua suorittavat virkamiehet voivat kantaa tarkkailun aikana virka-asettaan, ellei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli nimenomaisesti toisin määrää. Aseenkäyttö on kielletty muutoin kuin hätävarjelutilanteissa.

Ennalta esitetyssä oikeusapupyynnön vastauksessa voidaan kieltää kokonaan tarkkailua suorittavilta virkamiehiltä virka-aseen kanto-oikeus. Artiklalla on lähinnä pyritty selventämään virka-aseen mukana pitämistä kiireellisissä tapauksissa tapahtuvassa tarkkailussa. Mikäli virka-asetta ei voisi ottaa mukaan rajaa ylitettäessä, sen toimittamisvelvollisuus turvalliseen säilöön voisi vaarantaa tarkkailun jatkumisen. Virka-aseen käsite määräytyy maakohtaisesti.

Ampuma-aselakiin (1/1998) ei sisälly säännöksiä toisen sopimuspuolen alueelle jatkuvaa tarkkailua suorittavien toisen sopimuspuolen viranomaisten oikeudesta tuoda mukanaan ampuma-aseita ja ampumatarvikkeita sekä pitää hallussa niitä toisen sopimuspuolen alueella. Tästä ehdotetaan esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa säädettäväksi ampuma-aselain 17 §:n 11 kohdassa.

Asetta ei voida käyttää Schengenin yleissopimuksen perusteella voimakeinona vastarinnan murtamiseen, vaan ainoastaan hätävarjelutilanteissa. Hätävarjelun käsite on sidottu tapahtumamaan kansalliseen lainsäädäntöön (Suomessa rikoslain 3 luvun 6 §).

e. Pääsy asuntoihin tai paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, ei ole sallittua.

Vieraan valtion poliisilla ei ole kotietsintäoikeutta suorittaessaan tarkkailua toisessa maassa. Jos vieraan valtion tekemä oikeusapupyyntö tarkoittaa taikka sen täyttäminen, esimerkiksi todisteiden hankinta, edellyttää etsinnän tai takavarikon täytäntöönpanoa, ei etsintää tai takavarikkoa saa oikeusapupyynnön perusteella toimittaa, jos pyynnön perusteena olevaa tekoa ei vastaavissa olosuhteissa tehtynä voitaisi pitää Suomen lain mukaan rangaistavana. Pakkokeinojen käyttäminen, mukaan luettuna pakkokeinojen käyttämisen edellytykset, määräytyvät Suomen lainsäädännön mukaisesti.

f. Tarkkailua suorittavat virkamiehet eivät voi kuulustella eivätkä pidättää tarkkailtavaa henkilöä.

Suomessa esitutkinnan suorittaa suomalainen esitutkintaviranomainen. Yleissopimuksen 40 artiklassa ei ole mainittu mitään vieraan valtion virkamiehen kiinniotto-oikeudesta. Yleissopimuksessa omaksutun tekniikan mukaan siinä nimenomaan mainitaan kaikki ne oikeudet, joita vieraan valtion virkamiehellä on toisessa valtiossa, joten artiklaa on tulkittava niin, että kiinniotto-oikeutta ei ole. Vastaavasti 41 artiklassa on erikseen mainittu kiinniotto-oikeus sekä oikeus tehdä turvallisuustarkastus ja käyttää kiinniotetun kuljetuksen aikana käsirautoja.

g. Kaikista toimista on annettava kertomus sen sopimuspuolen viranomaiselle, jonka alueella toiminta tapahtuu. Tällöin voidaan edellyttää tarkkailua suorittaneiden virkamiesten henkilökohtaista läsnäoloa.

Vieraan valtion virkamiehet antavat selvityksensä omista toimistaan Suomessa erikseen ja tarvittaessa henkilökohtaisesti. Schengenin yleissopimus ei tarkemmin määrää, minkä sisältöinen tai muotoinen tämän selvityksen tulee olla. Poliisilain 54 §:n 2 momenttiin ehdotetaankin lisättäväksi kohta, jonka mukaan sisäasiainministeriö voi antaa

tarkempia määräyksiä kansainväliseen sopimukseen perustuvien toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

h. Sen sopimuspuolen viranomaisten pyynnöstä, jonka alueella tarkkailu on tapahtunut, on sen sopimuspuolen viranomaisten, jonka alueelta tarkkailun suorittaneet virkamiehet tulevat, osallistuttava heidän suorittamiaan toimia seuraaviin tutkimuksiin, myös oikeusprosessin. Mikäli esitutkintavaiheessa tai oikeudenkäynnissä tarvitaan vieraan valtion virkamiesten myötävaikutusta, ovat he velvollisia siihen osallistumaan. Vieraan valtion virkamiehen toimintaa Suomessa arvioidaan Suomessa voimassa olevan lain mukaan ja suomalaisessa tuomioistuimessa.

Artiklan 4 kappaleessa on nimeltä mainittu yleissopimuksen alkuperäisten sopimuspuolten viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia suorittamaan 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettua rajan yli ulottuvaa tarkkailua. Sopimuksessa Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen toimivaltaisiksi virkamiehiksi 40 artiklan mukaisessa toiminnassa on määritelty poliisimiehet, tullimiehet ja rajavartiomiehet, jotka ovat Suomen lainsäädännön perusteella esitutkintaviranomaisia. Tullimiehet on määritelty toimivaltaiseksi virkamieheksi huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan, aseiden ja räjähteiden kaupan sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomien kuljetusten osalta. Rajavartiomiehet ovat toimivaltaisia, kun tarkkailun kohteena on ihmiskauppa.

Artiklan 5 kappaleessa on mainittu artiklan 1 ja 2 kappaleen mukaiset toimivaltaiset keskusviranomaiset yleissopimuksen alkuperäisten sopimuspuolten osalta. Suomen liittymissopimuksen 2 artiklan 2 kappaleen mukaan keskusrikospoliisi on Suomessa toimivaltainen keskusviranomainen.

Artiklan 6 kappaleen mukaan sopimuspuolet voivat kahdenvälisillä sopimuksilla laajentaa artiklan soveltamisalaa sekä antaa lisämääräyksiä sen täytäntöönpanosta. Näissä sopimuksissa voidaan tarkkailuoikeutta laajentaa, joten Schengenin yleissopimus on tässäkin mielessä puitesopimus. Olennaista on, että jo sovittuja yhteistyön rajoja ei uusilla sopimuksilla voida supistaa.

Artiklan 7 kappale sisältää ne rikosnimikkeet, joiden perusteella rajan ylitys voi tulla kyseeseen kiireellisissä tapauksissa.

Ennalta esitetyn oikeusapupyynnön perusteella tapahtuva tarkkailu on sidoksissa sopimuksen mukaan niihin rikoksiin, joista voi seurata rikoksentekijän luovuttaminen, kun taas kiireellisissä tapauksissa ilman ennakkolupaa tapahtuva rajan ylittävä tarkkailu on mahdollista ainoastaan tutkittaessa artiklan 40 kappaleessa 7 olevan tyhjentävän rikosluettelon mukaista rikosta.

Artiklan 7 kappaleessa on käytetty yleisesti muotoiltuja rikosnimikkeitä, joista kaikki eivät ole identtisiä Suomen rikoslain käsitteiden kanssa. Kiireellisen tarkkailun edellytyksiä arvioitaessa tulkinnan tulee lähteä Suomen lainsäädännön mukaisesta rikosnimikkeestä, jonka vastaavuutta tulee verrata Schengenin yleissopimuksessa mainittuun nimikkeeseen. Kappaleessa mainitut nimikkeet ja niitä lähinnä vastaavat rikoslain rikosnimikkeet ovat

— murha	RL 21:2, murha
— tappo	RL 21: 1, tappo
— raiskaus	RL 20:1, väkisinmakaaminen
— tahallinen murhapoltto	RL 34:1, tuhotyö
— rahanväärennys	RL 37:1, rahanväärennös
— törkeä varkaus, varastetun tavaran kätkeminen, ryöstö	RL 28:2, törkeä varkaus RL 32:1 kätkemisrikos RL 31:1, ryöstö
— kiristys	RL 31:3, kiristys
— ihmisryöstö tai panttivangin ottaminen	RL 25:3, ihmisryöstö RL 25:4, panttivangin ottaminen
— ihmiskauppa	*)
— huumausaineiden tai psykotrooppisten aineiden laiton kauppa	RL 50:1, huumausainerikos
— aseita ja räjähteitä koskevan lain säännösten rikkominen	Ampuma-aselaki (183/1997) 9:101—103 § Laki räjähdysvaarallisista aineista (263/1953) 11 §
— räjähteillä tuhoaminen	RL 34:1, tuhotyö
— myrkyllisten ja vaarallisten	RL 34:6, ydinjäterikos

jätteiden laiton kuljettaminen

Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta (719/1994), 6 luku 19 §

*) Ihmiskauppa ei ole Suomen rikoslain tuntema käsite. Euroopan poliisivirastosta tehdyn yleissopimuksen (Europol-yleissopimus, HE 136/1997 vp) 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa liitteessä ihmiskauppa on määritelty seuraavasti: "Ihmiskaupalla tarkoitetaan henkilön saattamista toisen henkilön tosiasiallisen ja laittoman vallan alaiseksi väkivaltaa tai uhkausta käyttäen tai viranomaisen asiakirjaa väärinkäyttäen taikka vilpillisin menettelyin tarkoituksena erityisesti toisen prostituutiosta hyötyminen, alaikäisten seksuaalinen hyväksikäyttö tai heihin kohdistuva väkivalta tai lapsen hylkäämiseen liittyvä kauppa."

Rajavyöhykettä sekä Suomen alueen valvontaa ja alueellisen koskemattomuuden turvaamista koskevaa lainsäädäntöä saatetaan myös joutua tarkistamaan artiklan johdosta. Puolustusministeriö käynnistää viimeksimainittua lainsäädäntöä koskevan kartoituksen lähiaikoina.

Voidaan olettaa, että tarkkailu tulee Suomessa pääasiassa tapahtumaan ennalta esitetyn oikeusapupyynnön perusteella. Vain harvoin kyseessä on sellainen tilanne, jossa ei voida etukäteen arvioida tarkkailun johtavan valtion rajan ylitykseen. On muistettava, että vieraan valtion virkamiehen suorittaman tarkkailu Suomen alueella on poikkeuksellinen tilanne ja sen toteutuminen käytännössä tullee olemaan harvinaista. Kiireellinen tarkkailutilanne voi syntyä lähinnä Ruotsin ja Norjan kanssa, kun taas muiden sopimuspuolten kanssa vieraan valtion viranomaisilla on riittävästi aikaa ottaa yhteyttä Suomen viranomaisiin siirryttäessään Suomen alueelle. Tähänastisten kokemusten perusteella kansainvälisestä poliisiyhteistyöstä voidaan olettaa, että Suomen kohdalla toiminta painottunee yhteistyöhön Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Hollannin viranomaisten kanssa.

Hallituksen esitykseen laiksi rajavartiolaitoksesta on tarkoitus sisällyttää pykälä, jossa säädettäisiin rajavartiomiehen toimivaltuuksien määräytymisestä tarkkailun jatkuessa vieraan valtion alueelle.

41 artikla. Artiklassa säädetään rajan yli tapahtuvasta takaa-ajosta. Takaa-ajo on mahdollista ainoastaan maarajojen yli ja tulee Suomen osalta näin ollen kysymykseen Ruotsin ja Norjan vastaisilla raja-alueilla Pohjois-Suomessa.

Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolen viranomaiset saavat tietyissä tapauksissa jatkaa oman maansa alueelta aloittamansa itse teossa tai pakenemasta tavatun henkilön takaa-ajoa ilman ennalta myönnettyä lupaa toisen sopimuspuolen alueella. Edellytyksenä on, ettei toisen sopimuspuolen toimivaltaiselle viranomaiselle ole voitu ennakolta ilmoittaa sen alueelle tulemisesta asian erityisen kiireellisyyden vuoksi tai kun nämä eivät ole voineet olla ajoissa paikalla jatkamassa takaa-ajoa.

Takaa-ajettu on voitu joko tavata itse teossa tekemästä jotakin 41 artiklan 4 kappaleessa mainittua rikosta tai hän on ollut osallisena sellaiseen rikokseen. Takaa-ajettavana voi olla myös henkilö, joka pakenee tutkintaa tai vankeutta.

Pääsääntönä on, että takaa-ajo toisen sopimuspuolen alueella tapahtuu ennalta pyydetyn luvan perusteella. Poikkeuksellisesti takaa-ajo on kuitenkin mahdollista ilman edeltä käsin myönnettyä lupaa silloin, kun sen valtion toimivaltaisilta viranomaisilta, jonka alueelle takaa-ajo siirtyy, ei tapauksen erityisen kiireellisyyden vuoksi ole voitu pyytää lupaa ennakolta. Viimeistään rajaa ylitettäessä on takaa-ajavien virkamiesten otettava yhteyttä vastaanottavan valtion toimivaltaisiin viranomaisiin. Paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset ottavat takaa-ajossa olevien virkamiesten pyynnöstä kiinni takaa-ajetun hänen henkilöllisyytensä toteamiseksi tai hänen pidättämisekseen. Takaa-ajo on keskeytettävä heti, kun se sopimuspuoli, jonka alueella takaa-ajo tapahtuu, sitä vaatii.

Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolen on mahdollista valita toinen seuraavista vaihtoehdoista takaa-ajavan virkamiehen kiinniotto-oikeuden määritelmäksi:

a) Takaa-ajavilla virkamiehillä ei ole takaaajettavan kiinniotto-oikeutta sopimuspuolen alueella.

b) Jos pyyntöä takaa-ajon keskeyttämisestä ei esitetä ja jos paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset eivät voi jatkaa toimintaa riittävän nopeasti, takaa-ajoa suorittavat virkamiehet voivat ottaa takaa-ajetun henkilön kiinni siksi, kunnes sen sopimuspuolen virkamiehet, jonka alueella takaa-ajo tapahtuu ja jonka viranomaisille asiasta on välittömästi ilmoitettava, voivat todeta tämän henkilöllisyyden tai ryhtyä toimiin tämän pidättämiseksi.

Schengenin yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä annettavassa selityksessä Suomi aikoo yhdessä Ruotsin kanssa ilmoittaa, että takaa-ajavilla virkamiehillä on b-vaihtoehdon mukainen kiinniotto-oikeus. Norja on jo an-

tanut samansisältöisen ilmoituksen tallettaessaan yhteistyösopimuksen ratifioimiskirjan vuonna 1997.

Poliisilain (493/1995) 10 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta tietoja henkilöllisyydestään tai antaa niistä todennäköisesti virheellisiä tietoja. Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

Schengenin yleissopimuksen suomenkielisessä käännöksessä käytetään tässä kohdin termiä *pidättää*. Schengenin yleissopimusta ei kuitenkaan voida tulkita niin, että rajan yli tapahtuva takaa-ajo sinänsä täyttäisi pidättämisen edellytykset, jonka johdosta kansalliset viranomaiset voisivat suorittaa suoraan takaa-ajetun pidätyksen. Pidättämisen edellytykset arvioidaan Suomen lainsäädännön mukaan. Joissakin takaa-ajotilanteissa tällaiset edellytykset voivat olla jo olemassa.

Vieraan valtion virkamiehillä ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan ole toimivaltaa toimia Suomen alueella. Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan mukaisesta takaa-ajosta ehdotetaan säädettäväksi poliisilakiin lisättävässä uudessa 22 a §:ssä, joka antaa vieraan valtion poliisimiehelle oikeuden jatkaa oman maansa alueella alkanutta takaa-ajoa Suomen alueelle.

Artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuspuolilla on mahdollisuus määritellä takaa-ajoon liittyvät alueelliset ja ajalliset rajoitukset. Jotkut sopimuspuolet ovat rajoittaneet takaa-ajo-oikeuden esimerkiksi 30 kilometrin etäisyyteen rajasta. Suomi ja Ruotsi aikovat ilmoittaa selityksessään, ettei takaa-ajoon liity aluetta tai aikaa koskevia rajoituksia. Samoin on jo ilmoittanut Norja.

Artiklan mahdolliset vaikutukset rajavyöhykettä sekä Suomen alueen valvontaa ja sen alueellisen koskemattomuuden turvaamista koskevaan lainsäädäntöön ovat tutkittavina.

Kappaleen 4 mukaan sopimuspuoli voi yleissopimukseen antamassaan selityksessä määritellä millaisissa rikoksissa kiireellisissä tapauksissa tapahtuva takaa-ajo maarajan yli on mahdollista. Vaihtoehtoina on a kohdan tyhjentävä rikosluettelo sekä b kohdan edel lytys, että kyseessä on rikos, jonka johdosta voidaan luovuttaa.

Suomi aikoo antaa selityksen, jonka mukaan se sallii 4 kappaleessa rajan yli tapahtuvan takaa-ajon sellaisen rikoksen kohdalla, joiden johdosta rikoksentekijä voidaan luovuttaa. Samoin tulee menettelemään Ruotsi. Norja on jo antanut samansisältöisen ilmoituksen. Luovuttamista Pohjoismaiden välillä säätelee laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Pohjoismaihin (270/1960).

Artiklan 5 kappaleessa on esitetty yleiset edellytykset, joiden on oltava olemassa ennen kuin takaa-ajoon ryhdytään:

a. Rajan yli tapahtuvaa takaa-ajoa säätelevät Schengenin yleissopimus sekä toimintamaan kansallinen lainsäädäntö ja paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset.

Schengenin yleissopimuksen mukaisen toiminnan on tapahduttava jokaisessa maassa kansallisen lainsäädännön säännösten pohjalta. Paikalliset viranomaiset voivat antaa takaa-ajoa suorittaville vieraan valtion virkamiehille määräyksiä. Takaa-ajo suoritetaan paikallisviranomaisten ohjauksessa ja valvonnassa.

b. Takaa-ajo saa tapahtua vain maarajojen yli.

Rajan yli tapahtuva takaa-ajo Suomen osalta on siis mahdollista ainoastaan Ruotsin, Norjan ja Suomen välisillä maarajoilla.

c. Pääsy asuntoihin tai paikkoihin, joihon yleisöllä ei ole pääsyä, ei ole sallittua.

Takaa-ajavilla vieraan valtion virkamiehillä ei ole oikeutta käyttää muita pakkokeinoja kuin kiinniotto-oikeutta.

d. Takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on oltava helposti tunnistettavissa virkapuvusta, käsivarsinauhasta tai kulkuneuvossa käytettävistä tunnuksista. Siviiliasun käyttö ei ole sallittua käytettäessä ilman edellä mainittuja tunnuksia olevaa ajoneuvoa. Takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on koko ajan kyettävä todistamaan toimivansa viranomaisasemassa. On tärkeää, että sivulliset pystyvät havaitsemaan ulkoisista tunnusmerkeistä vieraan valtion virkamiehet sekaannusten välttämiseksi.

e. Takaa-ajoa suorittavat virkamiehet voivat kantaa virka-asettaan takaa-ajon aikana. Virka-aseen käyttäminen on kuitenkin artiklan mukaan kiellettyä muutoin kuin hätävarjelutapauksissa. Virka-aseen käyttäminen esimerkiksi ajoneuvon pakkopysäyttämiseksi on kielletty.

Aseenkäytöstä hätävarjelutilanteessa ovat voimassa hätävarjelua koskevat rikoslain säännökset. Uuteen ampuma-aselakiin (1/1998) ei sisälly säännöksiä toisen sopimuspuolen alueelle jatkuvaa takaa-ajoa suorittavien toisen sopimuspuolen viranomaisten oikeudesta tuoda mukanaan ampuma-aseita

ja ampumatarvikkeita sekä hallussapitää niitä toisen sopimuspuolen alueella. Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan 5 kappaleen e kohdan mukaan vieraan valtion virkamies voi kantaa virka-asetta mukanaan suorittaessaan artiklan mukaista virkatehtäväänsä toisen valtion alueella. Tästä ehdotetaan säädettäväksi ampuma-aselain 17 §:n 11 kohdassa.

f. Kiinniotetulle takaa-ajettavalle voidaan suorittaa turvatarkastus ja hänelle voidaan kuljetuksen ajaksi laittaa käsiraudat sekä takaa-ajetun hallussa olevat esineet voidaan takavarikoida. Kiinniotettu on välittömästi luovutettava vastaanottavan valtion viranomaisille.

Poliisilain 22 §:ssä, tullilain 16 §:ssä ja hallituksen esityksessä laiksi rajavartiolaitoksesta (19 §) säädetään kiinniotetulle suoritettavasta turvallisuustarkastuksesta ja tämän yhteydessä takavarikoitavista esineistä. Poliisilain 27 §:n nojalla on myös pakenemisen estämiseksi mahdollisuus käyttää käsirautoja.

Kohdan mukainen vieraan valtion virkamiehen toiminta ei ole mahdollista voimassa olevan lainsäädännön mukaan. Vieraan valtion poliisimiehen kiinniotto-oikeus, oikeus tehdä turvatarkastus sekä oikeus takavarikoida kiinniotetun hallussa olevat esineet ehdotetaan säädettäväksi uudessa poliisilain 22a §:n 1 momentissa. Oikeus käsirautojen käyttöön kuljetuksen ajaksi olisi mahdollista saman pykälän 2 momentin mukaan silloin, kun kiinni otettu vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen poliisimiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla.

g. Takaa-ajon suorittaneilla virkamiehillä on ilmoittautumis- ja selvityksentekovelvollisuus sen valtion viranomaisille, jonka alueella takaa-ajoa on tapahtunut. Ilmoittautumis- ja selvityksentekovelvollisuus on myös siinä tapauksessa, ettei takaa-ajettua henkilöä ole saatu kiinni.

Ilmoittautumis- ja selvityksentekovelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi poliisilain 22 a §:n 3 momentissa. Lisäksi ehdotetaan, että poliisilain 54 §:n 2 momenttiin tehdään lisäys, jonka mukaan sisäasiainministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä kansainväliseen sopimukseen perustuvien toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

h. Takaa-ajon suorittaneet virkamiehet ovat velvollisia pyynnöstä osallistumaan heidän suorittamiaan toimia seuraaviin tutkimuksiin ja oikeusprosessiin.

Mikäli esitutkintavaiheessa tai suoritettavassa oikeudenkäynnissä tarvitaan vieraan valtion virkamiesten myötävaikutusta, ovat he velvollisia siihen osallistumaan. Vieraan valtion virkamiehen toimintaa Suomessa arvioidaan suomalaisessa tuomioistuimessa Suomessa voimassa olevan lainsäädännön mukaan.

Artiklan 6 kappaleen mukaan henkilö, jonka paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat ottaneet kiinni edellä 2 kappaleessa tarkoitetun toiminnan seurauksena, voidaan kansalaisuudesta riippumatta pidättää kuulusteluja varten. Kansallisen lainsäädännön määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin. Jos henkilö ei ole sen sopimuspuolen kansalainen, jonka alueella hänet on pidätetty, hänet on vapautettava viimeistään kuuden tunnin kuluttua pidättämisestä, laskematta tähän aikaan keskiyön ja aamun kello yhdeksän välisiä tunteja, mikäli paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset eivät ole ennen tämän määräajan päättymistä saaneet jossain muodossa pyyntöä, joka koskee väliaikaista pidättämistä luovuttamista varten.

Yleissopimuksen suomenkielisessä versiossa 6 kappaleessa on käytetty *pidättää*-termiä myös sellaisissa kohdin, joissa muissa käännöksissä on käytetty jotain muuta sanontaa (ottaa kiinni) tai joka ei vastaa Suomen lainsäädännössä käytettyjä termejä. Sopimusta tulkittaessa siinä käytetyistä termeistä huolimatta on sovellettava Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä, kuten sopimuksessa todetaankin. Kiinnioton ja pidättämisen edellytykset määräytyvät siten Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Suomen esitutkintalain (449/1987) 19 §:n mukaan poliisimies voi ottaa kiinni ja viedä kuultavaksi rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun. Tämä pykälä koskee paitsi rikoksesta epäiltyä henkilöä myös muuta rikospaikalta tavattavaa henkilöä, jota on asian selvittämiseksi tarpeen kuulla.

Esitutkintalain 21 §:n mukaan ketään ei saa pitää esitutkinnassa kauempaa kuin on välttämätöntä. Muu kuin rikoksesta epäilty on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa enintään 6 tuntia kerrallaan. Epäilty, jota ei ole pidätetty tai vangittu on velvollinen olemaan läsnä esitutkinnassa kerrallaan enintään 12 tuntia ja, milloin pidättämiseen on pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n mukaan edellytykset, enintään 24 tuntia.

Pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukaan poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni

ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättämisen toimeenpano voi vaarantua. Näin lienee asianlaita useimmissa Schengenin yleissopimuksen tarkoittamassa takaa-ajotilanteissa. Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi heti henkilöllisyyden selvittämisen jälkeen, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta, ellei pidättämisen edellytyksiä ole olemassa (pakkokeinolain 1 luvun 2 §). Poliisilain 10 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta tietoja henkilöllisyydestään tai antaa niistä todennäköisesti virheellisiä tietoja. Kiinniotettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

Luovuttamista Pohjoismaiden välillä säätelee laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Pohjoismaihin (270/1960). Lain 12 §:n mukaan tutkinnan edistämiseksi ja luovuttamisen varmistamiseksi voi pidättämiseen oikeutettu poliisimies ottaa luovutettavaksi pyydetyn henkilön säilöön. Lain 19 §:n mukaan saadaan henkilö, vaikka pyyntöä hänen luovuttamisestaan ei olisi vielä tullut, ottaa säilöön, jos vieras valtio on sitä pyytänyt tai jos hänet on siellä etsintäkuulutettu sellaisesta rikoksesta. Säilöön ottamista koskevan pyynnön, jonka tulee perustua vangitsemismääräykseen tai täytäntöönpanokelpoiseen tuomioon voi vieraan valtion asianomainen viranomainen tehdä suoraan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle Suomessa.

Suomi on liittynyt rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen (SopS 32—33/1971), jonka 16 artikla säätelee väliaikaista säilöönottamista. Sen mukaan kiireellisissä tapauksissa luovuttamispyynnön esittäneen sopimuspuolen asianomaiset viranomaiset voivat pyytää etsimansä henkilön väliaikaista säilöönottamista.

Sopimustekstissä todetaan, että keskiyön ja aamun kello yhdeksän välisiä tunteja ei lasketa takaa-ajetun vapaudenmenetysajaksi. Tällainen ei kuitenkaan ole Suomen lainsäädännön mukaista. Suomessa voimassa olevat vapaudenmenetysäännökset on säädetty ih misoikeussopimusten määräysten mukaisesti, joten niitä tulee noudattaa kaikissa tapauksissa.

Artiklan 7 kappaleessa ovat yleissopimuksen alkuperäisten sopimuspuolten nimeämät takaa-ajoon oikeutetut virkamiehet. Suomen liittymissopimuksen mukaan takaa-ajoon oikeutettuja virkamiehiä ovat poliisimiehet, rajavartiomiehet ja tullimiehet. Ruotsin osalta toimivaltaisia virkamiehiä ovat poliisimiehet ja tullimiehet sekä Norjan osalta poliisimiehet.

Artiklan 8 kappaleen mukaan sillä ei rajoiteta Benelux-maiden välillä vuonna 1962 tehdyn rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn sopimuksen 27 artiklan soveltamista.

Artiklan 9 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli antaa yleissopimuksen allekirjoittaessaan selityksen, jossa se määrittelee 2, 3 ja 4 kappaleen määräysten pohjalta sallitut toimintamenetelmät takaa-ajoa suoritettaessa kunkin sellaisen sopimuspuolen osalta, jonka kanssa sillä on yhteinen raja. Suomi tulee antamaan nämä selitykset yleissopimuksen hyväksymiskirjan tallettamisen yhteydessä. Annettavien selitysten sisältöä on selostettu edellä asianomaisten kappaleiden kohdalla. Koska selitys sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia ja yleissopimuksen mukaisia oikeudellisia velvoitteita täsmentäviä sitoumuksia, esitetään, että eduskunta hyväksyisi erikseen myös mainitun selityksen.

Selitys voidaan myöhemmin korvata toisella selityksellä, mutta aikaisemman selityksen soveltamisalaa ei voida supistaa. Selitystä annettaessa tulee ottaa huomioon, että sisärajan kummallakin puolella annetaan saman sisältöiset selitykset. Suomen osalta siis Ruotsin ja Norjan antamien selitysten tulee olla identtisiä. Tästä on sovittu näiden maiden kanssa ja Norja on yhteistyösopimuksen ratifiointiasiakirjat tallettaessaan jo antanut tämän sisältöiset selitykset.

Artiklan 10 kappaleen mukaan sopimuspuolet voivat kahdenvälisin sopimuksin laajentaa 1 kappaleen soveltamisalaa ja antaa lisäksi täydentäviä määräyksiä koko artiklan täytäntöönpanosta. Suomen osalta takaa-ajoa koskevista kysymyksistä on tarkoitus sopia Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävissä kahdenvälisissä sopimuksissa ennen yleissopimuksen soveltamisen aloittamista.

Hallituksen esitykseen laiksi rajavartiolaitoksesta on tarkoitus sisällyttää pykälä, jossa säädettäisiin rajavartiomiehen toimivaltuuksien määräytymisestä takaa-ajon jatkuessa vieraan valtion alueelle.

42 artikla. Artiklan mukaan tarkkailua ja takaa-ajoa suorittavat virkamiehet rinnastetaan näiden toimiessa toisen sopimuspuolen alueella tämän valtion omiin virkamiehiin

sellaisten rikosten osalta, joiden kohteeksi he joutuvat tai joita he tekevät suorittamansa tehtävän aikana.

Tällaiset toisen sopimuspuolen virkamiehet toimivat siis toisaalta Suomen lainsäädännön mukaisella virkavastuulla ja nauttivat toisaalta Suomen rikoslain mukaista rikosoikeudellista suojaa. Heidän Suomen alueella mahdollisesti tekemiensä rikosten oikeudelliseen arviointiin sovelletaan Suomen rikoslakia.

43 artikla. Artiklassa säännellään kysymyksiä, jotka liittyvät 40 ja 41 artikloiden mukaisessa toiminnassa aiheutuneisiin vahinkoihin. Artikla käsittelee uhrille ja tämän oikeudenomistajille aiheutettujen vahinkojen korvausvastuuta sekä sopimuspuolten välistä taloudellisen korvausvastuun jakoa.

Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuoli, jonka virkamiehet toimivat toisen sopimuspuolen alueella, on vastuussa tehtävän aikana aiheutuneista vahingoista sen valtion lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella virkamiehet toimivat.

Artiklan 2 kappaleessa säädetään, että sopimuspuoli, jonka alueella vahinko on aiheutunut, vastaa vahingonkorvauksesta kolmannelle kuten se olisi vastuussa omien virkamiestensä aiheuttamasta vahingosta. Artiklan 3 ja 4 kappaleet käsittelevät jäsenvaltioiden välistä takautumisoikeutta vahingonkorvausten osalta.

Artiklan 2 kappaleessa säännellään siis vastuukysymyksistä tapauksissa, joissa vieraan sopimuspuolen virkamiehen toiminnasta on aiheutunut vahinkoa kolmannelle vastaanottavan valtion alueella toimittaessa. Mainitun säännöksen tarkoituksena on pääasiassa vastaanottavan valtion kansalaisten oikeuksien turvaaminen vähentymättöminä kansallisen lainsäädännön mukaan niissä tapauksissa, joissa vieraat virkamiehet aiheuttavat toiminnallaan vahinkoa. Säännöksen mukaan ensisijainen korvausvastuu on tällaisissa tapauksissa vastaanottavalla valtiolla siten, kuin se vastaisi omien virkamiestensa aiheuttamista vahingoista.

Artiklan 3 kappaleessa säännellään vastaanottavan valtion takautumisoikeudesta toista sopimuspuolta kohtaan, jonka tässä yhteydessä on katsottava tarkoittavan valtiota jul kisoikeudellisena yhteisönä. Suomen valtio ei siis maksaisi välittömästi vahingonkorvauksia kolmannelle maan rajojen ulkopuolella aiheutetusta vahingosta, vaan korvauksen maksaminen tapahtuisi toiselle sopimuspuolelle tämän kolmannelle maksaman vahingonkorvausmäärän puitteissa. Korvausmäärä tulee maksaa kokonaisuudessaan.

Artiklan 4 kappaleen mukaan sopimuspuolet sitoutuvat luopumaan 40 ja 41 artiklassa tarkoitetusta toiminnasta aiheutuvista vahingonkorvausvaatimuksista toisiaan kohtaan. Virkamiehensä toisen sopimuspuolen alueelle lähettäneellä valtiolla säilyy edellä mainitusta huolimatta kuitenkin oikeus vaatia vahingonkorvausta kolmannelta taholta. Vahingonkorvausvaatimuksista luopuminen ei kuitenkaan estä täysimääräisen korvauksen suorittamista niiltä osin kuin se valtio, jonka alueella on toimittu, joutuu vahingon johdosta suorittamaan korvausta vahingon uhrille tai tämän oikeudenomistajille.

Pakkokeinojen käyttö ei kiinniottoa lukuunottamatta sopimuksen pääsäännön mukaan ole sallittua takaa-ajotilanteessa. Kiinnioton yhteydessä saatetaan joutua käyttämään voimakeinoja, jolloin siis laillistenkin voimakeinojen käytöstä mahdollisesti aiheutuvat vahingot korvataan poliisilain 47 §:n mukaisesti. Mainitun pykälän mukaan korvaus voi johtua mistä tahansa laillisestakin pakkotoimenpiteestä, jonka poliisimies on suorittanut virka-asemansa perusteella. Poliisilain 47 § 2 momentin mukaan ainoastaan aineelliset vahingot voidaan korvata.

Vieraan valtion poliisimiehet rinnastetaan suomalaiseen poliisimieheen heidän suorittaessaan Schengenin yleissopimuksen mukaista tarkkailua ja takaa-ajoa Suomen alueella. Vahingon korvaamisesta heidän osaltaan olisi voimassa, mitä poliisilain 47 pykälän 2 momentissa säädetään. Tästä ehdotetaan säädettäväksi poliisilakiin lisättävän uuden 22 a §:n 4 momentissa.

44 artikla. Artiklan 1 kappaleessa edellytetään sopimuspuolten perustavan suoria puhelin-, radio-, teleksi-, ynnä muita yhteydenpitotapoja helpottamaan erityisesti raja-alueiden poliisi- ja tulliyhteistyötä ja erityisesti ottaen huomioon ajoissa välitetyn tiedon merkityksen kummallakin puolella tapahtuvan tarkkailun ja takaa-ajon yhteydessä.

Yhteistyö poliisiasioissa edellyttää, että ensisijaisesti toisen sopimuspuolen viranomaisia pyydetään suorittamaan haluttu toimenpide ja vain niin kiireellisissä tapauksissa, joissa pyyntöön ei ehditä vastata, toisen sopimuspuolen viranomaiset voivat pyytää lupaa jatkaa toimenpiteitä vastaanottajavaltion alueella. Vain silloin, kun asia on niin kiireellinen, ettei lupaakaan ehditä saada, viranomaisilla on oikeus ilmoituksesta ja

tarvittaessa ilmoittamattakin käynnistää toimenpiteitä vastaanottajavaltion alueella.

Rajavartiolaitokselle tulevaisuudessakin kuuluvan rajavalvonnan eräänä keskeisenä perusteena on Suomen alueen koskemattomuuden valvonta. Tämän vuoksi rajavartiolaitoksen tulisi saada tieto toisen valtion viranomaisten rajanylityksestä. Rajavartiolaitoksella on tähän soveltuva jatkuva toiminnallinen valmius maarajojen läheisyydessä.

Rajan yli tapahtuva toiminnan onnistuminen edellyttää, että yhteydenpito sopimuspuolten viranomaisten välillä pystytään toteuttamaan ainakin jollain edellä mainituilla tiedonvälityskeinolla. Saumattoman järjestelmän luominen edellyttää Suomen osalta yhteistyötä Ruotsin ja Norjan kanssa, sekä koordinointia kansallisesti poliisin, tullin ja rajavartioston kesken.

Artiklan 2 kappaleessa todetaan, että näiden 1 kappaleessa mainittujen lyhyellä aikavälillä toteutettavien toimenpiteiden lisäksi sopimussopimuspuolet tutkivat yhteistyötä edelleen syventääkseen erityisesti mahdollisuuksia esimerkiksi yhteysvirkamiesten vaihtoon, raja-alueilla käytettävien äänitaajuuksien laajentamiseen, samoilla alueilla toimivien poliisi- ja tulliyksiköiden yhteysverkon käyttöönottoon sekä tiedonvälityslaitteistojen osto-ohjelmien yhteensovittamiseen standardisoitujen tiedonvälitysjärjestelmien aikaansaamiseksi. Viimeksi mainitun osalta Euroopassa valmistellaan uutta teknistä telekommunikaatiostandardia. Suomessa on valmisteilla uusi viranomaisverkko (VIRVE).

45 artikla. Artiklassa todetaan, että sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan tarpeelliset toimenpiteet taatakseen niin sanotun hotellikontrollin. Hotelli- tai muun majoitusliikkeen taikka retkeilyalueen omistaja valvoo, että hänen liikkeeseensä majoittuvat ulkomaalaiset sekä muiden sopimuspuolten ja muiden Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaiset täyttävät omakätisesti ilmoituskaavakkeet ja todistavat henkilöllisyytensä. Ilmoituskaavakkeet säilytetään ja toimitetaan toimivaltaisille viranomaisille rikosten torjumista ja selvittämistä, rangaistuksen täytäntöönpanoa, kadonneiden henkilöiden etsintää sekä onnettomuustutkintaa varten. Suomen lainsäädäntö vastaa näiltä osin sopimusta. Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen (727/1991) 11 §:ssä säädetään sopimuksessa edellytetystä menettelystä.

46 artikla. Artikla antaa mahdollisuuden sopimuspuolelle erityistapauksessa oman lainsäädäntönsä puitteissa ja ilman edeltävää ja nimenomaista pyyntöä lähettää oma-aloitteisesti toiselle sopimuspuolelle tietoa, jolla se voi katsoa olevan vastaanottajalle tärkeää merkitystä rikostorjunnan tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Säännös antaa valtiolle mahdollisuuden lähettää tietoja toiselle sopimuspuolelle esimerkiksi epäilemästään yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavasta toiminnasta. Pääsääntöisesti tietoa vaihdetaan keskusviranomaisten välityksellä. Erityisen kiireellisissä tapauksissa myös suora tietojenvaihto paikallisviranomaisten välityksellä voi tulla kysymykseen.

Toimeenpaneva komitea on hyväksynyt tälle artiklalle pohjautuvan poliisikäsikirjan, jonka tarkoituksena on selkeyttää ja helpottaa poliisiyhteistyötä sopimuspuolten välillä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidossa sekä ehkäistä tällä alalla esiintyviä uhkia. Käsikirjan sisältö ei kuulu lainsäädännön alaan.

47 artikla. Artiklan mukaan sopimuspuolet voivat tehdä kahdenvälisiä sopimuksia yhteyshenkilöiden lähettämisestä toistensa palvelukseen tarkoituksena helpottaa ja nopeuttaa sopimuspuolten välistä yhteistyötä tukemalla tietojenvaihtoa rikostorjunnassa ja rikosten selvittämisessä, lähetettyjen sekä poliisi- että oikeusapua koskevien oikeusapupyyntöjen täyttämistä sekä rajojen valvonnasta vastaavien viranomaisten tehtävien suorittamista ulkorajoilla.

Yhteyshenkilöillä ei ole itsenäistä toimivaltaa vieraan valtion alueella. Yhteyshenkilöt toimivat heidät lähettäneen valtion ohjeiden mukaisesti ja heillä on pääsääntöisesti ohjaava ja tukeva funktio. Sopimuspuolet voivat lisäksi kahden- tai monenvälisesti sopia yhteysmiesten lähettämisestä kolmannen valtion palvelukseen ja että nämä tällöin voivat edustaa yhtä tai useampaa sopimuspuolta. Sopimuspuolten on ilmoitettava toisilleen kolmansiin maihin lähetetyistä yhteysmiehistä.

Artiklassa ei mennä pidemmälle kuin jo voimassa olevassa pohjoismaisessa poliisi- ja tulliyhteistyössä. Pohjoismainen yhteysmiesverkosto voisi toimia mallina Schengenin poliisiyhteistyön kehittämisessä myös näiltä osin. Suomella, Ruotsilla ja Tanskalla on omat yhteysmiehet myös Europol/Edussa Haagissa ja Interpolissa Lyonissa.

2 LUKU

Oikeusapu rikosasioissa

48 artikla. Artikla sisältää yleiset määräykset rikosasioissa annettavaa oikeusapua koskevasta yhteistyöstä. Niiden tarkoituksena on täydentää ja täsmentää keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn euroopalaisen yleissopimuksen (SopS 29—30/1981) määräyksiä Schengenin sopimusten sopimuspuolten välisissä suhteissa. Suomi, kuten muut Pohjoismaat ja Schengenin sopimusten sopimuspuolet, on yleissopimuksen sopimuspuoli.

49 artikla. Artiklan tarkoituksena on laajentaa oikeusavun antaminen myös hallinnollisten viranomaisten toimivaltaan kuuluviin asioihin. Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa (4/1994, jäljempänä kansainvälinen oikeusapulaki) sisältää laaja-alaiset säännökset rikosasian käsittelyyn liittyvästä oikeusavusta. Laki mahdollistaa myös 48 ja 49 artikloissa tarkoitetun oikeusavun antamisen.

50 artikla. Artiklassa on määräyksiä oikeusavun antamisesta 48 artiklassa tarkoitetun oikeusapuyleissopimuksen mukaisesti myös valmistevero-, arvonlisävero- ja tullissäännöksiin kohdistuvien rikosten osalta. Tällöin oikeusapupyyntöä ei voida evätä sillä perusteella, että pyynnössä tarkoitetuista tavaroista ei peritä kulutusveroa pyynnön vastaanottaneessa sopimuspuolena olevassa valtiossa. Pyynnön esittänyt sopimuspuoli saa käyttää pyynnön vastaanottaneelta sopimuspuolelta saatuja tietoja vain pyynnössä mainittuun tarkoitukseen. Artiklan mukainen oikeusapu voidaan evätä, jos rikoksen kohteena oleva tai maahantuotujen tai maastavietyjen tavaroiden arvo ei ylitä artiklassa määriteltyjä arvoja. Artiklan määräyksiä sovelletaan myös tekoihin, joista on seuraamuksena on hallinnollinen sakkorangaistus.

Artiklan määräysten tausta on se, että eräissä sopimuspuolena olevissa valtioissa on kansallisessa lainsäädännöllä rajattu fiskaaliset rikokset kansainvälisen oikeusavun ulkopuolelle, ja tällainen oikeusavun rajoitus on Schengenin yleissopimuksella haluttu poistaa. Suomessa voimassaoleva laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa ei rajaa artiklassa tarkoitettuja julkista taloutta koskevia rikoksia kansainvälisen oikeusavun ulkopuolelle, joten 50 artikla ei ole ristiriidassa lainsäädännön kanssa.

51 artikla. Artikla koskee etsintään ja takavarikkoon liittyvää oikeusapua. Siinä on rajoitettu sopimuspuolten mahdollisuutta kieltäytyä etsintää ja takavarikkoa koskevan oikeusapupyynnön täyttämisestä. Artiklan a kohdan mukaan sopimuspuoli voi asettaa etsinnän tai takavarikon suorittamisen edellytykseksi sen, että rikoksesta kummankin tai jomman kumman sopimuspuolen lainsäädännön mukaan voi seurata vähintään kuuden kuukauden vapausrangaistus tai vapaudenmenetyksen käsittävä turvaamistoimenpide. Viimeksimainitussa tapauksessa rikos voi toisen sopimuspuolen lainsäädännön mukaan kuulua hallintoviranomaisen toimivaltaan edellyttäen, että päätöksestä voi valittaa rikosasioissa toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Artiklan b kohdan mukaan sopimuspuoli voi edellyttää, että pyynnön täyttäminen on muutoin pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädännön mukainen.

Artiklassa edellytetään, että pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen on suoritettava etsintä, jos oikeusapupyynnössä tarkoitetusta teosta voi seurata *vähintään* kuuden kuukauden vapausrangaistus. Suomen kansainvälisen oikeusapulain 15 §:n mukaan pakkokeinolaissa (450/1987) tarkoitettuja pakkokeinoja ei oikeusapupyynnön täytäntöönpanossa saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n mukaan kotietsinnän edellytyksenä on, että on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta voi seurata *enemmän kuin* kuusi kuukautta vankeutta. Schengenin yleissopimusta sovellettaessa noudatettava yleissopimuksen 51 artiklan mukainen rangaistusmaksimi on pakkokeinolain säännöstä alempi ja poikkeaa siten Suomen nykyisestä lainsäädännöstä. Esitykseen sisältyy ehdotus pakkokeinolain muuttamiseksi, jolla lain 5 luvun 1 § saatettaisiin yhdenmukaiseksi Schengenin yleissopimuksen määräyksen kanssa, jolloin kotietsinnän edellytykset olisivat yhdenmukaiset kaikissa tapauksissa.

52 artikla. Artikla mahdollistaa asiakirjan lähettämisen postitse toisessa jäsenvaltiossa olevalle vastaanottajalle. Postitse tiedoksiannetun asiakirjan vastaanottajaan ei saa kohdistaa pakkokeinoja eikä rangaista siitä, ettei hän noudata asiakirjaan sisältyvää kutsua, paitsi jos hän myöhemmin vapaaehtoisesti saapuu asiakirjan lähettäneen sopimuspuolen alueelle. Artikla vastaa kansainvälisen oi-

keusapulain ja -asetuksen määräyksiä.

53 artikla. Artiklan perusteella oikeusviranomaiset voivat olla suoraan yhteydessä toisiinsa oikeusapupyyntöjä toimitettaessa. Rikosasioissa annettavasta oikeusavusta tehdyn yleissopimuksen mukaisesti yhteydenpito tapahtuu diplomaattista tietä. Suomen kansainvälisen oikeusapulain perusteella artiklassa tarkoitettu suora yhteydenpito on mahdollinen.

3 LUKU

Ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta

54—58 artikla. Artiklojen tarkoituksena on estää lainvoimaisesti yhdessä sopimuspuolena olevassa valtiossa ratkaistun rikosasian käsittely toisen kerran toisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa (*ne bis in idem* -periaate). Tämä pääsääntö on ilmaistu *54 artiklassa* ja poikkeusmahdollisuudet *55 artiklassa.* Sen mukaan sopimuspuoli voi Schengenin yleissopimuksen ratifioidessaan tai hyväksyessään antaa selityksen siitä, että se ei sovella 54 artiklan pääsääntöä eräissä poikkeustapauksissa. Selityksellä voidaan sulkea pois 54 artiklan ne bis in idem -säännön soveltaminen, kun toisen valtion antaman tuomion perusteena oleva teko on tapahtunut kokonaan tai osittain selityksen antaneen valtion alueella paitsi, jos teko on tapahtunut kokonaan tai osittain tuomion antaneen sopimuspuolen alueella (a kohta); kun toisen valtion antaman tuomion perusteena oleva teko on uhka ensinmainitun valtion turvallisuudelle tai muille yhtä olennaisille eduille (b kohta); ja kun tuomion perustana olevan teon tekijä on ollut kyseisen sopimuspuolen palveluksessa ja tekoon syyllistyessään toiminut virkavelvollisuuksiensa vastaisesti (c kohta). Artiklassa tarkoitettu selitys voi sisältää joko yhden tai useamman edellä mainituista rajoituksista. Artiklan 2 kappaleen mukaan 1 kappaleen b kohdan mukaisen selityksen antavan valtion on samassa yhteydessä nimettävä ne rikokset, joihin poikkeusta sovelletaan. Selityksen voi 3 kappaleen mukaan milloin tahansa peruuttaa kokonaan tai osittain. Selityksessä ilmoitettuja rajoituksia ei kuitenkaan sovelleta, kun ne tehnyt sopimuspuoli on samojen tosiseikastojen osalta pyytänyt toista sopimuspuolta suorittamaan tutkinnan tai suostunut kyseisen henkilön luovuttamiseen.

56 artikla. Artiklassa on määräys niin sanotusta vähentämisperiaatteesta, jonka mukaan yhdessä sopimuspuolena olevassa valtiossa tuomittu rangaistus on vähennettävä toisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa tuomittavasta rangaistuksesta.

57 artikla. Artikla sisältää säännöksen tietojenvaihdosta tilanteessa, jossa sopimuspuolella on aihetta epäillä, että samasta asiasta on toisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa jo annettu tuomio.

58 artikla. Artiklan mukaan estettä ei ole sille, että sopimuspuoli kansallisessa lainsäädännössään ulottaa ulkomaiselle tuomiolle 3 luvussa säänneltyä laajemman estevaikutuksen (ns. *ne bis in idem* -vaikutus).

Suomessa säännöksen ulkomaisen tuomion vaikutuksesta sisältyvät rikoslain 1 luvun 13 §:ään (626/1996), joka vastaa pääosin 54—58 artiklan sisältämiä velvoitteita ja johon sisältyy myös vähentämisperiaate. Euroopan unionin jäsenvaltioiden kesken tehdyn, Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä pykälään ehdotetaan vähäisiä rajoituksia oikeuskanslerin tai valtakunnansyyttäjän syyteoikeuteen.

Edellä selostettu 55 artiklassa säännelty mahdollisuus rajata tietyt rikokset *ne bis in idem* -vaikutuksen ulkopuolelle sisältyy myös Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen (tehty Brysselissä 26 päivänä heinäkuuta 1997, EYVL N:o C 316/48, 27.11.1997) 7 artiklaan, jossa määritellyt poikkeusmahdollisuudet ovat samat kuin Schengenin yleissopimuksen 55 artiklassa. Myös tällöin rajoituksista ilmoitetaan yleissopimuksen hyväksymiskirjan tallettamisen yhteydessä. Kyseisen yleissopimuksen voimaansaattamista koskeva hallituksen esitys on parhaillaan valmisteltavana ja on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 1998 alkupuolella. Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevan yleissopimuksen hyväksymisen yhteydessä on tarkoitus ilmoittaa, että *ne bis in idem* -sääntö ei sido Suomea mainituissa kolmessa poikkeustapauksessa. Valmisteltavana olevien muutosten tultua voimaan rikoslain 1 luvun 13 §:n olisi sopusoinnussa myös Schengenin yleissopimuksen 3 luvun kanssa.

Tarkoituksena on, että Suomi antaa myös Schengenin yleissopimuksen hyväksymisen yhteydessä selityksen *ne bis in idem* -periaatteen soveltamisalan rajoittamisesta 55

artiklan 1 kappaleen a-c kohtien mukaisesti.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään 1 kappaleen b kohtaa koskevan selityksen sisältävän myös ilmoituksen siitä, mitä rikoksia pidetään siinä tarkoitettuina valtion turvallisuudelle tai muille yhtä olennaisille eduille uhan muodostavina tekoina.

Suomen osalta annettavassa selityksessä todettaisiin, että 55 artiklan 1 kappaleen b kohdassa tarkoitettuina, valtion turvallisuuteen tai muihin sen olennaisiin etuihin kohdistuvina rikoksina pidetään maan- ja valtiopetosrikoksia, jotka sisältyvät rikoslain kokonaisuudistuksen toisen vaiheen voimaantulon jälkeen rikoslain 12 ja 13 lukuun. Lisäksi tällaisina rikoksina pidettäisiin tekoja, joilla loukataan vakavasti Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia tai etuuksia, mikä voi toteutua useiden tunnusmerkistöjen mukaisilla teoilla (HE 1/1996 Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevan lainsäädännön uudistamisesta).

4 LUKU

Rikoksentekijöiden luovuttaminen

59—66 artikla. Artiklat sisältävät sopimuspuolten välillä voimassaolevia sopimuksia täydentävät säännökset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta. Niiden tarkoituksena on helpottaa sopimuspuolten välisissä suhteissa rikoksentekijän luovuttamiseen liittyviä menettelytapoja.

59 artikla. Artiklassa todetaan 4 luvun määräysten tarkoituksena olevan täydentää rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (SopS 32—33/1971, jäljempänä eurooppalainen *luovuttamissopimus*) sekä Benelux-maiden välisissä suhteissa niiden välistä sopimusta rikoksentekijäin luovuttamisesta. Kahdenvälisin sopimuksin voidaan sopia pidemmälle menevistä järjestelyistä Schengenin yleissopimuksen estämättä.

60 artikla. Artiklassa on täydentävä määräys sen varalle, että joku Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolista ei olisi eurooppalaisen luovuttamissopimuksen sopimuspuoli. Myös tällaiseen maahan nähden sovelletaan luovuttamissopimusta Schengenin sopimusten sopimuspuolten välisissä suhteissa. Kaikki Schengenin yleissopimuksen nykyiset sopimuspuolet, kuten myös Pohjoismaat, ovat eurooppalaisen luovuttamissopimuksen sopimuspuolia. Artikla on tämän vuoksi käytännössä menettänyt merkityksen sä.Yleissopimuksen 137 artiklan mukaan 60 artikla on ainoa yleissopimuksen määräys, johon voidaan tehdä varaumia. Mahdollisuus tehdä varaumia koskee sellaista Schengenin yleissopimuksen sopimuspuoleksi liittyvää valtiota, joka ei olisi eurooppalaisen luovuttamissopimuksen sopimuspuoli, ja muiden sopimuspuolten suhteita tähän valtioon. Kaikki unionin jasenyyttä hakeneet valtiot ovat luovuttamissopimuksen sopimuspuolia.

61 artikla. Artiklassa on Ranskaa koskeva poikkeussäännös, jonka mukaan se sitoutuu luovuttamaan toisen sopimuspuolen pyynnöstä henkilöt, joita vastaan on ryhdytty oikeudellisiin toimiin tekojen johdosta, joista voidaan Ranskan lainsäädännön mukaan tuomita vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen ja pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaan vähintään yhden vuoden vapausrangaistukseen. Eurooppalaisen luovuttamissopimuksen perusteella luovutuskelpoinen teko on rikos, josta voidaan tuomita luovutuspyynnön vastaanottavan sopimuspuolen lainsäädännön mukaan vähintään yhden vuoden vapausrangaistukseen.

62 artikla. Artiklassa on täydentäviä määräyksiä luovutuskelpoisista teoista. Artiklan 1 kappaleen mukaan rikoksen vanhenemisen keskeyttämiseen sovelletaan vain pyynnön esittävän sopimuspuolen lainsäädäntöä. Artiklan 2 kappaleen mukaan pyynnön vastaanottaneen valtion myöntämä armahdus ei estä rikoksentekijän luovuttamista, ellei teko kuulu pyynnön vastaanottaneen valtion tuomiovaltaan. Luovutusvelvollisuuteen ei vaikuta 3 kappaleen mukaan sellaisen syytteen tai virallisen ilmoituksen puuttuminen, joka on tarpeen vain pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön nojalla.

63 artikla. Artiklan mukaan sopimuspuolet luovuttavat eurooppalaisen luovuttamissopimuksen mukaisesti myös rikoksentekijät, joita koskevaa tutkintaa pyynnön esittäneen valtion viranomaiset suorittavat 50 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun rikoksen johdosta tai joita ne etsivät tällaisesta rikoksesta annetun tuomion tai turvaamistoimen johdosta. Viittauksessa tarkoitetut rikokset ovat valmistevero-, arvonlisävero- ja tullisäännösten rikkomisia.

64 artikla. Artiklan mukaan Schengenin yleissopimuksen 95 artiklan mukaisella

Schengenin tietojärjestelmään tehdyllä ilmoituksella on sama vaikutus kuin eurooppalaisen luovuttamissopimuksen 16 artiklan mukaisella säilöön ottamista koskevalla pyynnöllä.

65 artikla. Artiklan perusteella pyynnön esittävän sopimuspuolen toimivaltainen ministeriö voi esittää rikoksentekijän luovuttamista tai siirtoa koskevan pyynnön suoraan vastaanottavan sopimuspuolen ministeriölle. Suomen liittymissopimuksessa oikeusministeriö on määrätty 65 artiklan mukaiseksi toimivaltaiseksi ministeriöksi.

66 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan luovutus voi tapahtua ilman muodollista luovutusmenettelyä, jos luovuttaminen ei pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lain mukaan ole ilmeisesti kiellettyä ja jos luovutettavaksi pyydetty henkilö antaa siihen suostumuksensa. Suostumusta ei 2 kappaleen mukaan voi peruuttaa.

Suomessa säännökset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta sisältyvät rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan lakiin (456/1970, jäljempänä yleinen luovuttamislaki) sekä lakiin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä (270/1960). Suomi on myös liittynyt 59 artiklassa mainittuun luovuttamissopimukseen, joka on 4 luvun määräysten perustana.

Yleinen luovuttamislaki sisältää eräitä Schengenin yleissopimuksen III osaston 4 luvusta poikkeavia säännöksiä luovuttamismenettelystä. Lain mukaan luovuttamispyynnöt on tehtävä diplomaattista tietä, ellei asianomaisen vieraan valtion kanssa ole toisin sovittu.

Jäsenvaltioiden välillä on tehty Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella yleissopimus rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (EYVL N:o C 313/12, 23.10.1996). Sopimus sisältää aineelliset säännökset, joiden tarkoituksena on helpottaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Jäsenvaltiot ovat myös tehneet luovuttamismenettelyä koskevan yleissopimuksen yksinkertaistetusta menettelystä Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (EYVL 30.3.1995, N:o C 78/1). Näihin sopimuksiin sisältyy Schengenin yleissopimuksen III osaston 4 lukua vastaavia määräyksiä, joten Schengenin yleissopimuksen kyseiset määräykset tulevat Schengenin yleissopimuksen toissijaisuuden johdosta syrjäytymään unionin jäsenvaltioiden välisten luovuttamissopimusten tullessa voimaan.

Oikeusministeriössä on valmisteilla halli tuksen esitys edellä mainittujen unionin jäsenvaltioiden välisten sopimusten voimaansaattamiseksi. Tarkoitus on esittää yleistä luovuttamislakia muutettavaksi muun muassa siten, että Suomen lainsäädännön mukaan vanhentuminen ei pääsääntöisesti estäisi luovuttamista unionin jäsenvaltioon. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka mukaan luovuttamispyynnöt voitaisiin tehdä suoraan pyynnön esittävän ja vastaanottavan jäsenvaltion keskusviranomaisten välillä. Myös muita menettelyä koskevia muutoksia ehdotetaan tehtäviksi unionin jäsenvaltioiden välisten luovuttamissopimusten johdosta.

Jäsenvaltioiden välisen luovuttamissopimuksen edellyttämät lainmuutokset on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1998 loppuun mennessä. Muutosten voimaantultua Suomen lainsäädäntö vastaa Schengenin yleissopimuksen III osaston 4 luvun määräyksiä.

5 LUKU

Rikostuomioiden täytäntöönpanon siirto

67—69 artikla. Artiklat täydentävät *67 artiklan* mukaan tuomittujen siirtämisestä tehtyä yleissopimusta (SopS 13/1987), joka mahdollistaa henkilön siirtämisen kotivaltioonsa suorittamaan hänelle tuomittua vapausrangaistusta. Edellytyksenä on, että tuomittu on suostunut siirtoon. Schengenin yleissopimuksen *68 artiklan* mukaisesti kotivaltioonsa paenneelle tuomitulle määrätty vapausrangaistus tulisi ilman hänen suostumustaankin voida panna täytäntöön siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on. Tällöinkin noudatetaan *69 artiklan* mukaan soveltuvin osin tuomittujen siirtämistä koskevan yleissopimuksen määräyksiä.

Säännökset rikostuomioiden täytäntöönpanon siirrosta sisältyvät lakiin kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusta täytäntöönpanossa (21/1987). Pohjoismaiden välillä sovelletaan lakia Suomen ja muiden Pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa (326/1963). Suomi on myös liittynyt 67 ar-

tiklassa tarkoitettuun yleissopimukseen.

Edellä mainittu laki kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa mahdollistaa vieraassa valtiossa määrätyn vapausrangaistuksen täytäntöönpanon Suomessa vain, jos tuomittu on suostunut täytäntöönpanon siirtämiseen. Tarkoituksena on, että edellä 59—66 artiklojen yhteydessä mainitun unionin jäsenvaltioiden välisen luovuttamissopimuksen johdosta ehdotetaan lakia muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle toisessa unionin jäsenvaltiossa tuomitun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano olisi mahdollista Suomessa tuomitun suostumuksesta riippumatta. Suomen lainsäädäntöön suunniteltu muutos vastaa myös Euroopan neuvostossa 18 päivänä joulukuuta 1997 allekirjoittamista varten avatun tuomittujen siirtämistä koskevaan yleissopimukseen liittyvän lisäpöytäkirjan velvoitteita. Suomi allekirjoitti lisäpöytäkirjan 22 päivänä tammikuuta 1998. Lainmuutoksen jälkeen Suomen lainsäädäntö vastaisi Schengenin yleissopimuksen III osaston 5 luvun velvoitteita.

6 LUKU

Huumausaineet

70 artikla. Artiklan mukaan sopimuspuolet perustavat yhdessä työryhmän, jonka tehtävänä on tutkia huumausaineisiin liittyvän rikollisuuden estämistä koskevia yhteisiä ongelmia ja laatia tarvittaessa tarpeellisia ehdotuksia parantaakseen sopimuspuolten välisen yhteistyön käytännöllisiä ja teknisiä näkökohtia. Työryhmä koostuu erityisesti poliisi- ja tullitehtävistä vastaavien viranomaisten edustajista. Työryhmä esittää ehdotuksensa toimeenpanevalle komitealle.

Schengenin toimeenpaneva komitea on tehnyt eräitä päätöksiä, joissa se on painottanut huumeiden vastaisen taistelun tärkeyttä. Päätöksissä on korostettu ulkorajayhteistyön tärkeyttä, oikeusviranomaisten yhteistyön kehittämistä sekä käytännön toimenpiteiden parantamista. Oikeusviranomaisten tulee muun muassa perustella, miksi ne ovat kieltäytyneet täyttämästä toisen sopimuspuolen oikeusapupyyntöä tai ovat täyttäneet sen vain osin. Samalla niiden tulee ilmaista ne seikat, jotka täyttämällä oikeusapupyyntö voitaisiin toteuttaa.

Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 9 §:n mukaan oikeusapupyynnön täyttämisessä on noudatettava Suomen lain mukaista menettelyä, jollei kyseisessä laissa toisin säädetä. Oikeusapupyyntö on täytettävä viipymättä ja oikeusapupyynnön toimeenpanossa on, mikäli mahdollista, noudatettava pyynnössä esitettyjä tai siitä muutoin ilmeneviä määräaikoja. Jos oikeus apupyyntö tai siihen liitetyt asiakirjat ovat niin puutteelliset, että pyyntöä ei voida täyttää, on pyynnön esittänyttä vieraan valtion viranomaista viipymättä pyydettävä täydentämään pyyntöä taikka antamaan asiassa lisäselvityksiä.

Jos oikeusapupyyntöä ei voida täyttää tai jos pyynnön täytäntöönpano viivästyy, on tästä ilmoitettava viipymättä pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle sekä samalla mainittava pyynnön täyttämättä jättämisen peruste taikka viivästyksen syyt. Jos oikeusavun antaminen evätään, on pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle myös ilmoitettava se peruste, jonka nojalla oikeusapu on evätty.

71 artikla. Artiklan 1 kappaleessa jäsenvaltiot sitoutuvat toteuttamaan kaikkien huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden, mukaan lukien kannabis, epäsuoran ja suoran myynnin sekä näiden tuotteiden ja aineiden myyntiä ja maastavientiä varten tapahtuvan hallussapidon osalta Yhdistyneiden Kansakuntien huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn yleissopimuksen (SopS 44/1994) edellyttämät toimenpiteet, jotka ovat tarpeen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan estämiseksi ja rankaisemiseksi.

Artiklan 2 kappaleessa edellytetään sopimuspuolten sitoutuvan estämään kaikenlaisten huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden, mukaan lukien kannabis, laittoman viennin sekä tällaisten tuotteiden ja aineiden myynnin, hankkimisen ja välittämisen sekä säätämään ne rangaistaviksi. Edellä mainittu ei kuitenkaan saa rajoittaa laillisen kaupan, turistien hallussa olevien lääkeaineiden ja lääkeaineiden tarkastusta koskevien 74, 75 ja 76 artikloiden säännösten soveltamista.

Artiklan 3 kappale edellyttää ulkorajatarkastusten tehostamista. Kappaleessa korostetaan sisärajoilta vapautuvan poliisin ja tullin henkilöstön uudelleen sijoittamista sekä nykyaikaisten huumausaineiden etsintäkeinojen ja huumausaineiden etsintään erikoistuneiden koirien käyttöä.

Artiklan 4 kappaleessa edellytetään erityi-

sesti tunnettujen huumausaineiden kauppaan käytettyjen paikkojen valvontaa.

Artiklan 5 kappaleessa edellytetään sopimuspuolten toimivan huumausaineiden laittomaan kysyntään liittyvien kielteisten vaikutusten estämiseksi ja niitä vastaan taistelemiseksi. Toimenpiteet kuuluvat kunkin sopimuspuolen vastuualueeseen.

Suomi on ratifioinut kaikki 6 luvussa tarkoitetut YK:n yleissopimukset (SopS 43/1965, 60/1976, 44/1994), ja rikoslain huumausainerikoksia koskeva 50 luku (1304/1993) kattaa kaikki edellä mainitut kappaleet. Suomen lain mukaan huumausaineiden laiton maahantuonti, maastavienti, myynti, hallussapito ja käyttö ovat lainvastaisia rangaistavia tekoja.

Suomessa toimii viranomaisten välinen yhteistyöelin (CND-työryhmä) huumausaineongelman torjumiseksi ja siitä aiheutuvien haittojen minimoimiseksi.

72 artikla. Artiklassa sopimuspuolet sitoutuvat lainsäädäntötoimenpitein mahdollistamaan huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta peräisin olevien tuottojen haltuunoton ja takavarikoinnin.

Rikoslain 2 luvun 16 § (143/1932) mahdollistaa rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn tuomitsemisen menetetyksi. Pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n ja 4 luvun 1 §:n mukaan omaisuutta voidaan takavarikoida markkamääräisen korvauksen maksamisen vakuudeksi ja esine voidaan takavarikoida, joten Suomen lainsäädäntö täyttää tältäkin osin yleissopimuksen velvoitteet.

73 artikla. Artikla edellyttää sopimuspuolten ryhtyvän oikeusjärjestyksensä mukaisesti toimenpiteisiin, joilla tehdään mahdolliseksi huumaus- ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan valvotut läpilaskut.

Hallituksen esityksessä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettavaksi laiksi (HE 61/1993 vp) lausutaan, että lakia sovelletaan esitutkinnan toimittamiseen ja oikeusavun piiriin kuuluu muu rikosasiain käsittelyä varten tarvittava oikeusapu ja yhteistoiminta ja että valvottu läpilasku on viranomaisten käyttämä esitutkintakeino. Suomen voimassa oleva lainsäädäntö ja sen tulkinta mahdollistaa täten valvottujen läpilaskujen käytön esitutkintakeinona. Maan sisällä valvotuista läpilaskuista on tehty sopimus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen kesken.

74 artikla. Artikla edellyttää huumaus- ja psykotrooppisten aineiden laillisen kaupan yleissopimuksista johtuvien tarkastusten siirtämistä sisärajoilta maan sisäiseen valvontaan. Suomessa huumausaineiden laillista kauppaa valvoo lääkelaitos.

75 artikla. Artiklan mukaan sopimuspuolten alueelle saapuvat ja niiden alueella liikkuvat matkustajat voivat kuljettaa mukanaan huumausaineita ja psykotrooppisia aineita, jotka ovat tarpeellisia sairaanhoidossa, jos he esittävät tarkastuksessa todistuksen, jonka oleskeluvaltion toimivaltainen viranomainen on myöntänyt tai todistanut oikeaksi.

Suomessa matkustaja saa tuoda lääkevalmisteita mukanaan todistuksen nojalla kahden viikon annoksen. Tulkinta perustuu huumausainelakiin ja lääkelaitoksen sen nojalla antamaan määräykseen. Toimeenpaneva komitea on päätöksellään hyväksynyt jäsenvaltioiden välillä käytettäväksi lomakkeen, jota käytetään kuljetettaessa huumausaineita ja psykotrooppisia aineita, jotka ovat tarpeellisia sairaanhoidossa. Lomake on oltava saavuttaessa Schengen-alueelle tai siellä oltaessa.

Toimeenpanevan komitean päätöksen edellyttämien Suomen kansallisten toimenpiteiden arviointi on toistaiseksi kesken lääkelaitoksessa.

76 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolet huolehtivat omien käytäntöjensä puitteissa siitä, että joidenkin muiden jäsenvaltioiden alueella tehokkaammassa kontrollissa olevien huumausaineiden kontrollin tehokkuus ei vaarannu asianomaisen valtion ehkä lievempien toimenpiteiden johdosta.

7 LUKU

Ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet

77—91 artikla. Artiklat sisältävät Schengenin yleissopimuksen ampuma-aseita ja ampumatarvikkeita koskevat määräykset. Määräykset ovat suurelta osin menettäneet itsenäisen merkityksensä neuvoston 18 päivänä kesäkuuta 1991 antaman aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta antaman direktiivin (91/477/ETY) myötä, koska yleissopimuksen 134 artiklan mukaisesti yhteisöoikeuden vastaavilla säännöksillä on etusija yleissopimuksen määräyksiin nähden.

Yleissopimuksen asemääräykset ovat kuitenkin eräiltä osin soveltamisalaltaan laajempia kuin direktiivin säännökset. Tällaisia ovat esimerkiksi yleissopimuksen määräysten soveltaminen asekeräilijöihin sekä yleis-

sopimuksen edellyttämä tietojenvaihtojärjestelmä. Yleissopimuksen määräykset menevät myös pidemmälle kuin direktiivi esimerkiksi eräissä ampuma-aseiden merkitsemistä ja siirtoa koskevissa yksityiskohdissa. Yleissopimuksen ja direktiivin suhdetta selvitetään edelleen sekä unionin että Schengenin toimielimissä, eikä siitä selvityksen keskeneräisyyden vuoksi ole tällä hetkellä käytettävissä yksiselitteistä tietoa..

Suomessa on sekä edellä mainitun direktiivin säännökset ja yleissopimuksen aseita koskeva määräykset otettu huomioon valmisteltaessa uutta ampuma-aselakia (1/1998) ja sen nojalla annettavaa asetusta.

IV OSASTO

Schengenin tietojärjestelmä

Artikloissa 92—118 säädetään Schengenin tietojärjestelmän perustamisesta, sen toiminnasta ja käytöstä sekä henkilötietojen suojaamisesta ja tietosuojasta.

1 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän perustaminen

92 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan sopimuspuolet perustavat yhteisen tietojärjestelmän ja ylläpitävät sitä. Järjestelmä koostuu kansallisesta osasta kunkin sopimuspuolen alueella ja Strasbourgissa sijaitsevasta teknisen tuen yksiköstä.

Artiklan 2 kappaleessa todetaan, että kukin sopimuspuoli perustaa oman kansallisen osansa Schengenin tietojärjestelmään ja ylläpitää sitä omalla kustannuksellaan ja vastuullaan. Kansallisen osan tiedosto saatetaan sisällöllisesti identtiseksi kaikkien muiden sopimuspuolten kansallisten osien tiedostojen kanssa teknisen tuen yksikön avulla. Kunkin kansallisen osan tiedostoa voidaan käyttää automaattiseen hakuun tämän sopimuspuolen alueella. Muiden sopimuspuolten kansallisten osien tiedostoihin ei ole mahdollista tehdä hakuja.

Suomen kansallisen osan rekisterinpitäjäksi ehdotetaan poliisin ylijohtoa. Kansallinen osa ehdotetaan sijoitettavaksi keskusrikospoliisin. Lakiin poliisin henkilörekistereistä on tarkoitus sisällyttää tarvittavat säännökset kansallisesta Schengen-tietojärjestelmästä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan teknisen tuen yksikkö sijaitsee Strasbourgissa ja Ranskan tasavalta huolehtii siitä. Teknisen tuen yksikkö sisältää tiedoston, jolla varmistetaan kansallisten osien tiedostojen identtisyys on-line tiedonsiirron avulla. Teknisen tuen yksikössä on kaikkia sopimuspuolia koskevat ilmoitukset henkilöistä ja esineistä.

2 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän toiminta ja käyttö

93 artikla. Schengenin tietojärjestelmän tavoitteena on yleissopimuksen määräysten mukaisesti säilyttää yleinen järjestys ja turvallisuus, valtion turvallisuus mukaan lukien, ja soveltaa yleissopimuksen määräyksiä henkilöiden liikkuvuudesta järjestelmän kautta toimitettujen tietojen avulla.

94 artikla. Schengenin tietojärjestelmä sisältää ainoastaan ne tietoluokat, jotka kukin sopimuspuoli toimittaa ja jotka ovat tarpeen 95—100 artiklassa määrättyihin tarkoituksiin. Tietoluokat ovat henkilöt, joista on tehty ilmoitus sekä 100 artiklassa tarkoitetut esineet ja 99 artiklassa tarkoitetut ajoneuvot. Artiklassa säännellään tyhjentävästi, mitä henkilötietoja tietojärjestelmään voidaan sisällyttää. Muiden tietojen sisällyttäminen tietojärjestelmään on 3 kappaleessa kielletty.

95 artikla. Henkilöitä, joita etsitään heidän pidättämisekseen luovutustarkoituksessa, koskevat tiedot liitetään järjestelmään pyytävän sopimuspuolen oikeusviranomaisen pyynnöstä. Ilmoituksen tekevän sopimuspuolen on tarkistettava, sallivatko pyynnön vastaanottavien sopimuspuolten kansalliset lait pidätyksen. Jos tästä on epäilyksiä, sopimuspuolten on neuvoteltava asiasta. Ilmoittava sopimuspuoli lähettää pyynnön vastaanottaville sopimuspuolille olennaiset tiedot tapauksesta. Pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi lisätä Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedostossa olevaan ilmoitukseen maininnan siitä, että se kieltää pidättämisen ilmoituksessa olevasta syystä, kunnes kyseinen maininta on poistettu.

Pyynnön saaneet sopimuspuolet suorittavat ilmoituksessa pyydetyt toimenpiteet voimassa olevien rikoksentekijäin luovuttamisesta tehtyjen yleissopimusten ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sopimuspuolten ei kuitenkaan tarvitse suorittaa pyydettyä toimenpidettä, jos se koskee niiden kansalaista. Säännöksellä ei ole tarkoitus rajoittaa sopi-

muspuolten mahdollisuutta tehdä pidätys kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Laissa rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (456/1970) säännellään edellytykset ja ehdot luovuttamiselle Suomesta ja Suomeen. Lain 1 §:n mukaan voidaan henkilö, joka on epäiltynä vieraassa valtiossa, syytteessä tai tuomittu siellä rangaistavaksi säädetystä teosta, luovuttaa Suomesta tuohon valtioon sekä henkilö, joka Suomessa on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, pyytää luovutettavaksi Suomeen. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä säädetään kuitenkin laissa rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä (270/1960).

Suomi on liittynyt rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan eurooppalaiseen yleissopimukseen, SopS 32—33/1971), jossa on säännelty perusteet säilöön ottamiselle. Mainitun yleissopimuksen 16 artiklan mukaan kiireellisissä tapauksissa luovuttamispyynnön esittäneen sopimuspuolen asianomaiset viranomaiset voivat pyytää etsimänsä henkilön väliaikaista säilöönottamista. Pyynnöstä on käytävä ilmi muiden muassa, että on aikomus esittää luovuttamispyyntö.

Rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan yleissopimuksen 19 artiklassa säännellään luovuttamisen lykkäämisestä tai ehdollisesta luovuttamisesta. Luovuttamispyyntöön on liitettävä todistus täytäntöönpanokelpoisesta rangaistustuomiosta tai turvaamistoimenpiteen määräämistä koskevasta päätöksestä tai vangitsemis- tai muusta määräyksestä sekä selostus niistä rikoksista, joiden perusteella luovuttamista pyydetään, erityisesti rikosten tekoajat ja -paikat, niiden tunnusmerkistöt ja viittaukset sovellettaviin lainkohtiin on ilmoitettava mahdollisimman tarkasti. Lisäksi luovutuspyyntöön on liitettävä sovellettavat säännökset tai selvitys sovellettavasta laista ja mahdollisimman tarkka kuvaus pyynnön kohteena olevasta henkilöstä sekä lisäksi muita tietoja hänen henkilöllisyyteensä ja kansalaisuuteensa toteamiseksi. Näiden tietojen voidaan katsoa vastaavan Schengenin yleissopimuksen 95 artiklassa mainittuja olennaisia tietoja, joita ilmoittava sopimuspuoli lähettää pyynnön vastaanottaville sopimuspuolille.

96 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan maahantulokieltoon määrättyä ulkomaalaista koskevat tiedot liitetään järjestelmään kansallisessa lainsäädännössä määrättyjä menettelytapasääntöjä noudattaen. Kansallisen ilmoituksen on perustuttava toimivaltaisten hallintoviranomaisten ja tuomioistuinten päätöksiin.

Ulkomaalaislain (378/1991) 43 §:ssä sää detään maahantulokiellosta. Maasta karkottamista koskevassa päätöksessä samoin kuin ulkomaalaisviraston tekemässä käännyttämistä koskevassa päätöksessä ulkomaalainen voidaan määrätä maahantulokieltoon enintään viideksi vuodeksi tai toistaiseksi. Ulkomaalaislain 42 §:n mukaan maasta karkottamisesta päättää poliisin esityksestä ulkomaalaisvirasto. Ulkomaalaisvirasto voi päättää maasta karkottamisesta valtion turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraaseen valtioon vaarantavan toiminnan perusteella ilman poliisin esitystäkin.

Artiklan 2 kappaleessa todetaan, että päätökset voivat perustua ulkomaalaisen läsnäolon aiheuttamaan yleisen järjestyksen, turvallisuuden tai kansallisen turvallisuuden uhkaan. Näin voi olla erityisesti, jos on kyse ulkomaalaisesta, joka on tuomittu rikoksesta, josta seuraa vähintään vuoden vapausrangaistus tai ulkomaalaisesta, jonka voidaan perustellusti epäillä syyllistyneen vakaviin rikoksiin tai jonka todistettavasti voidaan epäillä suunnittelevan tällaisia rikoksia jonkin sopimuspuolen alueella.

Ulkomaalaislain 37 §:ssä säädetään perusteista, joiden nojalla ulkomaalainen voidaan käännyttää Suomesta ja 40 §:ssä karkottamisperusteista.

Artiklan 3 kappaleen mukaan päätökset voivat myös perustua siihen, että ulkomaalainen on rikkonut maahantuloon tai oleskeluun liittyviä kansallisia säännöksiä, jonka johdosta ulkomaalainen on ollut sellaisen käännytys- tai karkotustoimenpiteen kohteena, jota ei ole kumottu tai keskeytetty ja johon sisältyy tai liittyy maahantulokielto tai oleskelukielto.

97 artikla. Artiklassa säännellään niiden henkilöiden tiedoista, joiden omien etujen mukaista on heidän suojelemisekseen tai uhkien estämiseksi sijoittaa heidät väliaikaisesti turvasäilöön.

Tiedot liitetään järjestelmään ilmoituksen tehneen toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä. Kun tällainen henkilö tavataan, poliisiviranomaiset antavat ilmoituksen tehneelle viranomaiselle tiedon henkilön oleskelupaikasta tai sijoittavat tämän turvasäilöön estääkseen häntä jatkamasta matkaansa, mikäli

kansallinen lainsäädäntö sallii tämän. Täysiikäisen henkilön ollessa kyseessä ilmoituksen tekeminen edellyttää hänen suostumustaan.

Henkilön säilöönotosta on säädetty poliisilain 11 §:ssä. Sen mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamisekseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Kysymyksessä on tällöin tahdonvastainen vapauden rajoittaminen henkilön itsensä suojaamiseksi.

Jos henkilö itse pyytää, että poliisi suojaisi häntä ottamalla hänet tilapäisesti poliisin toimitiloihin, kysymys ei ole tahdonvastaisesta vapauden riistosta. Tällaisessa tapauksessa poliisilla on mahdollisuus yleisen tehtävämäärittelynsä mukaisesti harkita pyydetyn avun antamista yksittäistapauksessa. Myös poliisilain 20 § mahdollistaa henkilön kiinni ottamisen, jos henkilö käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle tai jos hänen käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen.

98 artikla. Todistajiin tai henkilöihin, jotka on haastettu rikosprosessissa oikeusviranomaisten eteen vastaamaan teoista tai henkilöihin, joille on ilmoitettava rangaistustuomiosta tai vapauden menettämistä koskevasta rangaistuksesta, liittyvät tiedot on liitettävä järjestelmään toimivaltaisten oikeusviranomaisten pyynnöstä. Tietojen liittäminen tapahtuu oleskelupaikan tai asuinpaikan tiedoksiantamista varten. Tietojen toimittamisessa noudatetaan kansallista lainsäädäntöä ja keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevia voimassa olevia yleissopimuksia. Sopimuspuolten välillä noudatetaan yleisesti keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (SopS 29—30/1971).

99 artikla. Artikla sisältää määräykset henkilöitä ja ajoneuvoja koskevien tietojen liittämisestä tietojärjestelmään salaista tarkkailua ja erityistarkkailua varten. Tiedot liitetään järjestelmään kansallista lainsäädäntöä noudattaen. Artiklan 2 ja 3 kohta sisältää määräykset ilmoituksen tekemisen edellytyksistä. Mainittujen kohtien mukaan ilmoitukset voidaan tehdä, kun on syytä todisteiden nojalla olettaa tai arvioida henkilön suunnittelevan vakavia rikoksia tai syyllistyvän tulevaisuudessa niiden tekemiseen. Ilmoitus voidaan lisäksi tehdä, kun 4 kohdassa mainittuja tapauskohtaisia tietoja henkilöihin, ajoneuvoihin ja kuljetettaviin tavaroihin liittyen tarvitaan perustellusti asianomaisen henkilön valtion sisäiselle tai ulkoiselle turvallisuudelle aiheuttavan vakavan vaaran ehkäisemiseksi.

Yleissopimuksen poliisiyhteistyötä koskevissa artikloissa ei ole määritelty erityistarkastusta ja salaista tarkkailua. Yleissopimuksen 99 artiklan määräykset eivät siten luo viranomaisille uusia toimivaltuuksia, vaan tarkastusta ja tarkkailua koskevat valtuudet perustuvat voimassaolevaan kansalliseen lainsäädäntöön. Rikollisen toiminnan estämiseksi tapahtuvasta teknisestä tarkkailusta säädetään poliisilain 3 luvussa. Myös tullilain 20 §:ssä (331/1996) on säännöksiä vastaavista toimenpiteistä.

Poliisilain (493/1995) 28 §:n mukaan tarkkailulla hankitaan tietoja tietyistä tunnetusta tai tuntemattomasta henkilöstä, hänen yhteyksistään ja hänen jo tapahtuneesta taikka parhaillaan tai myöhemmin tapahtuvasta toiminnasta. Kohteena on nimenomaan henkilö. Esineillä ei ole katsottu olevan sellaisia ihmisoikeussopimusten tai muun lainsäädännön edellyttämää oikeussuojaa, joka estäisi ylipäänsä niihin kohdistuvaa tarkkailua. Poliisilain mukaista tarkkailua suoritetaan ennen esitutkintavaihetta rikosten ennalta estämiseksi. Poliisia koskevien yleisten periaatteiden mukaisesti rikoksen ennaltaestämiseen liittyviä toimenpiteitä voidaan suorittaa riippumatta tarkkailtavan henkilön syyllisyydesta tai hänen menettelynsä syyksiluettavuudesta. Tarkkailun tarkoituksena on valmisteilla olevan rikollisen toiminnan estäminen tai meneillään olevan rikollisen toiminnan keskeyttäminen. Tarkkailutoimenpiteeseen ryhdyttäessä riittää, että on syytä epäillä toiminnan kehittyvän jonkin rikoksen tunnusmerkistön mukaiseksi.

Poliisilain 28 §:n tarkoittama tekninen tarkkailu tarkoittaa tiettyyn henkilöön teknisin apuvälinein kohdistettavaa kuuntelua, katselua ja kuvaamista. Teknistä tarkkailua koskevat säännökset eivät rajoita sellaisia tiedustelunluontoisia toimenpiteitä, joissa henkilöä seurataan lyhytaikaisesti suunnitelmallisen tiedonhankintatarpeen selvittämiseksi.

Tarkkailua saadaan rikolliseen toiminnan estämiseksi tai keskeyttämiseksi kohdistaa myös henkilöön, jonka on perustelua syytä epäillä myötävaikuttavan toisen henkilön rikokseen. Tällainen perusteltu syy, josta myötävaikutussuhteen olemassaolo voidaan päätellä, saattaa olla esimerkiksi poliisille saapunut vihjetieto tai eri lähteistä saatujen tietojen yhdistely.

Pakkokeinolain 5 a luvun (402/1995) mukaisia tarkkailua ja teknistä tarkkailua käytetään tavanomaisena epäiltyyn henkilöön tai hänen käyttämäänsä kulkuneuvoon tai rikoksen kohteena olevaan tavaraerään kohdistuvana tutkintamenetelmänä esitutkintavaiheessa rikosten selvittämiseksi.

Pakkokeinolain mukaisten toimenpiteiden suorittaminen edellyttää, että on syytä epäillä jotakuta vakavasta rikoksesta, kuten huumausainerikoksesta tai tällaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä, jolloin esitutkintaviranomainen saa kohdistaa epäiltyyn teknistä tarkkailua. Lisäedellytyksenä on, että siten saatavilla tiedoilla saattaa olla erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle.

Ennen esitutkintavaihetta poliisimiehellä on poliisilain 16 §:n mukaan mahdollisuus päästä muun muassa kulkuneuvoon, jos on perustelua syytä olettaa, että esimerkiksi henkeä, henkilökohtaista terveyttä tai vapautta vakavasti vaarantava tapahtuma tai teko on meneillään tai uhkaamassa. Lisäedellytyksenä on, että toimenpide on välttämätön vaaran estämiseksi tai räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden löytämiseksi. Esitutkintavaiheessa saadaan pakkokeinolain 5 luvun mukaan esimerkiksi kulkuneuvossa toimittaa etsintä rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellisen seikan tutkimiseksi, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Samoin edellytyksin voidaan myös suorittaa henkilöntarkastus tai -katsastus.

Artiklan 5 kappale sisältää lisärajoituksen, jonka mukaan erityistarkastuksen mahdollisuuden puuttuessa jonkin sopimuspuolen kansallisesta lainsäädännöstä, se muunnetaan automaattisesti salaiseksi tarkkailuksi. Lisäksi artiklan 6 kappaleen mukaan pyynnön vastaanottanut osapuoli voi lisätä kansallisen osan tiedostossa olevaan ilmoitukseen maininnan siitä, että se kieltää toteutettavaan toimenpiteeseen ryhtymisen salaista tarkkailua tai erityistarkastusta varten tehdyn ilmoituksen mukaisesti, kunnes kyseinen maininta on poistettu.

100 artikla. Artiklassa määrätään haltuunottamista tai rikosprosessin todisteeksi etsittäviin esineisiin liittyvien tietojen liittämisestä järjestelmään. Järjestelmään voidaan liittää tietoja varastetuista, kavalletuista tai muutoin kadonneista moottoriajoneuvoista, perä- ja asuntovaunuista, ampuma-aseista, asiakirjoista, henkilöllisyystodistuksia ja seteleistä.

101 artikla. Pääsy Schengenin tietojärjestelmään liitettyihin tietoihin ja oikeus tehdä niihin hakuja suoraan on varattu ainoastaan viranomaisille, joilla on toimivalta rajatarkastuksiin ja muihin poliisi- tai tullitarkastuksiin. Lisäksi 96 artiklan mukaisesti liitettyihin tietoihin on pääsy viranomaisilla, joilla on toimivalta viisumihakemusten tutkimiseen, viisumien ja oleskelulupien antamiseen sekä ulkomaalaishallinnolla yleissopimuksen henkilöiden liikkuvuutta koskevien määräysten soveltamiseksi. Kukin sopimuspuoli toimittaa toimeenpanevalle komitealle luettelon toimivaltaisista viranomaisista, joilla on lupa hakea Schengenin tietojärjestelmään liitettyjä tietoja.

Suomessa tietojen käyttöön oikeutettuja virkamiehiä olisivat poliisimiesten ja poliisissa ulkomaalaishallintoa hoitavan henkilöstön sekä poliisia avustavan henkilöstön lisäksi rajavartiolaitoksen henkilöiden maahantulon ja maastalähdön sekä rajan ja rajaalueen valvontaa, tutkintaa, viisumi- ja lupa-asioita ja turvapaikkatutkintaa suorittava henkilöstö, tullissa tullivalvontaa sekä tiedustelua, tutkintaa ja maahantulon ja maastalähdön valvontaa sekä viisumi- ja lupa-asioita käsittelevä henkilöstö, ulkomaalaisviraston henkilöstö sekä ulkoasiainministeriössä ja ulkomaanedustustoissa viisumi- ja lupa-asioita käsittelevä henkilöstö. Näiden viranomaisten oikeudesta pääsyyn ja oikeudesta luovuttaa tietoja kansalliseen Schengen-tietojärjestelmään ehdotetaan säädettäväksi laissa poliisin henkilörekistereistä. Myös tullilakiin on tarkoitus ehdottaa lisättäväksi säännös tulliviranomaisen oikeudesta luovuttaa tietoja kansalliseen Schengen-järjestelmään.

3 LUKU

Henkilötietojen suojaaminen ja tietosuoja Schengenin tietojärjestelmässä

102 artikla. Järjestelmään liitettyjä tietoja

voidaan artiklan mukaan käyttää ainoastaan niihin tarkoituksiin, jotka on yleissopimuksessa määrätty kullekin ilmoitustyypille. Tietojen kopiointia, ilmoitustyypin muuttamista ja käyttöä hallinnollisiin tarkoituksiin on artiklassa rajoitettu. Artiklan pääsäännöstä, jonka mukaan tietojärjestelmään talletettuja tietoja ei saa käyttää hallinnollisiin tarkoituksiin, voidaan poiketa sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti edellyttäen, että kysymys on tietojärjestelmään 96 artiklan nojalla talletetuista tiedoista ja tietoja käytetään 101 artiklan 2 kappaleessa mainittuun tarkoitukseen. Tietojärjestelmään 96 artiklan nojalla talletettuja tietoja voivat käyttää myös viisumeita ja oleskelulupia myöntävät viranomaiset sekä ulkomaalaisasioiden hallintoa 101 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetulla tavoin hoitavat viranomaiset. Tietojen saamisesta säädetään jokaisen sopimuspuolen lainsäädännössä. Tietojen käyttöä artiklan vastaisesti pidetään väärinkäyttönä kunkin sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Tarkoitussidonnaisuusperiaatteen noudattamisesta on säädetty myös henkilörekisterilaissa (471/1987). Lain 16 §:n mukaan henkilörekisterissä olevia henkilötietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, joka on määritelty ennen tietojen keräämistä, jollei tämän tai muun lain säännöksestä muuta johdu. Lain 21 §:n mukaan se, jolle henkilötietoja on luovutettu, ei saa käyttää saamiaan henkilötietoja muuhun kuin niitä luovutettaessa määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Lain 35 §:ssä on säännelty lain rikkomisen seuraamuksista. Poliisin henkilörekistereistä annetun lain (509/1995) 22 §:ssä on säädetty niistä poikkeuksista, jolloin poliisin henkilörekistereihin talletettuja tietoja voidaan käyttää muuhun kuin tietojen keräämis- ja talletamistarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Säännös sallii 102 artiklaa väljemmin henkilötietojen käytön muuhun kuin niiden alkuperäistä käyttötarkoitusta vastaavaan tarkoitukseen. Lakiin poliisin henkilörekistereistä on tarkoitus ehdottaa otettavaksi säännökset, jotka varmistavat, että kansallisen Schengen-tietojärjestelmän tietojen käyttö on yleissopimuksen säännösten mukaista.

103 artikla. Sopimuspuolten on varmistettava, että tiedostoa hallinnoiva viranomainen rekisteröi keskimäärin joka kymmenennen henkilötietojen toimituksen kansalliseen osaan haun hyväksyttävyyden valvomiseksi.

104 artikla. Artiklassa määrätään, että ilmoitukseen sovelletaan ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä, ellei yleissopimuksessa ole määrätty ankarampia edellytyksiä. Samoin edellytyksin järjestelmän kansalliseen osaan otettuihin tietoihin sovelletaan kunkin sopimuspuolen lainsäädäntöä ja pyydetyn toimenpiteen suorittamiseen suorittavan sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä.

105 artikla. Artiklassa todetaan, että ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli on vastuussa tietojärjestelmään liitettyjen tietojen paikkan sapitävyydestä, ajantasaisuudesta ja laillisuudesta.

106 artikla. Ainoastaan ilmoituksen tehneellä sopimuspuolella on lupa muuttaa, täydentää, korjata tai poistaa liittämiään tietoja. Jos sopimuspuolet eivät pääse yksmielisyyteen tietojen korjaamisesta tai poistamisesta, alistaa sopimuspuoli, joka ei ole tehnyt ilmoitusta, tapauksen yhteisen valvontaviranomaisen harkittavaksi.

107 artikla. Artiklassa käsitellään ilmoituksien liittämistä. Jos henkilöstä on jo tehty ilmoitus Schengenin tietojärjestelmään, on uuden ilmoituksen tekevän sopimuspuolen sovittava ensimmäisen ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kanssa ilmoitusten yhdistämisestä.

108 artikla. Artiklan mukaan kukin sopimuspuoli nimeää keskusviranomaisen, joka vastaa Schengenin tietojärjestelmän kansallisesta osasta. Kukin sopimuspuolista toimittaa ilmoituksensa tämän viranomaisen välityksellä. Sopimuspuolet ilmoittavat tallettajan kautta toisilleen kyseisen viranomaisen.

Kuhunkin jäsenvaltioon on vastuullisen viranomaisen yhteyteen perustettu kansallista tietojärjestelmää ylläpitävä SIRENE-toimisto, joka toimii ainoana ja jatkuvasti käytettävänä yhteydenpitopaikkana sopimuspuolten välillä. SIRENE -toimiston tehtävät on määritelty toimeenpanevan komitean hyväksymässä SIRENE-käsikirjassa. Suomessa poliisin ylijohto toimisi keskusviranomaisena keskusrikospoliisin vastatessa käytännössä SIRENE-toimistolle kuuluvista tehtävistä.

109 artikla. Artiklan mukaan henkilön oikeuteen päästä Schengenin tietojärjestelmään itseään koskeviin tietoihin sovelletaan sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jossa henkilö on tehnyt tiedonsaantioikeutta koskevan pyynnön. Tietojen toimittamisesta kieltäydytään, jos se voi häiritä ilmoituksessa mainitun juridisen tehtävän suorittamista tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien

suojelemiseksi sekä aina salaisen tarkkailun tapauksessa ilmoitusjakson aikana.

Henkilöllä, joka pyytää Suomessa viranomaisilta itseään koskevia tietoja, olisi Suomen lain mukainen oikeus päästä näihin tietoihin. Yleissäännös rekisteröidyn tarkastusoikeudesta on henkilörekisterilain 11 §:ssä. Lain 12 §:ssä on säädetty tarkastusoikeuden rajoituksista. Poliisin henkilörekisterilain 15 §:ssä on lisäksi säädetty tarkastusoikeuden rajoituksista poliisin henkilörekistereistä. Kyseiset lainkohdat eivät täysin kata artiklassa mainittuja tilanteita, jolloin henkilöllä ei ole tarkastusoikeutta itseään koskeviin tietoihin. Lakiin poliisin henkilörekistereistä on tarkoitus ehdottaa lisättäväksi tarvittavat säännökset tämän artiklan mukaisista tarkastusoikeuden rajoituksista.

110 artikla. Jokainen henkilö voi saattaa asiavirheitä sisältävät itseään koskevat tiedot oikaistavaksi tai oikeudettomasti tallennetut itseään koskevat tiedot poistettaviksi. Yleissopimuksen 106 artiklan mukaisesti tiedot oikaisee tai poistaa ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli. SIRENE-käsikirjassa todetaan, että 106 artiklassa ilmaistu tietojen hallussapidon periaate ei saa estää virheellisten tietojen oikaisemista tai oikeudettomasti tallennettujen tietojen poistamista.

Henkilörekisterilain (471/1987) 15 §:ssä säädetään rekisterissä olevan virheen oikaisusta. Lakiin poliisin henkilörekistereistä ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että virheellistä tietoa ei saa säilyttää kansallisessa Schengen-tietojärjestelmässä. Poliisin henkilörekisterilain 24 §:ssä säädetään, millä edellytyksillä virheellisen tiedon saa säilyttää muissa poliisin henkilörekisterissä. Vastaava säännös sisältyy tullilain (1466/1994) 24 §:ään.

111 artikla. Jokainen henkilö voi kunkin sopimuspuolen alueella kansallisen lainsäädännön mukaan saattaa tuomioistuimen tai viranomaisen ratkaistavaksi vaatimuksen itseään koskevan tiedon oikaisemiseksi, poistamiseksi, tiedoksisaamiseksi tai vahingonkorvauksen vaatimiseksi.

Suomessa poliisin henkilörekistereihin sovelletaan henkilörekisterilakia, jollei poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa toisin säädetä. Henkilörekisterilain 35 §:n mukaan tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn hakemuksesta antaa rekisterinpitäjälle määräyksen rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja rekisterissä olevan virheen oikaisusta. Tietosuojavaltuutetun hakemuksesta tietosuojalautakunta voi sitten velvoittaa asianomaisen määräajassa oikaisemaan sen, mitä oikeudettomasti on tehty tai laiminlyöty. Rekisteröity voi myös saattaa hakemuksellaan tietosuojalautakunnan käsiteltäväksi tarkastusoikeuden toteuttamista tai virheen oikaisua koskevan asian, jos tietosuojavaltuutettu on päättänyt olla antamatta rekisterinpitäjälle määräystä taikka on kieltäytynyt saattamasta asiaa tietosuojalautakunnan käsiteltäväksi.

Tietosuojalautakunta voi kieltää lainvastaisen henkilötietojen keräämisen, tallettamisen, käytön ja luovuttamisen. Henkilörekisterilain 38 §:n mukaan tietosuojalautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vahingonkorvauksesta säädetään henkilörekisterilain 42 §:ssä. Sen mukaan rekisterinpitäjä on velvollinen korvaamaan sen taloudellisen vahingon, joka rekisteröidylle on aiheutunut virheellisen tiedon käytöstä tai luovutuksesta taikka siitä, että tiedon käyttö tai luovutus on ollut lainvastaista. Korvaus on tällöin suoritettava myös kärsimyksistä, jollei niitä ole pidettävä vähäisinä. Muutoin vahingonkorvausvelvollisuuteen sovelletaan vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 2 ja 3 §:n, 3 luvun 4 ja 6 §:n sekä 4, 6 ja 7 luvun säännöksiä.

112 artikla. Schengenin tietojärjestelmään liitetyt henkilötiedot säilytetään ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen siihen tarkoitukseen, jota varten ne on toimitettu. Tietojen säilyttämistarve on tutkittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua niiden liittämisestä. Salaista tarkkailua varten sisällytettyjen tietojen säilytystarve on tutkittava jo yhden vuoden kuluttua. Jäsenvaltio voi vahvistaa tutkimiselle myös lyhyemmät määräajat.

113 artikla. Muita kuin 112 artiklassa tarkoitettuja tietoja säilytetään enintään kymmenen vuotta. Tarkennuksena on mainittu, että henkilötodistuksiin ja rekisteröityihin seteleihin liittyviä tietoja säilytetään enintään viisi vuotta ja moottoriajoneuvoihin, perävaunuihin ja asuntovaunuihin liittyviä tietoja enintään kolme vuotta.

Tietojen säilytysajoista kansallisessa Schengen-tietojärjestelmässä sisällytetään tarvittavat säännökset lakiin poliisin henkilörekistereistä.

114 artikla. Artiklan 1 kappaleen mukaan kukin sopimuspuoli nimeää valvontaviranomaisen, joka vastaa kansallista lakia noudattaen Schengenin tietojärjestelmän kan-

sallisen osan tiedoston itsenäisestä valvonnasta ja siitä ettei tietojärjestelmään liitettyjä tietoja käsitellä eikä käytetä asianomaisen henkilön oikeuksien vastaisesti. Suomessa kansallinen valvontaviranomainen olisi tietosuojavaltuutettu.

Artiklan 2 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus pyytää valvontaviranomaisia tarkistamaan itseään koskevat Schengenin tietojärjestelmään liitetyt tiedot. Lakiin poliisin henkilörekistereistä on tarkoitus ehdottaa otettavaksi tarvittavat säännökset tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeudesta Schengenin tietojärjestelmään.

115 artikla. Artiklassa säännellään teknisen tuen yksikön valvontaa varten perustettavasta yhteisestä valvontaviranomaisesta, jonka tehtävänä on valvoa, että Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksikkö soveltaa yleissopimuksen määräyksiä oikein. Valvontaviranomaisen jäseninä on kaksi edustajaa kustakin kansallisesta valvontaviranomaisesta. Valvontaviranomaisella on riippumattomuutensa takeena Schengenin organisaatiosta erillinen ja itsenäinen asema eikä toimeenpanevalla komitealla ole valtuuksia ohjata sen toimintaa.

116 artikla. Kukin sopimuspuoli on vastuussa kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kaikista vahingoista, joita on aiheutunut henkilölle Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan käytöstä. Näin on myös silloin, kun vahingot on aiheuttanut ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli, joka on liittänyt järjestelmään asiavirheitä sisältäviä tietoja tai joka on liittänyt järjestelmään tietoja oikeudettomasti. Ilmoituksen tehneen sopimuspuolen on tällöin pyynnöstä korvattava suoritettu korvaus, ellei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli ole käyttänyt tietoja tämän yleissopimuksen vastaisesti.

Henkilörekisterilain 42 §:n mukaan rekisterinpitäjä on velvollinen korvaamaan sen taloudellisen vahingon, joka rekisteröidylle on aiheutunut virheellisen tiedon käytöstä tai luovutuksesta taikka siitä, että tiedon käyttö tai luovutus on ollut lainvastaista. Korvaus on tällöin suoritettava myös kärsimyksistä, jollei niitä ole pidettävä vähäisinä. Rekisterin pitäjä on artiklassa tarkoitetussa tapauksessa poliisin ylijohto. Muutoin vahingonkorvausvelvollisuudesta on voimassa, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 2 luvun 2 ja 3 §:ssä, 3 luvun 4 ja 6 §:ssä sekä 4, 6 ja 7 luvussa säädetään.

117 artikla. Artiklan mukaan Schengenin yleissopimuksen IV osaston mukaisesti toimitettavien henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä on noudatettava sellaista henkilötietojen suojelutasoa, joka on vähintään samanlainen kuin yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 35—36/1992; jäljempänä tietosuojasopimus) periaatteista johtuva suojelutaso, noudattaen Euroopan neuvoston ministerikomitean 17 päivänä syyskuuta 1987 antamaa suositusta R (87) 15 henkilötietojen käytön rajoittamiseksi poliisialalla.

Suomi on liittynyt artiklassa mainittuun tietosuojasopimukseen. Tietosuojasopimuksen tarkoituksena on turvata yksilölle hänen oikeutensa ja perusvapautensa sekä erityisesti hänen oikeutensa yksityisyyteen. Tietosuojasopimus ja suositus on otettu huomioon valmisteltaessa Suomessa voimassa olevaa lakia poliisin henkilörekistereistä ja poliisilakia.

118 artikla. Artiklassa mainitaan kahdeksankohtainen luettelo tietoturvaa koskevista toimenpiteistä, jotka kukin jäsenvaltio sitoutuu toteuttamaan Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan suhteen.

Kunkin sopimuspuolen on myös toteutettava erityisiä toimenpiteitä varmistaakseen tietojen suojan siirrettäessä tietoja sopimuspuolten alueen ulkopuolisiin laitoksiin. Näistä toimenpiteistä on ilmoitettava yhteiselle valvontaviranomaiselle.

4 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän kustannusten jakaminen

119 artikla. Artiklassa määrätään siitä, miten kustannukset Schengenin tietojärjestelmän perustamisesta ja käytöstä jakautuvat sopimuspuolten kesken. Sopimuspuolet vastaavat yhdessä Strasbourgissa sijaitsevan teknisen tuen yksikön (C.SIS) perustamis- ja käyttökustannuksista sekä niistä kaapelointikustannuksista, jotka syntyvät kunkin kansallisen osan yhdistämisestä teknisen tuen yksikköön. Kukin sopimuspuoli vastaa itse tietojärjestelmän kansallisen osan (N.SIS) perustamis- ja käyttökustannuksista.

Yhteisesti vastattavat kustannukset jaetaan jäsenvaltioiden kesken myös Euroopan yhteisön budjetin jaossa käytettävän arvonlisäveropohjan perusteella. Teknisen tuen

yksikön yhteydessä toimivan hallinnollisen yksikön (Management Unit, MU) kustannuksista puolet on päätetty jakaa arvonlisäveropohjan perusteella ja puolet tasan sopimuspuolten kesken.

V OSASTO

Kuljetus ja tavaroiden liikkuminen

120—125 artikla. Artikloissa on tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyviä määräyksiä, joiden avulla on ollut tarkoitus edistää sisämarkkinoiden toteutumista. Artiklat ovat pääosin menettäneet itsenäisen merkityksenä, kun sisämarkkinoita koskeva EY:n lainsäädäntö ja siihen sopeutettu jäsenvaltioiden kansallinen lainsäädäntö ovat tulleet voimaan.

120 artikla. Artiklan 1 kappaleessa on yleinen periaate tavaroiden liikkumisen helpottamisesta sisärajoilla. Artiklan 2 kappale edellyttää pyrkimistä sisärajoilla tapahtuvan tullauksen sijasta jäsenvaltion sisällä tapahtuvaan tullaukseen. Artiklan 3 kappaleen mukaan jäsenvaltiot pyrkivät yhtenäistämään lainsäädäntönsä niillä aloilla, joilla ei kokonaisuudessaan voida toteuttaa 2 kappaleen periaatetta. Mainittuja aloja ovat kuljetuslupiin ja kuljetusvälineitä koskeviin teknisiin tarkastuksiin, eläinlääkäritarkastuksiin ja kasvien terveystarkastuksiin sekä vaarallisten tavaroiden ja jätteen kuljetuksia koskeviin tarkastuksiin liittyvät säännökset. Artiklan 4 kappaleen mukaan sopimuspuolet pyrkivät yhtenäistämään tavaroiden liikkumiseen ulkorajalla liittyvät muodollisuudet ja yhdenmukaistavan siihen kohdistuvan valvonnan. Artiklan sisältämistä periaatteista on säädetty yhteisön lainsäädännössä ja ne on toteutettu Suomen kansallisessa lainsäädännössä, joten ne ovat tosiasiallisesti menettäneet merkityksensä.

121 artikla. Artikla sisältää määräyksiä kasvien ja kasvituotteiden terveystodistusten tarkastuksista luopumisesta ja poikkeustapauksista, joissa terveystodistuksia voidaan edelleen käyttää. Artiklassa on myös annettu toimeenpanevan komitean tehtäväksi antaa luettelo kasveista ja kasvituotteista, joiden osalta todistusten tarkastuksista luovutaan. Artiklan perusteella yleissopimuksen sopimuspuolet ovat antaneet yleissopimukseen liitetyn päätösasiakirjan 4 osassa yhteisen julistuksen niistä kasveista ja kasvituotteista, joiden osalta todistusten esittämisestä luovutaan. 121 artiklan ja sen perusteella annetun yhteisen julistuksen määräykset ovat menettäneet kokonaisuudessaan merkityksensä sisämarkkinoiden toteuduttua ja koska niissä säännellyistä asioista on säädetty myöhemmin kattavasti yhteisölainsäädännössä.

122 artikla. Artikla velvoittaa sopimuspuolet kehittämään yhteistyötä vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuuden lisäämiseksi ja yhdenmukaistamaan niiden kuljetuksiin liittyviä kansallisia lainsäädäntöjään. Artiklan 1 kappaleen a ja b kohdista on sittemmin säädetty EY:n direktiiveillä 94/55/EY ja 95/50/EY, jotka on pantu täytäntöön Suomessa vaarallisten aineiden kuljetusta tiellä koskevan lain (719/1994) nojalla annetulla asetuksella (632/1996) ja liikenneministeriön päätöksillä. Artiklan 1 kappaleen c kohdan mukaan jäsenvaltioiden on yhdenmukaistettava vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvät rikosluokitukset ja niihin sovellettavat rangaistukset. Suomessa asiasta on säädetty vaarallisten aineiden kuljetuksista annetun lain 19 §:ssä. Tämä vankeusrangaistuksen sisältävä rangaistussäännös on rikoslain uudistamisessa omaksutun kehittämisperiaatteen mukaisesti kaavailtu sisällytettäväksi rikoslain uuteen 44 lukuun. Euroopan unionin piirissä ei ole vielä toteutettu rangaistussäännösten yhdenmukaistamista. Artiklan 1 kappaleen d kohdassa on määräys tietojen ja kokemusten vaihdosta toteutetuista toimenpiteistä ja tarkastuksista. Artiklan 2 kappale koskee vaarallisten ja vaarattomien jätteiden sisärajan yli siirron yhteydessä tehtäviä tarkastuksia.

123 artikla. Artiklassa on määräyksiä strategisten teollisuustuotteiden ja -teknologioiden lupavelvollisuuden poistamisesta jäsenvaltioiden välillä. Artiklaan liittyy neuvoston asetus (EY) N:o 3381/94 kaksikäyttötuotteiden vientiä koskevan yhteisön valvontajärjestelmän käyttöönottamisesta sekä siihen liittyvään neuvoston päätökseen 94/942/YUTP kaksikäyttötuotteiden viennin valvontaa koskevasta yhteisestä toiminnasta, jonka neuvosto on hyväksynyt. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen J.3 artiklan perusteella. Molempiin säädöksiin on sittemmin tehty muutoksia.

Antaessaan asetuksen (EY) N:o 3381/94 neuvosto muun muassa katsoi, että "toteutettaessa sisämarkkinoita on perustamissopimuksen asianomaisten määräysten mukaisesti varmistettava tavaroiden vapaa liikkuvuus, kaksikäyttötuotteet mukaanlukien; nykyisin

jäsenvaltiot valvovat tiettyjen kaksikäyttötuotteiden yhteisön sisäistä kauppaa; tämän valvonnan poistaminen yhteisön sisäisestä kaupasta edellyttää, että jäsenvaltiot valvovat yhteisten standardien mukaan mahdollisimman tehokkaasti mainittujen tuotteiden vientiä yhteisön kaksikäyttötuotteiden vientivalvontajärjestelmässä; valvonnan poistuminen parantaa Euroopan teollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä."

Yhteisön sisäisessä kaupassa siirtymäkaudella valvottavat tuotteet on lueteltu neuvoston päätöksen IV liitteessä sekä siirtymäkauden kansalliset poikkeukset V liitteessä. Siirtymäkauden ajan sovellettavista toimenpiteistä on säädetty asetuksen 19 artiklassa. Artiklan 5 kohdan mukaan siirtymäkauden toimenpiteet otetaan uudelleen tarkasteltavaksi kolmen vuoden kuluessa asetuksen voimaantulopäivästä eli 1 päivänä heinäkuuta 1998.

Edellä olevan mukaisesti Schengenin yleissopimuksen 123 artiklan määräykseen ja kaksikäyttötuotteidenvientivalvontasäädöksien välillä ei ole ristiriitaa.

Pyrkimyksenä on siirtymäkauden jälkeen päästä täysin eroon yhteisötoimitusten luvittamisesta. Käytännössä osa tuotteista ja teknologioista (esimerkiksi eräät ydinmateriaalit) tullee kuitenkin jäämään luvanvaraiseksi myös yhteisökaupassa. Ajallisesti siirtymäkauden loppu (1.7.1998) ei liene realistinen muutoin kuin uudelleen tarkasteluun ottamisen mutta ei lopputulokseen pääsemisen kannalta.

Schengenin yleissopimuksen 123 artiklassa mainitut joustavat menettelyt viittaavat yleislisenssimenettelyyn, joita Suomi noudattaa jo nyt muun muassa Norjan ja Sveitsin viennissä, mutta vain sellaisten tuotteiden osalta, joille ei vaadita yhteisön sisäistä vientilupaa. Nykyisten säädösten mukaan yhteisötoimituksille ei saa myöntää yleislisenssiä, mutta tarvittaessa tätä käytäntöä voitaneen niiden uudelleen tarkastelun yhteydessä muuttaa. Sellainen käytäntö ei ole tällä hetkellä realistinen, että Schengenin sopimusten sopimuspuolten kesken lupamenettely olisi helpompi kuin siihen kuulumattomien unionin jäsenvaltioiden kesken.

Komission on määrä lähiaikoina antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle EY:n asetuksen 18 artiklan mukainen asetuksen soveltamista koskeva kertomus. Myös siitä ja sen mahdollisista toimenpide-ehdotuksista riippunee paljon kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan kehitys Euroopan unionissa.

124 artikla. Artikla liittyy läheisesti henkilöiden liikkumisvapauden toteuttamiseen. Sen mukaan matkustajaliikenteen tavaratarkastusten määrä ja tiheys sisärajoilla on laskettava mahdollisimman alhaiselle tasolle. Niiden lopullinen poistaminen kytketään tullittomia tuomisia koskevien määräysten tulevaan kehitykseen. Artiklan sisältö vastaa Suomen sisärajatarkastuksissa noudattamaa tullivalvontastrategiaa. Valvonta- ja kontrollitointa ei enää hoideta pistokoeluonteisesti perinteisenä rajavalvontana vaan korvaaviin toimenpiteisiin pohjautuvana. Tätä varten tullilaitos on laatinut vuonna 1994 valvontastrategian, joka keskeiseltä osin perustuu kansainväliseen tulliyhteistyöhön, nopeaan verkkojen kautta tapahtuvaan tiedonvälistykseen, tiedustelutoiminnan kehittämiseen sekä yritysten kirjanpitotarkastuksiin ja varastovalvontaan.

125 artikla. Artikla koskee tullihallintojen yhteysvirkamiesten sijoittamista toisten jäsenvaltioiden tullihallintoihin neuvoa-antaviin ja avustaviin tehtäviin. Heillä ei ole valtuuksia ryhtyä tullihallinnollisiin toimenpiteisiin sijoitusmaassaan. Yhteyshenkilöjärjestelmän tarkoitus on vahvistaa yhteistyötä sopimuspuolten välillä olemassaolevien yleissopimusten ja keskinäistä avunantoa koskevien yhteisön säädösten puitteissa. Artiklassa ei ole varsinaisia konkreettisia velvoitteita, mutta sen sisältämä periaate vastaa myös Suomen intressejä. Tullilaitoksella on jo kokemusta yhteyshenkilöjärjestelmästä, erityisesti yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa.

VI OSASTO

Henkilötietojen suoja

126 artikla. Artiklan 1 kappale edellyttää, että jokaisessa sopimuspuolena olevassa valtiossa on viimeistään yleissopimuksen voimaantullessa toteutettu vähintään Euroopan neuvoston tietosuojasopimuksessa (SopS 35—36/1992) määritelty tietosuojan taso henkilötietojen käsittelyssä. Tämä tietosuojan tason vaatimus seuraa myös Schengenin yleissopimuksen 117 artiklasta, jossa edellytetään lisäksi, että kansallisessa lainsäädännössä otetaan huomioon Euroopan neuvoston ministerikomitean 17 päivänä syyskuuta 1997 antama suositus R (87) 15

henkilötietojen käytön rajoittamisesta poliisialalla.

Suomessa tietosuojasopimuksen periaatteet on yleissopimuksen edellyttämällä tavalla otettu huomioon tietosuojan yleislaissa, henkilörekisterilaissa (471/1987) ja henkilörekisteriasetuksessa (476/1987). Tietosuojasopimus tuli Suomen osalta voimaan vuonna 1992. Poliisin henkilörekistereistä on lisäksi erityissäännöksiä poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa (509/1995, jäljempänä poliisin henkilörekisterilaki) ja asetuksessa (1116/1995). Poliisin henkilörekisterilakia valmisteltaessa huomiota kiinnitettiin myös Euroopan neuvoston suositukseen. Suosituksen lainsäädäntöä ohjaava merkitys näyttää kasvavan Schengenin yleissopimuksen johdosta. Tämän vuoksi on vielä aiheellista selvittää poliisin henkilörekistereitä koskevien erityissäännösten vastaavuus Euroopan neuvoston suositukseen ennen Schengenin yleissopimuksen voimaansaattamista. Tullilaitoksen henkilörekistereistä on säännöksiä tullilaissa (1466/1994) ja tulliasetuksessa (1543/1994). Säännökset ulkomaalaisrekisteristä sisältyvät hallituksen esitykseen laiksi ulkomaalaisrekisteristä (HE 206/1997 vp), joka on eduskunnan käsiteltävänä. Rajavartioviranomaisten henkilörekistereitä koskevat erityissäännökset on tarkoitus sisällyttää vireillä olevaan lakiin rajavartiolaitoksesta.

Henkilötietoja vastaanottava sopimuspuoli voi artiklan 3 kappaleen a kohdan mukaan käyttää tietoja vain tämän yleissopimuksen mukaisiin tarkoituksiin. Muihin tarkoituksiin tietoja voidaan käyttää vain tiedot toimittaneen sopimuspuolen ennalta antamalla luvalla ja vastaanottavan sopimuspuolen lainsäädäntöä noudattaen. Henkilötietojen tarkoitussidonnaisuuden periaate on yleisesti ilmaistu henkilörekisterilaissa. Lisäksi poliisin rekistereissä olevien henkilötietojen käyttämistä on säännöksiä poliisin henkilörekisterilain 5 luvussa. Yleissopimuksen 3 kappaleen a kohdan määräys näyttää olevan tiukempi kuin poliisin henkilörekisterilain 5 luvun säännökset. Näitä säännöksiä tarkoitus täsmentää erillisellä esityksellä. Muutoin artiklan 3 kappaleen määräykset eivät Suomen osalta aiheuta lainsäädännön muutostarpeita.

127 artikla. Artiklan 1 kappaleen nojalla sovelletaan 126 artiklaan sisältyviä tietosuojan turvaavia määräyksiä myös silloin, kun sopimuspuoli toimittaa toiselle tässä yleissopimuksessa tarkoitettuja sellaisia henkilötietoja, joita käsitellään muulla tavoin kuin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla. Henkilörekisterilain yleisiä säännöksiä sovelletaan myös manuaalisiin henkilörekistereihin. Artikla ei ole Suomen kannalta ongelmallinen.

128 artikla. Artikla edellyttää, että sopimuspuoli nimeää valvontaviranomaisen, joka itsenäisesti kansallisen lain mukaan valvoo yleissopimuksessa tarkoitettua henkilötietojen käsittelyä ja luovuttamista. Valvontaviranomaisen nimeämisvelvollisuus seuraa myös 114 artiklasta.

Tietosuojavaltuutetun toimivallasta ja tehtävästä säädetään henkilörekisterilain 6 luvussa. Sääntely näyttäisi riittävän Schengenin yleissopimuksen edellyttämäksi kansalliseksi sääntelyksi.

129 artikla. Artikla edellyttää, että sopimuspuolet toteuttavat myös III osaston 1 luvussa tarkoitettuun poliisiasioiden yhteistyöhön liittyvien tietojen käsittelystä henki lötietojen käytön rajoittamista poliisialalla koskevassa Euroopan neuvoston suosituksessa määritellyn tietosuojan tason. Artiklan a kohta sisältää 46 artiklassa tarkoitettujen tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen. Myös 129 artiklan a kohdan sisältämä tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus on nykyisen poliisin henkilörekisterilain 5 luvun säännöksiä tiukempi.

130 artikla. Artikla koskee henkilötietojen toimittamista 47 tai 125 artiklassa tarkoitetun yhteyshenkilön välityksellä. Kyseessä ovat poliisin (47 artikla) ja tullin (125 artikla) toisten sopimuspuolten viranomaisiin sijoittamat yhteyshenkilöt. Tällaiselle yhteyshenkilölle luovutettujen tietojen osalta VI osaston määräyksiä sovelletaan vasta siitä alkaen, kun hän on toimittanut tiedot oman maansa viranomaiselle.

VII OSASTO

Toimeenpaneva komitea

131 artiklan. Artiklan mukaan yleissopimuksen sopimuspuolet perustavat toimeenpanevan komitean, jonka yleisenä tehtävänä on valvoa yleissopimuksen soveltamista. Tämän yleisen tehtävän lisäksi yleissopimuksessa on useita nimenomaisia määräyksiä toimeenpanevan komitean muista tehtävistä, jotka liittyvät yleissopimuksen määräysten soveltamisen ohjeistamiseen. Sen mukaisesti yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen mukaan toimeenpaneva komitea antaa

ohjeet ulkorajojen valvontaan ja ylittämiseen liittyvistä menettelytavoista. Yleissopimuksen 17 artiklan perusteella toimeenpaneva komitea vahvistaa viisumihakemusten käsittelyä koskevat säännöt. Yleissopimuksen 46 artiklan perusteella toimeenpaneva komitea on hyväksynyt poliisikäsikirjan poliisiyhteistyön käytännön järjestämisestä. Yleissopimuksen 75 artiklan mukaisesti toimeenpaneva komitea on vahvistanut yhteisen lomakkeen sairaanhoidossa tarpeellisten huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kuljettamista varten. Yleissopimuksen 89 artiklan perusteella toimeenpaneva komitea voi täydentää luvan- ja ilmoituksenvaraisten ampuma-aseiden luetteloa. Yleissopimuksen 108 artiklan perusteella toimeenpaneva komitea vahvistaa kansallisten tietojärjestelmäyksiköiden toimintaa ohjeistavan käsikirjan.

Schengen-yhteistyö on hallitustenvälistä yhteistyötä, eikä sen perusteella ole muodostunut kansainvälisen oikeuden subjektia, jolla voisi olla oikeuksia ja velvollisuuksia kolmansiin valtioihin tai hallitustenvälisiin järjestöihin nähden. Yleissopimuksen määräysten perusteella on kuitenkin siirretty päätösvaltaa yleissopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä Schengen-yhteistyön korkeimmalle toimielimelle, toimeenpanevalle komitealle. Sen päätökset perustavat kansainvälisoikeudellisia velvoitteita jäsenvaltioille, mutta ne on saatettava erikseen valtionsisäisesti voimaan jäsenvaltioissa niiden lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Toimeenpanevan komitean toimintaa on selostettu myös yleisperustelujen osassa 3.

132 artiklan. Artiklan mukaan jokaisella yleissopimuksen sopimuspuolena olevalla valtiolla on yksi edustaja toimeenpanevassa komiteassa. Edustaja on pääsääntöisesti se ministeri, jonka toimialaan yleissopimuksen soveltamiseen liittyvät kysymykset kuuluvat. Edustajalla voi olla apunaan tarvittavat asiantuntijat, jotka voivat myös osallistua keskusteluun komiteassa. Suomessa yleissopimuksen soveltamiseen liittyvät kysymykset kuuluvat useiden ministeriöiden toimialaan. Suurin osa niistä on kuitenkin sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluvia asioita, joten Suomen edustajana on toiminut Suomen tarkkailija-asemasta alkaen ja tulisi toimimaan edelleen, Schengenin Euroopan unioniin integroimiseen asti, sisäasiainministeri. Schengen-asioiden kansalliseen valmisteluun osallistuvat kaikki viranomaiset, joiden toimialaan kuuluvia kysymyksiä kulloinkin käsitellään. Sisäasiainministeriön johdolla toimii kansallista koordinaatiota varten eri viranomaisten edustajista koostuva yhteistyöryhmä.

Toimeenpaneva komitea tekee päätöksensä aina yksimielisesti. Yleissopimukseen ei sisälly määräyksiä määräenemmistön käyttämisestä päätöksenteossa. Komitea laatii ja hyväksyy omat menettelytapasääntönsä. Ne voivat sisältää määräykset kirjallisesta päätöksentekomenettelystä. Nykyisin toimeenpaneva komitea soveltaa kirjallista menettelyä poikkeuksellisen kiireellisistä päätöksentekoa vaativissa tapauksissa.

Sopimuspuolella on toimeenpanevassa komiteassa oikeus vaatia käsiteltävänä oleva asia koskevan päätöksen lykkäämistä enintään kahdella kuukaudella. Käytännössä tämä merkitsee, että päätös voidaan yhden sopimuspuolen vaatimuksesta siirtää seuraavaan toi meenpanevan komitean kokoukseen tai käyttää päätöksentekoon kirjallista menettelyä. Päätösten lykkäämistä käytetään aika ajoin muun muassa silloin, kun päätösesitykseen sisältyy kansallisen parlamentin päätettäväksi kuuluvia kysymyksiä, joihin on haettava parlamentin ennakkosuostumus ennen päätökseen sitoutumista.

Toimeenpanevalla komitealla on oikeus asettaa päätösten valmistelua tai muita tehtäviä varten työryhmiä. Työryhmistä ei ole yleissopimuksessa tarkempia määräyksiä lukuunottamatta huumausainetyöryhmää, josta määrätään 70 artiklassa. Työryhmäorganisaatiota on selostettu lähemmin yleisperusteluiden osassa 3.

133 artiklassa. Artiklassa määrätään toimeenpanevan komitean kokoontumisesta. Komitea kokoontuu puheenjohtajana toimivan sopimuspuolen alueella niin usein, kuin sen tehtävien toteuttaminen edellyttää.

VIII OSASTO

Loppumääräykset

134 artiklan. Artiklan perusteella yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan vai sikäli kuin ne ovat yhteisöoikeuden mukaisia. Artiklassa tarkoitetaan niitä Euroopan unionin puitteissa hyväksyttyjä säädöksiä, jotka kuuluvat ensimmäisen pilarin alaisuuteen ja joiden osalta yhteisöllä on lainsäädäntövaltaa. Yhteisöoikeus on 134 artiklan määräyksen perusteella etusijalla, mikäli Schengenin

yleissopimuksen määräykset olisivat sen kanssa ristiriidassa. Tämä määräys heijastaa Schengenin yleissopimuksen valmistelun taustana olleita seikkoja, joita on selostettu yleisperusteluissa ja joiden mukaisesti yleissopimus on tarkoitettu väliaikaiseksi järjestelyksi, joka syrjäytyy, kun samasta asiasta säädetään yhteisöoikeudessa kaikkia jäsenvaltioita sitovasti.

135 artikla. Artiklan mukaan yleissopimusta sovellettaessa on noudatettava pakolaisten oikeusasemaa koskevien Geneven yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan (SopS 77—78/1968) määräyksiä. Yleissopimuksen turvapaikkahakemusten käsittelyä koskevia määräyksiä ei enää sovelleta Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioon jätetyn turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan valtion ratkaisemisesta tehdyn Dublinin yleissopimuksen (SopS 85/1997) tultua voimaan vuonna 1997. Yleissopimuksen määräysten korvaamisesta Dublinin yleissopimuksella on sovittu sopimuspuolten välillä tehdyllä niin sanotulla Bonnin pöytäkirjalla 26 päivänä huhtikuuta 1994. Geneven yleissopimuksella ja sen pöytäkirjalla voi olla kuitenkin merkitystä myös muita yleissopimuksen määräyksiä sovellettaessa, muun muassa ulkorajatarkastusten suorittamisessa ja kuljetusyhtiöiden velvollisuuksia koskevissa kysymyksissä. Schengenin yleissopimusta onkin kokonaisuudessaan sovellettava vain sikäli kuin Geneven yleissopimuksesta ja sen pöytäkirjasta ei muuta johdu.

136 artikla. Artikla edellyttää, että yleissopimuksen sopimuspuolen, joka aikoo neuvotella kolmannen valtion kanssa rajatarkastuksia koskevista järjestelyistä, on ilmoitettava aikeesta etukäteen muille Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolille. Artiklan 2 kappaleen perusteella sopimuspuolilla ei ole oikeutta sopia kolmannen valtion kanssa rajatarkastusten yksinkertaistamisesta tai poistamisesta ilman muiden sopimuspuolten etukäteissuostumusta. Tähän velvollisuuteen on poikkeus, josta määrätään 3 kappaleessa: etukäteissuostumusta muilta yleissopimuksen sopimuspuolilta ei edellytetä, kun kysymyksessä on kolmannen valtion kanssa paikallisesta rajaliikenteestä tehtävä sopimus edellyttäen, että järjestely noudattaa yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen nojalla vahvistettuja ohjeita. Artiklan määräys toisten sopimuspuolten suostumuksen hankkimisesta jäsenvaltion kahdenväliselle sopimukselle kolmannen valtion kanssa rajoittaa jäsenvaltion suvereenisuutta päättää itse suhteistaan muihin valtioihin, mutta on Schengen-yhteistyön luonteen huomioon ottaen perusteltu.

137 artikla. Artiklan mukaan yleissopimukseen ei voi tehdä varaumia lukuun ottamatta 60 artiklassa määrättyjä tapauksia, joita on selostettu edellä 60 artiklan yhteydessä.

138 artikla. Artikla sisältää rajoituksia yleissopimuksen soveltamisalueeseen: Ranskan ja Alankomaiden osalta sitä sovelletaan vain niiden Euroopassa sijaitseviin alueisiin.

139 artikla. Artiklassa ovat määräykset yleissopimuksen voimaantulosta ja tallettajasta. Yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Tallettajana toimii Luxemburgin hallitus. Yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu. Muodollisten voimaantulomääräysten ohella yleissopimuksen soveltamisen aloittamisen edellytyksenä ovat yleissopimukseen sisältyvässä päätösasiakirjassa määritellyt voimaansaattamisen edellytykset, joiden toteutumisen toimeenpaneva komitea vahvistaa ennen kuin yleissopimuksen soveltaminen alkaa.

140 artikla. Artikla sisältää määräykset yleissopimukseen liittymisestä. Euroopan yhteisöjen jäsenvaltio voi liittyä yleissopimuksen sopimuspuoleksi. Liittymisestä tehdään liittyvän valtion ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten välinen sopimus, jonka voimaantulo edellyttää kaikkien sopimuspuolten ratifiointia tai hyväksymistä. Liittymissopimus tulee voimaan toisen kuukauden alussa sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu. Suomen liittymissopimuksen voimaantulo edellyttää näin ollen kaikkien liittymissopimuksen sopimuspuolten ratifiointia tai hyväksymistä.

141 artikla. Artiklassa on määräykset yleissopimuksen muuttamisesta. Sopimuspuolet voivat tehdä tallettajalle ehdotuksia yleissopimuksen muuttamiseksi, joka toimittaa ehdotuksen kaikille sopimuspuolille. Erityisenä perusteena sopimuksen muuttamiselle mainitaan 141 artiklassa olosuhteiden olennainen muuttuminen yleissopimuksen voimaantulohetkellä vallinneisiin olosuhteisiin nähden. Olosuhteiden muutoksiin vedoten ei ole toistaiseksi tehty ehdotuksia yleissopimuksen muuttamiseksi, mutta tällainen olosuhteiden muutos voisi olla esimerkiksi yleissopimuksen soveltamisesta johtuva jä-

senvaltion sisäisen järjestyksen tai turvallisuuden olennainen heikentyminen.

Yleissopimuksen muuttaminen tapahtuu 141 artiklan 2 kappaleen mukaan erillisellä yleissopimuksen sopimuspuolten välisellä sopimuksella. Yleissopimuksen muutokset tulevat voimaan viimeisen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamista seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä. Vuonna 1997 on tehty sopimus yleissopimuksen 40, 41 ja 65 artiklan muuttamisesta siten, että niissä tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisten nimeämismenettelyä yksinkertaistetaan. Muutos ei ole tullut vielä voimaan. Suomen osalta yleissopimuksen muuttamista koskeva sopimus on tarkoitus hyväksyä sen jälkeen, kun yleissopimus on Suomessa hyväksytty.

Useiden Euroopan unionin puitteissa tehtyjen sopimusten tavoin Schengenin yleissopimus ei sisällä määräyksiä sen irtisanomisesta. Oikeus irtisanoa sopimus määräytyy sen vuoksi kansainväliseen oikeuden yleisten periaatteiden perusteella.

142 artiklassa. Artiklassa on määräykset sen tilanteen varalle, jolloin Euroopan unionin puitteissa sovitaan sellaisen alueen, jolla ei ole sisäisiä rajoja, toteuttamisesta. Edellä 134 artiklan yhteydessä on selostettu Schengenin yleissopimuksen suhdetta ensimmäiseen pilariin kuuluvan yhteisöoikeuden määräyksiin. Schengenin yleissopimuksen 142 artiklan määräykset liittyvät tilanteisiin, joissa yleissopimuksen määräykset syrjäytyvät kolmannen pilarin puitteissa hallitusten välillä tehtyjen sopimusten seurauksena. Sen tarkoituksena on antaa menettelytapa sitä tilannetta varten, että kaikkien jäsenvaltioiden kesken päästäisiin sopimukseen henkilötarkastusten lakkauttamisesta unionin sisäisillä rajoilla. Jäsenvaltioiden välisen henkilötarkastusten lakkauttamista koskevan sopimuksen lisäksi edellytetään sopimista muista yleissopimukseen liittyvistä seikoista, esimerkiksi erityyppisistä korvaavista toimenpiteistä. Yleissopimus jää tällöinkin edelleen sovellettavaksi siltä osin kuin se sisältää unionin säännöksiä pidemälle meneviä määräyksiä yhteistyöstä.

Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolet sopivat, miten yleissopimuksen määräykset korvataan tai muutetaan vastaamaan tällaista unionin jäsenvaltioiden välistä sopimusta. Yleissopimus jää tällöinkin edelleen sovellettavaksi, jos se sisältää koko unionia sitovia määräyksiä pidemmälle menevästä yhteistyöstä. Jos Schengenin yleissopimus sisältää määräyksiä, jotka ovat ristiriidassa kaikkien Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kesken tehtyjen sopimusten määräysten kanssa, Schengenin määräykset on mukautettava näihin määräyksiin. Tämä järjestely vastaa myös 2 päivänä lokakuuta 1997 allekirjoitetun unionin perussopimuksia muuttavan Amsterdamin sopimuksen määräyksiä tiiviimmästä yhteistyöstä. Tällaisella yhteistyöllä tarkoitetaan mahdollisuutta, jonka mukaan ne jäsenvaltiot, jotka haluavat ja kykenevät, voivat tiettyjen edellytysten täyttyessä harjoittaa tiiviimpää yhteistyötä unionin toiminta-aloilla käyttäen hyväkseen unionin toimielimiä.

Yleissopimuksen muuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin 141 artiklassa määrättyä menettelyä, mutta yleissopimuksen muutokset eivät kuitenkaan voi tulla voimaan ennen kyseisen Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden välisen sopimuksen voimaantuloa.

Päätösasiakirja

Yleissopimukseen liittyvä päätösasiakirja sisältää eräitä yleissopimuksen artikloja tarkentavia ja yleissopimuksen voimaansaattamisen edellytyksiä koskevia määräyksiä. Sen *1 kohdan* mukaan yleissopimuksen sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen jo ennen yleissopimuksen voimaantuloa yleissopimuksen voimaansaattamisen ja täytäntöönpanon kannalta merkityksellisistä seikoista. Yleissopimusta ei saateta voimaan ennen kuin sen soveltamisen edellytykset ovat täyttyneet ja tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu. Samansisältöinen määräys on sittemmin sisällytetty myös yleissopimukseen liittyvien valtioiden liittymissopimuksiin. Suomen liittymissopimuksessa vastaava määräys on päätösasiakirjan toisessa osassa.

Päätösasiakirjan *2 kohta* sisältää määräyksiä, jotka liittyvät yleissopimuksen soveltamiseen valmistautumiseen ja sen aikatauluun. Soveltamisen aloittamisen tavoiteajankohdaksi on tässä yhteydessä alun perin sovittu vuoden 1993 alku, mikäli edellytykset tuolloin ovat olemassa. Todellisuudessa soveltamisen aloittaminen viivästyi ja aloitettiin maaliskuussa 1995 yleissopimuksen viiden alkuperäisen sopimuspuolen sekä Espanjan ja Portugalin kesken.

Päätösasiakirjan *3 kohta* liittyy yleissopimuksen 71 artiklan 2 kappaleen määräyk-

siin, joiden mukaan kaikenlainen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laiton vienti ja kauppa on säädettävä rangaistavaksi. Jos joku yleissopimuksen sopimuspuolista poikkeaa tästä säännöstä kansallisen huumausainepolitiikkansa perusteella, päätösasiakirjan 3 kohdan mukaan kaikki sopimuspuolet säätävät siitä huolimatta hallinnollisia ja rikosoikeudellisia sanktioita muiden sopimuspuolten alueelle suuntautuvan laittoman viennin estämiseksi.

Päätösasiakirjan *4 kohdassa* on yleissopimuksen 121 artiklassa tarkoitettu luettelo kasveista ja kasvituotteista, jotka on vapautettu terveystodistusten tarkastuksista. Kuten mainitun artiklan yhteydessä on selostettu, se ja sen perusteella vahvistettu luettelo ovat menettäneet merkityksensä yhteisöoikeuden säännösten johdosta.

Päätösasiakirjan *5 kohdassa* todetaan sopimuspuolten pyrkivän kansallisten turvapaikkapolitiikkojensa yhdenmukaistamiseen. Tämä liittyy siihen, että Euroopan unionin puitteissa ei ole päästy yksimielisyyteen yhteisestä turvapaikkapolitiikasta ja siihen liittyvän lainsäädännön yhdenmukaistamisesta. Schengenin yleissopimuksessa on teknisiä määräyksiä turvapaikkahakemustan käsittelystä, mutta turvapaikan myöntämiseen liittyvät aineelliset määräykset ovat edelleen kansallisia.

Päätösasiakirjan *6 kohdan* mukaan yleissopimuksen sopimuspuolet informoivat kansallisia parlamenttejaan yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Tiedottamisen järjestämistavan ratkaisee kukin valtio oman lainsäädäntönsä mukaisesti.

Pöytäkirja

Pöytäkirjaan on koottu yleissopimuksen allekirjoituksen yhteydessä annetut yhteiset julistukset, jotka täydentävät yleissopimusta ja päätösasiakirjaa. Pöytäkirjan I ja II osa liittyvät yleissopimuksen allekirjoitusajankohtana jo odotettavissa olleeseen Saksojen yhdistymisen seurauksiin. Niissä todetaan Saksan demokraattisen tasavallan kuuluvan yhdistymisen jälkeen yleissopimuksen soveltamisalueeseen eikä sitä pidetä yleissopimuksen mukaisena kolmantena valtiona. Lisäksi II osassa todetaan Saksan liittotasavallan ja Itävallan välisen rajanylityksen helpottamista koskevan järjestelyn jatkuvan rajoitetusti edelleen Schengenin yleissopimuksen tultua voimaan. III osassa on täsmennyksiä tuomioiden täytäntöönpanon siirtoon Belgiassa sovellettavasta menettelystä.

Ministerien ja valtiosihteerien yhteiset julistukset

Schengenin yleissopimuksen allekirjoittaneiden ministerien ja valtiosihteerien yhteisessä julistuksessa määritellään Schengenin yleissopimuksen soveltamiseen, lähinnä oikeudelliseen yhteistyöhön liittyviä konkreettisia yhteistyöhankkeita, joista ei yleissopimuksessa vielä sovittu, mutta joiden osalta sopimuspuolet lupautuvat aloittamaan tai jatkamaan keskusteluja.

Ministerien ja valtiosihteerien toinen julistus sisältää lähinnä poliittisluonteisia lausumia vapaan liikkuvuuden alueen laajentamiseksi Euroopan yhteisöjen koko alueelle sekä tehokkaan ulkorajavalvonnan merkitystä vapaan liikkuvuuden vastapainona. Siinä annetaan toimeenpanevan komitean tehtäväksi valmistella ulkorajavalvontaa tehostavia käytän nön toimenpiteitä. Lopuksi julistuksessa vahvistetaan keskusryhmän päätös perustaa työryhmä valmistelemaan yleissopimuksen soveltamista ja tekemään siihen liittyviä esityksiä keskusryhmälle.

3. Islannin ja Norjan kanssa tehty yhteistyösopimus

Yhteistyösopimuksen *johdantoon* sisältyvät liittymissopimusten tavoin viittaukset Schengenin sopimuksiin ja aiemmin tehtyihin liittymissopimuksiin. Niiden lisäksi yhteistyösopimuksen johdantoon on sisällytetty viittaukset eräisiin muihin kansainvälisiin sopimuksiin ja maininnat keskeisistä periaatteista, joihin yhteistyösopimuksessa omaksutut ratkaisut perustuvat tai joiden merkitystä on muutoin haluttu korostaa yhteistyösopimuksen yhteydessä. Johdannolla on näin haluttu yksityiskohtaisesti perustella yhteistyösopimusta, jota pidetään ainutkertaisena ratkaisuna eikä sille haluta antaa ennakkotapauksen asemaa suhteessa muihin Euroopan unionin ulkopuolisiin maihin.

Johdannon 3—6 kappaleissa kiinnitetään huomiota pohjoismaiseen passivapaussopimukseen (SopS 17/1954) ja pohjoismaiseen passintarkastussopimukseen (SopS 10/1958), Euroopan talousalueesta vuonna 1992 tehtyyn sopimukseen (SopS 1994, Euroopan talousalueosasto) sekä ETA-sopimuksen liitteenä olevaan Euroopan yhteisön ja Euroo-

pan vapaakauppaliiton vuonna 1992 hyväksymään yhteiseen julistukseen, joiden sisältämät periaatteet henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta ovat yhteistyösopimuksen perusta. Yhteistyösopimuksesta neuvoteltaessa pidettiin Islannin ja Norjan erityisaseman keskeisenä perusteena niiden mukanaoloa ETA-sopimuksessa, minkä katsottiin asettavan ne muista unionin ulkopuolisista valtioista poikkeavaan asemaan suhteessa Schengen-yhteistyöhön.

Johdannon 7 kappaleessa on viittaus Tanskan, Suomen ja Ruotsin liittymissopimuksiin, koska yhteistyösopimuksen voimaantulo on riippuvainen mainittujen liittymissopimusten voimaantulosta. Johdannon 8 kappaleessa todetaan Schengenin sopimusten sopimuspuoleksi liittymisen edellyttävän Euroopan unionin jäsenyyttä. Johdannon 9 kappaleessa vahvistetaan yhteistyösopimuksen kaikkien sopimuspuolten yhteinen pyrkimys edistää ihmisten liikkumisvapauden toteutumista alueellaan.

Johdannon 10 kappale liittyy myöhemmin 5 artiklan yhteydessä lähemmin käsiteltävään määräykseen, jonka mukaan yleissopimuksen tavaroiden liikkumista koskevat määräykset eivät kuulu yhteistyösopimuksen soveltamisalaan ja yhteistyösopimus ei sen vuoksi vaikuta myöskään matkustajien matkatavaroiden tarkastuksiin liittyviin järjestelyihin.

Johdannon 11 kappaleessa viitataan yhteistyösopimuksen soveltamisen edellyttämiin erillisjärjestelyihin Islannin ja Norjan kanssa niiden Schengenin sopimusten määräysten osalta, jotka syrjäytyvät, kun niistä säädetään tai sovitaan Euroopan unionin puitteissa kaikkia jäsenvaltioita sitovasti. Sopimuksen soveltamisen edellytyksiä selostetaan jäljempänä 9 artiklan yhteydessä.

Yhteistyösopimuksen *1 artiklassa* on määritelty yhteistyösopimuksen keskeinen sisältö: Islannin, Norjan sekä Schengenin sopimusten sopimuspuolten, mukaanlukien Suomi, Tanska ja Ruotsi, välillä sovelletaan Schengenin säännöstöä, ellei yhteistyösopimuksessa muuta määrätä. Säännöstöön kuuluvat Schengenin sopimus ja yleissopimus, toimeenpanevan komitean tekemät tai sen puolesta tehdyt päätökset ja julistukset ja Schengenin yleissopimuksen perusteella tehdyt sopimukset. Yhteistyösopimuksen liitteenä on luettelo niistä yhteistyösopimuksen allekirjoituspäivänä voimassa olevista Schengen-yhteistyön puitteissa hyväksytyistä säännöksistä, joihin Islanti ja Norja yhteistyösopimuksen hyväksyessään sitoutuvat ja joita yhteistyösopimuksen 1 artiklan perusteella tullaan soveltamaan sen sopimuspuolten kesken.

Yhteistyösopimuksen *2 artiklassa* määritellään Islannin ja Norjan asema Schengen-yhteistyön puitteissa tapahtuvassa päätöksenteossa. Euroopan unioniin kuulumattomina valtioina Islanti ja Norja eivät voi liittyä Schengenin sopimusten sopimuspuoliksi. Schengenin yleissopimuksen määräysten mukaisesti sen perusteella tapahtuvaan päätöksentekoon voi osallistua vain sopimusten sopimuspuoleksi liittynyt valtio. Kysymys Islannin ja Norjan aseman järjestämisestä Schengenin päätöksenteossa olikin yksi pohjoismaisten neuvottelujen vaikeimmista kysymyksistä. Sopimuksen institutionaaliset puitteet saivat lopullisen muotonsa pitkällisten neuvottelujen ja kompromissien tuloksena. Syntynyttä neuvottelutulosta voidaan pitää varsin tasapainoisena ratkaisuna.

Yhteistyösopimuksen lähtökohta on, että Islanti ja Norja osallistuvat Schengen-yhteistyöhön, mukaanlukien päätösten valmistelu, sen kaikilla tasoilla työryhmissä, keskusryhmässä ja toimeenpanevassa komiteassa, mutta niillä ei ole oikeutta ottaa osaa varsinaiseen päätöksentekoon. Ottaen huomioon Schengen-yhteistyön läheisen yhteyden Euroopan unionin puitteissa tapahtuvaan yhteistyöhön, Schengenin säännösten toissijaisuuden yhteisöoikeuden määräyksiin nähden ja Schengenin sopimusten sopimuspuolten Euroopan unionin jäsenyydestä johtuvat velvoitteet oli selvää, että Islannille ja Norjalle ei voida myöntää jäsenvaltion kaltaista asemaa Schengenin päätöksenteossa. Toisaalta taas yhteistyösopimuksen tuli tyydyttää Islannin ja Norjan sisäiset perustuslailliset ja poliittiset edellytykset, eli niille piti turvata mahdollisuus ratkaista kantansa jokaiseen Schengenin puitteissa tehtyyn päätökseen ennen kuin päätökset tulevat niitä sitoviksi.

Islannin ja Norjan asema määritellään yhteistyösopimuksen 2 artiklassa siten, että ne osallistuvat Schengen-yhteistyöhön, mukaanlukien päätösten valmisteluun kaikilla tasoilla: työryhmissä alatyöryhmineen, keskusryhmässä ja toimeenpanevassa komiteassa. Päätöksiä tehtäessä niillä on oikeus ilmaista kantansa ja tehdä esityksiä, mutta niillä ei ole oikeutta ottaa osaa varsinaiseen päätöksentekoon. Jokaisen päätöksenteon yhteydessä niillä on mahdollisuus esittää kantansa ja

päätös tulee niitä sitovaksi vain, jos ne nimenomaisesti hyväksyvät tehdyn päätöksen. Artiklaa täydentävät jäljempänä selostettavat 3 artiklan määräykset neuvottelumenettelystä ja 9 artiklan määräykset yhteistyösopimuksen voimassaolon päättymisestä, jos Islanti ja/tai Norja ei/eivät voi hyväksyä tehtyä päätöstä.

Artiklan 3 kappaleessa on täydentävä määräys tietojen vaihtamisesta Euroopan unionin puitteissa käsiteltävistä asioista, jotka liittyvät yhteistyösopimukseen. Tällä määräyksellä turvataan Islannin ja Norjan mahdollisuus saada tarpeelliset tiedot Schengen-yhteistyön puitteissa käsiteltävistä asioista, jotka ovat vireillä myös Euroopan unionissa.

Yhteistyösopimuksen *3 artikla* täydentää 2 artiklan määräyksiä Islannin ja Norjan institutionaalisesta asemasta Schengen-yhteistyössä. Se sisältää yksityiskohtaiset määräykset menettelytavasta eri tilanteissa, joissa Islannin ja Norjan suostumusta edellytetään oikeuksien ja velvollisuuksien luomiseksi niiden ja Schengenin sopimuspuolten välille.

Artiklan 1 kappaleen mukaan Islanti ja Norja päättävät itsenäisesti, hyväksyvätkö ne yhteistyösopimuksen allekirjoituspäivän jälkeen Schengen-yhteistyön puitteissa tehdyt päätökset ja muut järjestelyt, joilla korvataan tai muutetaan Schengenin yleissopimukseen sisältyviä tai sen nojalla annettuja määräyksiä. Artiklan 1 kappaleen a—e kohdissa on yksilöity ne tilanteet, joissa Islannin ja Norjan suostumusta edellytetään. Kappaleen a kohta koskee yleissopimuksen mukaisesti toimeenpanevan komitean tekemiä tai sen puolesta tehtyjä päätöksiä ja julistuksia, millä tarkoitetaan Schengen-yhteistyön tavanomaisia, yleissopimuksen perusteella esimerkiksi yleissopimuksen soveltamisesta tai hallinnosta tehtäviä päätöksiä. Kappaleen b kohdan b mukaan Islannin ja Norjan suostumus edellytetään myös, kun yhteisöoikeuden määräykset syrjäyttävät yleissopimuksen määräyksiä sen 134 artiklan perusteella; yleissopimuksen määräyksiähän sovelletaan 134 artiklan mukaisesti vain siltä osin kuin ne ovat yhteisöoikeuden mukaisia, jotka puolestaan eivät automaattisesti sido Islantia ja Norjaa. Kohta c koskee Euroopan unionin jäsenvaltioiden tulevaisuudessa tekemiä sopimuksia, jotka korvaavat Schengenin yleissopimuksen määräyksiä. Kohtaan d sisältyvät Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sopimat yleissopimuksen muutokset. Kohta e edellyttää Islannin ja Norjan hyväksymistä ennen kuin Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten ja kolmansien valtioiden kesken vastaisuudessa tehtävät sopimukset tulevat Islantia ja Norjaa sitoviksi.

Islanti ja Norja sitoutuvat 2 kappaleen mukaan päätöksiin ilmaisemalla nimenomaisesti hyväksymisensä päätöksenteon tapahduttua, ja hyväksyminen merkitään toimeenpanevan komitean pöytäkirjaan. Siltä varalta, että etukäteen asian valmistelun yhteydessä on käynyt ilmi, että toimeenpanevan komitean päätettäväksi tulevan esityksen hyväksymisen aiheuttaisi vaikeuksia Islannille tai Norjalle, on 3 kappaleessa määräys neuvottelumenettelystä. Sen mukaisesti Islannille tai Norjalle on annettava tilaisuus selostaa kantaansa toimeenpanevalle komitealle ennen kuin päätös tehdään. Tällä tavalla on haluttu varmistaa, että Islannin ja Norjan näkökannat otetaan asianmukaisesti huomioon ennen päätöksentekoa ja toimeenpanevalle komitealle jää vielä tilaisuus sovitella kantoja ennen kuin se tekee päätöksen, jota Islanti tai Norja ei voisi hyväksyä, mikä puolestaan 10 artiklan perusteella johtaisi automaattisesti yhteistyösopimuksen päättymiseen.

Yhteistyösopimuksen *4 artikla* sisältää samanlaisen määräyksen kuin Suomen, Tanskan ja Ruotsin liittymissopimukset, jonka mukaisesti yhteistyösopimus ei vaikuta pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvaan yhteistyöhön, jollei se ole ristiriidassa yhteistyösopimuksen kanssa tai estä sen soveltamista. Määräyksen sisällyttämisellä kaikkien viiden Pohjoismaan sopimukseen haluttiin korostaa pohjoismaisen passiunionin merkitystä ja jatkuvuutta.

Pohjoismaat ovat sopineet pohjoismaisen passintarkastussopimuksen tarkistamisesta ja muuttamisesta tarvittaessa, jos siinä todettaisiin olevan Schengenin sopimusten tarkoituksen kanssa ristiriidassa olevia määräyksiä.

Yhteistyösopimuksen *5 artiklan* mukaan sopimusta ei sovelleta Huippuvuoriin, joten ne jäävät kolmannen valtion asemaan Schengenin sopimuksia sovellettaessa. Myöskään pohjoismaista passintarkastussopimusta ei sovelleta Huippuvuoriin.

Yhteistyösopimuksen *6 artikla* rajaa yhteistyösopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle Schengenin yleissopimuksen 2 artiklan 4 kappaleen tavaroiden tarkastuksista ja V osaston, joka koskee kuljetusta ja tavaroiden liikkumista.

Kuljetuksia ja tavaroiden liikkumista koskevat määräykset sisältävät yleisiä periaattei-

ta ja tavoitteita, joilla oli yleissopimuksessa alun perin henkilöiden liikkumista koskevia määräyksiä täydentävä luonne. Sisämarkkinoiden toteuduttua kyseiset yleissopimuksen määräykset ovat jääneet vaille itsenäistä merkitystä, mutta niitä ei ole kuitenkaan muodollisesti kumottu. Schengenin sopimusten sopimuspuolten välisissä suhteissa sovelletaankin sen sijaan kyseisiä valtioita velvoittavia ja yksityiskohtaisempia yhteisön lainsäädännön määräyksiä sisämarkkinoista ja tulliliitosta. Islannin ja Norjan sekä unionin jäsenvaltioiden kesken tavaroiden liikkumista sääntelee Euroopan talousalueesta tehty sopimus.

Yhteistyösopimuksen *7 artiklan* mukaan Islanti ja Norja ilmoittavat sopimuksen allekirjoituksen yhteydessä yleissopimuksen 40 ja 65 artiklassa tarkoitetut viranomaiset ja Norja yleissopimuksen 41 artiklassa tarkoitetut viranomaiset. Yhteistyösopimuksesta neuvoteltaessa sovittiin siitä, että viranomaisia ei sisällytetä itse sopimustekstiin, kuten liittymissopimuksissa, vaan Islanti ja Norja ilmoittavat ne erikseen.

Yhteistyösopimus on *8 artiklan* mukaan ratifioitava tai hyväksyttävä. Kuten muidenkin Schengenin sopimusten, myös yhteistyösopimuksen tallettajana toimii Luxemburg.

Yhteistyösopimuksen *9 artiklassa* on määräykset sopimuksen voimaantulon edellytyksistä. Voimaantulo edellyttää 1 kappaleen mukaan, että kaikki yhteistyösopimuksen sopimuspuolet ovat ratifioineet tai hyväksyneet sen (a kohta). Lisäksi yhteistyösopimus tulee voimaan vasta, kun Tanskan, Suomen ja Ruotsin liittymissopimukset ovat tulleet voimaan (b kohta). Tällä määräyksellä on tarkoitus koordinoida pohjoismaisten sopimusten voimaantulo siten, että ne tulevat voimaan samanaikaisesti eikä Schengenin sopimusten soveltamisesta siten aiheudu vaikeuksia pohjoismaisen passiunionin soveltamiselle. Samalla varmistetaan, että yhteistyösopimus ei tule voimaan, jos joku EU-pohjoismaista ei saattaisikaan liittymissopimustaan voimaan, vaan jättäytyisi Schengenin ulkopuolelle. Kolmanneksi yhteistyösopimuksen voimaantulo edellyttää, että toimeenpanevan komitean tarpeellisiksi katsomat Islannin ja Norjan erillisjärjestelyt Euroopan yhteisön, Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden kanssa ovat tulleet voimaan (c-e kohdat). Tällaisia järjestelyjä tulevat todennäköisesti olemaan ainakin sopimus, jonka perusteella Dublinin yleissopimusta voidaan soveltaa Islantiin ja Norjaan sekä Islannin ja Norjan liittyminen Schengenin sopimusten sopimuspuolten ja Puolan väliseen takaisinottosopimukseen.

Voimaantulon edellytysten täyttymisen toteaa toimeenpaneva komitea, joka myös ilmoittaa siitä tallettajalle. Yhteistyösopimus tulee voimaan toisen kuukauden alussa sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu ja 1 kappaleen b—e kohtiin sisältyvien edellytysten on todettu täyttyneen.

Voimaantulomääräystä täydentää artiklan 3 kappale, jossa todetaan yhteistyösopimuksen soveltamisen alkavan sitten, kun yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty kaikissa sopimuksen sopimuspuolina olevissa valtioissa ja kun tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu. Kuten Schengenin sopimusten sopimuspuoliksi liittyvät valtiot, myös Islanti ja Norja alkavat soveltaa sopimuksia vasta sen jälkeen, kun toimeenpaneva komitea on todennut riittävien edellytysten olemassaolon. Soveltamisen edellytykset ovat Islannin ja Norjan tapauksessa samat kuin sopimusten sopimuspuoleksi liittyvien valtioiden osalta: yhdenmukaisen ulkorajojen valvonnan toteutaminen sekä lainsäädännölliset ja tekniset valmiudet sopimusten soveltamiseksi.

Yhteistyösopimuksen *10 artiklaan* sisältyvät säännökset yhteistyösopimuksen irtisanomisesta ja sen voimassaolon päättymiseen liittyvistä järjestelyistä. Sen 1 kappaleen mukaan Islanti ja Norja voivat itsenäisesti irtisanoa sopimuksen, ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolina olevat valtiot voivat irtisanoa sen yksimielisellä päätöksellään. Irtisanomisen syynä voi olla sopimuspuolten välille syntyvä vakava erimielisyys, joka todennäköisimmin voisi olla Schengen-yhteistyön puitteissa tehty päätös, jota Islanti tai Norja ei voi hyväksyä. Jos Islanti ja Norja tai jompikumpi niistä eivät hyväksy yhteistyösopimuksen 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettua toimenpidettä, pidetään tätä myös sopimuksen irtisanomiseen rinnastettavana tapahtumana ilman erillistä irtisanomistakin. Yhteistyösopimuksen voimassaolo päättyy niinikään, jos sekä Islanti että Norja lakkaavat olemasta sen sopimuspuolia, tai jos kaikki Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolet lakkaavat olemasta sen sopimuspuolia, koska tällöin yhteistyösopimus menettäisi merkityksensä. Sopimuksen voimas-

saolo päättyy kaikissa mainituissa tapauksissa kuuden kuukauden kuluttua päättymiseen johtavasta toimenpiteestä.

Schengenin yleissopimuksessa ei ole määräyksiä sen irtisanomisesta, kuten ei myöskään siihen liittymisestä tehtävissä sopimuksissa. Sitä vastoin Islannin ja Norjan yhteistyösopimukseen sisältyy irtisanomismääräys, mikä on seuraus niiden poikkeuksellisesta asemasta Schengen-yhteistyössä. Koska ne eivät voi osallistua päätöksentekoon, vastapainoksi yhteistyösopimus antaa niille mahdollisuuden sopimuksen irtisanomiseen, jos Schengenin puitteissa tehtäisiin päätös, jota ne eivät voi hyväksyä.

Yhteistyösopimuksen voimassaolon päättyessä Islannin ja Norjan sekä Schengenin sopimuspuolten välillä liikkumisvapauden toteuttamiseksi tehdyt järjestelyt olisi purettava ja ulkorajatarkastukset otettava käyttöön uudelleen. Päättymisestä seuraavia järjestelyjä ja mahdollisia siirtymäaikoja ei ole määritelty tässä yhteydessä tarkemmin, vaan niistä sovitaan 4 kappaleen mukaan erikseen jäljelle jäävien sopimuspuolten kesken. Jos niistä ei päästä sopimukseen, toimeenpaneva komitea päättää tarvittavista toimenpiteistä toimivaltansa puitteissa. Yhteistyösopimuksen päättymisen seurauksia koskee myös sopimukseen liittyvä Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten yhteinen julistus.

Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten julistus

Yhteistyösopimuksen voimassaolon päättymiseen liittyy yhteistyösopimukseen sisältyvä Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten yhteinen julistus ulkorajatarkastusten palauttamisesta yhteistyöstä irtautuneen valtion (Islannin ja/tai Norjan) ja Schengenin sopimusten sopimuspuolten välille. Sen mukaisesti myös Schengenin yleissopimukseen liittyneiden Pohjoismaiden on otettava ulkorajatarkastukset käyttöön Islantia ja/tai Norjaa kohtaan, jos yhteistyösopimus jomman kumman tai molempien osalta päättyisi. Tämä puolestaan merkitsisi myös pohjoismaisen passiunionin päättymistä nykyisessä muodossaan. Koska yhteistyösopimuksen päättymisen seuraukset olisivat varsin kauaskantoiset, sopimus on pyritty rakentamaan siten, että se antaa Islannille ja Norjalle mahdollisuuden ennakolta vaikuttaa Schengenin puitteissa tehtäviin ratkaisuihin. Jos kyseessä olisi pohjoismaisten ja muiden sopimuspuolten intressien ristiriita, Schengenin sopimuspuolina olevat Pohjoismaat voisivat luonnollisesti halutessaan estää tällaisen päätöksen syntymisen Schengenin puitteissa, koska päätöksenteko edellyttää jäsenvaltioiden yksimielisyyttä.

Islannin ja Norjan julistus

Yhteistyösopimukseen liittyy Islannin ja Norjan julistus rikoksentekijöiden luovuttamisesta. Sen mukaan Islanti ja Norja eivät tule vastavuoroisuuden perusteella soveltamaan terrorismin vastustamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 16/1990) 13 artiklaan eikä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32—33/1971) 6 artiklan 1 kappaleeseen tekemiään soveltamisalan rajoituksia suhteessa Schengenin sopimusten sopimuspuoliin.

Terrorismin vastustamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 13 artiklan perusteella valtio voi ilmoittaa pidättävänsä itsellään artiklassa määrätyin edellytyksin oikeuden kieltäytyä luovuttamasta rikoksentekijää poliittisena rikoksena pitämänsä rikoksen johdosta. Pohjoismaat ovat mainittuun yleissopimukseen liittyessään tehneet tällaisen varauman, jota Islanti ja Norja nyt yhteistyö sopimuksen julistuksen perusteella eivät tule soveltamaan suhteessa Schengenin sopimusten sopimuspuoliin.

Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukainen selitys koskee luovuttamisesta kieltäytymistä muualta kuin pohjoismaista olevien henkilöiden osalta, joilla on asuinpaikka pohjoismaissa. Julistuksen perusteella varaumaa ei tulla vastavuoroisesti soveltamaan myöskään Schengenin sopimuspuolina oleviin valtioiden ja Islannin ja Norjan välillä.

Julistuksen tarkoitus on, että Islanti ja Norja sitoutuvat samanlaisiin rikoksentekijän luovuttamisen helpottamista koskeviin järjestelyihin suhteissaan Schengenin sopimusten sopimuspuoliin, joihin nämä ovat keskinäisissä suhteissaan sitoutuneet Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta vuonna 1996 tehdyssä yleissopimuksessa (EYVL N:o C 313/11,

23.10.1996), jonka myös Suomi on allekirjoittanut. Mainittu yleissopimus ei ole vielä tullut voimaan.

4. Lakiehdotukset

4.1. Laki Schengenin yleissopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Lakiehdotus sisältää tavanomaisen säännöksen Schengenin yleissopimuksen ja sen päätösasiakirjan eräiden määräysten voimaansaattamisesta. Lain voimaantulosta ehdotetaan säädettäväksi siten, että laki ja Schengenin yleissopimuksen ja sen päätösasiakirja tulisivat voimaan samanaikaisesti. Menettely on tavanomainen kansainvälisiä sopimuksia voimaansaatettaessa.

4.2. Laki poliisilain muuttamisesta

22 a §. Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta. Poliisilain uudessa 22 a §:ssä säädettäisiin Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan mukaisesta rajan yli ulottuvasta takaa-ajosta. Takaa-ajosta on voimassa, mitä siitä erikseen määrätään Schengenin yleissopimuksessa. Takaa-ajon edellytysten on täytyttävä sen maan lainsäädännön mukaan, jossa veres teko on tapahtunut tai henkilön pakeneminen on alkanut. Schengenin yleissopimuksen mukainen takaa-ajo on mahdollista vain maarajan yli. Pykälä ei antaisi vieraan valtion poliisimiehelle toimivaltaa niissä tapauksissa, joissa artikla 41 mukainen alkutilanne on tapahtunut Suomen alueella. Jokamiehen kiinniotto-oikeudesta säädetään erikseen pakkokeinolain (450/1987) 1 luvun 1 §:ssä.

Kun suomalainen poliisimies suorittaa virkatehtäväänsä Suomen rajojen ulkopuolella, hänen valtuutensa määräytyvät Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten määräysten sekä kulloisenkin toimintamaan lainsäädännön mukaisesti. Koska poliisilain säännökset ovat voimassa vain Suomen alueella, ei poliisilakiin voida ottaa säännöstä suomalaisen poliisimiehen valtuuksista toisen valtion alueella.

Poliisimiehellä tarkoitetaan poliisin palveluksessa olevaa poliisivaltuuksien käyttöön oikeutettua henkilöä, kun taas termi poliisi tarkoittaa poliisia viranomaisena. Suomen alueella poliisin toimivaltuuksia käyttää aina ensisijaisesti suomalainen poliisimies. Vieraan valtion poliisimiehellä olisi Suomen alueella toimivaltaa ainoastaan tässä laissa erikseen säädellyissä tilanteissa. Lisäksi toimintaa säätelevät ne määräykset, joita on asianomaisissa kansainvälisissä sopimuksissa.

Säännöksessä vieraan valtion poliisimies rinnastetaan suomalaiseen poliisimieheen, mistä seuraa, että häntä koskevat samat poliisilaissa säädetyt oikeudet ja velvollisuudet kuin suomalaista poliisimiestäkin, mutta vain niiden toimivaltuuksien osalta, jotka erikseen mainitaan. Käyttäessään poliisivaltuuksia vieraan valtion poliisimiestä sitovat poliisilain 1 luvussa säädetyt poliisia ja poliisimiehiä koskevat yleiset säännökset.

Mikäli poliisilain poliisivaltuuksia annetaan vieraan valtion virkamiehelle, pitää valtuuksista sekä niiden käyttöön oikeutetuista virkamiehistä säätää yksiselitteisesti ja selkeästi. Koska poliisilaissa ei voida luetella ennakolta kaikkia mahdollisesti tehtäviä kansainvälisiä sopimuksia, joissa vieraan valtion virkamiehelle annetaan oikeus poliisin toimivaltuuksien käyttöön, on tästä oltava määräykset asianomaisessa sopimuksessa ja sen velvoittamana säädettävässä lainsäädännössä.

1 momentti. Säännöksellä annettaisiin vieraan valtion poliisimiehelle toimivaltuus kiinniottoon Suomen alueella, kun kyseessä on takaa-ajo, joka on alkanut toisen valtion alueelta. Vieraan valtion poliisimiehellä olisi oikeus säännöksen perusteella turvatarkastuksen yhteydessä ottaa haltuunsa kiinniotetulla olevat esineet poliisilain 22 § 3 momentin mukaisesti. Samoin hänellä olisi oikeus poliisilain 21 § 1 momentin mukaisesti määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi, koska tämä on luonnollinen edellytys sille, että kulkuneuvolla pakeneva voidaan ottaa kiinni. Poliisilaissa ei tarkemmin määrätä pysäyttämistapaa, mutta hallituksen esityksen (HE 57/1994) mukaan velvoittavia olisivat kaikki poliisimiehen suullisesti, käsimerkillä tai muulla merkillä antamat selvästi havaittavat pysähtymismääräykset, joiden tarkoitus ja kohde ilmenevät yksiselitteisesti. Pysäyttämismerkin olisi lisäksi tässä tapauksessa oltava niin selkeä, että mahdolliset kielierot eivät vaikuta sen ymmärtämiseen.

2 momentti. Säännöksellä rajoitettaisiin vieraan valtion poliisimiehen toimivaltuutta voimakeinojen käyttöön.

Vastarinnalla tarkoitetaan tässä jonkun henkilön fyysistä, aktiivista tai passiivista

käyttäytymistä poliisimiehen lailliseen päämäärään tähtäävän toiminnan estämiseksi. Kysymyksessä voi olla poliisivaltuuksien käyttötilanne tai virkatehtävä, jonka suorittaminen ei edellytä normaaleista kansalaisoikeuksista poikkeavia valtuuksia. Voimankäytön perusteena olisi vastarintatapauksessa nimenomaan poliisin toimintaan kohdistuva estämisyritys. Voimakeinojen käytöstä ja puolustettavuudesta on voimassa, mitä poliisilain 27 § 2 momentissa säädetään

Säännös antaisi vieraan valtion poliisimiehelle oikeuden voimakeinojen käyttöön ainoastaan niissä tapauksissa, joissa suomalaisen poliisimiehen apua ei ole viipymättä saatavilla. Tämä voi johtua takaa-ajon kiireellisyydestä tai siitä, että paikalliset viranomaiset ovat olleet estyneitä jatkamaan välittömästi takaa-ajoa.

Säännös mahdollistaisi myös Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan 5 kappaleen f kohdan mukaisen käsirautojen käytön kiinniotetun kuljetuksen ajaksi.

Vieraan valtion poliisimiehillä olisi oikeus kantaa virka-asetta Suomessa. Tästä ehdotetaan säädeltäväksi ampuma-aselain 17 §:n 11 kohdassa. Ampuma-aseen käyttö olisi mahdollista vain hätävarjelutilanteessa, siten kuin siitä erikseen säädetään rikoslain (39/1889) 3 luvun 6 §:ssä. Ulkomaalaisella on jo nykyisen lainsäädännön mukaan hätävarjeluoikeus Suomessa. Schengenin yleissopimuksen mukaan vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus käyttää virka-asetta vain hätävarjelutilanteessa.

3 momentti. Vieraan valtion poliisimiehen olisi luovutettava kiinniotettu viipymättä paikallisille poliisille. Vieraan valtion poliisimiehen olisi aina tehtävä ilmoitus Suomen alueella tapahtuneesta takaa-ajosta sen paikkakunnan poliisille, jonka alueella on toimittu, vaikka suoritettu takaa-ajo ei olisikaan onnistunut eikä kiinniottoa olisi tehty.

4 momentti. Vieraan valtion virkamies rinnastettaisiin vahinkotapauksissa suomalaiseen poliisimieheen. Valtion korvausvastuu määräytyisi samanlaisin perustein kuin suomalaisen poliisimiehen osalta on poliisilain 47 §:n 2 momentin mukaan säädetty. Korvausta voisi saada aineellisista vahingoista, mutta sitä ei suoritettaisi haitasta tai kärsimyksestä. Korvaus voisi johtua mistä tahansa laillisesta pakkotoimenpiteestä, jonka vieraan valtion poliisimies on suorittanut toimivaltuuksiensa perusteella. Korvausta voitaisiin harkinnan mukaan suorittaa silloinkin, kun vieraan valtion poliisimiehen menettely on ollut oikeutettua joko hätävarjelu- tai pakkotilasäännösten nojalla. Schengenin yleissopimuksessa vahingonkorvauksesta on määräyksiä 43 artiklassa.

30 a §. Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu. Poliisilain uuden 30 a §:n *1 momentin* säännöksellä mahdollistettaisiin Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan mukaisen tarkkailun jatkaminen Suomen alueelle. Tarkkailu on mahdollista Schengenin yleissopimuksen perusteella rikoksen selvittämiseksi, kun henkilö on syyllistynyt rangaistavaan ja mahdollisesti hänen luovuttamiseensa johtavaan tekoon tai on osallisena tällaisessa teossa. Tarkkailun jatkaminen toisen valtion alueelle on mahdollista Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan mukaan silloin, kun siihen on saatu ennalta esitetyn oikeusapupyynnön perusteella lupa sekä kiireellisissä tapauksissa ilman ennalta esitettyä lupaakin, kun tarkkailtava henkilö on epäiltynä johonkin yleissopimuksessa erikseen lueteltuun rikokseen (40 artiklan 7 kappale). Kiireellisissä tapauksissa tarkkailu on lopetettava heti, kun sen maan viranomaiset, jonka alueella tarkkailu tapahtuu sitä vaatii tai viimeistään viiden tunnin kuluttua rajan ylityksestä, mikäli sitä ennen ei ole saatu lupaa tarkkailun jatkamiseen. Schengenin yleissopimus sisältää yksityiskohtaisia määräyksiä tarkkailusta, kuten tarkkailuun oikeutetuista virkamiehistä, tarkkailun suorittamisesta ja vahingonkorvausvastuusta.

Säännöksessä samoin kuin edellä 22 a §:ssäkin rinnastettaisiin vieraan valtion poliisimies suomalaiseen poliisimieheen, jolloin poliisilain 1 luvussa säädetyt yleiset säännökset koskisivat myös vieraan valtion poliisimiestä. Säännöksen mukaan vieraan valtion poliisimiehellä olisi samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet poliisilain perusteella tarkkailuun kuin suomalaisella poliisimiehelläkin. Lisäksi tarkkailutoimintaa koskisivat ne yksityiskohtaiset määräykset, joita on asianomaisissa kansainvälisissä sopimuksissa. Suomen alueella tarkkailua suorittaa ensisijaisesti suomalainen poliisimies. Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu Suomen alueella olisi poikkeuksellisesti mahdollista ainoastaan silloin kuin suomalainen poliisimies ei välittömästi voisi ottaa tarkkailua hoitaakseen Suomen alueella. Jo tehtyyn rikokseen syylliseksi epäiltyyn henkilöön kohdistuva tiedustelu ja tarkkailu on nykyisen oikeuskäytännön mukaan katsottu

perinteisesti sallituksi esitutkintakeinoksi. Tarkkailun aloittamisen edellytysten olisi täytyttävä sen maan lainsäädännön mukaan, jonka alueelta tarkkailu alkaa. Säännös mahdollistaisi ainoastaan tällaisen tarkkailun jatkamisen Suomen alueelle, joten vieraan valtion poliisimies ei voisi Suomen alueella aloittaa itsenäisesti uutta tarkkailua. Vieraan valtion poliisimiehen olisi Suomen alueella noudatettava kaikissa tilanteissa Suomen lainsäädäntöä. Mikäli toisessa valtiossa aloitettu tarkkailukeino ei olisi Suomessa säädetty poliisille kuuluvaksi toimivaltuudeksi, ei tarkkailua saisi jatkaa Suomen alueella.

Tarkkailulla tarkoitettaisiin *2 momentin* mukaan myös teknistä tarkkailua. Tekninen tarkkailu on tiettyyn henkilöön teknisiä laitteita apuna käyttäen kohdistettavaa kuuntelua ja äänen tallentamista (tekninen kuuntelu), katselua ja kuvaamista (tekninen katselu) sekä kulkuneuvon tai tavaran liikkumisen seurantaa (tekninen seuranta). Teknisellä tarkkailulla voidaan hankkia tietoja myös henkilön yksityisyyden piiriin kuuluvista seikoista.

Säännös mahdollistaisi sekä tarkkailun että teknisen tarkkailun jatkamisen Suomen alueelle. Teknisen tarkkailun jatkaminen olisi kuitenkin mahdollista ainoastaan niissä tilanteissa kun esimerkiksi tekninen laite on jo asennettu tarkkailun kohteena olevaan tavaraan tai kulkuneuvoon. Vieraan valtion poliisimies ei saisi Suomen alueella aloittaa itsenäisesti uutta teknistä tarkkailua, esimerkiksi asentaa teknisiä laitteita tai aloittaa sellaisen käyttöä. Vieraan valtion poliisimiehen on Suomen alueella noudatettava kaikissa tilanteissa Suomen lainsäädäntöä. Mikäli toisessa valtiossa aloitettu tekninen tarkkailukeino ei ole Suomessa säädelty poliisille kuuluvaksi toimivaltuudeksi tai mikäli tarkemmin säädellyt edellytykset tekniselle tarkkailulle eivät täyty, ei tarkkailua saisi jatkaa Suomen alueella.

Vieraan valtion poliisimiehellä ei ole oikeutta voimakeinojen käyttöön Suomen alueella suorittaessaan tarkkailutehtävää. Hänellä on oikeus kantaa virka-asetta Suomessa. Tästä ehdotetaan säädettäväksi ampuma-aselain (1/1998 vp) 17§:n 11 kohdassa. Ampuma-aseen käyttö on mahdollista vain hätävarjelutilanteessa, siten kuin siitä erikseen säädetään rikoslain 3 luvun 6 §:ssä. Ulkomaalaisella on jo voimassa olevan lainsäädännön mukaan hätävarjeluoikeus Suomessa. Schengenin yleissopimuksen mukaan vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus käyttää virka-asetta vain hätävarjelutilanteissa.

Vieraan valtion poliisimiehen suorittamasta tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan poliisille, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

4.3. Laki ulkomaalaislain muuttamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Schengen-valtiolla tarkoitetaan tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen (Schengenin yleissopimus) sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä Islannin ja Norjan välillä 19 päivänä joulukuuta 1996 tehtyyn sopimukseen (Islannin ja Norjan yhteistyösopimus) liittyneitä valtioita. Tällöin nykyinen 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi.

9 §. Liikkumis-, oleskelu- ja kauttakulkuoikeus. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin sen sisältöä. Schengen-valtion myöntämän oleskeluluvan haltija voi yleissopimuksen 5 artiklan mukaan kulkea muiden sopimuspuolten kautta matkallaan luvan myöntäneeseen sopimuspuolena olevaan valtioon ilman kauttakulkuvaltion myöntämää viisumia tai kauttakulkuviisumia. Myöskään muita yleissopimuksen 5 artiklan ja tämän pykälän 1 momentin mukaisia maahantulon edellytyksiä ei edellytetä paitsi, että ulkomaalainen ei saa olla maahantulokiellossa. Mikäli Schengen-valtio on myöntänyt yli kolme kuukautta voimassa olevan viisumin (näitä viisumeita ei Suomen lainsäädännön mukaan voida myöntää), on tällaisen viisumin haltijalla kauttakulkuoikeus, mikäli hän täyttää maahantulolle 5 artiklassa asetetut muut kuin viisumia, maahantulon tarkoitusta osoittavia asiakirjoja ja tarvittavia varoja koskevat edellytykset. Asiaa koskeva säännös ehdotetaan pykälän uudeksi 2 momentiksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä siitä, että yhdenmukaisen viisumin haltija saa liikkua kaikkien Schengen-valtion sopimuspuolten alueilla, jos hänellä on yhden sopimuspuolen myöntämä yleissopimuk-

sen tarkoittama yhdenmukainen viisumi tai jonkin sopimuspuolen myöntämä oleskelulupa. Oleskeluoikeus on rajattu kolmeen kuukauteen maahantulosta ja edellytyksenä on, että ulkomaalainen täyttää muut Schengenin yleissopimuksen 5 artiklan ja tämän lain mukaiset maahantulon edellytykset. Ulkomaalaisella tulee siis olla voimassaoleva, rajanylitykseen oikeuttava matkustusasiakirja, voimassaoleva viisumi, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu ja hänen on tarvittaessa voitava esittää asiakirjat, joilla osoitetaan suunnitellun oleskelun tarkoitus ja edellytykset, ja hänellä on oltava toimeentuloonsa tarvittavat varat, kun otetaan huomioon sekä suunnitellun oleskelun kesto että lähtömaahan paluu tai kauttakulkumatkan sellaiseen kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on taattu, tai hänen tulee pystyä hankkimaan laillisesti mainitut varat. Maahantulon edellytyksenä on lisäksi, että ulkomaalainen ei saa olla määrättynä maahantulokieltoon eikä hänen voida katsoa vaarantavan yleistä järjestystä, kansanterveyttä tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

11 §. Viisumi. Pykälän viisumimääritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että viisumilla tarkoitetaan yhdenmukaista viisumia, joka on voimassa kaikkien Schengen-valtioiden alueella. Viisumi oikeuttaa maahantuloon vain, mikäli muut tämän lain ja yleissopimuksen 5 artiklan mukaiset maahantulon edellytykset täyttyvät.

12 §. Viisumilajit. Pykälän 3 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että toistuvaisviisumiin sisältyvien perättäisten oleskelujen kokonaiskesto ei saa puolen vuoden aikana ylittää kolmea kuukautta. Schengenin yleissopimuksen 11 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan viisumiin sisältyvän yhden keskeytymättömän oleskelun kesto tai peräkkäisten oleskelujen kokonaiskesto ei saa puolen vuoden aikana ylittää kolmea kuukautta. Pohjoismaisen passintarkastussopimuksen (SopS 10/1958) 5 artiklan mukaan viisumivapaasta oleskeluajasta on vähennettävä se aika, jonka ulkomaalainen on oleskellut jossain pohjoismaisessa valtiossa kuuden kuukauden aikana ennen viimeistä maahantuloaan. Schengenin yleissopimuksen 20 artiklan mukaan ulkomaalainen, jolta ei vaadita viisumia, voi liikkua vapaasti sopimuspuolten alueella korkeintaan kolmen kuukauden ajan kuuden kuukauden sisällä ensimmäisestä alueelletulopäivästä lukien, edellyttäen, että hän täyttää 5 artiklan maahantulon edellytykset.

13 §. Viisumin myöntäminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että viisumin voisi myöntää myös muun Schengen-valtion edustusto. Pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin siten, että ulkoasiainministeriö antaa Suomen edustustoille ohjeet viisuminmyöntämismenettelystä.

53 §. Henkilöllisyyden todentaminen ja oleskelua koskevien tietojen antaminen. Schengenin yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään ilmoittautumisvelvollisuus sopimuspuolen alueelle saapuneelle ulkomaalaiselle. Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen (727/1991) 11 §:n mukaan majoitusliikkeeseen saapuvasta matkustajasta on täytettävä sisäasiainministeriön vahvistaman mallin mukainen matkustajakortti. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että viranomaiselle ilmoittautuminen on tehtävä myös muissa tapauksissa, mikäli asianomainen ministeriö niin määrää.

64 b §. Laittoman maahantulon järjestäminen. Laittoman maahantulon järjestämisestä on tarkoitus ottaa säännökset rikoslain 16 luvun 28 §:ään, joten pykälä ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi mainittuun rikoslain pykälään. Pykälän 2 momenttiin sisältyvän toimenpiteistä luopumista koskevan säännöksen korvaisi rikoslain 16 luvun 30 §.

4.4. Laki rikoslain muuttamisesta

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

1 § ja 13 §. Schengenin yleissopimuksen 42 artikla velvoittaa ulottamaan kansalliset kriminalisointisäännökset rikoksiin, jotka kohdistuvat vieraan valtion viranomaisiin näiden suorittaessa rajan yli jatkuvaa tarkkailua ja takaa-ajoa yleissopimuksen 40 ja 41 artiklan määräysten mukaisesti. Rikoslain 16 luvun 1 § sisältää säännökset virkamiehen pakottamisesta ja vastustamisesta. Saman luvun 13 pykälä sisältää virkamiesten lahjomista koskevat rangaistussäännökset. Näihin pykäliin ehdotetaan lisättäväksi säännökset siitä, että pykälissä mainittuihin tahoihin rinnastettaisiin myös Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetut vieraan valtion virkamiehet.

28 §. Laittoman maahantulon järjestämi-

nen. Pykälän 1 kohdassa säädetään rangaistus sille, joka tuo Suomeen ulkomaalaisen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa. Vastaava säännös sisältyy ulkomaalaislain nykyiseen 64 b §:ään. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että teolla tavoiteltavan hyödyn ei tarvitse olla taloudellista. Lisäksi ehdotetaan Schengenin yleissopimuksen 27 artiklan perusteella sitä, että tunnusmerkistö täyttyisi myös silloin, kun ulkomaalaisen tuonti tapahtuu Suomen kautta kolmanteen valtioon. Pykälän 3 kohtaan ehdotetaan selvyyden vuoksi lisättäväksi tekomuotona se, että ulkomaalaiselle luovutetaan toiselle henkilölle annettu oikea passi käytettäväksi laittomassa maahantulossa. Ehdotus vastaa pääosin ulkomaalaislain voimassaolevaa 64 b § 1 momenttia (639/1993).

29 §. Maahantulosäännösten rikkominen. Schengenin yleissopimuksen 26 artiklan mukaan sopimuspuolet sitoutuvat ottamaan käyttöön seuraamuksia sellaisia liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka kuljettavat kolmannesta maasta niiden alueelle ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi se, että Suomeen tuodaan tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen (Schengenin yleissopimus) tai Islannin ja Norjan yhteistyöstä Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen jäsenvaltioiden välillä 19 päivänä joulukuuta 1996 tehtyyn sopimukseen (Islannin ja Norjan yhteistyösopimus) liittyneiden valtioiden alueiden ulkopuolelta ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja.

30 §. Toimenpiteistä luopuminen. Ulkomaalaislain 64 b §:n 2 momentissa on erityinen toimenpiteistä luopumista koskeva säännös, koska lievimmissä tapauksissa laittoman maahantulon järjestäminen voi olla olosuhteet ja tekijän syyllisyys huomioon ottaen anteeksiannettavaa. Sama lähtökohta on laittoman maahantulon järjestämisen osalta otettu huomioon eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen 6/1997 vp sisältyvässä ehdotuksessa rikoslain 17 luvun 27 §:ksi.

Tällaisia tapauksia varten on perusteltua edelleen mahdollistaa tavanomaista laajempi mahdollisuus toimenpiteistä luopumiseen. Todellisessa turvapaikan tarpeessa olevat pakolaiset joutuvat lähtemään kotimaastaan tai vakinaisesta asuinmaastaan ilman asianmukaisia matkustusasiakirjoja. Syynä matkustusasiakirjojen puuttumiseen saattaa olla yksilön koti- tai oleskelumaansa viranomaisia kohtaan tuntema pelko. Myös joku muu hyväksyttävä syy saattaa johtaa asianmukaisten passin ja viisumin puutteeseen. Tästä syystä tulisi ehdotetun rikoslain 16 luvun 28 §:n rangaistussäännöksen soveltamisessa voida ottaa huomioon pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja sen lisäpöytäkirja (SopS 77—78/1968) sekä kohtuusnäkökohdat. Ehdotuksen mukaan toimenpiteistä luopumista koskeva säännös siirrettäisiin rikoslain 16 luvun 30 §:ksi ja ulkomaalaislain vastaavaan säännökseen otettaisiin viittaus rikoslakiin.

Ehdotuksen mukaan toimenpiteistä luopumista koskeva säännös koskisi myös rikoslain 16 luvun 29 §:n mukaista maahantulosäännösten rikkomista. Yleissopimuksen 27 artiklassa sopimuspuolet sitoutuvat, jollei muuta johdu velvoitteista, jotka aiheutuvat pakolaisten oikeusasemaa koskevasta yleissopimuk sesta ja sen lisäpöytäkirjasta, sekä perustuslakiansa noudattaen ottamaan käyttöön seuraamuksia sellaisia liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka kuljettavat kolmannesta maasta ilma- tai meriteitse niiden alueelle ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja. Näiden artiklan mukaan huomioon otettavien seikkojen perusteella rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 momentin yleiset teon rangaistavuutta vähentävät tai poistavat perusteet eivät riittäne. Rangaistusseuraamuksia määrättäessä olisi otettava huomioon pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja sen lisäpöytäkirja, ja niitä olisi määrättävä vain, mikäli liikenteenharjoittaja on syyllistynyt laiminlyöntiin matkustusasiakirjojen tarkastamisessa. Toimenpiteistä luopumista harkittaessa olisi myös otettava huomioon se, onko kuljetusyhtiö toistuvasti ja huomautuksesta huolimatta kuljettanut henkilöitä ilman matkustusasiakirjoja Schengen-alueelle.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 2/1998 vp todennut, että kuljetusyhtiöille rangaistussäännöksiä säädettäessä ja sovellettaessa käytännön merkitystä on perustuslain säännöksillä ja Suomea sitovilla ihmisoikeussopimuksilla.

Syyte laittoman maahantulon järjestämises-

tä ja maahantulosäännösten rikkomisesta voitaisiin siten ehdotetun rikoslain 16 luvun 30 §:n mukaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekoa on pidettävä rikokseen johtaneet olosuhteet tai tekijän syyllisyys huomioon ottaen anteeksiannettavana. Rikoksen anteeksiannettavuutta arvioitaessa on otettava erityisesti huomioon tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan.

31 §. Soveltamisala. Rikoslain 16 lukuun ehdotetaan lisättäväksi soveltamisalaa koskeva 31 §, jossa täsmennettäisiin, että Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetulla vieraan valtion virkamiehellä tarkoitetaan tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen sekä Schengenin sopimusten sopimuspuolten, Norjan ja Islannin välillä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla 19 päivänä joulukuuta 1996 tehdyn sopimuksen sopimuspuolten virkamiehiä, jotka toimivat Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa tarkoitetuissa tarkkailu- ja takaa-ajotehtävissä Suomen alueella.

32 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään nykyisessä 28 §:ssä. Pykälän säännökset ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 32 §:ään. Pykälään lisättäisiin samalla säännökset siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä sovelletaan myös maahantulosäännösten rikkomiseen.

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 §. Soveltamisalasäännös. Schengenin yleissopimuksen 42 artikla velvoittaa ulottamaan kansallisia viranomaisia koskevat kriminalisointisäännökset rikoksiin, joihin vieraan valtion viranomaiset syyllistyvät suorittaessaan rajan yli jatkuvaa tarkkailua ja takaa-ajoa yleissopimuksen 40 ja 41 artiklan mukaan. Rikoslain 40 luku sisältää säännökset virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista. Luvun soveltamisalaa koskevaan 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan luvun säännöksiä sovellettaisiin myös Schengenin sopimusten sopimuspuolten virkamiehiin sotilasvirkarikoksia koskevaa 12 §:ää lukuun ottamatta.

4.5. Laki pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

5 luku

Etsintä

1 §. Kotietsinnän edellytykset. Schengenin yleissopimuksen 51 artiklassa edellytetään, että pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen on suoritettava etsintä, jos oikeusapupyynnössä tarkoitetusta teosta voi seurata *vähintään* kuuden kuukauden vapausrangaistus. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n mukaan kotietsinnän edellytyksenä on, että on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta voi seurata *enemmän kuin* kuusi kuukautta vankeutta. Schengenin yleissopimusta sovellettaessa noudatettava yleissopimuksen 51 artiklan mukainen rangaistusmaksimi on pakkokeinolain säännöstä alempi ja poikkeaa siten Suomen nykyisestä lainsäädännöstä. Esitykseen sisältyy ehdotus pakkokeinolain muuttamiseksi, jolla lain 5 luvun 1 § saatettaisiin yhdenmukaiseksi Schengenin yleissopimuksen määräyksen kanssa, jolloin kotietsinnän edellytykset olisivat yhdenmukaiset kaikissa tapauksissa. Ehdotuksen mukaan kotietsintä saataisiin toimittaa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Nykyinen säännös kotietsinnän toimittamisesta, jos selvitettävinä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat, säilyisi ennallaan pykälän tekstissä. Pykälässä ei sen sijaan ole enää tarpeen mainita erikseen väkivaltakuvauksen levittämistä, väärennysaineiston tai väärän rahan hallussapitoa, koska näistä säädetty ankarin rangaistus on enintään kuusi kuukautta vankeutta.

4.6. Laki ampuma-aselain muuttamisesta

17 §. Soveltamisalaa koskevat poikkeukset. Ampuma-aselain 17 §:n 11 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että lain ulkopuolelle jätettäisiin Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa tarkoitetut virkamiehet, jotka suorittavat Suomen alueella mainituissa artikloissa määrättyä tarkkailua ja takaa-ajoa. Tarkkailusta ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin poliisilakiin (493/1995) lisättävässä 30 a §:ssä ja takaa-ajosta poliisilakiin lisättä-

vässä 22 a §:ssä. Uuden kohdan lisäämisen vuoksi pykälän 10 kohdan jälkeen lisättäisiin puolipiste.

113 §. Poliisin velvollisuus tiedostojen pitämiseen. Ampuma-aselain nykyisessä 113 §:n 1 momentissa on määritelty Schengenin yleissopimus. Koska yleissopimus määritellään ehdotetussa 17 §:n 11 kohdassa, ehdotetaan 113 §:n 1 momenttiin teknistä täsmennystä, jonka mukaan momentissa viitattaisiin "Schengenin yleissopimukseen".

5. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Liittymissopimuksen voimaansaattamisasetukseen otettaisiin tavanomaiset määräykset sopimuksen ja sen voimaansaattamislain voimaantulosta. Voimaansaattamisasetukseen otettaisiin myös tarvittavat määräykset liittymissopimuksen soveltamisesta vastaavista viranomaisista. Jos Ahvenanmaan maakuntapäivät hyväksyy voimaansaattamislain, on asetukseen otettava tästä asianmukainen maininta. Muut esitykseen liittyvät lait saatettaisiin voimaan erillisillä asetuksilla.

6. Voimaantulo

Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kaikki sopimuksen sopimuspuolena valtiot, joiden osalta Schengenin yleissopimus on tullut voimaan, ja Suomi ovat ratifioineet tai hyväksyneet sen.

Esitykseen liittyvät lait ehdotetaan tuleviksi voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti liittymissopimuksen kanssa.

7. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Sopimus Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen on luonteeltaan tavanomainen kansainvälinen sopimus, jonka velvoittavuuden edellytyksenä on, että se on hyväksytty jäsenvaltioissa kansallisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Liittymissopimukseen olennaisena osana kuuluva Schengenin yleissopimus sisältää lukuisia määräyksiä, jotka kuuluvat hallitusmuodon 33 §:ssä tarkoitetulla tavalla lainsäädännön alaan. Tällaisia ovat muun muassa eräiltä osiltaan yleissopimuksen määräykset rajavartioviranomaisten toimivallasta, ulkomaalaisten maahantulon edellytyksistä, yhteisestä viisumista, ulkomaalaisen ilmoittautumisvelvollisuudesta, kuljetusyhtiöiden velvollisuudesta varmistua matkustusasiakirjojen mukanaolosta ja velvollisuuden laiminlyöntiin liittyvästä sanktioista, rajan yli ulottuvasta tarkkailusta ja takaa-ajosta ja siihen liittyvästä oikeudesta kantaa virka-asetta, rikosasioissa annettavasta kansainvälisestä oikeusavusta, ulkomaisen tuomion vaikutuksesta, rikoksentekijän luovuttamisesta, rikostuomioiden täytäntöönpanon siirrosta, ampuma-aseista ja ampumatarvikkeista, yhteisestä tietojärjestelmästä, henkilötietojen suojaamisesta ja toimeenpanevan komitean toimivallasta. Näistä määräyksistä osa kuuluu lainsäädännön alaan jo sillä perusteella, että niissä tarkoitetuista kysymyksistä on hallitusmuodon perusoikeussäännösten mukaan säädettävä lailla, tai sillä perusteella, että ne ovat sellaista yksilön oikeusaseman kannalta keskeistä sääntelyä, joka on vallitsevan käsityksen mukaan toteutettava lain tasolla (ks. PeVL 2/1990 vp).

Suomen lainsäädäntö vastaa jo useimpia Schengenin yleissopimuksen keskeisimpiä periaatteita. Kuten esityksessä on edellä tarkemmin selostettu, Suomen lainsäädäntö ei kuitenkaan nykyisin kaikilta osin vastaa varsin laaja-alaisen yleissopimuksen määräyksiä. Yleissopimukseen sisältyy sen päätarkoituksen, ihmisten liikkumisvapauden, vastapainona sellaisia valvonta- ja seuraamusjärjestelyjä, joilla voi olla vaikutusta sekä sopimuspuolten alueella olevien että sinne pyrkivien henkilöiden maahantuloedellytyksiin, yksityisyyden suojaan, tietosuojaan sekä henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta koskeviin seikkoihin.

Tarkoituksena on, että yleissopimusta ratifioitaessa ristiriidat lainsäädännön kanssa olisi poistettu, kuten esityksen perusteluista käy ilmi. Ehdotuksen keskeisimmiksi, yksinomaan Schengenin yleissopimuksen voimaansaattamisesta johtuviksi lainsäädännön muutoksiksi on sisällytetty tähän esitykseen tai annetaan eduskunnan käsiteltäväksi samaan aikaan tämän esityksen kanssa, edellä kuten yleisperustelujen kohdassa 10 on selostettu. Muut, osittain Schengenin yleissopimuksesta johtuvat lakiehdotukset on annettu eduskunnalle jo aiemmin tai annetaan vuoden 1998 aikana.

Liittymissopimuksen päätösasiakirja sisäl-

tää niin ikään eräitä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Päätösasiakirjassa sopimuspuolet ilmoittavat soveltavansa keskinäisissä suhteissaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta 27 päivänä syyskuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen (EYVL N:o C 313/11, 23.10.1996) 5 artiklan 4 kappaletta sekä mainittuun yleissopimukseen liittämiään julistuksia. Kyseisen 5 artiklan 4 kappaleen mukaan terrorismin vastustamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 16/1990) 13 artiklaan perustuvia varaumia ei sovelleta jäsenvaltioiden välillä rikoksen johdosta tapahtuvaan luovuttamiseen. Tällä tarkoitetaan varaumia, joilla valtio pidättää itselleen oikeuden kieltäytyä luovuttamasta rikoksentekijää poliittisena rikoksena pitämänsä rikoksen johdosta. Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin tehnyt mainittuun yleissopimukseen tällaisen varauman, jonka soveltamisesta Schengenin sopimusten sopimuspuoliin nähden on nyt sovittu luovuttavan.

Schengenin yleissopimukseen liittyy joukko julistuksia, joita liittymissopimuksen päätösasiakirjan mukaan sovelletaan sopimuspuolten välillä. Lainsäädännön alaan kuuluu ainakin Tanskan, Suomen ja Ruotsin yhteinen julistus rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta, jossa ne ilmoittavat vastavuoroisuuden perusteella jättävänsä soveltamatta rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32—33/1971) 6 artiklan 1 kappaleen mukaisia selityksiään, joilla rajoitetaan pohjoismaissa asuvien muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisten luovuttamista. Lainsäädännön alaan kuulunee myös julistus tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen (SopS 13/1987) soveltamiseen liittyvästä kansalaisen käsitteestä, jota julistuksen perusteella sovelletaan kaikkien jäsenvaltioiden kansalaisiin.

Hallituksen tarkoituksena on antaa Schengenin yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä yleissopimuksen 41 artiklan mukainen selitys, jossa täsmennetään 40 ja 41 artiklan määräyksiä valtion rajan yli ulottuvasta tarkkailusta ja takaa-ajosta. Edelleen tarkoituksena on antaa yleissopimuksen 55 artiklan mukainen selitys siitä, että 54 artiklassa tarkoitettu *ne bis in idem* -periaate (ei kahta kertaa samasta asiasta) ei sido Suomea 55 artiklan 1 kappaleen a—c kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. Selitykset täsmentävät yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, joten niiden antaminen edellyttää eduskunnan suostumusta.

Liittymisestä Schengenin sopimuksiin aiheutuisi valtiolle eräitä toistuvia menoja Schengenin sihteeristön maksuosuudesta ja yhteisen tietojärjestelmän ylläpitoon osallistumisesta ja siihen liittyvän kansallisen tietojärjestelmän rakentamisesta ja ylläpidosta.

Hallitus pyytää eduskunnan suostumusta liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehdylle sopimukselle ja liittymisestä Schengenin sopimukseen tehdyn pöytäkirjalle sekä Islannin ja Norjan kanssa tehdylle yhteistyösopimukselle myös, koska sopimuskokonaisuus on periaatteellisesti erittäin tärkeä.

8. Säätämisjärjestys

Yleissopimuksen 131 artiklan nojalla toimeenpaneva komitea vastaa siitä, että yleissopimusta sovelletaan asianmukaisella tavalla. Komitea tekee päätöksensä yksimielisesti. Tarkemmat määräykset komitean päätöksentekomenettelystä sisältyvät joulukuussa 1993 hyväksyttyyn työjärjestykseen (SCH/Comex(93) 1 rev. 2)

Toimeenpanevan komitean päätökset eivät voi poiketa yleissopimuksen määräyksistä tai muuttaa niitä. Poikkeuksia lukuun ottamatta päätökset ovat luonteeltaan lähinnä hallinnollisia, ja ne kuuluvat esimerkiksi Suomessa vain poikkeuksellisesti lainsäädännön alaan. Schengen-yhteistyön hallitusten välisestä luonteesta seuraa, että toimeenpanevan komitean päätökset eivät voi suoraan kumota tai syrjäyttää sopimuspuolten kansallista lainsäädäntöä. Komitean työjärjestyksen 6 artiklassa todetaan myös, että sen päätökset tulevat voimaan vasta kun sopimuspuolet ovat ilmoittaneet, että niiden kansallisten oikeusjärjestelmien edellyttämät menettelyt päätösten soveltamiselle on saatettu päätökseen. Lisäksi neuvoston päätöksissä todetaan usein, että niitä sovelletaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Koska toimeenpaneva komitea ei edellä esitetyn perusteella voi ilman erillistä hyväksymismenettelyä hyväksyä Suomessa hallitusmuodon 33 §:n mukaan lainsäädännön alaan ja siten eduskunnan sopimustoimivallan piiriin kuuluvia päätöksiä, ei toimeenpanevan komitean päätösvallan hyväksyminen hallituksen käsityksen mukaan edellytä Suomessa supistetun perustuslainsäätämisjär-

jestyksen käyttämistä. Toimeenpanevan komitean päätösvalta vaikuttaa tasavallan presidentille kuuluvan sopimustoimivallan käyttöön, mutta se voidaan kuitenkin hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, koska toimeenpanevan komitean päätösvallan valtuutus sisältyy yleissopimukseen, rajoittuu Schengenin yleissopimuksen puitteisiin eikä sisällä valtuutta sopia yleissopimuksen luonteeseen tai tavoitteisiin vaikuttavista muutoksista (ks. PeVL 12/1978 vp, 15/1982 vp, 2 /1983 vp, 13/1989 vp, 7/1992 vp).

Amsterdamin sopimuksen tullessa voimaan Schengen-yhteistyö sulautuu Euroopan unionin puitteissa tapahtuvaan päätöksentekoon ja toimeenpanevan komitean tehtävät ja toimivalta siirtyvät Euroopan unionin neuvostolle. Tarkoitus on, kuten esityksen perusteluissa edellä on todettu, noudattaa soveltuvin osin valtiopäiväjärjestyksen 4 a luvun säännösten mukaisia menettelytapoja myös Schengen-yhteistyön puitteissa tapahtuvan päätöksenteon kansallisessa valmistelussa.

Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklan määräykset rajan yli ulottuvasta tarkkailusta ja takaa-ajosta, jotka mahdollistavat vieraan valtion viranomaisten rajoitetun toimivallan Suomen alueella yleissopimuksessa määritellyissä tapauksissa, rajoittavat hallitusmuodon 1 ja 2 §:n mukaan Suomelle kuuluvaa täysivaltaisuutta. Shengenin yleissopimuksen sopimuspuolen, joka aikoo neuvotella kolmannen valtion kanssa rajatarkastuksia koskevista järjestelyistä, on ilmoitettava aikeesta etukäteen muille Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolille. Artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolilla ei ole oikeutta sopia kolmannen valtion kanssa rajatarkastusten yksinkertaistamisesta tai poistamisesta ilman muiden sopimuspuolten etukäteissuostumusta. Määräyksen on katsottava rajoittavan hallitusmuodon 33 §:n mukaista sopimuksentekovaltaa.

Ehdotus laiksi Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehdyn sopimuksen eräiden määräysten on mainituista syistä käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin mukaisessa supistetussa perustuslainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella sekä hallitusmuodon 33 §:n ja valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 2 momentin mukaisesti mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi ne Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996 Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan määräykset, jotka vaativat Eduskunnan suostumuksen;

että Eduskunta hyväksyisi Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996 Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehtyyn Schengenin sopimukseen tehdyn pöytäkirjan sekä niin ikään Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996 Belgian kuningaskunnan, Ranskan tasavallan, Saksan liittotasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan, Alankomaiden kuningaskunnan, Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan, Itävallan tasavallan, Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan, jotka ovat Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen osapuolia, sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä tehdyn sopimuksen yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla;

että Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi antaa ensimmäisessä ponnessa mainitun Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan mukaisen selityksen, jonka mukaan Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Ruotsin välisillä maarajoilla yleissopimuksen 41 artiklan mukaista takaa-ajoa suorittavilla virkamiehillä on kiinniotto-oikeus yleissopimuksen 41 artiklan 2 kappaleen b kohdan mukaisesti, oikeus takaa-ajoon on voimassa yleissopimuksen 41 artiklan 3 kappaleen b kohdan mukaisesti ilman aluetta tai aikaa koskevia rajoituksia ja oikeus takaa-ajoon koskee yleissopimuksen 41 artiklan 4 kappaleen b kohdan mukaisia rikoksia, joiden johdosta rikoksentekijä voidaan luovuttaa;

että Eduskunta antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi antaa Schengenin yleissopimuksen 55 artiklan mukaisen selityksen, jonka mukaan 54 artiklassa tarkoitettu ne bis in idem -periaate ei sido Suomea 55 artiklan 1 kappaleen a—c kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Koska Suomen liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehty sopimus, siihen liittyvä päätösasiakirja ja yleissopimuksen 41 ja 55 artiklan perusteella annettavat selitykset sisältävät määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrätyllä tavalla, säädetään:

1 §

Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996 Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan määräykset ovat, siltä osin kuin ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

2.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 7 päivänä huhtikuuta 1995 annettuun poliisilakiin (493/1995) uusi 22 a § ja 30 a § seuraavasti:

22 a §

Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta

Vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus maansa alueella verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksentekijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain, jos kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen poliisimiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Voimakeinoja käytettäessä on lisäksi voimassa, mitä tässä laissa säädetään voimakeinojen käytön edellytyksistä.

Tämän pykälän 1 momentin perusteella kiinniotettu on viipymättä luovutettava kiinniottopaikkakunnan poliisille, jolle on myös ilmoitettava Suomen alueella tehdyistä muista toimenpiteistä ja niiden seurauksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun poliisimiehen toimenpiteistä sivulliselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä 47 §:n 2 momentissa säädetään korvauksen suorittamisesta.

30 a §

Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu

Vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen estämiseksi, keskeyttämiseksi tai selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan poliisille, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

3.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 22 päivänä helmikuuta 1991 annetun ulkomaalaislain (378/1991) 9 §:n otsikko, 11 §:n 1 momentti, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 ja 2 momentti ja 64 b §, sellaisena kuin niistä 11 §:n 1 momentti ja 64 b § ovat laissa 639/1993 ja 12 §:n 3 momentti on laissa 606/1997 ja

lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, 9 §:ään uusi 2 ja 3 momentti sekä 53 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

— — — — — — — — — — — — — — —

Schengen-valtiolla tarkoitetaan tässä laissa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä Islannin ja Norjan välillä tehtyyn sopimukseen liittyneitä valtioita.

— — — — — — — — — — — — — — —

9 §

Liikkumis-, oleskelu- ja kauttakulkuoikeus

— — — — — — — — — — — — — — —

Ulkomaalainen saa kulkea Suomen kautta toiseen Schengen valtioon, mikäli hänellä on tämän valtion myöntämä oleskelulupa tai paluuviisumi tai molemmat eikä häntä ole määrätty Suomessa maahantulokieltoon. Sama koskee muun Schengen-valtion yli kolmen kuukauden ajaksi myöntämän viisumin haltijaa, jos hän täyttää muut maahantulon edellytykset.

Ulkomaalainen, jolla on Schengen-valtion myöntämä yhdenmukainen viisumi tai oleskelulupa, voi saapua Suomeen ja oleskella täällä luvan voimassaoloaikana enintään kolmen kuukauden ajan maahantulosta, jos hän täyttää muut maahantulon edellytykset.

11 §

Viisumi

Viisumilla tarkoitetaan matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää lupaa tai päätöstä, jonka perusteella ulkomaalaisen maahantulo sallitaan, jos hän täyttää muut maahantulon edellytykset. Paluuviisumilla tarkoitetaan kuitenkin lupaa uuteen maahantuloon kertaviisumin voimassaoloaikana.

12 §

Viisumilajit

— — — — — — — — — — — — — — —

Toistuvaisviisumi myönnetään enintään kolme kuukautta kerrallaan kestävää oleskelua varten. Perättäisten oleskelujen kokonaiskesto ei kuitenkaan saa puolen vuoden aikana ylittää kolmea kuukautta.

— — — — — — — — — — — — — — —

13 §

Viisumin myöntäminen

Viisumin myöntää ulkomailla Schengen-valtion diplomaatti- tai konsuliedustusto taikka tarvittaessa Schengenin yleissopimuksen 17 artiklan mukaisesti nimetty sopimuspuolen viranomainen.

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan Suomen edustustoille ohjeet viisuminmyöntämismenettelystä.

— — — — — — — — — — — — — — —

53 §

Henkilöllisyyden todentaminen ja oleskelua koskevien tietojen antaminen

— — — — — — — — — — — — — — —

Ulkomaalaisen, joka ei ole Euroopan unionin tai Euroopan talousalueeseen liittyneen valtion kansalainen, on ilmoittauduttava viranomaiselle kolmen vuorokauden kuluessa maahantulosta, jollei asianomainen ministeriö toisin määrää. Tarkempia määräyksiä ilmoittautumisesta antaa asianomainen ministeriö.

64 b §

Laittoman maahantulon järjestäminen

Rangaistus laittoman maahantulon järjestämisestä säädetään rikoslain 16 luvun 28 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

4.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti ja 28 §, sellaisena kuin ne ovat, 16 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 621/1967, 13 §:n 1 momentti laissa 792/1989 ja 28 § laissa 743/1995,

lisätään rikoslain 16 lukuun uusi 29—32 § ja 40 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 792/1989, uusi 3 momentti, seuraavasti:

16 luku

Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan

1 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Laki on sama, jos edellä mainittu teko kohdistetaan siihen, joka on määrätty tai valittu avustamaan julkisessa toimituksessa tai tilaisuudessa, tai muuten on virkamiehen apuna tämän suorittaessa virkatehtävää, taikka palvelusta toimittavaan sotilaaseen tai tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyssä yleissopimuksessa, jäljempänä Schengenin yleissopimus, tarkoitettuun vieraan valtion virkamieheen, joka toimii Suomen alueella Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetussa tarkkailu- tai takaa-ajotehtävässä.

13 §

Joka virkamiehelle, julkisyhteisön työntekijälle tai palvelusta toimittavalle sotilaalle tai Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetulle vieraan valtion virkamiehelle, joka toimii Suomen alueella Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetussa tarkkailu- tai takaa-ajotehtävässä lupaa, tarjoaa tai antaa tämän toiminnasta palvelussuhteessa asianomaiselle itselleen tai toiselle tarkoitetun lahjan tai muun edun, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikut-

tamaan mainitun henkilön toimintaan palvelussuhteessa, on tuomittava *lahjuksen antamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

— — — — — — — — — — — — — — —

28 §

Laittoman maahantulon järjestäminen

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä:

1) tuo tai yrittää tuoda Suomeen tai Suomen kautta kolmanteen valtioon ulkomaalaisen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa;

2) järjestää tai välittää 1 kohdassa tarkoitetulle ulkomaalaiselle kuljetuksen Suomeen; tai

3) luovuttaa toiselle väärän, väärennetyn tai toiselle henkilölle annetun passin käytettäväksi maahantulon yhteydessä,

on tuomittava *laittoman maahantulon järjestämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

29 §

Maahantulosäännösten rikkominen

Joka kuljettaa Suomeen Schengenin yleissopimukseen tai yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastuksen lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä Islannin ja Norjan välillä tehtyyn sopimukseen liittyneiden valtioiden ulkopuolelta ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja, on tuomittava *maahantulosäännösten rikkomisesta* sakkoon.

30 §

Toimenpiteistä luopuminen

Syyte laittoman maahantulon järjestämisestä tai maahantulosäännösten rikkomisesta voidaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekoa on pidettävä rikokseen johtaneet syyt huomioon ottaen anteeksiannettavana. Rikoksen anteeksiannettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan.

31 §

Soveltamisala

Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetulla vieraan valtion virkamiehellä tarkoitetaan Schengenin yleissopimuksen sekä 29 §:ssä mainitun Islannin ja Norjan kanssa tehdyn sopimuksen sopimuspuolten virkamiehiä, jotka toimivat Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa tarkoitetuissa tarkkailu- ja takaa-ajotehtävissä Suomen alueella.

32 §

Lahjuksen antamiseen, törkeän lahjuksen antamiseen ja maahantulosäännösten rikkomiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 §

Soveltamisalasäännös

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä luvun 1—8, 10 ja 11 §:ää sovelletaan myös silloin, kun rikoksen tekijä on 16 luvun 31 §:ssä tarkoitettu vieraan valtion virkamies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

5.

Laki

pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1011/1995, seuraavasti:

5 luku

Etsintä

1 §

Kotietsinnän edellytykset

Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa, huoneessa taikka sulje tussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Kotietsintä saadaan toimittaa myös, jos selvitettävinä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

6.

Laki

ampuma-aselain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä tammikuuta 1998 annetun ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 10 kohta ja 113 §:n 1 momentti ja
lisätään 17 §:ään uusi 11 kohta seuraavasti:

17 §

Soveltamisalaa koskevat poikkeukset

Tämä laki ei koske:

— — — — — — — — — — — — — — —

10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista ja hallussapitoa, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997);

11) tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen sovel- tamisesta tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, 40 tai 41 artiklassa tarkoitetuille vieraan valtion virkamiehille kuuluvien ampuma-aseiden, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä ja hallussapitoa, kun toiminta perustuu Schengenin yleissopimuksen mainituissa artikloissa tarkoitettuun tarkkailuun tai takaa-ajoon.

113 §

Poliisin velvollisuus tiedostojen pitämiseen

Poliisin on pidettävä ampuma-aseista, aseen osista, patruunoista ja erityisen vaarallisista ammuksista lupahallinto- ja valvonta-

tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tiedostoja. Tiedostoihin voidaan merkitä myös edellä tarkoitettujen esineiden hankkimista, hallussapitoa, siirtoa, tuontia ja vientiä koskevia tietoja asedirektiivissä, siviilikäyttöön tarkoitettujen räjähdystarvikkeiden markkinoille saattamista ja valvontaa koskevien säännösten yhdenmukaistamisesta annetussa neuvoston direktiivissä (93/15/ETY) ja Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettujen ilmoitusten tekemiseksi muiden valtioiden viranomaisille.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ulkoasiainministeri *Tarja Halonen*

Liite

1.

Laki

Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrätyllä tavalla, säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta 1996 Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän päätösasiakirjan määräykset ovat, siltä osin kuin ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

2.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 7 päivänä huhtikuuta 1995 annettuun poliisilakiin (493/1995) uusi 22 a § ja 30 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 a §

Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta

Vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus maansa alueella verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksentekijän takaa-ajoon Suomen alueella samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuin Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään.

Oikeus voimakeinoin tapahtuvaan pakenevan kiinniottoon on kuitenkin vain, jos kiinniotettava vastarintaa tekemällä koettaa välttää kiinnijoutumisen eikä suomalaisen poliisimiehen apua kiinniottoon ole viipymättä saatavilla. Voimakeinoja käytettäessä on lisäksi voimassa, mitä tässä laissa säädetään voimakeinojen käytön edellytyksistä.

Tämän pykälän 1 momentin perusteella kiinniotettu on viipymättä luovutettava kiinniottopaikkakunnan poliisille, jolle on myös ilmoitettava Suomen alueella tehdyistä muista toimenpiteistä ja niiden seurauksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun poliisimiehen toimenpiteistä sivulliselle aiheutuneen vahingon korvaamisesta on voimassa, mitä 47 §:n 2 momentissa säädetään korvauksen suorittamisesta.

30 a §

Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu

Vieraan valtion poliisimiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen estämiseksi, keskeyttämiseksi tai selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan poliisille, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

3.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 22 päivänä helmikuuta 1991 annetun ulkomaalaislain (378/1991) 9 §:n otsikko, 11 §:n 1 momentti, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 ja 2 momentti ja 64 b §, sellaisena kuin niistä 11 §:n 1 momentti ja 64 b § ovat laissa 639/1993 ja 12 §:n 3 momentti laissa 606/1997

lisätään 1 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, 9 §:ään uusi 2 ja 3 momentti sekä 53 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	1 §
	Soveltamisala
	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Schengen-valtiolla tarkoitetaan tässä laissa tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehtyyn yleissopimukseen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä Islannin ja Norjan välillä tehtyyn sopimukseen liittyneitä valtioita.
	— — — — — — — — — — — — — — — —
9 §	9 §
Liikkumisoikeus	*Liikkumis-,* ***oleskelu- ja kauttakulkuoikeus***
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Ulkomaalainen saa kulkea Suomen kautta toiseen Schengen-valtioon, mikäli hänellä on tämän valtion myöntämä oleskelulupa tai paluuviisumi tai molemmat eikä häntä ole määrätty Suomessa maahantulokieltoon. Sama koskee muun Schengen-valtion yli kolmen kuukauden ajaksi myöntämän viisumin haltijaa, jos hän täyttää muut maahantulon edellytykset.
	Ulkomaalainen, jolla on Schengen-valtion myöntämä yhdenmukainen viisumi tai oleskelulupa, voi saapua Suomeen ja oleskella täällä luvan voimassaoloaikana enintään kolmen kuukauden ajan maahantulosta, jos hän täyttää muut maahantulon edellytykset.

Voimassa oleva laki

11 §

Viisumi

Viisumilla tarkoitetaan matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää lupaa tai päätöstä, jonka perusteella ulkomaalainen voi saapua Suomen alueelle ja oleskella täällä edellyttäen, että hän täyttää muut maahantulolle asetetut ehdot. Paluuviisumilla tarkoitetaan kuitenkin ulkomaalaiselle myönnettävää lupaa saapua uudelleen maahan hänelle myönnetyn kertaviisumin voimassaoloaikana.

12 §

Viisumilajit

— — — — — — — — — — — — — — —

Toistuvaisviisumi myönnetään enintään kolme kuukautta kerrallaan kestävää oleskelua varten.

— — — — — — — — — — — — — — —

13 §

Viisumin myöntäminen

Viisumin myöntää ulkomailla Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn konsulin virasto. Viisumin voi myöntää myös muu Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on antanut tarvittavan valtuuden siinä palvelevalle nimetylle Suomen kansalaiselle.

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan edustustoille ohjeet viisuminmyöntämismenettelystä.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ehdotus

11 §

Viisumi

Viisumilla tarkoitetaan matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettävää lupaa tai päätöstä, jonka perusteella *ulkomaalaisen maahantulo sallitaan, jos* hän täyttää muut maahantulon edellytykset. Paluuviisumilla tarkoitetaan kuitenkin *lupaa uuteen maahantuloon* kertaviisumin voimassaoloaikana.

12 §

Viisumilajit

— — — — — — — — — — — — — — —

Toistuvaisviisumi myönnetään enintään kolme kuukautta kerrallaan kestävää oleskelua varten. *Perättäisten oleskelujen kokonaiskesto ei kuitenkaan saa puolen vuoden aikana ylittää kolmea kuukautta.*

— — — — — — — — — — — — — — —

13 §

Viisumin myöntäminen

Viisumin myöntää ulkomailla *Schengen-valtion diplomaatti- tai konsuliedustusto taikka tarvittaessa Schengenin yleissopimuksen 17 artiklan mukaisesti nimetty sopimuspuolen viranomainen.*

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan *Suomen* edustustoille ohjeet viisuminmyöntämismenettelystä.

— — — — — — — — — — — — — — —

53 §

Henkilöllisyyden todentaminen ja oleskelua koskevien tietojen antaminen

— — — — — — — — — — — — — — —

Ulkomaalaisen, joka ei ole Euroopan unionin tai Euroopan talousalueeseen liittyneen valtion kansalainen, on ilmoittauduttava viranomaiselle kolmen vuorokauden kuluessa maahantulosta, jollei asianomainen ministeriö toisin määrää. Tarkempia määräyksiä

Voimassa oleva laki

64 b §

Laittoman maahantulon järjestäminen

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

1) tuo tai yrittää tuoda Suomeen ulkomaalaisen tietoisena siitä, ettei tällä ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa,

2) järjestää tai välittää edellisessä kohdassa tarkoitetulle ulkomaalaiselle kuljetuksen Suomeen tai

3) luovuttaa toiselle väärän tai väärennetyn passin, viisumin tai oleskeluluvan käytettäväksi maahantulon yhteydessä,

on tuomittava laittoman maahantulon järjestämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Syyte laittoman maahantulon järjestämisestä voidaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekoa on pidettävä rikokseen johtaneet olosuhteet ja tekijän syyllisyys huomioon ottaen anteeksiannettavana. Rikoksen anteeksiannettavuutta arvioitaessa on otettava erityisesti huomioon tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuuteen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan.

Ehdotus

ilmoittautumisesta antaa asianomainen ministeriö.

64 b §

Laittoman maahantulon järjestäminen

Rangaistus laittoman maahantulon järjestämisestä säädetään rikoslain 16 luvun 28 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

4.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti ja 28 §, sellaisena kuin ne ovat, 16 luvun 1 §:n 2 momentti laissa 621/1967, 13 §:n 1 momentti laissa 792/1989 ja 28 § laissa 743/1995,

lisätään rikoslain 16 lukuun uusi 29—32 § ja 40 luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 792/1989, uusi 3 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	16 luku
	Rikoksista julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan
1 §	1 §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Laki on sama, jos edellä mainittu teko kohdistetaan siihen, joka on määrätty tai valittu avustamaan julkisessa toimituksessa tai tilaisuudessa, tai muuten on virkamiehen apuna tämän suorittaessa virkatehtävää taikka palvelusta toimittavaan sotilaaseen.	Laki on sama, jos edellä mainittu teko kohdistetaan siihen, joka on määrätty tai valittu avustamaan julkisessa toimituksessa tai tilaisuudessa, tai muuten on virkamiehen apuna tämän suorittaessa virkatehtävää, taikka palvelusta toimittavaan sotilaaseen *tai tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyssä yleissopimuksessa, jäljempänä Schengenin yleissopimus, tarkoitettuun vieraan valtion virkamieheen, joka toimii Suomen alueella Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetussa tarkkailu- tai takaa-ajotehtävässä.*
13 §	13 §
Joka virkamiehelle, julkisyhteisön työntekijälle tai palvelusta toimittavalle sotilaalle lupaa, tarjoaa tai antaa tämän toiminnasta palvelussuhteessa asianomaiselle itselleen tai toiselle tarkoitetun lahjan tai muun edun, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan mainitun henkilön toimintaan palvelussuhteessa, on tuomittava *lahjuksen antamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	Joka virkamiehelle, julkisyhteisön työntekijälle tai palvelusta toimittavalle sotilaalle *tai Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetulle vieraan valtion virkamiehelle, joka toimii Suomen alueella mainituissa artikloissa tarkoitetussa tarkkailu- tai takaa-ajotehtävässä,* lupaa, tarjoaa tai antaa tämän toiminnasta palvelussuhteessa asianomaiselle itselleen tai toiselle tarkoitetun lahjan tai muun edun, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan mainitun henkilön toimintaan palvelussuhteessa, on tuomittava *lahjuksen antamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki

28 §

Lahjuksen antamiseen ja törkeään lahjuksen antamiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Ehdotus

28 §

Laittoman maahantulon järjestäminen

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä:

1) tuo tai yrittää tuoda Suomeen tai Suomen kautta kolmanteen valtioon ulkomaalaisen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa;

2) järjestää tai välittää 1 kohdassa tarkoitetulle ulkomaalaiselle kuljetuksen Suomeen; tai

3) luovuttaa toiselle väärän, väärennetyn tai toiselle henkilölle annetun passin käytettäväksi maahantulon yhteydessä,

on tuomittava ***laittoman maahantulon järjestämisestä*** *sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*

29 §

Maahantulosäännösten rikkominen

Joka kuljettaa Suomeen Schengenin yleissopimukseen tai yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sopimuspuolten sekä Islannin ja Norjan välillä tehtyyn sopimukseen liittyneiden valtioiden ulkopuolelta ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja, on tuomittava ***maahantulosäännösten rikkomisesta*** *sakkoon.*

30 §

Toimenpiteistä luopuminen

Syyte laittoman maahantulon järjestämisestä tai maahantulosäännösten rikkomisesta voidaan jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekoa on pidettävä rikokseen johtaneet syyt huomioon ottaen anteeksiannettavana. Rikoksen anteeksiannettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tekijän vaikuttimet sekä ulkomaalaisen turvallisuu-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

teen vaikuttavat olot hänen kotimaassaan tai vakinaisessa asuinmaassaan.

31 §

Soveltamisala

Schengenin yleissopimuksessa tarkoitetulla vieraan valtion virkamiehellä tarkoitetaan Schengenin yleissopimuksen sekä 29 §:ssä mainitun Islannin ja Norjan kanssa tehdyn yhteistyösopimuksen sopimuspuolten virkamiehiä, jotka toimivat Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklassa tarkoitetuissa tarkkailu- ja takaa-ajotehtävissä Suomen alueella.

32 §

Lahjuksen antamiseen, törkeän lahjuksen antamiseen ja maahantulosäännösten rikkomiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

40 luku

Virkarikoksista ja julkisyhteisön työntekijän rikoksista

9 §

Soveltamisalasäännös

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tämä luvun 1—8, 10 ja 11 §:ää sovelletaan myös silloin, kun rikoksen tekijä on 16 luvun 31 §:ssä tarkoitettu vieraan valtion virkamies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

5.

Laki

pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1011/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Kotietsinnän edellytykset

Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Kotietsintä saadaan toimittaa myös, jos epäilyn kohteena oleva rikos on väkivaltakuvauksen levittäminen, väärennysaineiston tai väärän rahan hallussapito taikka jos selvitettävinä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat.

Ehdotus

5 luku

Etsintä

1 §

Kotietsinnän edellytykset

Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on *vähintään* kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Kotietsintä saadaan toimittaa myös, jos selvitettävinä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat.

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

6.

Laki

ampuma-aselain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 9 päivänä tammikuuta 1998 annetun ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 10 kohta ja 113 §:n 1 momentti ja

lisätään 17 §:ään uusi 11 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	17 §
	Soveltamisalaa koskevat poikkeukset
Tämä laki ei koske:	Tämä laki ei koske:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista ja hallussapitoa, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997).	10) vieraan valtion asevoimille kuuluvien ampuma-aseiden, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä, valmistamista, korjaamista, muuntamista ja hallussapitoa, jos toiminta perustuu Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimusvaltioiden ja muiden rauhankumppanuuteen osallistuvien valtioiden välillä niiden joukkojen asemasta tehtyyn sopimukseen (SopS 65/1997); *11) tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, 40 tai 41 artiklassa tarkoitetuille vieraan valtion virkamiehille kuuluvien ampuma-aseiden, aseen osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten siirtoa Suomeen tai Suomesta, tuontia, vientiä ja hallussapitoa, kun toiminta perustuu Schengenin yleissopimuksen mainituissa artikloissa tarkoitettuun tarkkailuun tai takaa-ajoon.*
113 §	113 §
Poliisin velvollisuus tiedostojen pitämiseen	*Poliisin velvollisuus tiedostojen pitämiseen*
Poliisin on pidettävä ampuma-aseista, aseen osista, patruunoista ja erityisen vaarallisista ammuksista lupahallinto- ja valvontatehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tiedostoja. Tiedostoihin vidaan mekitä myös edellä tarkoitettujen esineiden hankkimista, hallussapitoa, siirtoa, tuontia ja vientiä koskevia tietoja asedirektiivissä, siviilikäyttöön tarkoitettujen räjähdystarvikkeiden markkinoille saattamista ja valvontaa koskevien säännös-	Poliisin on pidettävä ampuma-aseista, aseen osista, patruunoista ja erityisen vaarallisista ammuksista lupahallinto- ja valvontatehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tiedostoja. Tiedostoihin voidaan merkitä myös edellä tarkoitettujen esineiden hankkimista, hallussapitoa, siirtoa, tuontia ja vientiä koskevia tietoja asedirektiivissä, siviilikäyttöön tarkoitettujen räjähdystarvikkeiden markkinoille saattamista ja valvontaa koskevien

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
ten yhdenmukaistamisesta annetussa neuvoston direktiivissä (93/15/ETY) ja *tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehdyssä sopimuksessa tarkoitettujen ilmoitusten tekemiseksi muiden valtioiden viranomaisille.*	säännösten yhdenmukaistamisesta annetussa neuvoston direktiivissä (93/15/ETY) ja *Schengenin yleissopimuksessa tarkoitettujen ilmoitusten tekemiseksi muiden valtioiden viranomaisille.*
	Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

PÖYTÄKIRJA

Suomen tasavallan hallituksen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehtyyn sopimukseen

Belgian kuningaskunnan, Saksan liittotasavallan, Ranskan tasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan ja Alankomaiden kuningaskunnan hallitukset, jotka ovat tarkastusten asteittaisesta poistamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn sopimuksen, jäljempänä ''sopimus'' osapuolia, sekä Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan hallitukset, jotka ovat liittyneet sopimukseen 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä pöytäkirjoilla,

sekä Suomen tasavallan hallitus,

ottaen huomioon Euroopan unionissa jo saavutetun edistyksen henkilöiden, tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden varmistamiseksi,

ottaen huomioon, että myös Suomen tasavallan hallitus pyrkii henkilöiden liikkumiseen kohdistuvien tarkastusten poistamiseen sisäisiltä rajoilta,

ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

Tällä pöytäkirjalla Suomen tasavallan hallitus liittyy sopimukseen sellaisena kuin se on muutettuna Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan hallitusten liittymisestä 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä pöytäkirjoilla.

2 artikla

Sopimuksen 1 artiklassa sanat ''Suomen tasavalta'' lisätään sanojen ''Portugalin tasavalta'' jälkeen.

3 artikla

Sopimuksen 8 artiklassa sanat ''Suomen tasavalta'' lisätään sanojen ''Portugalin tasavalta'' jälkeen.

4 artikla

1. Tämä pöytäkirja allekirjoitetaan joko ratifioimis- tai hyväksymisvaraumin tai ilman ratifioimis- tai hyväksymisvaraumaa.

2. Tämä pöytäkirja tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun niiden valtioiden hallitukset, joiden osalta sopimus on tullut voimaan, ja Suomen tasavallan hallitus ovat ilmoittaneet valmiudestaan tulla tämän pöytäkirjan sitomiksi.

Suhteessa muihin valtioihin tämä pöytäkirja tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun kyseinen valtio on ilmaissut valmiutensa tulla tämän pöytäkirjan sitomaksi, edellyttäen, että se on tullut voimaan edellisen kappaleen määräysten mukaisesti.

3. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus on tämän pöytäkirjan tallettaja ja toimittaa sen oikeaksi todistetun jäljennöksen jokaiselle sen allekirjoittaneelle hallitukselle. Se ilmoittaa näille myös pöytäkirjan voimaantulopäivän.

5 artikla

1. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus toimittaa Suomen tasavallan hallitukselle sopimuksen oikeaksi todistetun jäljennöksen hollannin, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä.

2. Sopimuksen suomenkielinen teksti liitetään tähän pöytäkirjaan. Se on tehty myös hollannin, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä, jotka kaikki kahdeksan tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset.

Tämän vakuudeksi alla mainitut ovat asianmukaisesti siihen valtuutettuina omakätisesti allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan.

Tehty Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta vuonna tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi yhtenä kappaleena hollannin, suomen, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä, jotka kaikki kahdeksan tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset.

Suomen tasavallan hallituksen julistus Tanskan kuningaskunnan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymispöytäkirjoihin

Tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen yhteydessä Suomen tasavallan hallitus ottaa vastaan Tanskan kuningaskunnan ja Ruotsin kuningaskunnan hallitusten liittymistä Schengenin sopimukseen koskevien pöytäkirjojen ja niihin liitettyjen julistusten sisällön.

Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välinen

SOPIMUS

tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla

Belgian kuningaskunnan, Saksan liittotasavallan, Ranskan tasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan ja Alankomaiden kuningaskunnan hallitukset,

jäljempänä sopimuspuolet,

ovat tietoisia siitä, että Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansojen yhä läheisemmän liiton on ilmettävä jäsenvaltioiden kaikkien kansalaisten vapautena ylittää sisäiset rajat sekä tavaroiden ja palveluiden vapaana liikkuvuutena,

pyrkivät lujittamaan kansojensa välistä yhteisvastuullisuutta poistamalla vapaata liikkuvuutta rajoittavat esteet Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välisiltä yhteisiltä rajoilta,

ottavat huomioon Euroopan yhteisöissä jo tapahtuneen edistyksen henkilöiden, tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden varmistamiseksi,

haluavat onnistua Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaisten liikkuvuuteen liittyvien tarkastusten poistamisessa yhteisillä rajoilla sekä helpottaa tavaroiden ja palvelujen liikkuvuutta,

ovat tietoisia siitä, että tämän sopimuksen soveltaminen voi edellyttää lainsäädäntötoimia, jotka on alistettava kansallisille parlamenteille allekirjoittajavaltioiden perustuslakien mukaisesti,

ottavat huomioon Fontainebleaussa 25—26 päivänä kesäkuuta 1984 henkilöiden ja tavaroiden liikkuvuuteen liittyvien poliisi- ja tullimuodollisuuksien poistamisesta sisäisillä rajoilla annetun Eurooppa-neuvoston julistuksen,

ottavat huomioon Saarbrückenissä 13 päivänä heinäkuuta 1984 Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välillä tehdyn sopimuksen,

ottavat huomioon Neustadt/Aischissa pidetyn Benelux-valtioiden ja Saksan liittotasavallan liikenneministerien kokouksen päätteeksi 31 päivänä toukokuuta 1984 hyväksytyt päätelmät,

ottavat huomioon 12 päivänä joulukuuta 1984 tehdyn Benelux-talousliiton hallitusten muistion, joka on annettu Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallituksille, ja

ovat sopineet seuraavasta:

I OSASTO

Lyhyellä aikavälillä sovellettavat toimenpiteet

1 artikla

Kun tämä sopimus tullut voimaan ja kunnes kaikki tarkastukset on poistettu kokonaan, hoidetaan muodollisuudet Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välisillä yhteisillä rajoilla Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaisten osalta jäljempänä vahvistetuin edellytyksin.

2 artikla

Henkilöiden liikkuvuuden alalla poliisi- ja

tulliviranomaiset harjoittavat pääsääntöisesti 15 päivästä kesäkuuta 1985 yhteisen rajan hiljennetyllä vauhdilla ylittävien henkilöajoneuvojen yksinkertaista silmämääräistä valvontaa pysäyttämättä niitä.

Ne voivat kuitenkin tehdä pistokokein perusteellisempia tarkastuksia. Ne on mahdollisuuksien mukaan toteutettava ajoradan ulkopuolella häiritsemättä muiden rajaa ylittävien ajoneuvojen liikkumista.

3 artikla

Silmämääräisen valvonnan helpottamiseksi Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaiset, jotka saapuvat yhteiselle rajalle moottoriajoneuvossa, voivat kiinnittää kyseisen ajoneuvon tuulilasiin vihreän kiekon, jonka halkaisija on vähintään 8 senttimetriä. Tämä kiekko osoittaa, että ne noudattavat rajapoliisien määräyksiä, että ne kuljettavat ainoastaan tavaroita, joita saadaan tuoda maahan tullitta, ja että ne noudattavat valuuttalainsäädäntöä.

4 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät minimoimaan teitse tapahtuvien ammattimaisten henkilökuljetusten tarkastamisesta aiheutuvan pysähdysajan yhteisillä rajoilla.

Sopimuspuolet hakevat ratkaisuja, joiden avulla voidaan jo 1 päivään tammikuuta 1986 mennessä luopua maanteitse tapahtuviin ammattimaisiin henkilökuljetuksiin liittyvien rahtikirjojen ja kuljetuslupien järjestelmällisestä tarkastuksesta yhteisillä rajoilla.

5 artikla

Viimeistään 1 päivään tammikuuta 1986 mennessä järjestetään vierekkäisiin kansallisiin tarkastustoimistoihin yhteinen tarkastuspaikka, jollei näin ole jo käytännössä toimittu ja jos tilat sen sallivat. Sen jälkeen tutkitaan, onko muilla raja-asemilla paikalliset olosuhteet huomioon ottaen mahdollista ottaa käyttöön yhteisiä tarkastuspaikkoja.

6 artikla

Sopimuspuolet toteuttavat yhteisten rajojen läheisyydessä sijaitsevissa kunnissa asuvien Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaisten liikkuvuuden helpottamiseen tarvittavat toimenpiteet, jotta kyseiset kansalaiset voivat ylittää nämä rajat sallittujen ylityspaikkojen ulkopuolella ja valvonta-asemien aukioloajoista poikkeavina aikoina, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sopimuspuolten välisten pidemmälle menevien järjestelyjen soveltamista.

Asianomaisiin henkilöihin sovelletaan edellä mainittuja helpotuksia ainoastaan heidän kuljettaessaan tavaroita, joita saadaan tuoda maahan tullitta, ja noudattaessaan valuuttalainsäädäntöä.

7 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät lähentämään mahdollisimman pian viisumipolitiikkansa, jotta vältetään ne haitalliset seuraukset, joita tarkastusten keventäminen yhteisillä rajoilla voi aiheuttaa maahantulon ja sisäisen turvallisuuden alueilla. Ne ryhtyvät mahdollisuuksiensa mukaan 1 päivään tammikuuta 1986 mennessä viisumien myöntämistä ja maahantuloa koskevia säännöksiään soveltaessaan tarvittaviin toimenpiteisiin turvatakseen kaikkien viiden sopimuspuolen alueen suojaamisen laittomalta maahantulolta ja toimilta, jotka voivat vaarantaa sisäistä turvallisuutta.

8 artikla

Yhteisillä rajoilla tehtävien tarkastusten keventämiseksi ja Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan lainsäädännön välillä esiintyvien huomattavien erojen vuoksi sopimuspuolet sitoutuvat taistelemaan päättäväisesti alueellaan laitonta huumausaineiden kauppaa vastaan ja sovittamaan tehokkaasti yhteen toimiaan tällä alalla.

9 artikla

Sopimuspuolet vahvistavat tulli- ja poliisiviranomaistensa välistä yhteistyötä erityi-

sesti taistelussa rikollisuutta, varsinkin huumausaineiden ja aseiden laitonta kauppaa, henkilöiden laitonta maahantuloa ja oleskelua sekä vero- ja tullipetoksia ja salakuljetusta vastaan. Tässä tarkoituksessa sopimuspuolet pyrkivät sisäisen lainsäädäntönsä mukaisesti tehostamaan sellaisten tietojen vaihtoa, joilla voi olla merkitystä muille sopimuspuolille erityisesti taistelussa rikollisuutta vastaan.

Sopimuspuolet lisäävät kansallisen lainsäädäntönsä sallimissa rajoissa molemminpuolista avunantoa pääomien laittoman liikkumisen estämiseksi.

10 artikla

Edellä 6, 7, 8 ja 9 artiklassa määrätyn yhteistyön varmistamiseksi pidetään sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten välisiä kokouksia säännöllisin väliajoin.

11 artikla

Rajojen yli teitse tapahtuvien tavarakuljetusten alalla sopimuspuolet luopuvat 1 päivästä heinäkuuta 1985 seuraavien tarkastusten järjestelmällisestä toteuttamisesta yhteisillä rajoilla:

— ajo- ja lepoaikatarkastukset (Neuvoston asetus (ETY) N:o 543/69, annettu 25 päivänä maaliskuuta 1969, tieliikenteen sosiaalilainsäädännön yhdenmukaistamisesta);

— hyötyajoneuvojen paino- ja kokotarkastus; tämä määräys ei estä automaattisten punnitsemisjärjestelmien käyttöönottoa painon tarkastamiseksi pistokokein;

— ajoneuvojen tekniseen tilaan liittyvät tarkastukset.

Ne ryhtyvät toimenpiteisiin kaksinkertaisten tarkastusten välttämiseksi sopimuspuolten alueilla.

12 artikla

Yhteisön määräysten tai kahdenvälisten määräysten mukaisesti lupavelvollisuudesta vapautettujen tai kiintiöiden ulkopuolella tapahtuvien kuljetusten toteuttamiseen oikeuttavien asiakirjojen tarkastus yhteisillä rajoilla korvataan 1 päivästä heinäkuuta 1985 alkaen pistokokeilla. Näihin järjestelyihin liittyviä kuljetuksia toteuttavat ajoneuvot on eroteltava muista asettamalla niihin rajanylitysvaiheessa näkyvä merkki sitä varten. Sopimuspuolten toimivaltaiset viranomaiset sopivat keskenään tämän näkyvän merkin teknisistä ominaisuuksista.

13 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät 1 päivään tammikuuta 1986 mennessä yhdenmukaistamaan voimassa olevat ammattimaisten tiekuljetusten lupajärjestelyt rajat ylittävän liikenteen osalta tavoitteenaan yksinkertaistaminen, keventäminen ja mahdollisuus korvata matkakohtaiset luvat määräaikaisilla luvilla, joille tehdään silmämääräinen tarkastus yhteisillä rajoilla.

Yksityiskohtaiset säännöt matkakohtaisten lupien muuttamisesta määräaikaisiksi luviksi sovitaan kahdenvälisesti ottaen huomioon tieliikenteen tarpeet kussakin maassa.

14 artikla

Sopimuspuolet etsivät ratkaisuja, joilla voidaan vähentää rajamuodollisuuksien suorittamisesta aiheutuvia rautatiekuljetusten odotusaikoja yhteisillä rajoilla.

15 artikla

Sopimuspuolet suosittelevat rautatieyhtiöilleen,

— että ne mukauttavat tekniset menettelyt pysähdysajan minimoimiseksi yhteisillä rajoilla ja

— että ne tekevät kaikkensa soveltaakseen tiettyihin rautatieyhtiöiden määrittelemiin tavarakuljetuksiin rautateitse erityistä kuljetusjärjestelmää, joka mahdollistaa yhteisten rajojen nopean ylityksen ilman merkittäviä pysähdyksiä

(tavarajunat, joiden pysähdysaikoja rajoilla on lyhennetty).

16 artikla

Sopimuspuolet yhdenmukaistavat yhteisillä rajoilla sijaitsevien, vesiliikenteeseen liittyvien tullitoimipaikkojen aukioloajat ja -päivät.

II OSASTO

Pitkällä aikavälillä sovellettavat toimenpiteet

17 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät poistamaan henkilöiden tarkastukset yhteisiltä rajoilta ja siirtämään ne ulkorajoilleen. Tässä tarkoituksessa ne pyrkivät tarpeen mukaan yhdenmukaistamaan ennakolta säännökset ja määräykset, jotka koskevat näiden tarkastusten perustana olevia kieltoja ja rajoituksia, ja toteuttamaan täydentäviä toimia sisäisen turvallisuuden varmistamiseksi ja Euroopan yhteisöjen ulkopuolisten valtioiden kansalaisten laittoman maahantulon estämiseksi.

18 artikla

Sopimuspuolet aloittavat keskustelut erityisesti seuraavista kysymyksistä ottaen kuitenkin huomioon lyhyellä aikavälillä toteutettujen toimenpiteiden tulokset:

a) rikollisuuden ehkäisemistä ja tutkintaa koskevasta poliisiyhteistyöstä sopiminen,

b) kansainvälistä oikeusapua ja rikoksentekijäin luovuttamista koskevien sopimusten soveltamisessa ilmenevien vaikeuksien tutkiminen sellaisten ratkaisujen löytämiseksi, jotka soveltuvat parhaiten sopimuspuolten välisen yhteistyön parantamiseen näillä aloilla,

c) sellaisten keinojen etsiminen, joilla voidaan taistella yhdessä rikollisuutta vastaan, muun muassa tutkimalla mahdollista poliisin takaa-ajo-oikeuden järjestämistä ottaen huomioon olemassa olevat viestintäkeinot ja kansainvälisen oikeusavun.

19 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan säännökset ja määräykset, jotka koskevat erityisesti

— huumausaineita
— aseita ja räjähdysaineita sekä
— matkustajien sisäänkirjoittautumista hotelleissa.

20 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan viisumipolitiikkansa ja maahantuloedellytyksensä. Tarpeen mukaan ne myös valmistelevat ulkomaalaislainsäädäntönsä yhdenmukaistamista Euroopan yhteisöjen ulkopuolisten valtioiden kansalaisia koskevien säännösten osalta.

21 artikla

Sopimuspuolet tekevät yhteisiä aloitteita Euroopan yhteisöissä

a) lisätäkseen matkustajile sallittuja tullittomia määriä,

b) poistaakseen yhteisön tullivapautuksista rajoitukset, jotka jäisivät voimaan jäsenvaltioihin tultaessa niiden tavaroiden osalta, joiden hallussapito ei ole niiden kansalaisilta kiellettyä.

Sopimuspuolet tekevät aloitteita Euroopan yhteisöissä, jotta Euroopan yhteisöjen sisäpuolisista matkailukuljetuspalveluista perittäisiin arvonlisävero yhdenmukaisesti lähtömaassa.

22 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät sekä keskenään yhteisten rajojensa osalta että Euroopan yhteisöissä

— lisäämään moottoripolttoaineen tullitonta määrää, jotta se vastaisi linja-autojen tavanomaista säiliökokoa (600 l)
— yhdenmukaistamaan dieselpolttoaineen verotusta ja lisäämään

kuorma-autojen säiliöiden tavanomaista kokoa koskevia tullivapautuksia.

23 artikla

Sopimuspuolet pyrkivät vähentämään myös tavaroiden kuljetuksen alalla odotusaikaa ja pysähtymispaikkojen lukumäärää vierekkäisissä kansallisissa tarkastustoimistoissa.

24 artikla

Tavaroiden liikkuvuuden alalla sopimuspuolet etsivät keinoja tällä hetkellä yhteisillä rajoilla suoritettavien tarkastusten siirtämiseksi ulkorajoille tai niiden alueen sisäpuolelle.

Tätä varten ne tekevät tarpeen mukaan yhteisiä aloitteita keskenään ja Euroopan yhteisöissä yhdenmukaistaakseen määräykset, joihin tavaroiden tarkastukset yhteisillä rajoilla perustuvat. Ne ottavat huomioon, että nämä toimenpiteet eivät vaikuta ihmisten, eläinten ja kasvien terveyden tarvittavaan suojeluun.

25 artikla

Sopimuspuolet kehittävät yhteistyötään helpottaakseen yhteisen rajan ylittävien tavaroiden tulliselvitystä yhtenäisasiakirjan avulla kerättävien tarpeellisten tietojen järjestelmällisellä ja automaattisella vaihdolla.

26 artikla

Sopimuspuolet tutkivat, miten välilliset verot (arvonlisävero ja valmistevero) voidaan yhdenmukaistaa Euroopan yhteisöjen sisällä. Tätä varten ne tukevat Euroopan yhteisöjen tekemiä aloitteita.

27 artikla

Sopimuspuolet tutkivat, voidaanko vastavuoroisuuden perusteella poistaa raja-asukkaille yhteisillä rajoilla myönnettyjen tullivapautusten rajoitukset, sellaisina kuin yhteisön oikeus ne sallii.

28 artikla

Sopimuspuolten kesken on neuvoteltava, ennen kuin tehdään kahdenvälisiä tai monenvälisiä tämän sopimuksen kaltaisia järjestelyjä sellaisten valtioiden kanssa, jotka eivät ole tämän sopimuksen osapuolia.

29 artikla

Tätä sopimusta sovelletaan myös Berliinin osavaltioon, ellei Saksan liittotasavallan hallitus tee päinvastaista ilmoitusta Beneluxtalousliiton valtioiden hallituksille ja Ranskan tasavallan hallitukselle kolmen kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta.

30 artikla

Tässä sopimuksessa tarkoitetut toimenpiteet, joita ei voida soveltaa heti sen voimaantulon jälkeen, toteutetaan ennen 1 päivää tammikuuta 1986 I osastossa määrättyjen toimenpiteiden osalta ja, jos mahdollista, ennen 1 päivää tammikuuta 1990 II osastossa määrättyjen toimenpiteiden osalta, ellei tässä sopimuksessa ole vahvistettu muita määräaikoja.

31 artikla

Tätä sopimusta sovelletaan, jollei Saarbrückenissä 13 päivänä heinäkuuta 1984 Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välillä tehdyn sopimuksen 5 ja 6 artiklassa tai 8—16 artiklassa toisin määrätä.

32 artikla

Tämä sopimus allekirjoitetaan ratifioimistai hyväksymisvaraumitta tai ratifioimis- tai

hyväksymisvaraumin, jolloin se on sen jälkeen ratifioitava tai hyväksyttävä.

Tätä sopimusta sovelletaan väliaikaisesti sen allekirjoittamispäivää seuraavasta päivästä alkaen.

Tämä sopimus tulee voimaan kolmekymmentä päivää sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

33 artikla

Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus on tämän sopimuksen tallettaja. Se toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen jokaisen allekirjoittajavaltion hallitukselle.

Tämän vakuudeksi hallitusten edustajat ovat asianmukaisesti valtuutettuina allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Schengenissä (Luxemburgin suurherttuakunta) 14 päivänä kesäkuuta 1985 saksan, ranskan ja hollannin kielellä, kaikkien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset.

SOPIMUS

Suomen tasavallan liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen

Belgian kuningaskunta, Saksan liittotasavalta, Ranskan tasavalta, Luxemburgin suurherttuakunta ja Alankomaiden kuningaskunta, jotka ovat Benelux-talousliiton, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä ''vuoden 1990 yleissopimus'', osapuolia, samoin kuin Italian tasavalta, Espanjan kuningaskunta ja Portugalin tasavalta, Helleenien tasavalta ja Itävallan tasavalta, jotka ovat liittyneet vuoden 1990 yleissopimukseen 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä sopimuksilla,

sekä Suomen tasavalta,

ottaen huomioon 19 päivänä joulukuuta tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi allekirjoitetun pöytäkirjan Suomen tasavallan hallituksen liittymisestä Benelux-talousliiton, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehtyyn Schengenin sopimukseen sellaisena kuin se on muutettuna Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan hallituksen liittymisestä 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä pöytäkirjoilla;

ovat sopineet vuoden 1990 yleissopimuksen 140 artiklan perusteella seuraavasta:

1 artikla

Suomen tasavalta liittyy tällä sopimuksella vuoden 1990 yleissopimuksen osapuoleksi.

2 artikla

1. Tämän sopimuksen allekirjoituspäivästä vuoden 1990 yleissopimuksen 40 artiklan 4 kappaleessa tarkoitetut virkamiehet ovat Suomen tasavallan osalta

a. poliisin virkamiehistä poliisimiehet (av polisens tjänstemän polismän),

b. rajavartiolaitoksen virkamiehistä rajavartiomiehet (av gränsbevakningsväsendets tjänstemän gränsbevakningsmän), kun on kysymys vuoden 1990 yleissopimuksen 40 artiklan 7 kappaleessa tarkoitetusta ihmiskaupasta,

c. tullimiehet (tulltjänstemän) vuoden 1990 yleissopimuksen 40 artiklan 6 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista.

2. Tämän sopimuksen allekirjoituspäivästä vuoden 1990 yleissopimuksen 40 artiklan 5 kappaleessa tarkoitettu viranomainen on Suomen tasavallan osalta

Keskusrikospoliisi (Centralkriminalpolisen).

3 artikla

Tämän sopimuksen allekirjoituspäivästä vuoden 1990 yleissopimuksen 41 artiklan 7 kappaleessa tarkoitetut virkamiehet ovat Suomen tasavallan osalta

1. poliisin virkamiehistä poliisimiehet (av polisens tjänstemän polismän),

2. rajavartiolaitoksen virkamiehistä rajavartiomiehet (av gränsbevakningsväsendets tjänstemän gränsbevakningsmän),

3. ullimiehet (tulltjänstemän) vuoden 1990 yleissopimuksen 41 artiklan 10 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomasta kuljetuksesta.

4 artikla

Tämän sopimuksen allekirjoituspäivästä vuoden 1990 yleissopimuksen 65 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu ministeriö on Suomen tasavallan osalta

Oikeusministeriö (Justitieministeriet).

5 artikla

Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita Pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvaa yhteistyötä, sikäli kuin sellainen yhteistyö ei ole ristiriidassa tämän sopimuksen kanssa tai estä tämän sopimuksen soveltamista.

6 artikla

1. Tämä sopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen huostaan, joka ilmoittaa niiden tallettamisesta kaikille sopimuspuolille.

2. Tämä sopimus tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen kun niiden valtioiden ratifioimis- tai hyväksymiskirjat, joiden osalta vuoden 1990 yleissopimus on tullut voimaan, ja Suomen tasavallan ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

Muiden valtioiden osalta tämä sopimus tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä niiden ratifioimis- tai hyväksymiskirjojen tallettamisen jälkeen edellyttäen, että se on tullut voimaan edellisen kappaleen määräysten mukaisesti.

3. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus ilmoittaa voimaantulopäivän kaikille sopimuspuolille.

7 artikla

1. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus toimittaa Suomen tasavallan hallitukselle vuoden 1990 yleissopimuksen oikeaksi todistetun jäljennöksen hollannin, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä.

2. Vuoden 1990 yleissopimuksen suomenkielinen teksti liitetään tähän sopimukseen. Se on tehty myös hollannin, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä, jotka kaikki kahdeksan tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset.

Tämän vakuudeksi allamainitut ovat siihen asianmukaisesti valtuutettuina allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta vuonna tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi, yhtenä kappaleena hollannin, suomen, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä, jotka kaikki kahdeksan tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset. Sopimus talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon, joka toimittaa siitä oikeaksi todistetun jäljennöksen kaikille sopimuspuolille.

PÄÄTÖSASIAKIRJA

I. Allekirjoittaessaan sopimuksen liittymisestä Benelux-talousliiton, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimukseen, johon Italian tasavalta, Espanjan kuningaskunta ja Portugalin tasavalta, Helleenien tasavalta ja Itävallan tasavalta ovat liittyneet 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä sopimuksilla, Suomen tasavallan hallitus allekirjoittaa myös päätösasiakirjan, pöytäkirjan sekä ministerien ja valtiosihteerien yhteisen julistuksen, jotka on tehty samanaikaisesti kuin vuoden 1990 yleissopimus.

Suomen tasavallan hallitus allekirjoittaa lisäksi yhteiset julistukset ja ottaa vastaan niihin sisältyvät yksipuoliset julistukset.

Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus toimittaa Suomen tasavallan hallitukselle oikeaksi todistetun jäljennöksen hollannin, suomen, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä päätösasiakirjasta, pöytäkirjasta sekä ministerien ja valtiosihteerien yhteisestä julistuksesta, jotka on tehty samanaikaisesti kuin vuoden 1990 yleissopimus.

II. Allekirjoittaessaan sopimuksen Suomen tasavallan liittymisestä Benelux-talousliiton, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehdyn sopimuksen, johon Italian tasavalta, Espanjan kuningaskunta ja Portugalin tasavalta, Helleenien tasavalta ja Itävallan tasavalta ovat liittyneet 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä sopimuksilla, sopimuspuolet ovat hyväksyneet seuraavat julistukset:

1. Liittymissopimuksen 6 artiklaa koskeva yhteinen julistus

Sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen ennen liittymissopimuksen voimaantuloa kaikki seikat, jotka saattavat vaikuttaa vuoden 1990 yleissopimuksen soveltamisalaan ja liittymissopimuksen voimaansaattamiseen.

Liittymissopimusta sovelletaan vuoden 1990 yleissopimuksen jo voimaan saattaneiden valtioiden ja Suomen tasavallan välillä, kun vuoden 1990 yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty kaikissa näissä valtioissa ja kun tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu.

Suhteessa kaikkiin muihin valtioihin liittymissopimusta sovelletaan, kun kaikki vuoden 1990 yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty kyseisessä valtiossa ja kun tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu.

2. Vuoden 1990 yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaletta koskeva yhteinen julistus

Sopimuspuolet toteavat, että allekirjoitettaessa sopimus Suomen tasavallan liittymisestä vuoden 1990 yleissopimuksen osapuoleksi yleissopimuksen 9 artiklan 2 kappaleessa mainittuina yhteisinä viisumisääntöinä pidetään sanotun yleissopimuksen osapuolten 19 päivästä kesäkuuta 1990 alkaen soveltamia yhteisiä viisumisääntöjä.

3. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3. artiklan perusteella rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tehtyä yleissopimusta koskeva yhteinen julistus

Schengenin yleissopimuksen osapuolena olevat valtiot vahvistavat, että Schengenin yleissopimuksen mukaisesti tapahtuvassa yhteistyössä sovelletaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3. artiklan perusteella rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Dublinissa 27 päivänä syyskuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen 5 artiklan 4 kappaletta sekä Schengenin yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden tekemiä, yleissopimukseen liitettyjä julistuksia.

III. Sopimuspuolet ottavat vastaan Suomen tasavallan antaman julistuksen Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan liittymissopimuksista:

Suomen tasavallan hallitus ottaa vastaan Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehtyjen liittymissopimusten sekä sanottuihin sopimuksiin liitettyjen päätösasiakirjojen ja julistusten sisällön.

Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen yllämainituista asiakirjoista Suomen tasavallan hallitukselle.

Suomen tasavallan julistus Tanskan kuningaskunnan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymissopimuksista vuoden 1990 yleissopimukseen

Tämän sopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä Suomen tasavalta ottaa vastaan Tanskan kuningaskunnan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymistä vuoden 1990 yleissopimukseen koskevien sopimusten sisällön ja niihin liitettyjen päätösasiakirjojen ja julistusten sisällön.

Suomen tasavallan hallituksen julistus Ahvenanmaasta

Suomen tasavalta ilmoittaa, että Norjan kuningaskunnan, Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen toisen pöytäkirjan 2 artiklaan liittyviä, Ahvenanmaata koskevia velvoitteita noudatetaan vuoden 1990 yleissopimusta sovellettaessa.

Tehty Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta vuonna tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi yhtenä kappaleena hollannin, suomen, ranskan, saksan, kreikan, italian, portugalin ja espanjan kielellä, jotka kaikki kahdeksan tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset. Päätösasiakirja talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon, joka toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen kaikille sopimuspuolille.

Ministerien ja valtiosihteerien julistus

Joulukuun 19 päivänä tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi Belgian kuningaskunnan, Saksan liittotasavallan, Helleenien tasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Suomen tasavallan, Ranskan tasavallan, Italian tasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan, Alankomaiden kuningaskunnan, Itävallan tasavallan, Portugalin tasavallan ja Suomen tasavallan hallitusten edustajat allekirjoittivat Luxemburgissa sopimuksen Suomen tasavallan liittymisestä Benelux-talousliiton, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä rajatarkastusten asteittaisesta poistamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimuksen, johon Italian tasavalta, Espanjan kuningaskunta, Portugalin tasavalta, Helleenien tasavalta ja Itävallan tasavalta ovat liittyneet 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992 ja 28 päivänä huhtikuuta 1995 tehdyillä sopimuksilla.

He totesivat, että Suomen tasavallan hallituksen edustaja on hyväksynyt julistuksen, jonka Belgian kuningaskuntaa, Saksan liittotasavaltaa, Ranskan tasavaltaa, Luxemburgin suurherttuakuntaa ja Alankomaiden kuningaskuntaa edustaneet ministerit ja valtiosihteerit ovat antaneet Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990, sekä samana päivänä Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen allekirjoittamisen johdosta tehdyn päätöksen, jotka myös Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan hallitukset ovat hyväksyneet.

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty

YLEISSOPIMUS

Belgian kuningaskunta, Saksan liittotasavalta, Ranskan tasavalta, Luxemburgin suurherttuakunta ja Alankomaiden kuningaskunta, jäljempänä sopimuspuolet,

tukeutuvat tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehtyyn Schengenin sopimukseen,

ovat päättäneet toteuttaa edellä mainitussa sopimuksessa ilmaistun tavoitteen lakkauttaa henkilöliikenteen tarkastukset sekä helpottaa tavaroiden kuljetusta ja liikkuvuutta,

ottavat huomioon, että Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksessa, sellaisena kuin se on täydennettynä Euroopan yhtenäisasiakirjalla, säädetään, että sisämarkkinat käsittävät alueen, jolla ei ole sisärajoja,

ottavat huomioon, että sopimuspuolten ajama tavoite on yhteneväinen edellä mainitun tavoitteen kanssa, rajoittamatta kuitenkaan kyseisen perustamissopimuksen määräysten mukaisesti toteutettavien toimenpiteiden soveltamista,

ottavat huomioon, että kyseisen pyrkimyksen toteuttaminen edellyttää asianmukaisia toimenpiteitä ja tiivistä yhteistyötä sopimuspuolten välillä, ja

ovat sopineet seuraavasta:

I OSASTO

Määritelmät

1 artikla

Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan alla luetelluilla käsitteillä seuraavaa:

sisärajat: sopimuspuolten yhteiset maarajat sekä niiden välisten lentojen lentokentät ja satamat säännöllistä, yksinomaan muihin sopimuspuolten alueella sijaitseviin satamiin suuntautuvaa matkustajaliikennettä varten, mikäli lautta ei pysähdy alueen ulkopuolisissa satamissa;

ulkorajat: maa- ja merirajat sekä sopimuspuolten lentokentät ja satamat, jolleivät ne ole sisärajoja;

sisäinen lento: yksinomaan sopimuspuolten alueelta lähtenyt ja sinne matkalla oleva lento, johon ei sisälly välilaskuja kolmansien maiden alueelle;

kolmannet maat: muut valtiot kuin sopimuspuolet;

ulkomaalainen: muu henkilö kuin Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalainen;

ulkomaalainen, joka on määrätty maahantulokieltoon: ulkomaalainen, jolle on määrätty maahantulokielto Schengenin tietojärjestelmässä 96 artiklan määräysten mukaisesti;

rajanylityspaikka: toimivaltaisten viranomaisten ulkorajojen ylitykseen hyväksymä ylityspaikka;

rajatarkastus: rajoilla tapahtuva tarkastus, joka muista syistä riippumatta suoritetaan ainoastaan rajanylitysaikeiden perusteella;

liikenteenharjoittaja: luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka harjoittaa ammattimaisesti henkilöiden kuljetusta ilma-, meri- ja maanteitse;

oleskelulupa: mikä tahansa sopimuspuolen

myöntämä lupa, joka oikeuttaa oleskeluun sen alueella; tämän määritelmän piiriin ei kuulu väliaikainen lupa oleskella yhden sopimuspuolen alueella turvapaikkahakemuksen tai oleskelulupahakemuksen käsittelyn aikana;

turvapaikkahakemus: jokaisen ulkomaalaisen kirjallisesti, suullisesti tai muulla tavoin sopimuspuolen ulkorajalla tai alueella esittämä hakemus, jolla hän pyytää saada pakolaisaseman ja oleskeluluvan Genevessä 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaisesti, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla;

turvapaikanhakija: ulkomaalainen, joka on esittänyt tämän sopimuksen mukaisesti turvapaikkahakemuksen, johon ei ole vielä tehty lopullista päätöstä;

turvapaikkahakemuksen käsittely: menettely, joka kuuluu turvapaikkahakemuksen tutkintaan, päätöksentekoon ja lopullisen päätöksen täytäntöönpanoon, lukuunottamatta turvapaikkahakemuksesta tämän yleissopimuksen nojalla vastaavan sopimuspuolen määrittämistä.

II OSASTO

Tarkastusten poistaminen sisärajoilta ja henkilöiden liikkuvuus

1 LUKU

Sisärajojen ylittäminen

2 artikla

1. Sisärajat voidaan ylittää kaikkialla ilman henkilöiden tarkastamista.

2. Jos kuitenkin yleinen järjestys tai kansallinen turvallisuus sitä edellyttää, sopimuspuoli voi neuvoteltuaan muiden sopimuspuolten kanssa päättää, että sisärajoilla suoritetaan rajoitetun ajan tilanteen edellyttämiä kansallisia rajatarkastuksia. Jos yleinen järjestys tai kansallinen turvallisuus edellyttää välittömiä toimia, kyseinen sopimuspuoli toteuttaa tarvittavat toimet ja ilmoittaa niistä mahdollisimman pian muille sopimuspuolille.

3. Henkilötarkastusten poistaminen sisärajoilla ei rajoita 22 artiklan määräysten soveltamista eikä kunkin sopimuspuolen lainsäädännön mukaista poliisitoimivallan käyttöä koko alueellaan toimivaltaisten viranomaisten toimesta eikä velvollisuutta omistaa, pitää mukanaan ja esittää sen lainsäädännössä määrättyjä lupia ja asiakirjoja.

4. Tavaroiden tarkastukset suoritetaan tämän yleissopimuksen asianomaisten määräysten mukaisesti.

2 LUKU

Ulkorajojen ylittäminen

3 artikla

1. Ulkorajat voidaan ylittää ainoastaan rajanylityspaikoista niiden vahvistettuina aukioloaikoina. Toimeenpaneva komitea vahvistaa tarkemmat määräykset sekä paikallista rajaliikennettä koskevat poikkeukset ja menettelytavat sekä meriliikenteen erityisluokkiin, kuten huviveneilyyn ja rannikkokalastukseen, sovellettavat säännöt.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat ottamaan käyttöön seuraamuksia ulkorajojen luvattomasta ylittämisestä rajanylityspaikkojen ulkopuolella ja muina kuin niiden vahvistettuina aukioloaikoina.

4 artikla

1. Sopimuspuolet varmistavat, että vuodesta 1993 alkaen kolmannesta maasta tulevan lennon matkustajille, jotka siirtyvät sisäisille lennolle, tehdään henkilötarkastus sekä käsimatkatavaroiden tarkastus heidän tullessaan, ennen sisäistä lentoa lentokentällä, jonne ulkoinen lento saapuu. Sisäisen lennon matkustajille, jotka siirtyvät kolmanteen maahan suuntautuvalle lennolle, tehdään henkilötarkastus ja käsimatkatavaroiden tarkastus heidän lähtiessään, ennen ulkoista lentoa lentokentällä, jolta ulkoinen lento lähtee.

2. Sopimuspuolet toteuttavat tarvittavat

toimet, jotta tarkastukset voidaan suorittaa 1 kappaleen määräysten mukaisesti.

3. Edeltävien 1 ja 2 kappaleen määräykset eivät vaikuta rekisteröityjen matkatavaroiden tarkastukseen. Tämä tarkastus tehdään joko lopullisen määräpaikan lentokentällä tai ensimmäisen lähtöpaikan lentokentällä.

4. Edellä 1 kappaleessa määrättyyn päivään asti lentokenttiä pidetään, sisärajojen määritelmästä poiketen, ulkorajoina sisäisten lentojen osalta.

5 artikla

1. Ulkomaalaisen maahantulo sopimuspuolten alueelle enintään kolmen kuukauden oleskelua varten voidaan sallia, jos hän täyttää seuraavat edellytykset:

a. hänellä on voimassaoleva, rajanylitykseen oikeuttava toimeenpanevan komitean hyväksymä rajanylitykseen oikeuttava asiakirja,

b. hänellä on voimassa oleva viisumi, mikäli se vaaditaan,

c. hän esittää tarvittaessa asiakirjat, joilla osoitetaan suunnitellun oleskelun tarkoitus ja edellytykset, ja hänellä on toimeentuloon tarvittavat varat ottaen huomioon sekä suunnitellun oleskelun keston että lähtömaahan paluun tai kauttakulkumatkan sellaiseen kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on taattu, tai hän kykenee hankkimaan laillisesti nämä varat.

d. häntä ei ole määrätty maahantulokieltoon ja

e. hänen ei katsota voivan vaarantaa jonkin sopimuspuolen yleistä järjestystä, kansallista turvallisuutta tai kansainvälisiä suhteita.

2. Pääsy sopimuspuolten alueelle on evättävä ulkomaalaiselta, joka ei täytä kaikkia näitä edellytyksiä, paitsi jos jokin sopimuspuoli katsoo tarpeelliseksi poiketa tästä periaatteesta humanitaarisista syistä, kansallisen edun vuoksi tai kansainvälisten velvoitteiden takia. Tässä tapauksessa pääsy rajoittuu kyseisen sopimuspuolen alueelle, ja tämän on ilmoitettava siitä etukäteen muille sopimuspuolille.

Nämä säännöt eivät estä turvapaikkaoikeuteen liittyvien erityismääräysten tai 18 artiklan määräysten soveltamista.

3. Kauttakulkuoikeus myönnetään ulkomaalaiselle, jolla on jonkin sopimuspuolen myöntämä oleskelulupa tai paluuviisumi tai tarvittaessa molemmat asiakirjat, paitsi jos hän on sen sopimuspuolen kansallisessa maahantulokieltoluettelossa, jonka ulkorajalle hän saapuu.

6 artikla

1. Toimivaltaiset viranomaiset valvovat rajanylitysliikennettä ulkorajoilla. Valvonta toteutetaan yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti kansallisen toimivallan ja lainsäädännön puitteissa ottaen huomioon kaikkien sopimuspuolten edut kaikkialla sopimuspuolten alueella.

2. Edellä 1 kappaleessa tarkoitetut yhdenmukaiset periaatteet ovat

a. Henkilön tarkastukseen kuuluu matkustusasiakirjojen ja muiden maahanpääsyn, oleskelun, työskentelyn ja maastalähdön edellytysten tarkistamisen lisäksi sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä vaarantavien uhkien tutkiminen ja ehkäiseminen. Tämä tarkastus koskee myös ajoneuvoja ja tavaroita, jotka ovat rajan ylittävien henkilöiden hallussa. Kukin sopimuspuoli suorittaa tarkastuksen, erityisesti henkilöön kohdistuvan etsinnän, lainsäädäntönsä mukaisesti.

b. Kaikki henkilöt on tarkastetava ainakin kerran heidän henkilöllisyytensä toteamiseksi saatujen tai esitettyjen matkustusasiakirjojen perusteella.

c. Ulkomaalaiselle on hänen maahan saapuessaan tehtävä a kohdan määräysten mukainen perusteellinen tarkastus.

d. Maastapoistumisen yhteydessä tehdään

ulkomaalaislainsäädännön mukainen tarkastus, jossa kaikkien sopimuspuolten edut otetaan huomioon ja joka suoritetaan sopimuspuolten kansallista turvallisuutta ja yleistä järjestystä uhkaavien vaarojen tutkimusta ja ehkäisemistä varten. Ulkomaalainen tarkastetaan kaikissa tapauksissa.

e. Jos tällaisia tarkastuksia ei voida tehdä erityisolosuhteiden vuoksi, on vahvistettava tarkastuksille tärkeysjärjestys. Tällöin maahantuloliikenteen tarkastus on ensisijainen maasta lähtevän liikenteen tarkastukseen nähden.

3. Toimivaltaiset viranomaiset valvovat rajanylityspaikkojen välisiä ulkorajoja liikkuvien yksiköiden avulla. Samoin valvotaan rajanylityspaikkoja niiden tavanomaisten aukioloaikojen ulkopuolella. Valvonta suoritetaan siten, että se ei rohkaise henkilöitä välttämään tarkastusta rajanylityspaikoissa. Toimeenpanevakomitea vahvistaa tarvittaessa valvonnassa noudatettavat menettelytavat.

4. Sopimuspuolet sitoutuvat sijoittamaan riittävästi henkilökuntaa tarkastusten ja ulkorajojen valvonnan suorittamiseen.

5. Ulkorajojen valvonnan tason on oltava yhdenmukainen.

7 artikla

Sopimuspuolet avustavat toisiaan ja ovat kiinteässä ja jatkuvassa yhteistyössä tarkastusten ja valvonnan tehokasta suorittamista varten. Ne vaihtavat erityisesti kaikki asiaankuuluvat ja tärkeät tiedot, lukuun ottamatta henkilötietoja, jollei tässä yleissopimuksessa toisin määrätä. Lisäksi ne yhdenmukaistavat mahdollisuuksien mukaan tarkastuksista vastaaville yksiköille annettuja ohjeita ja edistävät tarkastushenkilöstön yhdenmukaista koulutusta ja jatkokoulutusta. Tähän yhteistyöhön voi sisältyä yhteysvirkamiesten vaihto.

8 artikla

Toimeenpanevakomitea tekee tarvittavat päätökset tarkastusten ja rajavalvonnan soveltamista koskevista käytännön menettelytavoista.

3 LUKU

Viisumit

1 jakso

Viisumit lyhytaikaista oleskelua varten

9 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat noudattamaan yhteistä politiikkaa henkilöiden liikkuvuuden ja erityisesti viisumimääräysten osalta. Tätä varten ne tukevat toisiaan. Sopimuspuolet sitoutuvat sopimaan yhdessä viisumipolitiikan yhdenmukaistamisesta.

2. Kun on kyse kolmansista maista, joiden kansalaisten osalta kaikki sopimuspuolet noudattavat yhteisiä viisumimääräyksiä tämän yleissopimuksen allekirjoitushetkellä tai ovat myöhemmin sopineet tällaisesta järjestelystä, kyseisiä viisumimääräyksiä voidaan muuttaa ainoastaan kaikkien sopimuspuolten yhteisellä sopimuksella. Sopimuspuoli voi erityistapauksessa poiketa yhteisistä viisumimääräyksistä kolmannen maan osalta kansalliseen politiikkaan liittyvistä pakottavista syistä, jotka edellyttävät pikaista päätöstä. Sen on ennakolta neuvoteltava muiden sopimuspuolten kanssa ja otettava päätöksessään huomioon niiden edut sekä päätöksen seuraukset.

10 artikla

1. Otetaan käyttöön yhdenmukainen viisumi, joka on voimassa kaikkien sopimuspuolten alueella. Tämä viisumi, jonka voimassaoloaika määritetään 11 artiklassa, voidaan myöntää enintään kolmen kuukauden oleskelua varten.

2. Yhdenmukaisen viisumin käyttöönottoon asti sopimuspuolet tunnustavat toistensa kansalliset viisumit, jos ne myönnetään tämän luvun määräysten mukaisesti määritetyin yhteisin edellytyksin ja perustein.

3. Poiketen siitä, mitä 1 ja 2 kappaleessa

määrätään, kukin sopimuspuoli varaa itselleen oikeuden rajoittaa viisumin alueellista voimassaoloa tämän luvun määräysten mukaisesti määriteltyjä yhteisiä menettelytapoja noudattaen.

11 artikla

1. Edellä 10 artiklassa tarkoitettu viisumi voi olla

a. Viisumi, joka kelpaa yhteen tai useampaan maahantuloon. Yhden keskeytymättömän oleskelun kesto tai peräkkäisten oleskelujen kokonaiskesto ensimmäisen maahantulon päivämäärästä lukien ei saa kuitenkaan olla yli kolmea kuukautta puolen vuoden pituista jaksoa kohti.

b. Kauttakulkuviisumi, jonka haltija voi kulkea kerran, kaksi kertaa tai poikkeuksellisesti useampia kertoja sopimuspuolten alueen kautta päästäkseen kolmannen maan alueelle. Yksi kauttakulkumatka ei saa kestää yli viittä päivää.

2. Edeltävän 1 kappaleen määräykset eivät estä sopimuspuolta myöntämästä tarvittaessa kyseisen puolivuotisjakson kuluessa uutta viisumia, jonka voimassaolo rajoittuu sen alueelle.

12 artikla

1. Edellä 10 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun yhdenmukaisen viisumin myöntävät sopimuspuolten diplomaatti- ja konsuliedustustot ja tarvittaessa 17 artiklan mukaisesti nimetyt sopimuspuolten viranomaiset.

2. Toimivalta tämän viisumin myöntämiseen on ensisijaisesti päämatkakohteena olevalla sopimuspuolella. Jos päämatkakohdetta ei voida määrittää, viisumin myöntäminen kuuluu sen sopimuspuolen diplomaatti- tai konsuliedustustolle, jonka alueelle ulkomaalainen ensiksi saapuu.

3. Toimeenpaneva komitea antaa tarkemmat määräykset soveltamisesta ja erityisesti päämatkakohteen määrittämisperusteista.

13 artikla

1. Matkustusasiakirjaan, jonka voimassaoloaika on päättynyt ei myönnetä viisumia.

2. Matkustusasiakirjan voimassaoloajan on oltava viisumin voimassaoloaikaa pidempi, ottaen huomioon myös viisumin kelpoisuusaika. Ulkomaalaisen on voitava palata alkuperämaahansa tai päästä kolmanteen maahan matkustusasiakirjan voimassaoloajan puitteissa.

14 artikla

1. Matkustusasiakirjaan, jota mikään sopimuspuoli ei hyväksy, ei saa myöntää viisumia. Jos ainoastaan yksi tai useampi sopimuspuoli hyväksyy matkustusasiakirjan, siihen myönnetty viisumi on rajoitettava koskemaan tätä sopimuspuolta tai näitä sopimuspuolia.

2. Jos yksi tai useampi sopimuspuoli ei hyväksy matkustusasiakirjaa, viisumi voidaan myöntää viisumin korvaavana lupana.

15 artikla

Edellä 10 artiklassa mainittu viisumi voidaan myöntää ainoastaan, jos ulkomaalainen täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a, c, d ja e kohdassa tarkoitetut maahantuloedellytykset.

16 artikla

Jos sopimuspuoli katsoo jostakin 5 artiklan 2 kappaleessa luetellusta syystä tarpeelliseksi poiketa 15 artiklassa määritellystä perusteesta myöntäessään viisumin ulkomaalaiselle, joka ei täytä kaikkia 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuja maahantuloedellytyksiä, viisumin voimassaolo rajoittuu kyseisen sopimuspuolen alueelle. Sen on ilmoitettava tästä etukäteen muille sopimuspuolille.

17 artikla

1. Toimeenpaneva komitea vahvistaa viisumihakemuksen tutkimista koskevat yhteiset

säännöt ja valvoo, että niitä sovelletaan oikein sekä mukauttaa ne uusiin tilanteisiin ja olosuhteisiin.

2. Toimeenpaneva komitea määrittelee lisäksi tapaukset, joissa ennen viisumin myöntämistä on neuvoteltava kyseisen sopimuspuolen keskusviranomaisen kanssa sekä tarvittaessa muiden sopimuspuolten keskusviranomaisten kanssa.

3. Toimeenpaneva komitea tekee lisäksi tarvittavat päätökset seuraavista seikoista:

a. matkustusasiakirjat, joihin viisumi voidaan myöntää,

b. viisumin myöntämisestä vastaavat toimielimet,

c. edellytykset viisumin myöntämiseksi rajalla,

d. viisumin muoto, sisältö ja voimassaoloaika sekä sen myöntämisestä perittävät maksut,

e. edellä c ja d kohdassa mainitun viisumin pidentämisen ja hylkäämisen edellytykset kaikkien sopimuspuolten edut huomioonottaen,

f. menettely viisumin alueellisen voimassaolon rajoittamiseksi,

g. periaatteet yhteisen luettelon laatimiseksi ulkomaalaisista, jotka on määrätty maahantulokieltoon, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 96 artiklan soveltamista.

2 jakso

Viisumit pitkäaikaista oleskelua varten

18 artikla

Viisumi pidempää kuin kolmen kuukauden oleskelua varten on kansallinen viisumi, jonka kukin sopimuspuoli myöntää oman lainsäädäntönsä mukaisesti. Tällaisen viisumin haltijalla on lupa kulkea muiden sopimuspuolten alueen kautta päästäkseen viisumin myöntäneen sopimuspuolen alueelle, paitsi jos hän ei täytä 5 artiklan 1 kappaleen a, d ja e kohdassa tarkoitettuja maahantuloedellytyksiä tai jos hänet on merkitty sen sopimuspuolen kansalliseen maahantulokieltoluetteloon, jonka alueen kautta hän haluaa kulkea.

4 LUKU

Ulkomaalaisten liikkumista koskevat edellytykset

19 artikla

1. Ulkomaalainen, jolla on yhdenmukainen viisumi ja joka on saapunut laillisesti jonkin sopimuspuolen alueelle, voi liikkua vapaasti kaikkien sopimuspuolten alueella viisumin voimassaoloaikana, jos hän täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a, c, d ja e kohdassa tarkoitetut maahantuloedellytykset.

2. Yhdenmukaisen viisumin käyttöönottoon asti voi ulkomaalainen, jolla on jonkin sopimuspuolen myöntämä viisumi ja joka on saapunut laillisesti jonkin sopimuspuolen alueelle, liikkua vapaasti kaikkien sopimuspuolten alueella viisumin voimassaoloaikana, kuitenkin enintään kolmen kuukauden ajan ensimmäisen alueelle tulon päivämäärästä lukien, jos hän täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a, c, d ja e kohdassa tarkoitetut maahantuloedellytykset.

3. Edeltäviä 1 ja 2 kappaletta ei sovelleta viisumiin, jonka voimassaoloa on alueellisesti rajoitettu tämän osaston 3 luvun määräysten mukaisesti.

4. Tämän artiklan määräysten soveltaminen ei rajoita 22 artiklan määräysten soveltamista.

20 artikla

1. Ulkomaalainen, jolta ei vaadita viisumia, voi liikkua vapaasti sopimuspuolten alueella korkeintaan kolmen kuukauden ajan kuuden kuukauden sisällä ensimmäisestä alueelletulopäivästä lukien, mikäli hän täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a, c, d ja e kohdassa tarkoitetut maahantuloedellytykset.

2. Edeltävän 1 kappaleen määräykset eivät rajoita kunkin sopimuspuolen oikeutta myön-

tää ulkomaalaiselle lupa oleskella alueellaan yli kolme kuukautta poikkeustapauksissa tai ennen tämän yleissopimuksen voimaantuloa tehdyn kahdenvälisen sopimuksen määräysten mukaisesti.

3. Tämän artiklan määräysten soveltaminen ei rajoita 22 artiklan määräysten soveltamista.

21 artikla

1. Ulkomaalainen voi sen perusteella, että hänellä on sopimuspuolen myöntämä oleskelulupa ja voimassaoleva matkustusasiakirja, liikkua vapaasti enintään kolmen kuukauden ajan muiden sopimuspuolten alueella, jos hän täyttää 5 artiklan 1 kappaleen a, c ja e kohdassa tarkoitetut maahantuloedellytykset eikä ole kyseisen sopimuspuolen kansallisessa maahantulokieltoluettelossa.

2. Edeltävää 1 kappaletta sovelletaan myös ulkomaalaiseen, jolla on jonkin sopimuspuolen myöntämä väliaikainen oleskelulupa ja saman sopimuspuolen myöntämä matkustusasiakirja.

3. Sopimuspuolet toimittavat toimeenpanevalle komitealle luettelon niistä asiakirjoista, joita ne myöntävät ja jotka vastaavat tässä artiklassa tarkoitettua oleskelulupaa tai väliaikaista oleskelulupaa ja matkustusasiakirjaa.

4. Tämän artiklan määräysten soveltaminen ei rajoita 22 artiklan määräysten soveltamista.

22 artikla

1. Laillisesti jonkin sopimuspuolen alueelle saapuneen ulkomaalaisen on ilmoittauduttava kunkin sopimuspuolen antamien määräysten mukaisesti sen sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille, jonka alueelle hän tulee. Ilmoittautuminen tapahtuu sopimuspuolen valinnan mukaan joko sen alueelle tultaessa tai kolmen arkipäivän kuluessa alueelle tulosta kyseisen sopimuspuolen alueella.

2. Sopimuspuolen alueella vakinaisesti oleskelevalla ulkomaalaisella, joka matkustaa toisen sopimuspuolen alueelle, on 1 kappaleessa tarkoitettu ilmoittautumisvelvollisuus.

3. Kukin sopimuspuoli vahvistaa poikkeukset 1 ja 2 kappaleen määräyksistä ja toimittaa niistä tiedon toimeenpanevalle komitealle.

23 artikla

1. Ulkomaalaisen, joka ei täytä tai ei enää täytä jonkin sopimuspuolen alueella voimassa olevia lyhytaikaisen oleskelun edellytyksiä, on poistuttava viipymättä sopimuspuolten alueelta.

2. Ulkomaalaisen, jolla on toisen sopimuspuolen myöntämä voimassa oleva oleskelulupa tai väliaikainen oleskelulupa, on siirryttävä viipymättä kyseisen sopimuspuolen alueelle.

3. Jos tällainen ulkomaalainen ei lähde vapaaehtoisesti tai jos voidaan olettaa, että hän ei lähde, tai jos ulkomaalaisen välitön poistuminen on välttämätöntä kansalliseen turvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen liittyvistä syistä, ulkomaalainen on karkotettava sen sopimuspuolen alueelta, jolla hänet on otettu kiinni, kyseisen sopimuspuolen kansallisen lain määräysten mukaisesti. Jos tämän laki ei salli karkottamista, kyseinen sopimuspuoli voi hyväksyä asianomaisen oleskelun alueellaan.

4. Karkotus voidaan suorittaa tämän valtion alueelta kyseisen henkilön alkuperämaahan tai mihin tahansa muuhun maahan, jonne hänen pääsynsä on mahdollista erityisesti sopimuspuolten tekemien takaisinottosopimusten määräysten mukaisesti.

5. Edeltävän 4 kappaleen määräykset eivät estä kansallisten turvapaikkaoikeutta koskevien määräysten soveltamista eivätkä Genevessä 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen soveltamista, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla, eikä tämän artiklan 2 kappaleen eikä tämän yleissopimuksen 33 artiklan 1 kappaleen määräysten soveltamista.

24 artikla

Jollei toimeenpanevan komitean määrittelemistä perusteista ja menettelyistä muuta johdu, sopimuspuolet korvaavat toisilleen rahoituksellisen epätasapainon, joka voi aiheutua 23 artiklassa määrätystä karkotusvelvoitteesta silloin, kun tätä karkotusta ei voida toteuttaa ulkomaalaisen omalla kustannuksella.

5 LUKU

Oleskeluluvat ja maahantulokieltoon määrääminen

25 artikla

1. Kun sopimuspuoli aikoo myöntää oleskeluluvan ulkomaalaiselle, joka on määrätty maahantulokieltoon, sen on neuvoteltava ennakolta määräyksen antaneen sopimuspuolen kanssa ja otettava huomioon sen edut. Oleskelulupa voidaan myöntää ainoastaan painavista syistä, erityisesti humanitaarisista syistä tai kansainvälisten velvoitteiden takia.

Jos oleskelulupa myönnetään, maahantulokiellon määränneen sopimuspuolen on peruutettava kielto. Sen sijaan se voi merkitä kyseisen ulkomaalaisen kansalliseen maahantulokieltoluetteloon.

2. Jos ulkomaalainen, jolla on jonkin sopimuspuolen myöntämä voimassa oleva oleskelulupa, määrätään maahantulokieltoon sopimuspuoli neuvottelee oleskeluluvan myöntäneen sopimuspuolen kanssa selvittääkseen, onko oleskeluluvan peruuttamiselle riittäviä perusteita.

Jos oleskelulupaa ei peruuteta, kiellon antanut sopimuspuoli peruuttaa kiellon. Se voi kuitenkin merkitä kyseisen ulkomaalaisen kansalliseen maahantulokieltoluetteloon.

6 LUKU

Liitännäistoimenpiteet

26 artikla

1. Jollei muuta johdu velvoitteista, jotka aiheutuvat Genevessä 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdystä pakolaisten oikeusasemaa koskevasta yleissopimuksesta, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla, sopimuspuolet sitoutuvat ottamaan kansalliseen lainsäädäntöönsä seuraavat määräykset:

a. Jos ulkomaalaisen pääsy jonkin sopimuspuolen alueelle evätään, liikenteenharjoittaja, joka on kuljettanut ulkomaalaisen ulkorajalle maitse, meritse tai ilmateitse, on velvollinen ottamaan hänet viipymättä uudelleen vastuulleen. Rajavalvontaviranomaisten vaatimuksesta sen on kuljetettava ulkomaalainen siihen kolmanteen maahan, josta hänet on kuljetettu tai kolmanteen maahan, joka on myöntänyt matkustusasiakirjan jolla hän on matkustanut tai mihin tahansa kolmanteen maahan, jonne hänen pääsynsä on taattu.

b. Liikenteenharjoittajan on tehtävä kaikki tarvittavat toimet varmistuakseen siitä, että ilma- tai meriteitse kuljetetulla ulkomaalaisella on sopimuspuolten alueelle pääsemiseksi vaadittavat matkustusasiakirjat.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat, jollei muuta johdu velvoitteista, jotka aiheutuvat Genevessä 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdystä pakolaisten oikeusasemaa koskevasta yleissopimuksesta, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla, ja perustuslakiansa noudattaen ottamaan käyttöön seuraamuksia sellaisia liikenteenharjoittajia kohtaan, jotka kuljettavat kolmannesta maasta ilma- tai meriteitse niiden alueelle ulkomaalaisia, joilla ei ole vaadittavia matkustusasiakirjoja.

3. Edeltävän 1 kappaleen b kohdan ja 2 kappaleen määräyksiä sovelletaan kansainvälistä maantieliikennettä harjoittavaan liikenteenharjoittajaan, jotka kuljettaa ryhmiä linja-autolla, lukuun ottamatta rajaliikennettä.

27 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat ottamaan käyttöön soveltuvia seuraamuksia kaikkia niitä kohtaan, jotka hyötyä tavoitellakseen auttavat

tai yrittävät auttaa ulkomaalaista pääsemään jonkin sopimuspuolen alueelle tai oleskelemaan siellä kyseisen sopimuspuolen ulkomaalaisten maahantuloa ja oleskelua koskevan lainsäädännön vastaisesti.

2. Jos sopimuspuolen tietoon tulee 1 kappaleessa mainittuja seikkoja, jotka ovat jonkin toisen sopimuspuolen lainsäädännön vastaisia, se ilmoittaa siitä viimeksi mainitulle.

3. Sopimuspuolen, joka pyytää toista sopimuspuolta nostamaan oman lainsäädäntönsä rikkomisen johdosta syytteen 1 kappaleessa mainituista teoista, on osoitettava virallisella ilmoituksella tai toimivaltaisten viranomaisten todistuksella ne lainsäädäntönsä määräykset, joita on rikottu.

7 LUKU

Vastuu turvapaikkahakemusten käsittelystä

28 artikla

Sopimuspuolet vahvistavat uudelleen velvoitteensa, jotka johtuvat Genevessä 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdystä yleissopimuksesta, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla, ilman että kyseisen sopimuksen soveltamisalaa on millään tavalla rajoitettu maantieteellisesti, ja sitoumuksensa toimia yhteistyössä Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun toimiston kanssa näiden asiakirjojen soveltamiseksi.

29 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat käsittelemään jokaisen turvapaikkahakemuksen, jonka ulkomaalainen on jättänyt jonkin sopimuspuolen alueelle.

2. Edellä 1 kappaleessa sanottu ei edellytä, että sopimuspuolen olisi annettava kaikissa tapauksissa turvapaikanhakijalle lupa tulla alueelleen tai oleskella siellä.

Jokainen sopimuspuoli säilyttää oikeutensa käännyttää tai karkottaa turvapaikanhakija kolmanteen maahan kansallisen lainsäädäntönsä ja kansainvälisten sitoumustensa mukaisesti.

3. Riippumatta siitä, mille sopimuspuolelle ulkomaalainen jättää turvapaikkahakemuksensa, on ainoastaan yksi sopimuspuoli vastuussa hakemuksen käsittelystä. Se määritetään 30 artiklassa vahvistettujen perusteiden mukaan.

4. Sen estämättä, mitä 3 kappaleessa määrätään, jokainen sopimuspuoli säilyttää oikeutensa käsitellä turvapaikkahakemus erityisestä syystä, etenkin kansallisen lainsäädäntönsä näin edellyttäessä, vaikka tämän yleissopimuksen mukainen vastuu olisikin toisella sopimuspuolella.

30 artikla

1. Turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva sopimuspuoli määritellään seuraavasti:

a. Jos sopimuspuoli on myöntänyt turvapaikanhakijalle minkä tahansa viisumin tai oleskeluluvan, se on vastuussa hakemuksen käsittelystä. Jos viisumi on myönnetty toisen sopimuspuolen luvalla, vastuussa on luvan antanut sopimuspuoli.

b. Jos useat sopimuspuolet ovat myöntäneet turvapaikanhakijalle minkä tahansa viisumin tai oleskeluluvan, vastuussa on se sopimuspuoli, jonka myöntämän viisumin tai oleskeluluvan voimassaoloaika päättyy viimeiseksi.

c. Niin kauan kuin turvapaikanhakija ei ole poistunut sopimuspuolten alueelta, a ja b kohdan mukainen vastuu säilyy, vaikka minkä tahansa viisumin tai oleskeluluvan voimassaoloaika olisikin päättynyt. Jos turvapaikanhakija on poistunut sopimuspuolten alueelta viisumin tai oleskeluluvan myöntämisen jälkeen, nämä asiakirjat muodostavat a ja b kohdan mukaisen velvollisuuden, elleivät ne sillä välin ole tulleet kelpaamattomiksi kansallisten määräysten nojalla.

d. Jos sopimuspuolet ovat vapauttaneet turvapaikanhakijan viisumivelvollisuu-

desta, vastuussa on se sopimuspuoli, jonka ulkorajojen kautta turvapaikanhakija on tullut sopimuspuolten alueelle.

Niin kauan kuin viisumipolitiikka ei ole vielä täydellisesti yhdenmukaistettu ja jos ainoastaan tietyt sopimuspuolet ovat vapauttaneet turvapaikanhakijan viisumivelvollisuudesta, vastuussa on se sopimuspuoli, jonka ulkorajan kautta turvapaikanhakija on tullut sopimuspuolten alueelle viisumivapauden perusteella, jollei a, b ja c kohdan määräyksistä muuta johdu.

Jos turvapaikkahakemus jätetään sopimuspuolelle, joka on myöntänyt hakijalle kauttakulkuviisumin — riippumatta siitä, onko hakija läpäissyt passintarkastuksen — ja jos kauttakulkuviisumi on annettu sen jälkeen, kun kauttakulkumaa on varmistanut määräpaikkana olevan sopimuspuolen diplomaatti- tai konsuliedustustolta, että turvapaikanhakija täyttää määräpaikkana olevan sopimusvaltion maahantuloedellytykset, määräpaikkana oleva sopimusvaltio on vastuussa hakemuksen käsittelystä.

e. Jos turvapaikanhakija tulee sopimuspuolten alueelle ilman toimeenpanevan komitean määrittämää rajanylitykseen vaadittavaa asiakirjaa tai useampia asiakirjoja, vastuussa on sopimuspuoli, jonka ulkorajojen kautta turvapaikanhakija on tullut sopimuspuolten alueelle.

f. Jos ulkomaalainen, jonka turvapaikkahakemusta jokin sopimuspuoli jo käsittelee, esittää uuden hakemuksen, vastuussa on se sopimuspuoli, jossa hakemusta parhaillaan käsitellään.

g. Jos ulkomaalainen, jonka aiempaan turvapaikkahakemukseen jokin sopimuspuoli on tehnyt lopullisen päätöksen, esittää uuden hakemuksen, vastuussa on se sopimuspuoli, joka on käsitellyt edellisen hakemuksen, jos hakija ei ole poistunut sopimuspuolten alueelta.

2. Jos sopimuspuoli on ottanut 29 artiklan 4 kappaleen nojalla turvapaikkahakemuksen käsittelyn vastuulleen, tämän artiklan 1 kappaleen nojalla vastuussa oleva sopimuspuoli vapautuu velvoitteistaan.

3. Jos vastuullista sopimuspuolta ei voida nimetä 1 ja 2 kappaleessa määritellyin perustein, vastuussa on se sopimuspuoli, jolle turvapaikkahakemus on jätetty.

31 artikla

1. Sopimuspuolet pyrkivät määrittämään mahdollisimman nopeasti, mikä niistä on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

2. Jos jonkin sopimuspuolen alueella oleskeleva ulkomaalainen esittää turvapaikkahakemuksen tälle sopimuspuolelle, joka ei ole vastuussa 30 artiklan nojalla, kyseinen sopimuspuoli voi pyytää vastuussa olevaa sopimuspuolta ottamaan turvapaikanhakijan vastuulleen tämän turvapaikkahakemuksen käsittelyn varmistamiseksi.

3. Vastuussa olevan sopimuspuolen on otettava 2 kappaleessa tarkoitettu turvapaikanhakija vastuulleen, jos pyyntö esitetään kuuden kuukauden kuluessa turvapaikkahakemuksen jättämisestä. Jos pyyntöä ei ole tehty tässä määräajassa, sopimuspuoli, jolle turvapaikkahakemus on esitetty, on vastuussa hakemuksen käsittelystä.

32 artikla

Turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva sopimuspuoli käsittelee asian kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

33 artikla

1. Jos turvapaikanhakija on laittomasti toisen sopimuspuolen alueella turvapaikkakäsittelyn aikana, vastuussa olevan sopimuspuolen on otettava hänet takaisin.

2. Edeltävää 1 kappaletta ei sovelleta, jos toinen sopimuspuoli on myöntänyt turvapaikanhakijalle oleskeluluvan, jonka voimassaoloaika on vähintään vuosi. Tässä tapauksessa vastuu hakemuksen käsittelystä siirtyy tälle toiselle sopimuspuolelle.

34 artikla

1. Vastuullisen sopimuspuolen on otettava takaisin ulkomaalainen, jonka turvapaikkahakemus on hylätty lopullisesti ja joka on mennyt toisen sopimuspuolen alueelle ilman oleskelulupaa.

2. Edeltävää 1 kappaletta ei kuitenkaan sovelleta, jos vastuussa oleva sopimuspuoli on huolehtinut ulkomaalaisen karkottamisesta sopimuspuolten alueen ulkopuolelle.

35 artikla

1. Sopimuspuolen, joka on myöntänyt ulkomaalaiselle pakolaisen aseman ja antanut hänelle oleskeluoikeuden, on otettava vastuu hänen perheenjäsenensä turvapaikkahakemuksen käsittelystä, jos asianomaiset tähän suostuvat.

2. Edellä 1 kappaleessa mainittu perheenjäsen on pakolaisen puoliso tai alle 18-vuotias naimaton lapsi, tai jos pakolainen on alle 18-vuotias naimaton lapsi, hänen isänsä tai äitinsä.

36 artikla

Turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva sopimuspuoli voi erityisesti perheeseen tai kulttuuriin liittyvistä humanitaarisista syistä pyytää toista sopimuspuolta ottamaan tämän vastuun, jos asianomainen sitä toivoo. Pyynnön saanut sopimuspuoli harkitsee, voiko se hyväksyä pyynnön.

37 artikla

1. Sopimuspuolten toimivaltaiset viranomaiset toimittavat toisilleen mahdollisimman pian tiedot seuraavista seikoista

a. uudet sääntelyt tai toimenpiteet, jotka on toteutettu turvapaikkaoikeuden tai turvapaikanhakijoiden käsittelyn alalla, viimeistään niiden tullessa voimaan,

b. tilastotiedot, jotka koskevat maahantulevien turvapaikanhakijoiden lukumäärää kuukautta kohti merkittävimmät lähtömaat ilmoittaen sekä turvapaikkahakemuksiin liittyviä päätöksiä, jos niitä on saatavilla,

c. tiettyjen turvapaikanhakijaryhmien ilmaantuminen tai niiden huomattava kasvu ja sitä koskevat tiedot,

d. perustavaa laatua olevat päätökset turvapaikkaoikeuden alalla.

2. Sopimuspuolet toimivat kiinteässä yhteistyössä turvapaikanhakijoiden lähtömaiden tilannetta koskevien tietojen keräämisessä yhteisen tilannearvion aikaansaamiseksi.

3. Sopimuspuolet ottavat huomioon kaikki toisten sopimuspuolten antamat ohjeet niiden toimittamien tietojen luottamuksellisesta käsittelystä.

38 artikla

1. Kukin sopimuspuoli toimittaa muille sopimuspuolille niiden pyynnöstä tiedot, jotka sillä on turvapaikanhakijasta ja joita tarvitaan

— turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan sopimuspuolen määrittämiseen
— turvapaikkahakemuksen käsittelyyn ja
— tästä luvusta aiheutuvien velvoitteiden täytäntöönpanoon.

2. Nämä tiedot voivat koskea ainoastaan

a. henkilöllisyyttä (suku- ja etunimi, mahdollinen aiempi nimi, kutsumanimet tai peitenimet, syntymäaika ja -paikka, turvapaikanhakijan tämänhetkinen ja mahdollinen aiempi kansalaisuus ja mahdolliset perheenjäsenet),

b. henkilöllisyys- ja matkustusasiakirjoja (numero, voimassaoloaika, myöntämispaikka ja -aika, myöntänyt viranomainen jne.),

c. muita henkilöllisyyden selvittämiseen tarvittavia tietoja,

d. oleskelupaikkoja ja matkareittejä,

e. jonkin sopimuspuolen myöntämiä oleskelulupia tai viisumeja,

f. paikkaa, jossa turvapaikkahakemus on jätetty,

g. mahdollisten aiempien turvapaikkahakemusten jättöpäivää, nykyisen turvapaikkahakemuksen jättöpäivää, hakemuksen käsittelyvaihetta ja mahdollisen päätöksen sisältöä.

3. Lisäksi sopimuspuoli voi pyytää toista sopimuspuolta toimittamaan sille tiedot turvapaikanhakijan hakemuksensa tueksi esittämistä perusteista ja tapauksen mukaan häntä koskevan päätöksen perusteluista. Pyynnön saanut sopimuspuoli harkitsee, voiko se vastata sille esitettyyn pyyntöön. Tällaiset tiedot luovutetaan vain turvapaikkahakijan suostumuksella.

4. Tietojenvaihto tehdään sopimuspuolen pyynnöstä ja ainoastaan niiden viranomaisten kesken, jotka kukin sopimuspuoli ilmoittaa toimeenpanevalle komitealle.

5. Vaihdettuja tietoja voidaan käyttää ainoastaan 1 kappaleessa määrättyihin tarkoituksiin. Tiedot voidaan toimittaa ainoastaan viranomaisille ja tuomioistuimille, jotka vastaavat

— turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan sopimuspuolen määrittämisestä,
— turvapaikkahakemuksen käsittelystä,
— tästä luvusta aiheutuvien velvoitteiden täytäntöönpanosta.

6. Tietoja toimittava sopimuspuoli huolehtii niiden paikkansapitävyydestä ja ajanmukaisuudesta.

Jos ilmenee, että tämä sopimuspuoli on toimittanut paikkansapitämättömiä tietoja tai tietoja, joita ei olisi pitänyt toimittaa, tiedot saaneille sopimuspuolille on ilmoitettava tästä välittömästi. Niiden on oikaistava nämä tiedot tai hävitettävä ne.

7. Turvapaikanhakijalla on oikeus saada pyynnöstä itseään koskevat vaihdetut tiedot, niin kauan kuin ne ovat saatavissa.

Jos hän toteaa, että nämä tiedot eivät pidä paikkaansa tai ettei niitä olisi pitänyt toimittaa, hänellä on oikeus vaatia niiden oikaisemista tai hävittämistä. Korjaukset tehdään 6 kappaleessa määrätyin edellytyksin.

8. Kunkin sopimuspuolen on tehtävä asiakirjoihin merkintä vaihdettujen tietojen toimittamisesta ja vastaanottamisesta.

9. Toimitettuja tietoja säilytetään vain sen ajan, kun niitä tarvitaan tarkoituksiin, joita varten niitä on vaihdettu. Sopimuspuolen on sopivassa vaiheessa tutkittava niiden säilyttämistarve.

10. Toimitettuja tietoja on suojeltava kaikissa tapauksissa vähintään samalla tavalla kuin vastaavia tietoja suojeltaisiin tiedot vastaanottaneen sopimuspuolen lain mukaan.

11. Jos tietoja ei käsitellä automaattisesti vaan muulla tavoin, kunkin sopimuspuolen on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen tämän artiklan noudattamisen tehokkain valvontakeinoin. Jos sopimuspuolella on 12 kappaleessa tarkoitettu valvontaelin, se voi valtuuttaa tämän elimen huolehtimaan valvontatehtävistä.

12. Jos yksi tai useampi sopimuspuoli haluaa tallettaa koneellisesti kaikki tai osan 2 ja 3 kappaleessa tarkoitetuista tiedoista, se on sallittua ainoastaan, jos kyseisillä sopimuspuolilla on olemassa lainsäädäntö, jolla pannaan täytäntöön 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen periaatteet, ja jos ne ovat antaneet soveltuvan kansallisen elimen tehtäväksi valvoa itsenäisesti tämän yleissopimuksen mukaisesti toimitettujen tietojen käsittelyä ja käyttöä.

III OSASTO

Poliisi ja turvallisuus

1 LUKU

Yhteistyö poliisiasioissa

39 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat siihen, että

niiden poliisilaitokset tarjoavat kansallista lainsäädäntöä noudattaen ja toimivaltansa rajoissa toisilleen apuaan rangaistavien tekojen ehkäisemiseksi ja tutkimiseksi edellyttäen, että sen pyytämistä ei ole kansallisessa lainsäädännössä varattu oikeusviranomaisille ja että tällainen pyyntö tai sen täytäntöönpano ei edellytä pakkokeinojen käyttöä pyynnön vastaanottavalta sopimuspuolelta. Jos pyynnön vastaanottava poliisiviranomainen ei ole toimivaltainen toteuttamaan pyyntöä, se välittää pyynnön toimivaltaisille viranomaisille.

2. Pyynnön esittänyt sopimuspuoli saa käyttää pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen 1 kappaleen määräysten nojalla toimittamia kirjallisia tietoja rikostapausten todisteena ainoastaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaisten oikeusviranomaisten suostumuksella.

3. Edellä 1 kappaleessa tarkoitettuja oikeusapupyyntöjä ja vastauksia näihin pyyntöihin voidaan vaihtaa kunkin sopimuspuolen nimittämien kansainvälisestä poliisiyhteistyöstä vastuussa olevien keskusviranomaisten välillä.

Jos pyyntöä ei voida esittää ajoissa edellä mainitulla tavalla, pyynnön esittävän sopimuspuolen poliisiviranomaiset voivat esittää pyynnön suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille, ja nämä voivat vastata siihen suoraan. Tällöin pyynnön esittävä poliisiviranomainen ilmoittaa suorasta pyynnöstä välittömästi pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen kansainvälisestä poliisiyhteistyöstä vastuussa olevalle keskusviranomaisille.

4. Raja-alueilla yhteistyötä voidaan säännellä sopimuspuolten toimivaltaisten ministerien välisillä järjestelyillä.

5. Tämän artiklan määräykset eivät rajoita nykyisten tai tulevien pitemmälle menevien kahdenvälisten sopimusten soveltamista sellaisten sopimuspuolten välillä, joilla on yhteinen raja. Sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen tällaisista sopimuksista.

40 artikla

1. Sopimuspuolen virkamiehet, jotka oman maansa alueella rikoksen selvittämiseksi tarkkailevat rangaistavaan ja mahdollisesti rikoksentekijäin luovuttamiseen johtavaan tekoon osalliseksi epäiltyä henkilöä, ovat oikeutettuja jatkamaan tätä tarkkailua toisen sopimuspuolen alueella, kun tämä on antanut luvan rajojen kummallakin puolella tapahtuvaan tarkkailuun ennalta esitetyn oikeusapupyynnön pohjalta. Lupaan voidaan liittää ehtoja.

Pyynnöstä tarkkailu uskotaan sen sopimuspuolen viranomaisille, jonka alueella se tapahtuu.

Edellä 1 kappaleessa mainittu oikeusapupyyntö on esitettävä kunkin sopimuspuolen nimeämälle ja pyydetyn luvan myöntämiseen tai välittämiseen toimivaltaiselle viranomaiselle.

2. Jos lupaa ei voida pyytää ennakolta toiselta sopimuspuolelta asian erityisen kiireellisyyden vuoksi, tarkkailua suorittavilla virkamiehillä on oikeus jatkaa 7 kappaleessa lueteltuun rangaistavaan tekoon syylliseksi epäillyn henkilön tarkkailua rajan toisella puolella seuraavin edellytyksin

a. Rajan ylityksestä on välittömästi tarkkailun aikana tiedotettava sen sopimuspuolen 5 kappaleessa nimetylle viranomaiselle, jonka alueella tarkkailua jatketaan.

b. Edellä olevan 1 kappaleen mukainen oikeusapupyyntö, josta käyvät ilmi ilman ennalta annettua lupaa tapahtuneen rajanylityksen syyt, on toimitettava viipymättä.

Tarkkailu on lopetettava heti, jos se sopimuspuoli, jonka alueella tarkkailu tapahtuu, vaatii sitä a alakohdassa tarkoitetun tiedonannon tai b alakohdassa tarkoitetun pyynnön jälkeen tai jos lupaa ei ole saatu viiden tunnin kuluessa rajan ylittämisestä.

3. Edellä 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettua tarkkailua voidaan harjoittaa vain seuraavin yleisin edellytyksin:

a. Tarkkailua suorittavien virkamiesten on noudatettava tämän artiklan määräyksiä ja sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jon-

ka alueella he toimivat; sekä paikallisesti toimivaltaisten viranomaisten määräyksiä.

b. Ellei 2 kappaleessa määrätyistä tapauksista muuta johdu, virkamiesten on tarkkailun aikana pidettävä mukanaan asiakirja, josta käy ilmi, että lupa on myönnetty.

c. Tarkkailua suorittavien virkamiesten on voitava aina todistaa viranomaisasemansa.

d. Tarkkailua suorittavat virkamiehet voivat kantaa tarkkailun aikana virka-asettaan, ellei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli nimenomaisesti toisin määrää; aseen käyttö on kiellettyä muutoin kuin hätävarjelutarkoituksessa.

e. Pääsy asuntoihin tai paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, ei ole sallittua.

f. Tarkkailua suorittavat virkamiehet eivät voi kuulustella eivätkä pidättää tarkkailtavaa henkilöä.

g. Kaikista toimista on annettava kertomus sen sopimuspuolen viranomaisille, jonka alueella toiminta tapahtuu; tässä yhteydessä voidaan edellyttää tarkkailun suorittaneiden virkamiesten henkilökohtaista läsnäoloa.

h. Sen sopimuspuolen viranomaisten pyynnöstä, jonka alueella tarkkailu on tapahtunut, on sen sopimuspuolen viranomaisten, jonka alueelta tarkkailun suorittaneet virkamiehet tulevat, osallistuttava heidän suorittamiaan toimia seuraaviin tutkimuksiin mukaan lukien oikeusprosessiin.

4. Edellä 1 ja 2 kappaleessa tarkoitetut virkamiehet ovat:

— Belgian kuningaskunnassa: syyttäjänviraston yhteydessä toimivaan rikospoliisiin, santarmilaitokseen ja kunnalliseen poliisiin kuuluvat virkamiehet sekä tullimiehet 6 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Saksan liittotasavallassa: Polizeien des Bundes und der Länder -laitoksen virkamiehet sekä ainoastaan huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan samoin kuin asekaupan osalta Zollfahndungsdienst-laitoksen (tullitutkimuslaitoksen) viranomaiset syyttäjäviranomaisten avustajien ominaisuudessa;

— Ranskan tasavallassa: police nationalen ja gendarmerie nationalen rikospoliisiosaston virkamiehet ja avustajat sekä tullimiehet 6 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Luxemburgin suurherttuakunnassa: santarmilaitoksen ja poliisin virkamiehet sekä tullimiehet 6 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Alankomaiden kuningaskunnassa: Rijkspolitie- ja Gemeentepolitie-laitoksen virkamiehet sekä tuontitulleja ja valmisteveroja koskevissa asioissa toimivaltaiset verotutkintaviranomaiset 6 kappaleessa tarkoitetuilla kahdenvälisillä sopimuksilla määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista.

5. Edellä 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettu viranomainen on:

— Belgian kuningaskunnassa: Le Commissariat général de la Police judiciaire;
— Saksan liittotasavallassa: Das Bundeskriminalamt;
— Ranskan tasavallassa: La Direction centrale de la Police judiciaire;
— Luxemburgin suurherttuakunnassa: le Procureur général d'État;
— Alankomaiden kuningaskunnassa: De Landelijk Officier van Justitie, joka on toimivaltainen rajan ylitse tapahtuvassa tarkkailussa.

6. Sopimuspuolet voivat kahdenvälisellä sopimuksella laajentaa tämän artiklan soveltamisalaa ja antaa lisämääräyksiä sen täytäntöönpanemisesta.

7. Edellä 2 kappaleessa tarkoitettu tarkkailu on sallittua vain jonkin seuraavassa mainitun rangaistavan teon perusteella:

— murha,
— tappo,
— raiskaus,
— tahallinen murhapoltto,
— rahanväärennys,
— törkeä varkaus, varastetun tavaran kätkeminen ja ryöstö,
— kiristys,
— ihmisryöstö tai panttivankien ottaminen,
— ihmiskauppa,
— huumausaineiden tai psykotrooppisten aineiden laiton kauppa,
— aseita ja räjähteitä koskevien lain säännösten rikkominen,
— räjähteillä tuhoaminen,
— myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laiton kuljettaminen.

41 artikla

1. Sopimuspuolen virkamiehet, jotka omassa maassaan seuraavat henkilöä, joka on tavattu itse teossa suorittamassa jotakin 4 kappaleessa tarkoitetuista rikoksista tai osallisena sellaiseen rikokseen, saavat jatkaa takaa-ajoa ilman ennalta myönnettyä lupaa toisen sopimuspuolen alueella, kun toisen sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille ei ole voitu ennakolta ilmoittaa sen alueelle tulemisesta asian erityisen kiireellisyyden vuoksi jollakin 44 artiklassa määrätyistä tiedotustavoista tai kun nämä viranomaiset eivät ole voineet olla ajoissa paikalla takaa-ajon jatkamiseksi.

Sama koskee takaa-ajettua henkilöä, joka on paennut tutkintoa tai vankeusvankeuden aikana.

Viimeistään rajaa ylittäessään takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on otettava yhteyttä sen sopimuspuolen toimivaltaisiin viranomaisiin, jonka alueella takaa-ajo tapahtuu. Takaa-ajo on keskeytettävä heti, jos sopimuspuoli, jonka alueella takaa-ajo tulisi tapahtumaan, sitä vaatii. Paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset ottavat takaa-ajossa olevien virkamiesten pyynnöstä kiinni takaa-ajetun henkilön hänen henkilöllisyytensä toteamiseksi tai hänen pidättämisekseen.

2. Takaa-ajo tapahtuu noudattaen jompaa kumpaa seuraavista periaatteista, jotka määritellään jäljempänä 9 kappaleessa tarkoitetulla selityksellä:

a. Takaa-ajoa suorittavilla virkamiehillä ei ole kiinniotto-oikeutta.

b. Jos pyyntöä takaa-ajon keskeyttämisestä ei esitetä ja jos paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset eivät voi jatkaa toimintaa riittävän nopeasti, takaa-ajoa suorittavat virkamiehet voivat ottaa takaa-ajetun henkilön kiinni siksi, kunnes sen sopimuspuolen virkamiehet, jonka alueella takaa-ajo tapahtuu ja jonka viranomaisille asiasta on välittömästi ilmoitettava, voivat todeta tämän henkilöllisyyden tai ryhtyä toimiin tämän pidättämiseksi.

3. Edellä 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettu takaa-ajo tapahtuu noudattaen yhtä seuraavista menettelyistä, jotka määritellään jäljempänä 9 kappaleessa tarkoitetulla selityksellä:

a. ilmoituksessa määriteltävän alueen tai rajanylityksestä laskettavan ajan sisällä;

b. ilman aluetta tai aikaa koskevia rajoituksia.

4. Jäljempänä 9 kappaleessa tarkoitetussa selityksessä sopimuspuolet määrittelevät yh-

dessä 1 kappaleessa tarkoitetut rikokset noudattaen jompaa kumpaa seuraavista periaatteista

a. Seuraavat rikokset:

— murha,
— tappo,
— raiskaus,
— murhapoltto,
— rahanväärennys,
— törkeä varkaus, varastetun tavaran kätkeminen, ryöstö
— kiristys,
— ihmisryöstö tai panttivankien ottaminen,
— ihmiskauppa,
— huumausaineiden tai psykotrooppisten aineiden laiton kauppa,
— aseita ja räjähteitä koskevien lain säännösten rikkominen,
— räjähteillä tuhoaminen,
— myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laiton kuljettaminen,
— onnettomuuspaikalta pakeneminen vakavia loukkaantumisia tai kuolonuhreja vaatineen onnettomuuden jälkeen.

b. Rikokset, joiden johdosta rikoksentekijä voidaan luovuttaa.

5. Takaa-ajoon voidaan ryhtyä vain seuraavin yleisin edellytyksin

a. Takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on noudatettava tämän artiklan määräyksiä ja sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jonka alueella he toimivat sekä paikallisesti toimivaltaisten viranomaisten määräyksiä.

b. Takaa-ajo saa tapahtua vain maarajojen ylitse.

c. Pääsy asuntoihin tai paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, ei ole sallittua.

d. Takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on oltava helposti tunnistettavissa virkapuvusta, käsivarsinauhasta tai kulkuneuvossa käytettävistä tunnuksista; siviiliasun käyttö ei ole sallittua käytettäessä ilman edellä mainittuja tunnuksia olevaa ajoneuvoa; takaa-ajoa suorittavien virkamiesten on koko ajan kyettävä todistamaan toimivansa viranomaisen asemassa.

e. Takaa-ajoa suorittavat virkamiehet voivat kantaa virka-asettaan takaa-ajon aikana; aseen käyttö on kiellettyä muutoin kuin hätävarjelutarkoituksessa.

f. Kun takaa-ajettu henkilö on otettu kiinni 2 kappaleen b kohdan mukaisesti, hänelle voidaan suorittaa paikallisesti toimivaltaisen viranomaisen huostaan saattamiseksi ainoastaan henkilöön käyvä turvatarkastus; hänelle voidaan kuljetuksen ajaksi laittaa käsiraudat; takaa-ajetun henkilön hallussa olevat esineet voidaan takavarikoida.

g. Takaa-ajon suorittaneiden virkamiesten on ilmoittauduttava kunkin 1, 2 ja 3 kappaleessa mainitun tehtävän jälkeen sen sopimuspuolen paikallisesti toimivaltaisten viranomaisten luona, joiden alueella he ovat toimineet ja esitettävä selvitys toiminnastaan; kyseisten viranomaisten pyynnöstä he ovat velvolliset olemaan käytettävissä, kunnes heidän toimiinsa liittyvät seikat on selvitetty; tätä sovelletaan myös silloin, jos takaa-ajettua henkilöä ei ole saatu kiinni.

h. Sen sopimuspuolen viranomaisten pyynnöstä, jonka alueella takaa-ajo on tapahtunut, sen sopimuspuolen viranomaisten, jonka alueelta takaa-ajavat tulevat, on osallistuttava heidän suorittamiaan toimia seuraaviin tutkimuksiin mukaan lukien oikeusprosessiin.

6. Henkilö, jonka paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat ottaneet kiinni 2 kappaleessa tarkoitetun toiminnan seurauksena, voidaan kansallisuudestaan riippumatta pidättää kuulusteluja varten. Kansallisen lainsäädännön asiaa koskevia määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin.

Jos tämä henkilö ei ole sen sopimuspuolen kansalainen, jonka alueella hänet on pidätetty, hänet on vapautettava viimeistään kuuden tunnin kuluttua pidättämisestä, laskematta tähän aikaan keskiyön ja aamun kello yhdeksän välisiä tunteja, mikäli paikallisesti toimivaltaiset viranomaiset eivät ole ennen tämän määräajan päättymistä saaneet jossain muo-

dossa pyyntöä, joka koskee väliaikaista pidättämistä luovuttamista varten.

7. Edellisessä kappaleessa tarkoitetut virkamiehet ovat seuraavat:

— Belgian kuningaskunnassa: syyttäjänviraston yhteydessä toimivan rikospoliisiin, santarmilaitokseen ja kunnalliseen poliisiin kuuluvat virkamiehet sekä tullimiehet 10 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Saksan liittotasavallassa: Polizeien des Bundes und der Länder -laitoksen virkamiehet sekä ainoastaan huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan sekä asekaupan osalta Zollfahndungsdienst-laitoksen (tullitutkimuslaitoksen) virkamiehet syyttäjäviranomaisten avustajien ominaisuudessa;

— Ranskan tasavallassa: police nationalen ja gendarmerie nationalen rikospoliisiosaston virkamiehet ja avustajat sekä tullimiehet 10 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltanta puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Luxemburgin suurherttuakunnassa: santarmilaitoksen ja poliisin virkamiehet sekä tullimiehet 10 kappaleessa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista;

— Alankomaiden kuningaskunnassa: Rijkspolitie- ja Gemeentepolitie-laitoksen virkamiehet sekä tuontitulleja ja valmisteveroja koskevissa asioissa toimivaltaiset verotutkintaviranomaiset 10 kappaleessa tarkoitetuilla kahdenvälisillä sopimuksilla määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta sekä myrkyllisten ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista.

8. Tämä artikla ei rajoita asianomaisten sopimuspuolten osalta 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn Benelux-sopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 annetulla pöytäkirjalla, 27 artiklan soveltamista.

9. Tätä yleissopimusta allekirjoittaessaan kukin sopimuspuoli antaa selityksen, jossa se määrittelee 2, 3 ja 4 kappaleen määräysten pohjalta toimintamenetelmät takaa-ajoon alueellaan kunkin sellaisen sopimuspuolen osalta, jonka kanssa sillä on yhteinen raja.

Sopimuspuoli voi milloin tahansa korvata selityksensä toisella selityksellä, mikäli tämä ei rajoita aikaisemman selityksen soveltamisalaa.

Kukin selitys annetaan kunkin kyseessä olevan sopimuspuolen kanssa yhteisymmärryksessä, jotta sisärajojen kummallakin puolella sovellettaisiin toisiaan vastaavia säännöksiä.

10. Sopimuspuolet voivat kahdenvälisin sopimuksin laajentaa 1 kappaleen soveltamisalaa ja antaa täydentäviä säännöksiä tämän artiklan täytäntöönpanosta.

42 artikla

Edellä 40 ja 41 artiklassa tarkoitettujen tehtävien aikana toisen sopimuspuolen alueella toimivien virkamiesten katsotaan vastaavan tämän sopimuspuolen virkamiehiä sellaisten rikosten osalta, joiden kohteeksi he joutuvat tai joita he tekevät.

43 artikla

1. Kun sopimuspuolen virkamiehet tämän

yleissopimuksen 40 ja 41 artiklan mukaisesti toimivat toisen sopimuspuolen alueella, ensiksi mainittu sopimuspuoli on vastuussa tehtävän aikana aiheutuneista vahingoista sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella he toimivat.

2. Sopimuspuoli, jonka alueella aiheutuu 1 kappaleessa tarkoitettu vahinko, on vastuussa vahingon korvaamisesta kuten se olisi vastuussa omien virkamiestensä aiheuttamasta vahingosta.

3. Sopimuspuoli, jonka virkamiehet ovat aiheuttaneet vahinkoa toisen sopimuspuolen alueella, korvaa tälle toiselle sopimuspuolelle vahingon uhrille tai tämän oikeudenomistajille maksamat korvaukset kokonaisuudessaan.

4. Kunkin sopimuspuolen on 1 kappaleessa tarkoitetussa tapauksessa luovuttava vahingonkorvausvaatimuksista toista sopimuspuolta kohtaan, sanotun kuitenkaan estämättä ensiksi mainitun sopimuspuolen oikeuksien käyttämistä kolmansia osapuolia kohtaan sekä lukuun ottamatta 3 kappaleen määräyksiä.

44 artikla

1. Asiaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti sekä paikalliset olot ja tekniset mahdollisuudet huomioon ottaen sopimuspuolet luovat erityisesti raja-alueilla suoria puhelin-, radio-, teleksi- ja muita yhteydenpitolinjoja poliisi- ja tulliyhteistyön helpottamiseksi, erityisesti tietojen välittämiseksi ajoissa rajan kummallakin puolella tapahtuvan tarkkailun ja takaa-ajon yhteydessä.

2. Lyhyellä aikavälillä toteutettavien toimenpiteiden lisäksi ne tutkivat erityisesti seuraavia mahdollisuuksia

a. aineiston vaihto tai asianmukaisin radiolaittein varustettujen yhteysvirkamiesten lähettäminen;

b. raja-alueilla käytettävien äänitaajuuksien laajentaminen;

c. samoilla alueilla toimivien poliisi- ja tulliyksiköiden yhteyden käyttöön ottaminen;

d. tiedonvälityslaitteiston osto-ohjelmien yhteensovittaminen standardoitujen ja yhteensopivien tiedonvälitysjärjestelmien aikaansaamiseksi.

45 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan tarpeelliset toimenpiteet taatakseen, että

a. majoitusliikkeen johtaja tai hänen alaisensa valvovat, että heidän liikkeeseensä majoittuneet ulkomaalaiset sekä muiden sopimuspuolten ja muiden Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden kansalaiset lukuun ottamatta mukana matkustavia puolisoita tai alaikäisiä lapsia taikka ryhmämatkalle osallistuvia täyttävät ja allekirjoittavat omakätisesti ilmoituskaavakkeet ja todistavat majoitusliikkeen johtajalle tai tämän alaiselle henkilöllisyytensä voimassa olevalla henkilöllisyystodistuksella;

b. a kohdan mukaisesti täytetyt ilmoituskaavakkeet säilytetään tai toimitetaan toimivaltaisille viranomaisille, jos nämä katsovat sen tarpeelliseksi uhan torjumiseksi, rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi tai kadonneiden henkilöiden tai onnettomuuksien uhrien kohtalon selvittämiseksi, ellei kansallisessa lainsäädännössä toisin säädetä.

2. Edellä olevan 1 kappaleen määräyksiä sovelletaan soveltuvin osin henkilöihin, jotka asuvat ammattimaisesti vuokralle tarjotussa majoituksessa, erityisesti teltoissa, asuntovaunuissa tai veneissä.

46 artikla

1. Kukin sopimuspuoli voi erityistapauksessa oman lainsäädäntönsä mukaisesti ja ilman pyyntöä lähettää toiselle sopimuspuolelle tietoa, joka voi olla vastaanottajalle tärkeätä tulevien tai muiden rikosten ehkäisemiseksi tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevan uhan torjumiseksi.

2. Tietoja vaihdetaan sitä varten nimitettävän keskusviranomaisen välityksellä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 39 artiklan 4

kappaleessa tarkoitetun, yhteistyötä raja-alueilla koskevan järjestelyn soveltamista. Erityisen kiireellisissä tapauksissa tässä artiklassa tarkoitettu tietojen vaihtaminen voi tapahtua suoraan kyseisten poliisiviranomaisten välillä, ellei kansallisissa säännöksissä toisin säädetä. Keskusviranomaiselle ilmoitetaan tästä niin pian kuin mahdollista.

47 artikla

1. Sopimuspuolet voivat tehdä kahdenvälisiä sopimuksia, jotka tekevät mahdolliseksi lähettää sopimuspuolen yhteyshenkilö määrätyksi tai määräämättömäksi ajaksi toisen sopimuspuolen poliisilaitoksen palvelukseen.

2. Yhteysvirkamiehen lähettäminen määrätyksi tai määräämättömäksi ajaksi tapahtuu sopimuspuolten välisen yhteistyön helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi erityisesti

a. tukemalla tietojen vaihtamista rikollisuutta vastaan sekä ennaltaehkäisevästi että jälkikäteisesti;

b. tukemalla poliisi- ja oikeusapua rikosasioissa koskevien pyyntöjen täyttämistä;

c. tukemalla rajojen valvonnasta vastaavien viranomaisten tehtävien suorittamista ulkorajoilla.

3. Yhteyshenkilöiden tehtävänä on antaa neuvoja ja toimia tukihenkilöinä. Heillä ei ole itsenäistä toimivaltaa poliisitoimien suorittamiseen. He toimittavat tietoja ja suorittavat tehtävänsä niiden ohjeiden puitteissa, jotka he saavat lähettävältä sopimuspuolelta ja siltä sopimuspuolelta, jonka palvelukseen heidät on siirretty. He antavat säännöllisesti kertomuksen sen poliisilaitoksen päällikölle, jonka palvelukseen heidät on siirretty.

4. Sopimuspuolet voivat kahdenvälisesti tai monenvälisesti sopia, että kolmannen maan palvelukseen siirretyt sopimuspuolen yhteyshenkilöt edustavat tehtävissään myös yhden tai useamman muun sopimuspuolen etuja. Tällaisten sopimusten nojalla kolmannen valtion palvelukseen siirretyt yhteyshenkilöt toimittavat muille sopimuspuolille tietoja näiden pyynnöstä tai omasta aloitteestaan ja suorittavat tehtäviä näiden osapuolten lukuun toimivaltansa rajoissa. Sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen aikeistaan lähettää yhteyshenkilöitä kolmansiin maihin.

2 LUKU

Oikeusapu rikosasioissa

48 artikla

1. Tämän luvun tarkoituksena on täydentää 20 päivänä huhtikuuta 1959 tehtyä keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta sekä Benelux-talousliiton jäsenenä olevien sopimuspuolten välisissä suhteissa 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehtyä Benelux-sopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 tehdyllä pöytäkirjalla, ja helpottaa mainittujen sopimusten soveltamista.

2. Edellä oleva 1 kappale ei vaikuta sopimuspuolten välillä voimassa olevien kahdenvälisten sopimusten pitemmälle menevien määräysten soveltamiseen.

49 artikla

Oikeusapua annetaan myös

a. menettelyssä, jossa käsitellään toisen tai kummankin sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavia ja hallinnollisen viranomaisen toimivaltaan kuuluvia järjestysrikkomuksia, jos asiassa annettava päätös voidaan saattaa rikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi;

b. menettelyssä, joka koskee korvausvaatimusta aiheettoman syytteen tai väärän tuomion johdosta;

c. armahtamisasiain käsittelyssä;

d. rikosasian yhteydessä käsiteltävässä riita-asiassa, kunnes rikosasiassa on annettu lopullinen ratkaisu;

e. rangaistuksen tai turvaamistoimen täy-

täntöönpanoa, sakon perintää tai oikeudenkäyntikulujen maksamista koskevien asiakirjojen tiedoksiannossa;

f. menettelyssä, joka koskee tuomion tai turvaamistoimen tai sen täytäntöönpanon lykkäämistä, ehdonalaiseen vapauteen päästämistä, rangaistuksen tai turvaamistoimen täytäntöönpanoajankohdan siirtämistä tai täytäntöönpanon keskeyttämistä.

50 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat tarjoamaan 48 artiklassa tarkoitetun yleissopimuksen ja siinä tarkoitetun sopimuksen mukaisesti oikeusapua valmisteveroa, arvonlisäveroa ja tulleja koskevien säännösten rikkomisen osalta. Tullia koskevilla säännöksillä tarkoitetaan 7 päivänä syyskuuta 1967 Alankomaiden, Belgian, Italian, Luxemburgin, Ranskan ja Saksan liittotasavallan välillä keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioista tehdyn yleissopimuksen 2 artiklassa sekä 19 päivänä toukokuuta 1981 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1468/81 2 artiklassa mainittuja määräyksiä.

2. Valmisteveroa koskevaan petokseen perustuvia pyyntöjä ei saa evätä sillä perusteella, että pyynnön vastaanottanut maa ei kanna pyynnössä tarkoitetuista tavaroista valmisteveroa.

3. Pyynnön esittänyt sopimuspuoli saa toimittaa eteenpäin tai käyttää pyynnön vastaanottaneelta sopimuspuolelta saamiaan tietoja tai todisteita muihin kuin pyynnössä mainittuihin kuulusteluihin, tutkintaan tai käsittelyihin vain pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen etukäteen antamalla suostumuksella.

4. Tässä artiklassa määrätyn oikeusavun antamisesta voidaan kieltäytyä, jos maksamatta oleva tai kokonaan maksamatta jätetty arvioitu määrä ei ylitä 25 000 ecua tai jos ilman lupaa vietyjen tai tuotujen tavaroiden arvioitu arvo ei ylitä 100 000 ecua, ellei pyynnön esittänyt sopimuspuoli pidä tapausta olosuhteiden tai syytetyn henkilöllisyyden takia erittäin vakavana.

5. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan myös, kun esitetty oikeusapupyyntö koskee järjestysrikkomusta, josta voidaan tuomita vain sakkoon ja oikeusapupyynnön esittää oikeusviranomainen.

51 artikla

Sopimuspuolet voivat asettaa etsintää ja takavarikkoa koskevalle oikeusapupyynnölle ainoastaan seuraavat ehdot

a) Oikeusapupyynnön perusteena on teko, josta kummankin sopimuspuolen lain mukaan ankarin seuraamus on vähintään kuuden kuukauden vapausrangaistus tai vapauden menettämistä tarkoittava seuraamus, taikka teko, joka jomman kumman sopimuspuolen lain mukaan on rangaistava sanotulla seuraamuksella ja toisen sopimuspuolen lain mukaan hallinnollisen viranomaisen toimivaltaan kuuluvana järjestelyrikkomuksena, jos asiassa annettava päätös voidaan saattaa rikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

b) Oikeusapupyynnön täyttäminen on muutoin pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lain mukaista.

52 artikla

1. Kukin sopimuspuoli voi toimittaa oikeuskäsittelyä koskevat asiakirjat suoraan postitse toisen sopimuspuolen alueella oleville henkilöille. Sopimuspuolet toimittavat toimeenpanevalle komitealle luettelon asiakirjoista, jotka voidaan toimittaa tällä tavalla.

2. Kun on aihetta epäillä, ettei vastaanottaja ymmärrä asiakirjan laatimiskieltä, asiakirja — tai ainakin sen olennaiset osat — on käännettävä yhdelle tai useammalle sen sopimuspuolen kielelle, jonka alueella vastaanottaja oleskelee. Jos asiakirjan lähettävä viranomainen tietää, että vastaanottaja osaa vain jotakin muuta kieltä, asiakirja — tai ainakin sen olennaiset osat — on käännettävä tälle muulle kielelle.

3. Todistajaa ja asiantuntijaa, joka on jättänyt noudattamatta postin välityksellä tie-

doksiannetun kutsun, ei saa tästä rangasta eikä häntä kohtaan käyttää pakkokeinoja, vaikka kutsu olisikin sisältänyt ilmoituksen poissaolon seuraamuksista, ellei hän sittemmin ole vapaaehtoisesti saapunut pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle ja siellä jälleen saanut asianmukaista kutsua tiedoksi. Kutsun tiedoksiannosta vastaavan viranomaisen tulee huolehtia siitä, että postitse lähetettävä kutsu ei sisällä ilmoitusta pakkokeinoista poissaolon varalta. Tämä määräys ei rajoita 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn Benelux-sopimuksen soveltamista, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 tehdyllä pöytäkirjalla.

4. Jos oikeusapupyynnön perusteena on teko, joka sekä pyynnön esittäneen että pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lain mukaan on hallinnollisen viranomaisen toimivaltaan kuuluva järjestysrikkomus ja asiassa annettava päätös voidaan saattaa rikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi, on asiakirjojen lähettämisessä noudatettava 1 kappaleen määräyksiä.

5. Rajoittamatta 1 kappaleen määräysten soveltamista asian käsittelyyn liittyvät asiakirjat voidaan lähettää pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusviranomaisten välityksellä, jos vastaanottajan osoite on tuntematon tai jos pyynnön esittänyt sopimuspuoli edellyttää muodollista tiedoksiantoa.

53 artikla

1. Oikeusapupyynnöt voidaan toimittaa suoraan oikeusviranomaisten kesken samoin kuin vastaukset niihin.

2. Edellä olevan 1 kappaleen soveltaminen ei rajoita pyyntöjen ja vastausten lähettämistä oikeusministeriöiden välillä tai Kansainvälisen rikospoliisijärjestön Interpolin kansallisten keskustoimistojen välityksellä.

3. Sellaisten henkilöiden siirtämistä tai kuljetusta koskevien pyyntöjen esittäminen, jotka ovat tutkinta- tai vankeusvankeudessa tai joihin on kohdistettu vapauden menettämisen aiheuttava toimenpide, ja rikosrekisteriä koskevien tietojen säännöllisen tai satunnaisen vaihtamisen on tapahduttava oikeusministeriöiden välityksellä.

4. Oikeusministeriöllä tarkoitetaan 20 päivänä huhtikuuta 1959 tehdyn keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen mukaisesti Saksan liittotasavallan osalta liittovaltion oikeusministeriötä ja osavaltioiden oikeusministereitä tai -senaattoreita.

5. Pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusviranomaiset voivat esittää ilmoitukset ajoja lepoajasta annetun lainsäädännön säännösten rikkomista koskevasta tutkinnasta 20 päivänä huhtikuuta 1959 tehdyn keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 21 artiklan ja 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn Benelux-sopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 tehdyllä pöytäkirjalla, 27 artiklan mukaisesti suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusviranomaiselle.

3 LUKU

Ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta

54 artikla

Henkilöä, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli on antanut lainvoimaisen tuomion, ei voida syyttää samasta teosta toisen sopimuspuolen toimesta edellyttäen, että tämä henkilö on tuomion saatuaan suorittanut rangaistuksensa tai parhaillaan suorittaa sitä taikka että sitä ei voida tuomion antaneen sopimuspuolen lain mukaan enää suorittaa.

55 artikla

1. Sopimuspuoli voi tämän yleissopimuksen ratifioidessaan tai hyväksyessään selittää, että 54 artikla ei sido sitä yhdessä tai useammassa seuraavista tapauksista:

a. kun toisen maan antaman tuomion pohjana oleva teko on tapahtuneet kokonaan tai osittain sen alueella; viimeksi mainitussa tapauksessa tätä poikkeusta ei kuitenkaan sovelleta, jos teko on tapah-

tunut kokonaan tai osittain sen sopimuspuolen alueella, jossa tuomio on annettu;

b. kun toisen maan tuomion pohjana oleva teko muodostaa uhan valtion turvallisuudelle tai muille kyseisen sopimuspuolen yhtä olennaisille eduille;

c. kun tuomion pohjana oleva teko on tehnyt kyseisen sopimuspuolen palveluksessa oleva henkilö virkavelvollisuuksiaan rikkoen.

2. Sopimuspuolen, joka on tehnyt 1 kappaleen b kohdassa mainittua poikkeusta koskevan selityksen, on nimettävä ne rikosryhmät, joihin tätä poikkeusta voidaan soveltaa.

3. Sopimuspuoli voi milloin tahansa perua tällaisen yhtä tai useampaa 1 kappaleessa mainittua poikkeusta koskevan selityksen.

4. Poikkeuksia, joista on tehty 1 kappaleen mukainen selitys, ei sovelleta, kun kyseinen sopimuspuoli on samojen tekojen kyseessä ollessa pyytänyt toista sopimuspuolta suorittamaan tutkinnan tai suostunut kyseisen henkilön luovutukseen.

56 artikla

Jos sopimuspuoli aloittaa sellaista henkilöä koskevan uuden tutkinnan, josta joku toinen sopimuspuoli on hänet jo lainvoimaisesti tuominnut, vähennetään mahdollisesti määrättävästä rangaistuksesta viimeksi mainitun sopimuspuolen alueella tästä teosta kärsitty vapaudenmenetysaika. Samoin otetaan kansallisen lainsäädännön sallimissa rajoissa huomioon muu jo suoritettu rangaistus kuin vapaudenmenetys.

57 artikla

1. Jos sopimuspuoli syyttää henkilöä rikoksesta ja jos tämän sopimuspuolen toimivaltaisilla viranomaisilla on syytä epäillä, että syyte koskee samaa tekoa, josta toinen sopimuspuoli on hänet jo kerran lainvoimaisesti tuominnut, näiden viranomaisten on tarpeelliseksi katsoessaan pyydettävä asianomaiset tiedot sen sopimuspuolen toimivaltaisilta viranomaisilta, jonka alueella tuomio on annettu.

2. Pyydetyt tiedot on annettava mahdollisimman pikaisesti, ja ne on otettava huomioon päätettäessä meneillään olevan käsittelyn jatkamisesta.

3. Kukin sopimuspuoli nimittää tämän yleissopimuksen ratifioidessaan tai hyväksyessään ne viranomaiset, joilla on valtuudet pyytää ja vastaanottaa tässä artiklassa tarkoitettuja tietoja.

58 artikla

Edellä olevat määräykset eivät rajoita sellaisten pitemmälle menevien kansallisten määräysten soveltamista, jotka koskevat ulkomailla tehtyihin oikeudellisiin päätöksiin sovellettavaa ne bis in idem -periaatetta.

4 LUKU

Rikoksentekijöiden luovuttaminen

59 artikla

1. Tämän luvun määräysten tarkoituksena on täydentää 13 päivänä syyskuuta 1957 tehtyä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa eurooppalaista yleissopimusta ja 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehtyä Benelux-sopimusta, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 annetulla pöytäkirjalla, ja helpottaa mainittujen sopimusten soveltamista.

2. Edellä oleva 1 kappale ei vaikuta sopimuspuolten välillä voimassa olevien kahdenvälisten sopimusten pitemmälle menevien määräysten soveltamiseen.

60 artikla

Kahden sellaisen sopimuspuolen välisissä suhteissa, joista toinen ei ole 13 päivänä syyskuuta 1957 tehdyn rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppa-

laisen yleissopimuksen osapuoli, sovelletaan mainitun yleissopimuksen määräyksiä ottaen huomioon ne varaumat ja selitykset, jotka on tehty joko mainittua yleissopimusta ratifioitaessa tai tätä yleissopimusta ratifioitaessa tai hyväksyttäessä niiden sopimuspuolten osalta, jotka eivät ole yleissopimuksen osapuolia.

61 artikla

Ranskan tasavalta sitoutuu luovuttamaan toisen sopimuspuolen pyynnöstä henkilöt, joita vastaan on ryhdytty oikeudellisiin toimiin teoista, joista voidaan Ranskan lainsäädännön mukaisesti rangaista vähintään kahden vuoden vapaudenmenetyksellä tai vapautta rajoittavalla toimenpiteellä ja pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti vähintään yhden vuoden vastaavalla seuraamuksella.

62 artikla

1. Vanhenemisen keskeyttämisen osalta sovelletaan ainoastaan pyynnön esittävän sopimuspuolen lainsäädäntöä.

2. Pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen myöntämä armahdus ei estä rikoksentekijän luovuttamista, ellei rikos kuuluu pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tuomiovaltaan.

3. Sellaisen tutkinnan mahdollistavan syytteen tai virallisen ilmoituksen puuttuminen, jotka ovat tarpeen ainoastaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön nojalla, ei vaikuta velvollisuuteen luovuttaa rikoksentekijä.

63 artikla

Sopimuspuolet sitoutuvat 59 artiklassa mainitun yleissopimuksen ja sopimuksen mukaisesti luovuttamaan rikoksentekijät, joita koskevaa tutkintaa pyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusviranomaiset suorittavat jonkin 50 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun rikoksen johdosta tai joita ne etsivät tällaisesta rikoksesta annetun tuomion tai turvaamistoimenpiteen johdosta.

64 artikla

Jäljempänä olevan 95 artiklan mukaisesti Schengenin tietojärjestelmään tehdyllä ilmoituksella on sama vaikutus kuin väliaikaista säilöön ottamista koskevalla pyynnöllä, joka on tehty 13 päivänä syyskuuta 1957 tehdyn rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen 16 artiklan mukaisesti tai 27 päivänä kesäkuuta 1962 rikoksentekijäin luovuttamisesta ja keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn Benelux-sopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 11 päivänä toukokuuta 1974 annetulla pöytäkirjalla, 15 artiklan mukaisesti.

65 artikla

1. Pyynnön esittävän sopimuspuolen toimivaltainen ministeriö esittää pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaiselle ministeriölle rikoksentekijäin luovuttamista ja siirtoa koskevat pyynnöt sanotun rajoittamatta diplomaattitien käyttämistä.

2. Toimivaltaiset ministeriöt ovat

— Belgian kuningaskunnassa: oikeusministeriö;

— Saksan liittotasavallassa: liittovaltion oikeusministeriö ja osavaltioiden oikeusministeri tai -senaattori;

— Ranskan tasavallassa: ulkoasiainministeriö;

— Luxemburgin suurherttuakunnassa: oikeusministeriö;

— Alankomaisen kuningaskunnassa: oikeusministeriö.

66 artikla

1. Jos luovutettavaksi pyydetyn henkilön luovuttaminen ei pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lain mukaan ole ilmeisesti kiellettyä, voi tämä sopimuspuoli suostua luovuttamispyyntöön noudattamatta mahdollista luovutusmenettelyä, mikäli luovutettavaksi pyydetty henkilö, jolle on ilmoitettu hänen oikeudestaan vaatia luovuttamismenet-

telyn noudattamista, tuomarin tai toimivaltaisen viranomaisen edessä antaa tähän suostumuksensa, joka merkitään pöytäkirjaan. Luovutettavaksi pyydetyllä henkilöllä on tällöin oikeus käyttää asianajajan apua.

2. Luovutettavaksi pyydetty henkilö, joka 1 kappaleen nojalla tapahtuvan luovuttamisen yhteydessä on ilmoittanut luopuvansa erityissäännön takaamasta suojasta, ei voi peruuttaa tätä ilmoitustaan.

5 LUKU

Rikostuomioiden täytäntöönpanon siirto

67 artikla

Jäljempänä olevien määräysten tarkoituksena on täydentää Euroopan neuvoston 21 päivänä maaliskuuta 1983 tekemää yleissopimusta tuomittujen henkilöiden siirtämisestä niiden sopimuspuolten välillä, jotka ovat mainitun yleissopimuksen osapuolia.

68 artikla

1. Sopimuspuoli, jonka alueella on julistettu toisen sopimuspuolen kansalaiseen kohdistuva vapaudenmenetystä koskeva tuomio tai turvaamistoimenpide, joka on saanut lainvoiman, voi, kun kyseinen henkilö on paennut omaan maahansa välttääkseen tuomion tai turvaamistoimenpiteen ja kun paennut henkilö on oman maansa alueella, pyytää tätä toista sopimuspuolta hoitamaan puolestaan tuomion tai turvaamistoimenpiteen täytäntöönpanon.

2. Pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi pyynnön esittäneen sopimuspuolen pyynnöstä, ennen tuomion tai turvaamistoimenpiteen tai tuomion osan täytäntöönpanon hoitamista koskevaa pyyntöä tukevien asiakirjojen saapumista ja pyyntöä koskevan päätöksen tekemistä, ottaa tuomitun henkilön säilöön tai toteuttaa muita toimenpiteitä varmistaakseen kyseisen henkilön pysymisen pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella.

69 artikla

Tuomion täytäntöönpanon siirto 68 artiklan nojalla ei edellytä tuomion tai toimenpiteen kohteena olevan henkilön suostumusta. Soveltuvin osin sovelletaan Euroopan neuvoston 21 päivänä maaliskuuta 1983 tekemän yleissopimuksen tuomittujen siirtämistä koskevia muita määräyksiä.

6 LUKU

Huumausaineet

70 artikla

1. Sopimuspuolet perustavat pysyvän työryhmän, jonka tehtävänä on tutkia huumausaineisiin liittyvän rikollisuuden ehkäisemistä koskevia yhteisiä ongelmia ja laatia tarvittaessa tarpeellisia ehdotuksia parantaakseen sopimuspuolten välisen yhteistyön käytännöllisiä ja teknisiä näkökohtia. Työryhmä esittää ehdotuksensa toimeenpanevalle komitealle.

2. Edellä 1 kappaleessa tarkoitettu työryhmä, jonka jäsenet toimivaltaiset kansalliset viranomaiset nimeävät, koostuu erityisesti poliisi- ja tullitehtävistä vastaavien laitosten edustajista.

71 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan kaikenlaisten huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden mukaan lukien kannabiksen epäsuoran ja suoran myynnin sekä näiden tuotteiden ja aineiden myyntiä tai maastavientiä varten tapahtuvan hallussapidon osalta kaikki Yhdistyneiden Kansakuntien olemassa olevien yleissopimusten* mukaiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan estämiseksi ja rankaisemiseksi.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat hallinnollisin ja rikosoikeudellisin keinoin estämään kaikenlaisten huumausaineiden ja psykotroop-

* Vuoden 1961 huumausaineyleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna vuoden 1961 huumausaineyleissopimusta muuttavalla vuoden 1971 pöytäkirjalla; vuoden 1972 psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus; 20 päivänä joulukuuta 1988 huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehty Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus.

pisten aineiden mukaan lukien kannabiksen laittoman viennin sekä tällaisten tuotteiden ja aineiden myynnin, hankkimisen ja välittämisen sekä rankaisemaan siitä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 74, 75 ja 76 artiklan asiaa koskevien määräysten soveltamista.

3. Taistellakseen huumausaineiden ja kaikenlaisten psykotrooppisten aineiden mukaan lukien kannabiksen laitonta kauppaa vastaan sopimuspuolet tehostavat henkilöitä ja tavaroita sekä liikkumista ja kulkuvälineitä koskevia tarkastuksia ulkorajoillaan. Yksityiskohdista päättää 70 artiklassa mainittu työryhmä. Se kiinnittää erityistä huomiota sisärajoilta vapautuvan poliisi- ja tullihenkilökunnan osan uudelleen sijoittamiseen sekä nykyaikaisten huumeidenetsintäkeinojen ja huumekoirien käyttöönottoon.

4. Tämän artiklan määräysten noudattamiseksi sopimuspuolet valvovat erityisesti paikkoja, joita tunnetusti käytetään huumekauppaan.

5. Sopimuspuolet tekevät toimivaltansa rajoissa kaikkensa kaikenlaisten huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden mukaan lukien kannabiksen laittomaan kysyntään liittyvien kielteisten vaikutusten estämiseksi ja niitä vastaan taistelemiseksi. Tässä tarkoituksessa toteutetut toimenpiteet kuuluvat kunkin sopimuspuolen vastuualueeseen.

72 artikla

Sopimuspuolet sitoutuvat perustuslakinsa ja kansallisen oikeusjärjestyksensä mukaisesti antamaan lainsäädäntöä, jolla tehdään mahdolliseksi ottaa haltuun ja takavarikoida huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta peräisin olevat tuotot.

73 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat perustuslakinsa ja kansallisen oikeusjärjestyksensä mukaisesti ryhtymään toimenpiteisiin, joilla tehdään mahdolliseksi huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan valvotut läpilaskut.

2. Päätös valvotusta läpilaskusta tehdään jokaisessa yksittäistapauksessa kunkin kyseisen sopimuspuolen ennalta antaman suostumuksen perusteella.

3. Kukin sopimuspuoli on vastuussa omalla alueellaan tapahtuvista toimista ja valvoo niitä, ja sillä on valtuudet puuttua niihin.

74 artikla

Kun kyseessä on huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laillinen kauppa, sopimuspuolet sopivat siitä, että 71 artiklassa luetelluista Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksista johtuvat sisärajoilla tehtävät tarkastukset siirretään mahdollisuuksien mukaan maan rajojen sisäpuolelle.

75 artikla

1. Sopimuspuolten alueelle saapuvat ja niiden alueella liikkuvat matkustajat voivat kuljettaa mukanaan huumausaineita ja psykotrooppisia aineita, jotka ovat tarpeellisia sairaanhoidossa, jos he esittävät tarkastuksessa todistuksen, jonka oleskelujäsenvaltion toimivaltainen viranomainen on myöntänyt tai oikeaksi todistanut.

2. Toimeenpaneva komitea päättää 1 kappaleessa tarkoitetun sopimuspuolen myöntämän todistuksen muodosta ja sisällöstä sekä erityisesti tuotteiden ja aineiden laatuun ja määrään ja matkan kestoon liittyvistä tiedoista.

3. Sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen 2 kappaleessa tarkoitetun todistuksen myöntämiseen tai oikeaksi todistamiseen toimivaltaisista viranomaisista.

76 artikla

1. Sopimuspuolet päättävät tarvittavista toimenpiteistä ja lääketieteellisten, eettisten ja toiminnallisten käytäntöjensä mukaisesti niiden huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden tarkastamisesta, jotka ovat yhden tai useamman sopimuspuolen alueella perusteellisemman tarkastuksen alaisia kuin niiden alueella, jotta näiden perusteellisempien tarkastusten tehokkuuteen ei vaikuteta.

2. Edellä olevaa 1 kappaletta sovelletaan myös aineisiin, joita käytetään yleisesti huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden valmistukseen.

3. Sopimuspuolet ilmoittavat toisilleen toimenpiteistä, jotka ne toteuttavat 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettujen aineiden laillisen kaupan valvonnan täytäntöönpanemiseksi.

4. Tässä yhteydessä esiintyviä ongelmia käsitellään säännöllisesti toimeenpanevassa komiteassa.

7 LUKU

Ampuma-aseet ja ampumatarvikkeet

77 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat mukauttamaan ampuma-aseiden ja ampumatarvikkeiden hankkimista, hallussapitoa, kauppaa ja luovuttamista koskevat kansalliset lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset tämän luvun määräyksiin.

2. Tämä luku koskee luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden ampuma-aseiden ja ampumatarvikkeiden hankkimista, hallussapitoa, kauppaa ja luovuttamista; se ei koske niiden toimittamista keskus- tai alueellisille viranomaisille taikka aseistetuille poliisivoimille eikä näiden toimesta tapahtuvaa ampuma-aseiden ja ampumatarvikkeiden hankkimista eikä hallussapitoa eikä niiden valmistusta valtiollisissa yrityksissä.

78 artikla

1. Tämän luvun puitteissa ampuma-aseet luokitellaan seuraavasti

a. kielletyt aseet,

b. luvanvaraiset aseet,

c. ilmoituksenvaraiset aseet.

2. Ampuma-aseiden sulkulaitetta, patruunapesää ja piippua koskevat vastaavasti siihen aseeseen sovellettavat määräykset, jonka osa ne ovat tai jonka osaksi ne on tarkoitettu.

3. Tässä yleissopimuksessa lyhyinä aseina pidetään ampuma-aseita, joiden piippu on korkeintaan 30 senttimetriä tai joiden kokonaispituus on korkeintaan 60 senttimetriä; kaikkia muita ampuma-aseita pidetään pitkinä aseina.

79 artikla

1. Luettelo kielletyistä ampuma-aseista ja ampumatarvikkeista sisältää seuraavat nimikkeet

a. tavanomaisesti sotilaskäyttöön tarkoitetut ampuma-aseet;

b. sarjatuliaseet, vaikka niitä ei olisi tarkoitettu sotilaskäyttöön;

c. muiksi esineiksi naamioidut ampuma-aseet;

d. panssarin lävistäviä, räjähtäviä tai sytyttäviä ammuksia sisältävät ampumatarvikkeet tai näiden ampumatarvikkeiden luodit;

e. pistooleihin ja revolvereihin tarkoitetut ampumatarvikkeet, joissa on dumdum- tai reikäpäiset ammukset, sekä luodit näihin ampumatarvikkeisiin.

2. Toimivaltaiset viranomaiset voivat yksittäistapauksissa myöntää lupia 1 kappaleessa mainituille ampuma-aseille ja ampumatarvikkeille, jos turvallisuus ja yleinen järjestys eivät tätä estä.

80 artikla

1. Luettelo ampuma-aseista, joiden hankinta ja hallussapito on luvanvaraista, sisältää ainakin seuraavat ampuma-aseet, jos ne eivät ole kiellettyjä:

a. puoliautomaattiset lyhyet kertalaukausaseet tai lyhyet lippaalliset kertalaukausaseet;

b. lyhyet kertatuliampuma-aseet, joissa on keskussytytteinen patruuna;

c. lyhyet kertatuliampuma-aseet, joissa on reunasytytyspatruuna ja joiden kokonaispituus on alle 28 senttimetriä;

d. pitkät puoliautomaattiaseet, joiden lippaaseen ja patruunapesään mahtuu yhteensä enemmän kuin kolme patruunaa;

e. pitkät puoliautomaattiset ja lippaalliset kertalaukausaseet rihlaamattomalla piipulla, jonka pituus on enintään 60 cm;

f. puoliautomaattiset siviilikäyttöön tarkoitetut ampuma-aseet, jotka muistuttavat sotilaskäyttöön tarkoitettuja sarjatuliaseita.

2. Luvanvaraisten ampuma-aseiden luettelo ei sisällä seuraavia:

a. merkinantoon, kaasuaseina tai hälytykseen käytetyt aseet, jos niitä ei voida tavanomaisilla työkaluilla muuttaa aseiksi, niin että niillä voitaisiin ampua ammuksia, ja jos ärsyttävien aineiden ampuminen ei voi aiheuttaa pysyviä vammoja;

b. pitkät puoliautomaattiset ampuma-aseet, jos niiden lipas ja patruunapesä voivat sisältää korkeintaan kolme patruunaa ilman uudelleenlatausta ja jos syöttäjä on kiinteä tai jos on varmistettu, että näitä aseita ei voida tavanomaisilla työkaluilla muuttaa aseiksi, joiden lipas ja patruunapesä voivat sisältää yli kolme luotia.

81 artikla

Ilmoituksenvaraisten ampuma-aseiden luettelo sisältää, jos näitä aseita ei ole kielletty tai määrätty luvanvaraisiksi:

a. pitkät lippaalliset kertalaukausaseet;

b. pitkät kertatuliampuma-aseet, joissa on yksi tai useampia rihlattuja piippuja;

c. lyhyet ampuma-aseet, joissa on reunasytytyspatruuna ja joiden kokonaispituus yli 28 senttimetriä;

d. edellä 80 artiklan 2 kappaleen b kohdassa luetellut aseet.

82 artikla

Luettelo on 79, 80 ja 81 artiklassa tarkoitetuista aseista eivät sisälly

a. ampuma-aseet, joiden malli tai valmistusvuosi — paitsi poikkeustapauksessa — on aiemmalta ajalta kuin 1 päivältä tammikuuta 1870, edellyttäen että niillä ei voida ampua kiellettyihin tai luvanvaraisiin aseisiin tarkoitettuja ampumatarvikkeita;

b. edellä a kohdassa mainittujen aseiden kopiot, jos niissä ei voida käyttää metallikuorisia patruunoita;

c. ampuma-aseet, joista on teknisellä menetelmällä tehty ampumiseen soveltumattomia ja joissa on viranomaisen tarkastusmerkintä tai jotka kyseinen viranomainen on hyväksynyt.

83 artikla

Edellä 80 artiklassa tarkoitetun ampuma-aseen hankintaa ja hallussapitoa koskeva lupa voidaan myöntää ainoastaan, mikäli

a. asianomainen henkilö on täyttänyt 18 vuotta lukuun ottamatta käyttöä metsästys- ja urheilutarkoituksiin;

b. asianomainen henkilö ei ole sopimaton hankkimaan tai pitämään hallussaan ampuma-asetta mielisairauden tai jonkin muun henkisen tai fyysisen esteen takia;

c. asianomaista henkilöä ei ole tuomittu rikoksesta tai jos ei esiinny muita syitä, jotka antaisivat aiheen olettaa, että hän on vaarantaa turvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja

d. ampuma-aseen hankintaan tai hallussapitoon esitettyä syytä voidaan pitää perusteltuna.

84 artikla

1. Edellä 81 artiklassa tarkoitettuja aseita koskeva ilmoitus merkitään 85 artiklassa tarkoitettujen henkilöiden pitämään rekisteriin.

2. Kun aseen luovuttaa muu kuin 85 artiklassa tarkoitettu henkilö, ilmoitus on tehtävä kunkin sopimuspuolen antamien sääntöjen mukaisesti.

3. Tässä artiklassa tarkoitetun ilmoituksen on sisällettävä kyseisten henkilöiden ja aseiden tunnistukseen tarvittavat tiedot.

85 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat saattamaan luvanhakuvelvollisiksi henkilöt, jotka valmistavat tai myyvät luvanvaraisia ampuma-aseita, ja ilmoitusvelvollisiksi henkilöt, jotka valmistavat ja myyvät ilmoituksenvaraisia ampuma-aseita. Luvanvaraisten ampuma-aseiden lupa kattaa myös ilmoituksenvaraiset ampuma-aseet. Sopimuspuolet saattavat aseita valmistavat ja myyvät henkilöt tehokkaan tarkkailun takaavan valvonnan alaisiksi.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat antamaan määräyksiä, jotta kaikki ampuma-aseet olisi varustettu pysyvästi ainakin sarjanumerolla, joka mahdollistaa niiden tunnistamisen, ja jotta ne sisältäisivät valmistajan merkin.

3. Sopimuspuolet velvoittavat valmistajat ja kauppiaat rekisteröimään kaikki luvan- ja ilmoituksenvaraiset ampuma-aseet; rekistereiden avulla on voitava nopeasti määrittää ampuma-aseiden tyyppi, alkuperä ja ostaja.

4. Sellaisten aseiden osalta, jotka ovat luvanvaraisia 79 ja 80 artiklan nojalla, sopimuspuolet sitoutuvat antamaan määräyksiä siitä, että ampuma-aseen tunnistusnumero ja aseeseen kiinnitetty merkki mainitaan myös sen haltijalle myönnetyssä luvassa.

86 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat antamaan määräyksiä, jotka kieltävät luvan- tai ilmoituksenvaraisten ampuma-aseiden laillisia haltijoita luovuttamasta näitä aseita henkilöille, joilla ei ole hankintalupaa tai todistusta ilmoituksesta.

2. Sopimuspuolet voivat sallia näiden aseiden väliaikaisen luovutuksen antamiaan yksityiskohtaisia sääntöjä noudattaen.

87 artikla

1. Sopimuspuolten on sisällytettävä kansalliseen lainsäädäntöönsä säännökset, jotka tekevät mahdolliseksi peruuttaa luvan, kun luvan haltija ei enää täytä 83 artiklassa määrättyjä luvansaantiehtoja.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat antamaan tarvittavat määräykset, joihin sisältyy erityisesti ampuma-aseen takavarikointi ja luvan peruuttaminen, ja säätämään ampuma-aseisiin sovellettavien säännösten ja määräysten rikkomisen asianmukaisista sanktioista. Sanktioissa voidaan määrätä ampuma-aseiden takavarikoinnista.

88 artikla

1. Henkilöiltä, joilla on ampuma-aseen hankintalupa, ei vaadita lupaa tähän aseeseen tarkoitettujen ampumatarvikkeiden hankkimiseen.

2. Sellaisten henkilöiden ampumatarvikkeiden hankintaa, joilla ei ole aseenhankintalupaa, koskee siihen aseeseen sovellettava järjestelmä, johon nämä ampumatarvikkeet on tarkoitettu. Lupa voidaan myöntää yhdelle ampumatarvikelajille tai kaikille ampumatarvikelajeille.

89 artikla

Luetteloa kielletyistä, luvan- ja ilmoituksenvaraisista ampuma-aseista voidaan täydentää tai muuttaa teknisen ja taloudellisen kehityksen sekä valtion turvallisuuden huomioon ottamiseksi.

Toimeenpaneva komitea voi muuttaa tai täydentää luetteloa.

90 artikla

Sopimuspuolet voivat antaa tiukempia ampuma-ase- ja ampumatarvikejärjestelmää koskevia lakeja ja määräyksiä.

91 artikla

1. Sopimuspuolet sopivat luovansa 28 päivänä kesäkuuta 1978 yksityishenkilöiden tuliaseiden hankkimista ja hallussapitoa koskevasta valvonnasta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen pohjalta kansallisten lainsäädäntöjensä puitteissa tietojenvaihtojärjestelmän, joka koskee toisen sopimuspuolen alueella pysyvästi asuvien tai sinne sijoittautuneiden henkilöiden — sekä yksityisten henkilöiden että aseiden vähittäismyyjien — ampuma-aseiden hankintaa. Aseiden vähittäismyyjänä pidetään jokaista henkilöä, jonka ammatinharjoittaminen koostuu kokonaan tai osittain ampuma-aseiden vähittäiskaupasta.

2. Tietojenvaihto koskee:

a. kahden edellä 1 kappaleessa mainitun yleissopimuksen ratifioineen sopimuspuolen välillä ampuma-aseita, jotka mainitaan yleissopimuksen liitteen 1 A osan 1 numeron a — h alakohdassa;

b. sellaisten sopimuspuolten välillä, joista ainakaan toinen ei ole ratifioinut 1 kappaleessa mainittua yleissopimusta, ampuma-aseita, joita kummankin sopimuspuolen alueella koskee lupa- tai ilmoitusjärjestelmä.

3. Ampuma-aseiden hankkimista koskevat tiedot on toimitettava viipymättä ja niiden on sisällettävä seuraavat tiedot:

a. hankkimispäivä ja hankkijan henkilöllisyyden osalta

— jos kyse on luonnollisesta henkilöstä: sukunimi, etunimet, syntymäaika ja -paikka, osoite ja passin tai henkilöllisyystodistuksen numero sekä myöntämispäivä ja myöntänyt viranomainen, riippumatta siitä, onko kysymyksessä asekauppias;

— jos kyse on oikeushenkilöstä: nimi tai toiminimi ja kotipaikka sekä oikeushenkilöä edustamaan valtuutetun henkilön sukunimi, etunimet, syntymäaika ja -paikka, osoite ja passin tai henkilöllisyystodistuksen numero;

b. kyseessä olevan ampuma-aseen malli, mallinumero, kaliiperi ja muut tunnistetiedot ja sarjanumero.

4. Kukin sopimuspuoli nimeää kansallisen viranomaisen, joka lähettää ja vastaanottaa 2 ja 3 kappaleessa tarkoitettuja tietoja, ja ilmoittaa välittömästi muille sopimuspuolille kyseisen viranomaisen nimeämiseen liittyvistä muutoksista.

5. Kunkin sopimuspuolen nimeämä viranomainen voi välittää sille toimitetut tiedot paikallisesti toimivaltaisille poliisiviranomaisille ja rajavalvontaviranomaisille, jotta nämä voisivat estää ja tutkia rangaistavia tekoja ja määräysten rikkomisia.

IV OSASTO

Schengenin tietojärjestelmä

1 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän perustaminen

92 artikla

1. Sopimuspuolet perustavat yhteisen tietojärjestelmän, jäljempänä Schengenin tietojärjestelmä, ja ylläpitävät sitä. Se koostuu kansallisesta osasta kunkin sopimuspuolen alueella ja teknisen tuen yksiköstä. Schengenin tietojärjestelmän kautta sopimuspuolten nimeämät viranomaiset pääsevät automaattisen hakumenettelyn avulla käsiksi henkilöistä ja tavaroista tehtyihin ilmoituksiin rajatarkastusten ja -valvonnan yhteydessä ja muiden kyseisessä maassa kansallisen lainsäädännön mukaisesti tehtävien poliisi- ja tullitarkastusten yhteydessä sekä 96 artiklassa tarkoitetun ainoan ilmoitusluokan osalta viisumien ja oleskelulupien myöntämistä ja ulkomaalaishallintoa varten sovellettaessa tämän yleissopimuksen määräyksiä henkilöiden liikkuvuudesta.

2. Kukin sopimuspuoli perustaa oman kansallisen osansa Schengenin tietojärjestelmään ja ylläpitää sitä omalla kustannuksellaan ja omalla vastuullaan. Sen tiedosto saatetaan aineellisesti identtiseksi kaikkien muiden sopimuspuolten kansallisten osien tiedostojen kanssa teknisen tuen yksikön avulla. Jäljempänä 3 kappaleessa tarkoitetun tietojen nopean ja tehokkaan siirtämisen mahdollistamiseksi kukin sopimuspuoli noudattaa kansallista osaansa perustaessaan sopimuspuolten yhdessä teknisen tuen yksikköä varten vahvistamia pöytäkirjoja ja menettelyjä. Kunkin kansallisen osan tiedostoa voidaan käyttää automaattiseen hakuun kunkin sopimuspuolen alueella. Muiden sopimuspuolten kansallisten osien tiedostoihin ei ole mahdollista tehdä hakuja.

3. Sopimuspuolet perustavat Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksikön, jota ne ylläpitävät yhteisellä vastuulla ja kustannukset jakaen. Ranskan tasavalta ottaa huolehtiakseen teknisen tuen yksiköstä, joka sijoitetaan Strasbourgiin. Teknisen tuen yksikkö sisältää tiedoston, jolla varmistetaan kansallisten osien tiedostojen identtisyys online tiedonsiirron kautta. Teknisen tuen yksikön tiedostossa on kaikkia sopimuspuolia koskevat ilmoitukset henkilöistä ja esineistä. Teknisen tuen yksikön tiedosto sisältää ainoastaan tässä kappaleessa ja 113 artiklan 2 kappaleessa mainittuja tietoja.

2 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän toiminta ja käyttö

93 artikla

Schengenin tietojärjestelmän tavoitteena on tämän yleissopimuksen määräysten mukaisesti säilyttää yleinen järjestys ja turvallisuus, valtion turvallisuus mukaan lukien, ja soveltaa sopimuspuolten alueella tämän yleissopimuksen määräyksiä henkilöiden liikkuvuudesta järjestelmän kautta toimitettujen tietojen avulla.

94 artikla

1. Schengenin tietojärjestelmä sisältää ainoastaan ne tietoluokat, jotka kukin sopimuspuoli toimittaa ja jotka ovat tarpeen 95 — 100 artiklassa määrättyihin tarkoituksiin. Ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli tutkii, onko tapaus niin tärkeä, että se oikeuttaa liittämään sen Schengenin tietojärjestelmään.

2. Tietoluokat ovat seuraavat:

a. henkilöt, joista on tehty ilmoitus,

b. jäljempänä 100 artiklassa tarkoitetut esineet ja 99 artiklassa tarkoitetut ajoneuvot.

3. Ainoastaan seuraavat henkilötiedot voidaan sisällyttää

a. suku- ja etunimi — mahdolliset peitenimet on rekisteröitävä erikseen
b. erityiset, muuttumattomat fyysiset erityistuntomerkit
c. toisen etunimen ensimmäinen kirjain
d. syntymäaika ja -paikka
e. sukupuoli
f. kansalaisuus
g. onko kyseinen henkilö aseistettu
h. onko kyseinen henkilö väkivaltainen
i. ilmoituksen syy
j. toteutettava toimenpide.

Muita tietoja, erityisesti 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen 6 artiklan ensimmäisessä virkkeessä lueteltuja tietoja, ei sallita.

4. Jos sopimuspuoli arvioi, että 95, 97 tai 99 artiklan mukainen ilmoitus ei ole sen kansallisen lainsäädännön, sen kansainvälisten velvoitteiden tai sen oleellisten kansallisten etujen mukainen, se voi lisätä jälkeenpäin Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedostoon tämän ilmoituksen kohdalle maininnan siitä, että sen alueella ei tämän ilmoituksen johdosta ryhdytä kyseiseen toimenpiteeseen. Asiasta on neuvoteltava muiden sopimuspuolten kanssa. Jos ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli ei peruuta ilmoitusta, muut sopimuspuolet soveltavat ilmoitusta edelleen täydellisenä.

95 artikla

1. Henkilöitä, joita etsitään heidän pidät-

tämisekseen luovutustarkoituksessa, koskevat tiedot liitetään pyytävän sopimuspuolen oikeusviranomaisen pyynnöstä.

2. Ennen ilmoituksen tekemistä sopimuspuoli tarkistaa, sallivatko pyynnön vastaanottavien sopimuspuolten kansalliset lait pidätyksen. Jos sopimuspuolella, joka tekee ilmoituksen, on tästä epäilyksiä, hänen on neuvoteltava muiden sopimuspuolten kanssa, joita asia koskee.

Ilmoittava sopimuspuoli lähettää pyynnön vastaanottaville sopimuspuolille samaan aikaan ilmoituksen kanssa nopeinta mahdollista tietä seuraavat olennaiset tiedot tapauksesta:

a. pidätyspyynnön tehnyt viranomainen,

b. onko olemassa pidätysmääräystä tai vaikutukseltaan vastaavaa asiakirjaa tai lainvoimaista tuomiota,

c. rikoksen laatu ja oikeudellinen arviointi,

d. kuvaus rikoksen teon olosuhteista, mukaan lukien henkilön, josta ilmoitus on tehty, rikokseen osallistumisen aika, paikka ja osallisuuden laatu,

e. mahdollisuuksien mukaan rikoksen seuraamukset.

3. Pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi lisätä Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedostossa olevaan ilmoitukseen maininnan siitä, että se kieltää pidättämisen ilmoituksessa olevasta syystä, kunnes kyseinen maininta on poistettu. Maininta on poistettava viimeistään kaksikymmentäneljä tuntia ilmoituksen lisäyksien jälkeen, ellei sopimuspuoli kieltäydy pyydetystä pidätyksestä juridisin perustein tai erityisin tarkoituksenmukaisuuteen liittyvin perustein. Edellä mainittua määräaikaa voidaan pidentää viikon mittaiseksi, mikäli asian monimutkaisuus sitä erityisesti poikkeustapauksissa edellyttää. Muut sopimuspuolet voivat tehdä ilmoituksessa pyydetyn pidätyksen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kieltäytymismaininnan tai -päätöksen soveltamista.

4. Jos sopimuspuoli erityisen kiireellisistä syistä pyytää välitöntä tutkintaa, pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli tutkii, voiko se peruuttaa maininnan. Pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, jotta pyydettyyn toimenpiteeseen voidaan ryhtyä viipymättä, jos ilmoitus vahvistetaan.

5. Jos pidätystä ei voida suorittaa, koska tutkinta on vielä kesken tai koska pyynnön saanut sopimuspuoli on tehnyt kielteisen päätöksen, viimeksi mainitun on pidettävä ilmoitusta ilmoituksena oleskelupaikan selvittämistä varten.

6. Pyynnön saaneet sopimuspuolet suorittavat ilmoituksessa pyydetyn toteutettavan toimenpiteen voimassa olevien rikoksentekijäin luovuttamisesta tehtyjen yleissopimusten ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Niiden ei tarvitse suorittaa pyydettyä toimenpidettä, jos se koskee niiden kansalaista, sanotun kuitenkaan rajoittamatta mahdollisuutta tehdä pidätys kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

96 artikla

1. Maahantulokieltoon määrättyä ulkomaalaista koskevat tiedot liitetään järjestelmään kansallisen ilmoituksen perusteella, joka perustuu toimivaltaisten hallintoviranomaisten ja tuomioistuinten päätöksiin, kansallisessa lainsäädännössä määrättyjä menettelytapasääntöjä noudattaen.

2. Päätökset voivat perustua yleisen turvallisuuden ja järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden uhalle, jonka ulkomaalaisen läsnäolo kansallisella alueella aiheuttaa.

Näin voi olla erityisesti, jos on kyse:

a. ulkomaalaisesta, joka on tuomittu rikoksesta, josta seuraa vähintään vuoden vapausrangaistus,

b. ulkomaalaisesta, jonka voidaan perustellusti epäillä syyllistyneen vakaviin rikoksiin, 71 artiklassa tarkoitetut rikokset mukaan lukien, tai jonka voidaan todisteiden perusteella epäillä suunnittelevan kyseisiä rikoksia jonkin sopimuspuolen alueella.

3. Päätökset voivat myös perustua siihen,

että ulkomaalainen on ollut sellaisen käännytys- tai karkotustoimenpiteen kohteena, jota ei ole kumottu tai keskeytetty ja johon sisältyy tai liittyy maahantulokielto tai tapauksen mukaan oleskelukielto ja joka perustuu ulkomaalaisten maahantuloon tai oleskeluun liittyvien kansallisten säädösten rikkomiseen.

97 artikla

Kadonneita henkilöitä tai henkilöitä, joiden omien etujen mukaista on heidän suojelemisekseen tai uhkien estämiseksi sijoittaa heidät väliaikaisesti turvasäilöön ilmoituksen tehneen sopimuspuolen toimivaltaisen viranomaisen tai oikeusviranomaisen pyynnöstä, koskevat tiedot liitetään järjestelmään, jotta poliisiviranomaiset antavat ilmoituksen tehneelle sopimuspuolelle tiedon oleskelupaikasta tai voivat sijoittaa kyseisen henkilön turvasäilöön estääkseen häntä jatkamasta matkaansa, jos kansallinen lainsäädäntö sen sallii. Tätä sovelletaan erityisesti alaikäisiin ja henkilöihin, jotka on internoitava toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä. Jos kadonnut henkilö on täysi-ikäinen, häneltä on saatava suostumus tiedoksiantoon.

98 artikla

1. Todistajiin, henkilöihin, jotka on haastettu rikosprosessissa oikeusviranomaisten eteen vastaamaan teoista, joista heidät on asetettu syytteeseen, tai henkilöihin, joille on ilmoitettava rangaistustuomiosta tai vaatimuksesta saapua paikalle kärsimään vapauden menettämistä koskevaa rangaistusta, liittyvät tiedot on liitettävä järjestelmään toimivaltaisten oikeusviranomaisten pyynnöstä oleskelupaikan tai asuinpaikan tiedoksiantamista varten.

2. Pyydetyt tiedot toimitetaan pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevien voimassa olevien yleissopimusten mukaisesti.

99 artikla

1. Henkilöitä tai ajoneuvoja koskevat tiedot liitetään järjestelmään ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä noudattaen salaista tarkkailua tai erityistarkastusta varten 5 kappaleen mukaisesti.

2. Tällainen ilmoitus voidaan tehdä rikosten selvittämiseksi ja yleisen turvallisuuden uhkien ehkäisemiseksi, mikäli

a. on todisteita, joiden perusteella voidaan olettaa, että tämä henkilö suunnittelee tekevänsä tai tekee lukuisia ja äärimmäisen vakavia rangaistavia tekoja, tai

b. yleinen arvio tästä henkilöstä erityisesti hänen aiemmin tekemiensä rangaistavien tekojen perusteella antaa aihetta olettaa, että hän tekisi myös tulevaisuudessa erittäin vakavia rangaistavia tekoja.

3. Ilmoitus voidaan lisäksi tehdä kansallisen lainsäädännön mukaisesti valtion turvallisuudesta vastaavien toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä, kun konkreettiset todisteet antavat aihetta olettaa, että 4 kappaleessa tarkoitettuja tietoja tarvitaan asianomaisen henkilön valtion sisäiselle ja ulkoiselle turvallisuudelle aiheuttaman vakavan vaaran tai muiden vakavien vaarojen ehkäisemiseen. Ilmoituksen tekevän sopimuspuolen on neuvoteltava etukäteen muiden sopimuspuolten kanssa.

4. Salaisen tarkkailun osalta jäljempänä mainittuja tietoja voidaan kokonaan tai osittain kerätä ja toimittaa ilmoituksen tehneelle viranomaiselle kyseisen maan rajatarkastusten tai muiden sisällä tehtävien poliisi- ja tullitarkastusten yhteydessä:

a. henkilö tai ajoneuvo, josta on tehty ilmoitus, on löydetty,
b. tarkastuksen paikka, aika tai syy,
c. matkareitti tai matkan päämäärä,
d. asianomaisen mukana olevat henkilöt tai auton matkustajat,
e. käytetty ajoneuvo,
f. kuljetetut tavarat,
g. olosuhteet, joissa henkilö tai ajoneuvo on löydetty.

Näitä tietoja kerättäessä on huolehdittava siitä, että tarkkailun salaisuutta ei vaaranneta.

5. Edellä 1 kappaleessa mainitun erityistarkastuksen yhteydessä henkilöt, ajoneuvot ja

kuljetetut tavarat voidaan tarkastaa kansallisen lainsäädännön mukaisesti 2 ja 3 kappaleessa tarkoitetun tavoitteen toteuttamiseksi. Jos jonkin sopimuspuolen laki ei salli erityistarkastusta, se muunnetaan automaattisesti tämän sopimuspuolen osalta salaiseksi tarkkailuksi.

6. Pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi lisätä Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedostossa olevaan ilmoitukseen maininnan siitä, että se kieltää toteutettavaan toimeen ryhtymisen salaista tarkkailua tai erityistarkastusta varten tehdyn ilmoituksen mukaisesti, kunnes kyseinen maininta on poistettu. Maininta on poistettava viimeistään kaksikymmentäneljä tuntia ilmoituksen sisällyttämisen jälkeen, ellei sopimuspuoli kieltäydy pyydetystä toimenpiteestä oikeudellisin perustein tai erityisin tarkoituksenmukaisuuteen liittyvin perustein. Muut sopimuspuolet voivat toteuttaa ilmoituksessa pyydetyn toimenpiteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kieltäytymismaininnan tai -päätöksen soveltamista.

100 artikla

1. Haltuunottamista tai rikosprosessin todisteita varten etsittäviin esineisiin liittyvät tiedot liitetään Schengenin tietojärjestelmään.

2. Jos tiedustelu osoittaa, että löydetystä esineestä on tehty ilmoitus, tämän todennut viranomainen ottaa yhteyttä ilmoituksen tehneeseen viranomaiseen sopiakseen tarvittavista toimista. Tässä tarkoituksessa voidaan toimittaa myös henkilötietoja tämän yleissopimuksen mukaisesti. Esineen löytänyt sopimuspuoli toteuttaa toimenpiteet kansallisen lainsäädännön mukaisia.

3. Seuraavat esineluokat ilmoitetaan:

a. varastetut, kavalletut tai muutoin kadonneet moottoriajoneuvot, joiden sylinteri on yli 50 cc,

b. varastetut, kavalletut tai muutoin kadonneet perävaunut ja asuntovaunut, joiden lastiton paino on yli 750 kg,

c. varastetut, kavalletut tai muutoin kadonneet tuliaseet,

d. varastetut, kavalletut tai muutoin kadonneet blanko-asiakirjat,

e. annetut henkilöllisyystodistukset (passit, henkilöllisyystodistukset, ajokortit), jotka on varastettu, kavallettu tai jotka ovat muutoin kadonneet,

f. setelit (rekisteröidyt setelit).

101 artikla

1. Pääsy Schengenin tietojärjestelmään liitettyihin tietoihin sekä oikeus tehdä hakuja niihin suoraan on varattu ainoastaan viranomaisille, joilla on toimivalta

a. rajatarkastuksiin,

b. muihin poliisi- tai tullitarkastuksiin, joita tehdään kyseisen maan sisäpuolella, sekä niiden yhteensovittamiseen.

2. Lisäksi 96 artiklan mukaisesti liitettyihin tietoihin voivat päästä sekä oikeutta tehdä niihin suoraan hakuja voivat käyttää viranomaiset, joilla on toimivalta viisumien myöntämiseen, keskusviranomaiset, joilla on toimivalta viisumihakemusten tutkimiseen, sekä toimivaltaiset viranomaiset, joiden tehtävänä on oleskelulupien myöntäminen ja tämän yleissopimuksen ulkomaalaislainsäädäntöön liittyvien henkilöiden liikkumista koskevien määräysten soveltaminen. Pääsy tietoihin määräytyy kunkin sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

3. Käyttäjät voivat tehdä hakuja ainoastaan tiedoista, jotka ovat tarpeen niiden tehtävien suorittamiseksi.

4. Kukin sopimuspuoli toimittaa toimeenpanevalle komitealle luettelon toimivaltaisista viranomaisista, joilla on lupa hakea Schengenin tietojärjestelmään liitettyjä tietoja. Kunkin viranomaisen osalta ilmoitetaan niitä tietoja ja mihin tarkoitukseen ne voivat hakea.

3 LUKU

Henkilötietojen suojaaminen ja tietosuoja Schengenin tietojärjestelmässä

102 artikla

1. Sopimuspuolet voivat käyttää 95—100

artiklassa määrättyjä tietoja ainoastaan tarkoituksiin, jotka on määrätty kullekin kyseisissä artikloissa tarkoitetulle ilmoitustyypille.

2. Tietoja voidaan kopioida ainoastaan teknisiin tarkoituksiin, jos tämä kopiointi on tarpeen 101 artiklassa tarkoitettujen viranomaisten suoraa hakua varten. Schengenin tietojärjestelmän kansallisesta osasta ei voida kopioida muiden sopimuspuolten ilmoituksia muihin kansallisiin tiedostoihin.

3. Tämän yleissopimuksen 95—100 artiklassa tarkoitettujen ilmoitusten osalta voidaan 1 kappaleesta poiketen muuttaa ilmoitustyyppi toiseksi ainoastaan, mikäli se on välttämätöntä yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi, valtion turvallisuuteen liittyvien vakavien syiden vuoksi tai rangaistavan teon ehkäisemiseksi. Tätä varten on saatava ennakolta lupa ilmoituksen tehneeltä sopimuspuolelta.

4. Tietoja ei voida käyttää hallinnollisiin tarkoituksiin. Tästä poiketen 96 artiklan mukaisesti liitettyjä tietoja voidaan käyttää kunkin sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti ainoastaan 101 artiklan 2 kappaleesta johtuviin tarkoituksiin.

5. Edellä olevan 1—4 kappaleen vastaista tietojenkäyttöä pidetään väärinkäyttönä kunkin sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

103 artikla

Kukin sopimuspuoli varmistaa, että tiedostoa hallinnoiva viranomainen rekisteröi keskimäärin joka kymmenennen henkilötietojen toimituksen Schengenin tietojärjestelmän kansalliseen osaan haun hyväksyttävyyden valvomiseksi. Rekisteröintiä voidaan käyttää ainoastaan tähän tarkoitukseen ja se hävitetään kuuden kuukauden kuluttua.

104 artikla

1. Ilmoitukseen sovelletaan ilmoituksen tehneen sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä, ellei tässä yleissopimuksessa ole määrätty ankarampia edellytyksiä.

2. Jollei tästä yleissopimuksesta muuta johdu, Schengenin tietojärjestelmän kansalliseen osaan otettuihin tietoihin sovelletaan kunkin sopimuspuolen lainsäädäntöä.

3. Jollei tästä yleissopimuksesta muuta johdu sovelletaan ilmoituksessa pyydetyn toteutettavan toimenpiteen suorittamisessa, pyydetyn toimenpiteen suorittavan sopimuspuolen kansallista lainsäädäntöä. Jos tässä yleissopimuksessa on erityisiä määräyksiä ilmoituksessa pyydetyn toimenpiteen suorittamisesta, määräytyy toimivalta sen toteuttamiseen pyynnön saaneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti. Jos pyydettyä toteutettavaa toimenpidettä ei voida suorittaa, pyynnön saaneen sopimuspuolen on ilmoitettava siitä viipymättä ilmoituksen tehneelle sopimuspuolelle.

105 artikla

Ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli on vastuussa Schengenin tietojärjestelmään liitettyjen tietojen paikkansapitävyydestä, ajantasaisuudesta ja laillisuudesta.

106 artikla

1. Ainoastaan ilmoituksen tehneellä sopimuspuolella on lupa muuttaa, täydentää, korjata tai poistaa liittämiään tietoja.

2. Jos yhdellä sopimuspuolista, joka ei ole tehnyt ilmoitusta, on todisteita, jotka antavat aihetta olettaa, että jossain tiedossa on asiavirhe tai että se on oikeudettomasti tallennettu, se ilmoittaa asiasta mahdollisimman pian ilmoituksen tehneelle sopimuspuolelle, jonka on tarkistettava tieto ja tarvittaessa korjattava tai poistettava se viipymättä.

3. Jos sopimuspuolet eivät pääse yksimielisyyteen, se sopimuspuoli, jolta ilmoitus ei ole peräisin, alistaa tapauksen 115 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun yhteisen valvontaviranomaisen harkittavaksi.

107 artikla

Kun henkilöstä on jo tehty ilmoitus Schengenin tietojärjestelmään, sopimuspuoli, joka

tekee uuden ilmoituksen, sopii ilmoitusten liittämisestä sen sopimuspuolen kanssa, joka on tehnyt ensimmäisen ilmoituksen. Tätä varten sopimuspuolet voivat myös antaa yleisiä määräyksiä.

108 artikla

1. Kukin sopimuspuolista nimeää keskusviranomaisen, joka vastaa Schengenin tietojärjestelmän kansallisesta osasta.

2. Kukin sopimuspuolista toimittaa ilmoituksensa tämän viranomaisen välityksellä.

3. Mainittu viranomainen on vastuussa Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan moitteettomasta toiminnasta ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, joilla varmistetaan tämän yleissopimuksen määräysten noudattaminen.

4. Sopimuspuolet ilmoittavat tallettajan kautta toisilleen 1 kappaleessa tarkoitetun viranomaisen.

109 artikla

1. Henkilön oikeus päästä Schengenin tietojärjestelmään liitettyihin itseään koskeviin tietoihin määräytyy sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaan, jossa kyseinen henkilö käyttää oikeuttaan. Jos kansallinen lainsäädäntö niin määrää, 114 artiklan 1 kappaleessa määrätty kansallinen valvontaviranomainen päättää, luovutetaan tiedot ja minkälaisin menettelyin. Sopimuspuoli, joka ei ole tehnyt ilmoitusta, voi luovuttaa tietoja ainoastaan, jos se on antanut ilmoituksen tehneelle sopimuspuolelle ennakolta tilaisuuden esittää kantansa.

2. Tietojen luovuttamisesta asianomaiselle kieltäydytään, mikäli se on välttämätöntä ilmoituksessa mainitun oikeudellisen toimenpiteen suorittamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien tai vapauksien suojelemiseksi. Tietojen toimittaminen on salaisen tarkkailun tapauksessa kiellettyä kaikissa tapauksissa ilmoitusjakson aikana.

110 artikla

Jokainen henkilö voi saattaa asiavirheitä sisältävät itseään koskevat tiedot oikaistavaksi tai oikeudettomasti tallennetut itseään koskevat tiedot poistettaviksi.

111 artikla

1. Jokainen henkilö voi kunkin sopimuspuolen alueella saattaa kansallisen lainsäädännön mukaan toimivaltaisen tuomioistuimen tai viranomaisen ratkaistavaksi vaatimuksen itseään koskevan tiedon oikaisemiseksi, poistamiseksi tai tiedoksisaamiseksi tai vahingonkorvauksen vaatimiseksi.

2. Sopimuspuolet sitoutuvat keskenään panemaan täytäntöön 1 kappaleessa tarkoitettujen tuomioistuimien tai viranomaisten tekemiä lopullisia päätöksiä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 116 artiklan määräysten soveltamista.

112 artikla

1. Schengenin tietojärjestelmään henkilöiden tutkintaa varten liitetyt henkilötiedot säilytetään ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen siihen tarkoitukseen, jota varten ne on toimitettu. Ilmoituksen tehneen sopimuspuolen on tutkittava niiden säilyttämistarve viimeistään kolmen vuoden kuluttua niiden liittämisestä. Tämä määräaika on 99 artiklassa tarkoitettujen ilmoitusten osalta yksi vuosi.

2. Tarvittaessa kukin sopimuspuolista vahvistaa tutkimiselle lyhyemmät määräajat kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

3. Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksikkö ilmoittaa automaattisesti ilmoituksen tehneelle sopimuspuolelle tietueen poistamisesta antaen kuukauden varoitusajan.

4. Ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli voi tutkimiselle asetetun määräajan kuluessa päättää säilyttävänsä ilmoituksen, jos säilyttäminen on välttämätöntä ilmoituksen taustalla oleviin tarkoituksiin. Ilmoituksen pidentämisestä on ilmoitettava teknisen tuen yksikölle. Pidennettyyn ilmoitukseen sovelletaan 1 kappaleen määräyksiä.

113 artikla

1. Muita kuin 112 artiklassa tarkoitettuja tietoja säilytetään enintään kymmenen vuotta. Myönnettyihin henkilötodistuksiin ja rekisteröityihin seteleihin liittyviä tietoja säilytetään enintään viisi vuotta ja moottoriajoneuvoihin, perävaunuihin ja asuntovaunuihin liittyviä tietoja enintään kolme vuotta.

2. Poistettuja tietoja säilytetään vielä vuoden ajan teknisen tuen yksikössä. Tämän jakson aikana niitä voidaan käyttää ainoastaan tarkastettaessa jälkikäteen niiden paikkansapitävyyttä ja niiden liittämisen oikeudellisuutta. Sen jälkeen ne on tuhottava.

114 artikla

1. Kukin sopimuspuoli nimeää valvontaviranomaisen, joka vastaa kansallista lakia noudattaen Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedoston itsenäisestä valvonnasta ja sen tarkistamisesta, että Schengenin tietojärjestelmään liitettyjä tietoja ei käsitellä eikä käytetä asianomaisen henkilön oikeuksien vastaisesti. Tätä varten valvontaviranomainen pääsee Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tiedostoon.

2. Jokaisella henkilöllä on oikeus pyytää valvontaviranomaisia tarkistamaan itseään koskevat tiedot, jotka on liitetty Schengenin tietojärjestelmään, sekä tarkistamaan, mihin näitä tietoja on käytetty. Tämä oikeus määräytyy sen sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jolle pyyntö on esitetty. Jos toinen sopimuspuoli on liittänyt tiedot järjestelmään, tarkistus tehdään kiinteässä yhteistyössä tämän sopimuspuolen valvontaviranomaisen kanssa.

115 artikla

1. Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksikön valvontaa varten perustetaan yhteinen valvontaviranomainen, jossa on kaksi edustajaa kultakin kansallisesta valvontaviranomaisesta. Kullakin sopimuspuolella on yksi ääni. Valvonta suoritetaan tämän yleissopimuksen määräysten mukaisesti, 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston sopimuksen määräysten mukaisesti, ottaen huomioon 17 päivänä syyskuuta 1987 Euroopan neuvoston ministerikomitean antaman suosituksen R (87) 15 henkilötietojen käytön sääntelemiseksi poliisialalla, ja teknisen tuen yksiköstä vastaavan sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

2. Yhteisen valvontaviranomaisen tehtävänä on valvoa, että Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksikkö soveltaa yleissopimuksen määräyksiä oikein. Tätä varten se pääsee teknisen tuen yksikön tiedostoon.

3. Yhteisellä valvontaviranomaisella on lisäksi toimivalta tutkia Schengenin tietojärjestelmän toimintaan liittyviä käyttö- ja tulkintakysymyksiä, sopimuspuolten kansallisten valvontaviranomaisten toteuttamaan itsenäiseen valvontaan tai järjestelmään pääsyä koskevan itsenäisen oikeuden käyttämiseen liittyviä kysymyksiä sekä valmistella yhteisiä ehdotuksia todettujen ongelmien ratkaisemiseksi.

4. Yhteisen valvontaviranomaisen laatimat raportit toimitetaan elimille, joille kansalliset valvontaviranomaiset toimittavat omat raporttinsa.

116 artikla

1. Kukin sopimuspuoli on vastuussa kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti kaikista vahingoista, joita on aiheutunut henkilölle Schengenin tietojärjestelmän kansallisen tiedoston käytöstä. Näin on myös silloin, kun vahingot on aiheuttanut ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli, joka on liittänyt järjestelmään asiavirheitä sisältäviä tietoja tai joka on liittänyt järjestelmään tietoja oikeudettomasti.

2. Jos sopimuspuoli, joka on joutunut tällaiseen vastuuseen, ei ole ilmoituksen tehnyt sopimuspuoli, viimeksi mainitun on korvattava pyynnöstä suoritettu korvaus, ellei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli ole käyttänyt tietoja tämän yleissopimuksen vastaisesti.

117 artikla

1. Tämän osaston mukaisesti toimitettavien

henkilötietojen automaattisen tietojenkäsittelyn osalta kukin sopimuspuoli toteuttaa viimeistään tämän sopimuksen tullessa voimaan kansalliset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen sellaisen henkilötietojen suojelutason toteuttamiseksi, joka on vähintään samanlainen kuin 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston sopimuksen periaatteista johtuva suojelutaso, noudattaen 17 päivänä syyskuuta 1987 Euroopan neuvoston ministerikomitean antamaa suositusta R (87) 15 henkilötietojen käytön rajoittamiseksi poliisialalla.

2. Henkilötietoja voidaan toimittaa tämän osaston mukaisesti vasta sen jälkeen, kun 1 kappaleessa määrätyt henkilötietojen suojelua koskevat määräykset ovat tulleet voimaan niiden sopimuspuolten alueella, joita tietojen toimittaminen koskee.

118 artikla

1. Kukin sopimuspuoli sitoutuu toteuttamaan Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan suhteen toimenpiteet, joilla pystytään

a. estämään kaikkia henkilöitä, joilla ei ole siihen lupaa, pääsemään laitoksiin, joita käytetään henkilötietojen käsittelyyn (sisäänpääsyn valvonta),

b. estämään se, että tietovälineitä voitaisiin lukea, kopioida, muuttaa tai viedä pois henkilön toimesta, jolla ei ole siihen lupaa (tietovälineiden valvonta),

c. estämään henkilötietojen lisääminen järjestelmään ilman lupaa sekä järjestelmään liitettyjen henkilötietojen tiedoksisaaminen, muuttaminen ja poistaminen ilman lupaa (tietueiden järjestelmään liittämisen valvonta),

d. estämään se, että henkilöt, joilla ei ole siihen lupaa, pääsisivät käyttämään automaattisen tietojenkäsittelyn järjestelmiä tiedonsiirtolaitteiden avulla (käytön valvonta),

e. varmistamaan, että käytettäessä automaattisen tietojenkäsittelyn järjestelmää henkilöt, joilla on lupa käyttää sitä, pääsevät ainoastaan niiden toimivaltaan kuuluviin tietoihin (pääsyn valvonta),

f. varmistamaan, että on mahdollista tarkistaa ja todeta, mille elimille tiedonsiirtolaitokset voivat toimittaa henkilötietoja (tiedonsiirron valvonta),

g. varmistamaan, että on mahdollista tarkistaa ja todeta jälkikäteen, mitä henkilötietoja on lisätty automaattisen tietojenkäsittelyn järjestelmiin ja millä hetkellä ja kenen toimesta niitä on lisätty (lisäämisen valvonta),

h. estämään se, että tietoja voidaan lukea, kopioida, muuttaa tai poistaa ilman lupaa henkilötietojen siirron ja tietovälineiden kuljetuksen yhteydessä (kuljetuksen valvonta).

2. Kunkin sopimuspuolen on toteutettava erityisiä toimenpiteitä varmistaakseen tietojen suojan siirrettäessä tietoja sopimuspuolten alueen ulkopuolisiin laitoksiin. Näistä toimenpiteistä on ilmoitettava yhteiselle valvontaviranomaiselle.

3. Kukin sopimuspuoli voi nimetä Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan tietojen käsittelyyn ainoastaan henkilöitä, jotka on siihen koulutettu ja jotka ovat turvavalvonnan alaisia.

4. Schengenin tietojärjestelmän teknisen tuen yksiköstä vastaava sopimuspuoli toteuttaa sen osalta 1—3 kappaleessa määrätyt toimenpiteet.

4 LUKU

Schengenin tietojärjestelmän kustannusten jakaminen

119 artikla

1. Sopimuspuolet vastaavat yhdessä edellä 92 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetun teknisen tuen yksikön perustamis- ja käyttökustannuksista, mukaan lukien kaapelointikustannukset Schengenin tietojärjestelmän kansallisten osien yhdistämiseksi teknisen tuen yksikköön. Kunkin sopimuspuolen osuus määritetään sen kutakin sopimuspuolta koskevan arvon pe-

rusteella, jota sovelletaan arvonlisäveron yhdenmukaisessa taksoituksessa, yhteisöjen omien varojen järjestelmästä 24 päivänä kesäkuuta 1988 tehdyn Euroopan yhteisöjen neuvoston päätöksen 2 artiklan 1 kohdan c alakohdan merkityksessä.

2. Kukin sopimuspuoli vastaa itse Schengenin tietojärjestelmän kansallisen osan perustamis- ja käyttökustannuksista.

V OSASTO

Kuljetus ja tavaroiden liikkuminen

120 artikla

1. Sopimuspuolet valvovat yhdessä, etteivät niiden säännökset, määräykset ja hallinnolliset määräykset estä perusteettomasti tavaroiden liikkumista sisärajoilla.

2. Sopimuspuolet helpottavat tavaroiden liikkumista sisärajoilla siten, että kieltoihin ja rajoituksiin liittyvät muodollisuudet suoritetaan tullattaessa tavaroita kulutukseen saattamista varten. Asianomaisen valinnan mukaan tämä tullaus voidaan suorittaa maan rajojen sisällä tai sisärajalla. Sopimuspuolet pyrkivät edistämään maan rajojen sisäpuolella tapahtuvaa tullausta.

3. Siinä määrin kuin 2 kappaleessa tarkoitettuja helpotuksia ei tietyillä aloilla voida toteuttaa kokonaisuudessaan tai osittain, sopimuspuolet pyrkivät toteuttamaan niiden edellytykset keskenään tai Euroopan yhteisöjen puitteissa.

Tätä kappaletta sovelletaan erityisesti valvottaessa kuljetuslupiin ja kuljetusvälineitä koskeviin teknisiin tarkastuksiin, eläinlääkärintarkastuksiin ja eläintauteja koskeviin eläinlääkärintarkastuksiin, eläinten terveyttä koskeviin eläinlääkärintarkastuksiin, kasvien terveyttä koskeviin tarkastuksiin sekä vaarallisten tavaroiden ja jätteiden kuljetuksia koskeviin tarkastuksiin liittyviä säännöksiä.

4. Sopimuspuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan muodollisuudet, jotka liittyvät tavaroiden liikkumiseen ulkorajoilla, ja valvomaan niiden noudattamista yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti. Tässä tarkoituksessa sopimuspuolet tekevät tiivistä yhteistyötä toimeenpanevassa komiteassa, Euroopan yhteisöjen puitteissa ja muissa kansainvälisissä elimissä.

121 artikla

1. Sopimuspuolet luopuvat, yhteisön oikeutta noudattaen, yhteisön oikeudessa tietyille kasveille ja kasvituotteille säädettyjen kasvien terveystodistusten tarkastuksista sekä luopuvat kasvinterveystarkastuksista ja niitä koskevien todistusten esittämisvelvollisuudesta.

Toimeenpaneva komitea antaa luettelon kasveista ja kasvituotteista, joihin sovelletaan ensimmäisessä virkkeessä määrättyä helpotusta. Se voi muuttaa tätä luetteloa ja vahvistaa muutoksen voimaantulopäivän. Sopimuspuolet tiedottavat toisilleen toteutetuista toimenpiteistä.

2. Jos haitallisten eliöiden maahantulon tai leviämisen vaara uhkaa, sopimuspuoli voi pyytää yhteisön oikeudessa säädettyjen tarkastustoimien väliaikaista uudelleen käyttöön ottamista ja panna ne täytäntöön. Se ilmoittaa tästä välittömästi muille sopimuspuolille kirjallisesti mainiten päätökseensä johtaneet syyt.

3. Kasviterveystodistuksen käyttöä voidaan jatkaa lajien suojelua koskevan lainsäädännön nojalla vaadittavana todistuksena.

4. Toimivaltainen viranomainen toimittaa pyynnöstä kasvien terveystodistuksen, kun lähetys on tarkoitettu osittain tai kokonaan uudelleenvientiin, sillä edellytyksellä että kasvinsuojeluvaatimuksia noudatetaan kyseisten kasvien tai kasvituotteiden osalta.

122 artikla

1. Sopimuspuolet vahvistavat yhteistyötään vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuuden varmistamiseksi ja sitoutuvat yhdenmukaistamaan voimassa olevien kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti annetut kansalli-

set määräykset. Lisäksi ne sitoutuvat erityisesti nykyisen turvallisuustason säilyttämiseksi

a. kuljettajien ammattitaitoa koskevien vaatimusten yhdenmukaistaminen;

b. kuljetuksen aikana ja yrityksissä tapahtuvien tarkastusten menettelyjen ja tiheyden yhdenmukaistaminen;

c. rikosluokitusten ja niihin sovellettaviin rangaistuksiin liittyvien lainmääräysten yhdenmukaistaminen;

d. toteutettuja toimenpiteitä ja tehtyjä tarkastuksia koskevien tietojen ja kokemusten säännöllinen vaihtaminen;

2. Sopimuspuolet tehostavat yhteistyötään valvoakseen vaarallisten ja vaarattomien jätteiden siirtoja sisärajojen yli.

Tässä tarkoituksessa ne pyrkivät päättämään yhteisestä kannasta, joka koskee vaarallisten jätteiden siirron valvontaa ja järjestämistä koskevien yhteisön direktiivien muutoksia, ja laatiakseen vaarattomia jätteitä koskevia yhteisön säädöksiä tarkoituksenaan luoda riittävä infrastruktuuri niiden hävittämistä varten ja laatia yhdenmukaistetut hävittämistä koskevat normit korkealla tasolla.

Ennen vaarattomia jätteitä koskevan yhteisön lainsäädännön antamista näiden jätteiden siirtoa koskevat tarkastukset tehdään sellaista erityismenettelyä noudattaen, joka mahdollistaa tarkastuksen suorittamisen niiden käsittelyn aikana määräpaikassa.

Edellä olevan 1 kappaleen 2 virkkeen määräyksiä sovelletaan samoin tähän kappaleeseen.

123 artikla

1. Sopimuspuolet sitoutuvat neuvottelemaan keskenään poistaakseen välillään tällä hetkellä voimassa olevan velvoitteen luvan hankkimisesta vietäessä strategisia teollisuustuotteita ja -teknologiaa ja tarvittaessa korvaamaan mainitun luvan joustavalla menettelyllä, kun ensimmäisenä ja lopullisena määränpäänä on sopimuspuoli.

Näiden neuvottelujen perusteella ja tarpeellisiksi osoittautuvien tarkastusten tehokkuuden varmistamiseksi sopimuspuolet pyrkivät yhteensovitusmenettelyn mukaisesti läheisesti yhteistyötä tehden suorittamaan hyödyllisen tiedon vaihtoa kansallisen lainsäädännön huomioon ottaen.

2. Kun kyseessä ovat muut tuotteet kuin 1 kappaleessa tarkoitetut strategiset teollisuustuotteet ja -teknologia, sopimuspuolet pyrkivät toisaalta toteuttamaan vientimuodollisuudet maan rajojen sisäpuolella ja toisaalta yhdenmukaistamaan tarkastusmenettelynsä.

3. Edellä olevissa 1 ja 2 kappaleessa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti sopimuspuolet sitoutuvat neuvottelemaan muiden asianomaisten osapuolten kanssa.

124 artikla

Matkustajaliikenteen tavaratarkastusten määrä ja tiheys sisärajoilla on laskettava mahdollisimman alhaiselle tasolle. Niiden lisävähennykset ja lopullinen poistaminen riippuvat matkustajille sallittujen tullittomien määrien asteittaisesta lisääntymisestä sekä rajan ylittäviin matkustajiin sovellettavien määräysten tulevasta kehityksestä.

125 artikla

1. Sopimuspuolet sopivat järjestelyistä koskien yhteysvirkamiesten lähettämistä tullihallinnoistaan.

2. Yhteysvirkamiesten lähettämisen tarkoituksena on edistää ja nopeuttaa yhteistyötä sopimuspuolten välillä yleensä, erityisesti olemassa olevien yleissopimusten sekä keskinäistä avunantoa koskevien yhteisön säädösten puitteissa.

3. Yhteysvirkamiesten tehtävät ovat luonteeltaan neuvoa-antavia ja avustavia. Heillä ei ole valtuuksia ryhtyä omasta aloitteestaan tullihallinnollisiin toimenpiteisiin. He antavat tietoja ja suorittavat tehtävänsä niiden ohjeiden mukaisesti, jotka lähettävä sopimuspuoli on heille antanut.

VI OSASTO

Henkilötietojen suoja

126 artikla

1. Tämän yleissopimuksen mukaisesti toimitettavien henkilötietojen automaattisen tietojenkäsittelyn osalta kukin sopimuspuoli toteuttaa viimeistään tämän sopimuksen tullessa voimaan kansalliset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen sellaisen henkilötietojen suojelutason toteuttamiseksi, joka on vähintään yhtä korkea kuin 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen periaatteista johtuva suojelutaso.

2. Henkilötietoja voidaan toimittaa tämän yleissopimuksen mukaisesti vasta sen jälkeen kun 1 kappaleessa määrätyt henkilötietojen suojelua koskevat määräykset ovat tulleet voimaan niiden sopimuspuolten alueella, joita tietojen toimittaminen koskee.

3. Lisäksi tämän yleissopimuksen mukaisesti toimitettavien henkilötietojen automaattisen tietojenkäsittelyn osalta sovelletaan seuraavia määräyksiä:

a. vastaanottava sopimuspuoli voi käyttää tietoja ainoastaan sellaisiin tarkoituksiin, joihin tällaisia tietoja tässä yleissopimuksessa on määrätty toimitettavaksi; tietojen käyttö muihin tarkoituksiin on mahdollista ainoastaan tiedot toimittaneen sopimuspuolen ennalta antaman luvan perusteella ja vastaanottavan sopimuspuolen lainsäädäntöä noudattaen; lupa voidaan antaa ainoastaan, jos tiedot toimittaneen sopimuspuolen kansallinen lainsäädäntö tämän sallii;

b. tietoja voivat käyttää ainoastaan viranomaiset ja tuomioistuimet, jotka suorittavat a kohdassa mainittuihin tarkoituksiin liittyviä tehtäviä;

c. tiedot toimittaneen sopimuspuolen on valvottava niiden oikeellisuutta; jos se toteaa omasta aloitteestaan tai asianomaisen henkilön pyynnön seurauksena, että tiedot ovat virheellisiä tai ettei niitä olisi pitänyt toimittaa tai hankkia, on sen ilmoitettava tästä vastaanottaville sopimuspuolille välittömästi; viimeksi mainitun tai mainittujen on korjattava tai tuhottava tiedot tai todettava, etteivät tiedot ole oikeellisia tai ettei niitä olisi tullut toimittaa;

d. sopimuspuoli ei voi vedota välttääkseen kansallisen lainsäädäntönsä mukaisen vastuunsa suhteessa asianomistajaan, että toinen sopimuspuoli on toimittanut virheellisiä tietoja; jos vastaanottavalta sopimuspuolelta vaaditaan korvauksia toimitettujen virheellisten tietojen käytöstä, korvaa tiedot toimittanut sopimuspuoli vastaanottavan sopimuspuolen suorittamat korvaukset kokonaisuudessaan;

e. henkilötietojen toimittaminen ja vastaanottaminen on merkittävä tiedostoon, josta ne ovat peräisin, ja tiedostoon , johon ne on sisällytetty;

f. 115 artiklassa tarkoitettu yhteinen valvontaviranomainen voi sopimuspuolen pyynnöstä antaa lausuntonsa tämän artiklan soveltamiseen ja tulkintaan liittyvistä kysymyksistä.

4. Tätä artiklaa ei sovelleta II osaston 7 luvussa ja IV osastossa määrättyjen tietojen toimittamiseen. Edellä olevaa 3 kappaletta ei sovelleta III osaston 2, 3, 4 ja 5 luvussa määrättyjen tietojen toimittamiseen.

127 artikla

1. Kun sopimuspuoli toimittaa henkilötietoja tämän yleissopimuksen määräysten perusteella, sovelletaan 126 artiklan määräyksiä automatisoimattomasta tiedosta peräisin olevien tietojen toimittamiseen ja niiden sisällyttämiseen automatisoimattomaan tiedostoon.

2. Kun toinen sopimuspuoli toimittaa muissa kuin 126 artiklan 1 kappaleessa tai tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitetuissa tapauksissa henkilötietoja tämän yleissopimuksen mukaisesti, sovelletaan 126 artiklan 3 kappaletta e alakohtaa lukuun ottamatta. Lisäksi sovelletaan seuraavia määräyksiä:

a. henkilötietojen toimittaminen ja vastaanottaminen merkitään kirjallisesti; tätä velvoitetta ei sovelleta, kun tietojen merkitsemiseen ei ole tarvetta niiden käyttämiseksi, erityisesti, kun tietoja ei käytetä tai niitä käytetään erittäin vähäisessä määrin;

b. vastaanottava sopimuspuoli takaa toimitettujen tietojen käytölle ainakin vastaavan suojan kuin sen kansallisessa lainsäädännössä vastaaville tiedoille määrätty suoja;

c. päätös henkilöä koskevien tietojen luovuttamisesta asianomaiselle ja sen ehdoista tehdään sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jolle pyyntö esitetään.

3. Tätä artiklaa ei sovelleta II osaston 7 luvussa, III osaston 2, 3, 4 ja 5 luvussa ja IV luvussa määrättyjen tietojen toimittamiseen.

128 artikla

1. Tässä yleissopimuksessa määrätty henkilötietojen toimittaminen voi tapahtua ainoastaan, jos toimituksen koskemat sopimuspuolet ovat nimenneet kansallisen valvontaviranomaisen valvomaan itsenäisesti 126 ja 127 artiklan määräysten ja niiden mukaisesti annettujen määräysten noudattamista tiedostojen henkilötietojen osalta.

2. Mikäli sopimuspuoli on nimennyt kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti valvontaviranomaisen valvomaan itsenäisesti yhdellä tai useammalla alalla tiedostoon tallentamattomien tietojen suojaa koskevien tietosuojamääräysten noudattamista, kyseinen sopimuspuoli nimeää tämän saman viranomaisen valvomaan tämän osaston määräysten noudattamista kyseisillä aloilla.

3. Tätä artiklaa ei sovelleta II osaston 7 luvussa ja III osaston 2, 3, 4 ja 5 luvussa määrättyjen tietojen toimittamiseen.

129 artikla

1. Edellä olevan III osaston 1 luvun mukaisesti toimitettavien henkilötietojen osalta sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 126 ja 127 artiklan soveltamista, sellaisen henkilötietojen suojelutason, joka noudattaa 17 päivänä syyskuuta 1987 Euroopan neuvoston ministerikomitean antamaa suositusta R (87) 15 henkilötietojen käytön rajoittamiseksi poliisialalla. Lisäksi 46 artiklan mukaisten toimitusten osalta sovelletaan seuraavia määräyksiä:

a. vastaanottava sopimuspuoli voi käyttää tietoja ainoastaan sellaisiin tarkoituksiin, jotka ne toimittanut sopimuspuoli on osoittanut, ja tämän sopimuspuolen asettamia ehtoja noudattaen;

b. tietoja voidaan toimittaa ainoastaan poliisilaitoksille ja -viranomaisille; tietoja voidaan toimittaa muille laitoksille ainoastaan ne toimittaneen sopimuspuolen ennalta myöntämällä luvalla;

c. vastaanottava sopimuspuoli tiedottaa pyynnöstä tiedot toimittaneelle sopimuspuolelle näiden käytöstä ja toimitettujen tietojen pohjalta saaduista tuloksista.

130 artikla

Jos henkilötiedot välitetään 47 artiklassa tai 125 artiklassa tarkoitetun yhteyshenkilön välityksellä, tämän osaston määräyksiä sovelletaan vasta silloin, kun tämä yhteyshenkilö toimittaa nämä tiedot sille sopimuspuolelle, joka on lähettänyt hänet toisen sopimuspuolen alueelle.

VII OSASTO

131 artikla

Toimeenpaneva komitea

1. Tämän yleissopimuksen soveltamista varten sopimuspuolet perustavat toimeenpanevan komitean.

2. Tähän yleissopimukseen perustuvan toimivaltansa lisäksi toimeenpanevan komitean yleisenä tehtävänä on valvoa tämän yleissopimuksen oikeata soveltamista.

132 artikla

1. Kullakin sopimuspuolella on yksi paikka toimeenpanevassa komiteassa. Sopimuspuolta edustaa komiteassa tämän yleissopimuksen täytäntöönpanosta vastaava ministeri; tämän apuna voi olla tarpeellisia asiantuntijoita, jotka voivat osallistua keskusteluihin.

2. Toimeenpaneva komitea tekee päätöksensä yksimielisesti. Se laatii omat menettelysääntönsä; tässä yhteydessä se voi määrätä kirjallisesta menettelystä päätöksiä tehtäessä.

3. Sopimuspuolen edustajan pyynnöstä voidaan lopullista päätöksentekoa päätösesityksestä lykätä enintään kahdella kuukaudella päätösesityksen tekemisestä.

4. Toimeenpano komitea voi asettaa päätösten valmistelua tai muita tehtäviä varten työryhmiä, jotka koostuvat sopimuspuolten hallinnonalojen edustajista.

133 artikla

Toimeenpaneva komitea kokoontuu vuorollaan kunkin sopimuspuolen alueella. Se kokoontuu niin usein, kuin sen tehtävien toteuttaminen edellyttää.

VIII OSASTO

Loppumääräykset

134 artikla

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan ainoastaan siltä osin kuin ne ovat yhteisöoikeuden mukaisia.

135 artikla

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan, jollei muuta johdu 28 päivänä heinäkuuta 1951 tehdystä pakolaisten oikeusasemaa koskevassa Geneven yleissopimuksessa, sellaisena kuin se on muutettuna New Yorkissa 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyllä pöytäkirjalla.

136 artikla

1. Sopimuspuolen, joka aikoo neuvotella kolmannen valtion kanssa rajatarkastuksista, on ilmoitettava siitä riittävän ajoissa muille sopimuspuolille.

2. Mikään sopimuspuoli ei saa tehdä yhden tai useamman kolmannen valtion kanssa sopimuksia rajatarkastusten yksinkertaistamisesta tai poistamisesta ilman muilta sopimuspuolilta sitä ennen saatua suostumusta. Edellä sanottu ei vaikuta Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden oikeuteen tehdä yhdessä tällaisia sopimuksia.

3. Edeltävän 2 kappaleen määräyksiä ei sovelleta paikallista rajaliikennettä koskeviin sopimuksiin, mikäli nämä sopimukset noudattavat 3 artiklan 1 kappaleen nojalla vahvistettuja poikkeuksia ja menettelyjä.

137 artikla

Tähän yleissopimukseen ei voi tehdä varaumia lukuun ottamatta 60 artiklassa mainittuja varaumia.

138 artikla

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan Ranskan tasavallan osalta ainoastaan Ranskan tasavallan Euroopan puoleiseen alueeseen.

Tämän yleissopimuksen määräyksiä sovelletaan Alankomaiden kuningaskunnan osalta ainoastaan Alankomaiden kuningaskunnan Euroopassa sijaitsevaan alueeseen.

139 artikla

1. Tämä yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- tai hyväksymiskirjat talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen huostaan. Se ilmoittaa talletamisesta kaikille sopimuspuolille.

2. Tämä yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu. Toimeenpanevan ko-

mitean perustamiseen, sen toimiin ja toimivaltaan liittyviä määräyksiä sovelletaan tämän yleissopimuksen tultua voimaan. Muita määräyksiä sovelletaan kolmannen kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun tämä yleissopimus on tullut voimaan.

3. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus ilmoittaa voimaantulopäivän kaikille sopimuspuolille.

140 artikla

1. Jokainen Euroopan yhteisöjen jäsenvaltio voi liittyä tämän yleissopimuksen osapuoleksi. Liittymisen edellytyksenä on kyseisen valtion ja sopimuspuolten välinen sopimus.

2. Sekä liittyvän valtion että jokaisen sopimuspuolen on ratifioitava tai hyväksyttävä kyseinen sopimus. Se tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

141 artikla

1. Jokainen sopimuspuoli voi tehdä talletajalle ehdotuksen tämän yleissopimuksen muuttamisesta. Tallettaja toimittaa tämän ehdotuksen muille sopimuspuolille. Sopimuspuolet tarkastelevat jonkin sopimuspuolen pyynnöstä uudelleen tämän yleissopimuksen määräyksiä, jos se katsoo tämän yleissopimuksen voimaantulohetkellä vallinneiden olosuhteiden muuttuneen olennaisesti.

2. Sopimuspuolet vahvistavat tämän yleissopimuksen muutokset yhteisellä sopimuksella.

3. Muutokset tulevat voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun viimeinen ratifioimis- tai hyväksymiskirja on talletettu.

142 artikla

1. Kun Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden välillä sovitaan sellaisen alueen, jolla ei ole sisäisiä rajoja, toteuttamisesta sopimuspuolet sopivat edellytyksistä, joiden vallitessa tämän sopimuksen määräykset korvataan tai niitä muutetaan edellä tarkoitettujen yleissopimusten vastaavien määräysten mukaisesti.

Sopimuspuolet ottavat tätä varten huomioon, että tässä yleissopimuksessa voidaan määrätä edellä tarkoitettujen sopimusten määräyksistä seuraavaa yhteistyötä pidemmälle menevästä yhteistyöstä.

Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden välillä tehtyjen sopimusten vastaiset määräykset on kaikissa tapauksissa mukautettava.

2. Sopimuspuolten tarpeellisiksi katsomat tämän yleissopimuksen muutokset on ratifioitava tai hyväksyttävä. Edeltävän 141 artiklan 3 kappaleen määräystä sovelletaan, edellyttäen, että muutokset eivät tule voimaan ennen kyseisten Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden välisten yleissopimusten voimaantuloa.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet ovat asianmukaisesti siihen valtuutettuina allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 yhtenä saksan-, ranskan- ja hollanninkielisenä kappaleena, jonka kaikki kolme tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon. Se toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen kullekin sopimuspuolelle.

PÄÄTÖSASIAKIRJA

Tarkastusten asteittaisesta poistamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen allekirjoitushetkellä sopimuspuolet ovat hyväksyneet seuraavat julistukset:

1. Yhteinen julistus 139 artiklasta

Allekirjoittaneet valtiot ilmoittavat toisilleen jo ennen yleissopimuksen voimaantuloa kaikista olosuhteista, joilla on merkitystä yleissopimuksessa tarkoitetuille asioille ja sen voimaansaattamiselle.

Yleissopimus saatetaan voimaan vasta kun yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty allekirjoittajavaltioissa ja kun tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu.

2. Yhteinen julistus 4 artiklasta

Sopimuspuolet sitoutuvat tekemään kaikkensa noudattaakseen tätä määräaikaa samanaikaisesti ja estääkseen turvallisuuden heikkenemisen. Ennen 31 päivää joulukuuta 1992 toimeenpaneva komitea tutkii, mitkä edistysaskeleet ovat toteutuneet. Alankomaiden kuningaskunta korostaa, että määräaikaan liittyviä ongelmia ei voida sulkea pois tietyllä lentokentällä, mutta ne eivät aiheuta puutteita turvallisuuteen. Muut sopimuspuolet ottavat huomioon tämän tilanteen, mistä ei kuitenkaan pidä aiheutua ongelmia sisämarkkinoille.

Jos tulee vaikeuksia, täytäntöönpanokomitea tutkii, miten näitä toimenpiteitä voitaisiin parhaiten soveltaa samanaikaisesti lentokentillä.

3. Yhteinen julistus 71 artiklan 2 kappaleesta

Jos sopimuspuoli poikkeaa kansallisessa huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden riippuvuuden ehkäisemistä ja hoitamista koskevassa politiikassaan 71 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetusta periaatteesta, kaikki sopimuspuolet toteuttavat tarvittavat rikosoikeudelliset ja hallinnolliset toimenpiteet erityisesti muiden sopimuspuolten alueelle suuntautuvan mainittujen tuotteiden ja aineiden laittoman tuonnin ja viennin estämiseksi ja tukahduttamiseksi.

4. Yhteinen julistus 121 artiklasta

Sopimuspuolet luopuvat yhteisöoikeutta noudattaen yhteisöoikeuden määräämien kasvien terveystodistusten tarkastuksesta ja esittämisvelvollisuudesta sellaisten kasvien ja kasvituotteiden osalta,

a. jotka on lueteltu 1 kohdassa tai

b. jotka on lueteltu 2—6 kohdassa ja jotka ovat peräisin jonkin sopimuspuolen alueelta.

1. Seuraavien sukujen leikkokukat ja kasvinosat koristetarkoituksiin:

Castanea
Chrysanthemum
Dendranthema
Dianthus
Gladiolus
Gypsophila
Prunus
Quercus
Rosa
Salix
Syringa
Vitis

2. Seuraavien sukujen tuoreet hedelmät:

Citrus
Cydonia
Malus
Prunus
Pyrus

3. Seuraavien sukujen puutavara:

Castanea
Quercus

4. Kasvualusta, joka koostuu kokonaan tai osittain maasta tai kiinteästä orgaanisesta aineksesta kuten kasvinosista, turpeesta ja kuorikkaasta sekä humuksesta, ei kuitenkaan kokonaan turpeesta.

5. Siemenet

6. Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 7.9.1987 julkaistun tullinimikkeistön jäljempänä lueteltuihin CN-koodeihin kuuluvat, jäljempänä mainitut elävät kasvit.

CN-koodi	*Kuvaus*
0601 20 30	Sipulit, juuri- ja varsimukulat sekä juurakot, kasvavat tai kukkivat: orkideat, hyasintit, narsissit ja tulppaanit
0601 20 90	Sipulit, juuri- ja varsimukulat sekä juurakot, kasvavat tai kukkivat: muut
0602 30 10	Rhododendron simsii (Azalea indica)
0602 99 51	Avomaankasvit: monivuotiset kasvit
0602 99 59	Avomaankasvit: muut
0602 99 91	Huonekasvit: kukkivat kasvit nupullisina tai kukkivina, ei kuitenkaan kaktukset
0602 99 99	Huonekasvit: muut

5. Yhteinen julistus kansallisista turvapaikkapolitiikoista

Sopimuspuolet laativat selvityksen kansallisista turvapaikkapolitiikoistaan, pyrkimyksenään niiden yhdenmukaistaminen.

6. Yhteinen julistus 132 artiklasta

Sopimuspuolet ilmoittavat kansallisille parlamenteilleen tämän yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

Tehty Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 yhtenä saksan-, ranskan- ja hollanninkielisenä kappaleena, jonka kaikki kolme tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon. Se toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen kullekin sopimuspuolelle.

PÖYTÄKIRJA

Tarkastusten asteittaisesta poistamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen päätösasiakirjaa täydentääkseen sopimuspuolet ovat hyväksyneet seuraavan yhteisen julistuksen ja kiinnittäneet huomiota jäljempänä oleviin, mainittuun yleissopimukseen liittyviin yksipuolisiin julistuksiin:

I. Julistus soveltamisalasta

Sopimuspuolet toteavat, että kahden saksalaisen valtion yhdistymisen jälkeen myös Saksan demokraattisen tasavallan tämänhetkinen alue kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan kansainvälisen oikeuden mukaan.

II. Saksan liittotasavallan julistukset yleissopimuksen tulkinnasta

1. Yleissopimusta tehtäessä kahden saksalaisen valtion yhdistyminen on ollut näköpiirissä.

Saksan demokraattinen tasavalta ei ole ulkomaa suhteessa Saksan liittotasavaltaan.

Saksan liittotasavallan ja Saksan demokraattisen tasavallan välisissä suhteissa ei sovelleta 136 artiklaa.

2. Tämä yleissopimus ei vaikuta 20 päivänä elokuuta 1984 Saksan ja Itävallan välillä kirjeenvaihtona sovittuun järjestelmään, joka sisältää kummankin valtion kansalaisille yhteisillä rajoilla tehtävien tarkastusten helpottamisen. Sitä sovelletaan kuitenkin Schengenin sopimuspuolten turvallisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvät edut huomioon ottaen siten, että helpotukset koskevat käytännössä vain Itävallan kansalaisia.

III. Belgian kuningaskunnan julistus 67 artiklasta

Ulkomaalaisen tuomion täytäntöönpanon siirtoon ei kansallisella tasolla sovelleta Belgian laissa valtioiden välisestä tuomittujen henkilöiden siirrosta säädettyä menettelyä, vaan erityistä menettelyä, joka vahvistetaan tämän yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä.

Tehty Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 yhtenä saksan-, ranskan- ja hollanninkielisenä kappaleena, jonka kaikki kolme tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon. Se toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen kullekin sopimuspuolelle.

Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 kokoontuneiden ministerien ja valtiosihteerien yhteinen julistus

Schengenin sopimuksen sopimuspuolten hallitukset aloittavat tai jatkavat keskusteluja erityisesti seuraavista asioista

— rikoksentekijän luovuttamista koskevan käytännön parantaminen ja yksinkertaistaminen,

— yhteistyön parantaminen tieliikennerikosten selvittämisen osalta,

— moottoriajoneuvojen ajo-oikeuden menetysten molemminpuolisen tunnustamisen järjestäminen,

— mahdollisuus panna sakkorangaistuksia täytäntöön vastavuoroisesti,

— rikossyytteiden vastavuoroista siirtoa koskevien sääntöjen vahvistaminen, mukaan lukien mahdollisuus siirtää syytetty henkilö alkuperämaahansa,

— sääntöjen vahvistaminen laittomasti huoltajalta siepattujen alaikäisten kotimaahan palauttamisesta,

— pyrkimys yksinkertaistaa tavaroiden kaupalliseen liikkuvuuteen liittyviä tarkastuksia.

Tehty Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 yhtenä saksan-, ranskan- ja hollanninkielisenä kappaleena, jonka kaikki kolme tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon. Se toimittaa oikeaksi todistetun jäljennöksen kullekin sopimuspuolelle.

Ministerien ja valtiosihteereiden julistus

Belgian kuningaskunnan, Saksan liittotasavallan, Ranskan tasa-vallan, Luxemburgin suurherttuakunnan ja Alankomaiden kuningas-kunnan hallitusten edustajat allekirjoittivat Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 yleissopimuksen tarkastusten asteittaisesta poistamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta.

He ovat antaneet tämän allekirjoittamisen yhteydessä seuraavan julistuksen:

— Sopimuspuolet katsovat, että yleissopimus muodostaa tärkeän välivaiheen alueen, jolla ei ole sisäisiä rajoja, toteuttamiseksi, ja ne saavat siitä innoitusta Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden toimien jatkamiseen.

— Ministerit ja valtiosihteerit korostavat, turvallisuuteen ja laittomaan maahanmuuttoon liittyvät vaarat huomioon ottaen, tarvetta toteuttaa tehokas valvonta ulkorajoilla 6 artiklassa määrättyjen yhdenmukaisten periaatteiden mukaisesti. Sopimuspuolten on erityisesti edistettävä rajatarkastuksiin ja -valvontaan liittyvien toimintamenetelmien yhdenmukaistamista näiden yhdenmukaisten periaatteiden täytäntöönpanemiseksi.

Toimeenpaneva komitea tutkii lisäksi kaik-

ki toimet, joita tarvitaan yhdenmukaisen ja tehokkaan ulkorajojen valvonnan toteuttamiseksi, sekä niiden konkreettisen soveltamisen. Näihin toimiin sisältyvät toimenpiteet, joilla voidaan todeta olosuhteet, joissa ulkomaalainen tuli sopimuspuolten alueelle, maahantulon kieltämisperusteiden yhdenmukaistaminen, yhteisen käsikirjan laatiminen rajojen valvonnasta vastaaville virkamiehille ja samantasoisen valvonnan aikaansaaminen ulkorajoilla vaihtojen ja yhteisten työvierailujen avulla.

He ovat tämän allekirjoittamisen yhteydessä vahvistaneet lisäksi keskusryhmän päätöksen perustaa työryhmä, jonka tehtävänä on

— tiedottaa jo ennen yleissopimuksen voimaantuloa keskusryhmälle kaikista olosuhteista, joilla on merkitystä yleissopimuksessa tarkoitetuille asioille ja sen voimaantulolle, erityisesti edistyksestä, joka on saavutettu lainsäädännön yhdenmukaistamisessa kahden saksalaisen valtion yhdistyessä,

— neuvotella tämän yhdenmukaistamisen ja näiden olosuhteiden mahdollisista vaikutuksista yleissopimuksen täytäntöönpanoon,

— kehittää konkreettisia toimia viisumivelvollisuudesta vapautettujen ulkomaalaisten liikkuvuuden suhteen jo ennen yleissopimuksen voimaantuloa ja tehdä ehdotuksia henkilötarkastusmenettelyjen yhdenmukaistamiseksi tulevilla ulkorajoilla.

SOPIMUS

yhteistyöstä henkilöiden tarkastusten lakkauttamiseksi yhteisillä rajoilla

Belgian kuningaskunnan, Ranskan tasavallan, Saksan liittotasavallan, Luxemburgin suurherttuakunnan, Alankomaiden kuningaskunnan, Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan, Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan, Itävallan tasavallan, Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan, jotka ovat Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen osapuolia, sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä

Belgian kuningaskunta, Saksan liittotasavalta, Ranskan tasavalta, Luxemburgin suurherttuakunta, Alankomaiden kuningaskunta, Italian tasavalta, Espanjan kuningaskunta, Portugalin tasavalta, Helleenien tasavalta, Itävallan tasavalta, Tanskan kuningaskunta, Suomen tasavalta, Ruotsin kuningaskunta sekä Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta, jäljempänä ''osapuolet''

ottaen huomioon Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla Schengenissä 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn sopimuksen, jäljempänä ''Schengenin sopimus''; ja ottaen huomioon kyseisen sopimuksen soveltamisesta Schengenissä 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä ''Schengenin yleissopimus'', sellaisena kuin ne ovat muutettuna Italian tasavallan, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan, Helleenien tasavallan ja Itävallan tasavallan sekä Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä 27 päivänä marraskuuta 1990, 25 päivänä kesäkuuta 1991, 6 päivänä marraskuuta 1992, 28 päivänä huhtikuuta 1995 ja 19 päivänä joulukuuta 1996 tehdyillä pöytäkirjoilla ja sopimuksilla;

ottaen huomioon 22 päivänä toukokuuta 1954 tehdyn pöytäkirjan Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa Pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan ja 12 päivänä heinäkuuta 1957 Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välillä tehdyn sopimuksen passintarkastuksen poistamisesta Pohjoismaiden välisillä rajoilla, jäljempänä ''Pohjoismainen passiunioni'';

ottaen huomioon 2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn sopimuksen Euroopan talousalueesta (ETA), ja koska kyseisen sopimuksen osapuolet ovat muun muassa sitoutuneet toteuttamaan henkilöiden vapaan liikkuvuuden niin laajalti kuin mahdollista koko ETA:n alueella;

ottaen huomioon Euroopan yhteisön ja Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) jäsenvaltioiden hallitusten Oportossa 2 päivänä toukokuuta 1992 hyväksymän ja ETA-sopimukseen liittämän julistuksen, jonka mukaan Euroopan yhteisön ja EFTA:n jäsenvaltiot toimivat yhteistyössä helpottaakseen toistensa kansalaisiin ja näiden perheenjäseniin alueidensa välisillä rajoilla kohdistuvia tarkastuksia edistääkseen siten ihmisten vapaata liikkuvuutta niiden käytännön järjestelyjen puitteissa, joista sovitaan asianmukaisissa yhteyksissä;

koska Schengenin sopimus, Schengenin yleissopimus ja Pohjoismainen passiunioni edellyttävät henkilöiden tarkastuksen poistamista osapuolten välisillä yhteisillä rajoilla;

koska Tanskan kuningaskunta, Suomen tasavalta ja Ruotsin kuningaskunta ovat Euroopan unionin jäsenvaltioina allekirjoittaneet pöytäkirjan ja sopimuksen liittymisestään Schengenin sopimuksen ja Schengenin yleis-

sopimuksen osapuoliksi Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta tuhatyhdeksansataayhdeksänkymmentäkuusi;

koska Schengenin yleissopimuksen osapuoleksi liittyminen edellyttää Euroopan yhteisöjen jäsenyyttä; koska niin kauan kuin Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta eivät ole Euroopan yhteisöjen jäseniä ne eivät voi liittyä Schengenin yleissopimukseen;

haluten toimia yhteistyössä poistaakseen osapuolten välisillä yhteisillä rajoilla henkilöiden liikkumiseen kohdistuvat tarkastukset; koska tähän yhteistyöhön sisältyvät välttämättömät korvaavat toimenpiteet; koska tämän päämäärän saavuttamiseksi on välttämätöntä tehdä yhteistyösopimus osapuolten välillä;

koska tätä sopimusta ei sovelleta tavaroihin; koska tavaroita koskevat ETA-sopimuksen määräykset; koska menetelmät käsimatkatavaroiden tarkastusten toteuttamiseksi on löydettävä tämän sopimuksen ulkopuolelta;

koska eräiden Euroopan yhteisön määräysten sekä Euroopan unionin puitteissa hyväksyttyjen määräysten, jotka korvaavat Schengenin yleissopimuksen määräyksiä, ulottaminen sovellettavaksi Islannin tasavaltaan ja Norjan kuningaskuntaan saattaa edellyttää sopimista Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan ja Euroopan yhteisön tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisistä järjestelyistä; koska on välttämätöntä sopia tarvittaessa siirtymämääräyksistä;

ne ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

Schengenin sopimusta, Schengenin yleissopimusta mukaanlukien siihen liitettyja päätösasiakirjaa, pöytäkirjoja ja yhteisiä julistuksia sekä toimeenpanevan komitean tekemiä tai sen puolesta Schengenin yleissopimuksen mukaisesti tehtyjä päätöksiä ja julistuksia sekä Schengenin yleissopimuksen mukaisesti tehtyjä sopimuksia sovelletaan tämän sopimuksen kaikkien osapuolten kesken, jollei tämän sopimuksen määräyksistä muuta johdu. Tämän sopimuksen liitteenä on luettelo sen allekirjoituspäivänä voimassa olevista määräyksistä.

2 artikla

1. Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta osallistuvat kaikkiin toimeenpanevan komitean, yhteisen valvontaelimen, keskusryhmän ja kaikkien muiden, päätöksiä valmistelemaan tai muita tehtäviä suorittamaan asetettujen työryhmien kokouksiin.

2. Islannin tasavallalla ja Norjan kuningaskunnalla on oikeus vapaasti ilmaista kantansa ja huolensa sekä tehdä esityksiä, mutta ne eivät osallistu äänestykseen.

3. Schengenin yleissopimuksen osapuolina olevat valtiot vaihtavat mielipiteitä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan kanssa Euroopan unionin puitteissa käsiteltävistä kysymyksistä, jotka liittyvät tähän sopimukseen.

3 artikla

1. Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta päättävät itsenäisesti, hyväksyvätkö ne

a. toimeenpanevan komitean tekemät tai sen puolesta tehdyt päätökset ja julistukset,

b. yhteisöoikeuden määräykset, joiden toimeenpaneva komitea on todennut syrjäyttäneen Schengenin yleissopimuksen määräykset sen 134 artiklan mukaisesti,

c. Euroopan unionin jäsenvaltioiden hyväksymät määräykset, joiden toimeenpaneva komitea on todennut korvanneen Schengenin yleissopimuksen määräykset sen 142 artiklan 1 kappaleen mukaisesti,

d. Schengenin yleissopimuksen 141 artiklassa ja 142 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetut yleissopimuksen muutokset,

e. mitkä tahansa Schengenin yleissopimuksen osapuolten ja kolmansien valtioiden välillä tehtävät sopimukset,

jotka tulevat voimaan tämän sopimuksen allekirjoituspäivän jälkeen.

Edellä 1 kappaleen b ja c kohdissa tarkoitetut toteamukset ovat Schengenin yleissopimuksen 132 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuja päätöksiä. Toimeenpaneva komitea määrittelee, mitkä 1 kappaleen b ja c kohdissa tarkoitetuista määräyksistä edellyttävät järjestelyjä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan ja Euroopan yhteisöjen tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Jos nämä järjestelyt ja edellä mainitut korvaavat määräykset eivät voi tulla voimaan samanaikaisesti, toimeenpaneva komitea päättää tarvittaessa toimivaltansa puitteissa siirtymämääräyksistä.

2. Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan ilmaisema 1 kappaleessa mainittujen toimenpiteiden hyväksyminen perustaa oikeuksia ja velvollisuuksia osapuolten välille. Toimeenpaneva komitea toteaa tämän hyväksymisen ja merkitsee sen kokouksensa pöytäkirjaan.

3. Mikäli toimeenpanevan komitean kokouksen asialistalla on sellaisen 1 kappaleessa tarkoitetun päätöksen tekeminen, jonka osalta missä tahansa työryhmässä tai sitä seuraavassa keskusryhmän kokouksessa käydyn keskustelun perusteella on aihetta olettaa, että Islannin tasavalta ja/tai Norjan kuningaskunta ei/eivät voi hyväksyä sitä, Islannin tasavallalle ja/tai Norjan kuningaskunnalle annetaan mahdollisuus selostaa kantansa toimeenpanevalle komitealle. Toimeenpaneva komitea ei tee päätöstä kyseisessä asiassa ennen kuin Islannin tasavallan ja/tai Norjan kuningaskunnan kanta on otettu huomioon.

4 artikla

Tämän sopimuksen määräykset eivät rajoita Pohjoismaisen passiunionin puitteissa tapahtuvaa yhteistyötä sikäli kuin sellainen yhteistyö ei ole ristiriidassa tämän sopimuksen kanssa tai estä tämän sopimuksen soveltamista.

5 artikla

Tätä sopimusta ei sovelleta Huippuvuoriin.

6 artikla

Schengenin yleissopimuksen 2 artiklan 4 kappale ja V osasto eivät kuulu tämän sopimuksen soveltamisalaan.

7 artikla

1. Allekirjoittaessaan tämän sopimuksen Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta ilmoittavat

— Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan 4 kappaleessa tarkoitetut virkamiehet;

— Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan 5 kappaleessa tarkoitetun viranomaisen;

— Schengenin yleissopimuksen 65 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun ministeriön.

2. Samanaikaisesti Norjan kuningaskunta ilmoittaa

— Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan 7 kappaleessa tarkoitetut virkamiehet;

— sekä ne virkamiehet, jotka on määritelty Schengenin yleissopimuksen 41 artiklan 10 kohdassa tarkoitetuissa kahdenvälisissä sopimuksissa, niissä määrätyin edellytyksin ja toimivaltansa puitteissa, kun on kysymys huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomasta kaupasta, aseiden ja räjähteiden kaupasta ja vaarallisten jätteiden laittomista kuljetuksista.

3. Edellä 1 ja 2 kappaleessa tarkoitetut ilmoitukset annetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallitukselle, joka on tämän sopimuksen tallettaja ja joka ilmoittaa niistä muille osapuolille. Samaa sovelletaan 1 ja 2 kappaleessa tarkoitettujen viranomaisten ja ministeriön nimityksissä tapahtuviin muutoksiin.

8 artikla

1. Tämä sopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen huostaan, joka ilmoittaa niistä kaikille osapuolille.

9 artikla

1. Tämän sopimuksen voimaantulon edellytykset ovat

a. kaikkien tämän sopimuksen osapuolten ratifioimis- tai hyväksymiskirjojen tallettaminen;

b. Tanskan kuningaskunnan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Schengenin yleissopimukseen tehtyjen sopimusten voimaantulo;

c. niiden Euroopan yhteisön kanssa tehtävien erillissopimusten voimaantulo, jotka toimeenpaneva komitea edellyttää Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan tekevän, jotta ne saattavat voimaan yhteisön määräykset, jotka ovat tämän sopimuksen allekirjoituspäivään mennessä syrjäyttäneet Schengenin yleissopimuksen määräyksiä 134 artiklan mukaisesti;

d. niiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa tehtävien erillissopimusten voimaantulo, jotka toimeenpaneva komitea edellyttää Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan tekevän, jotta ne saattavat voimaan Euroopan unionin määräykset, jotka ovat tämän sopimuksen allekirjoituspäivään mennessä korvanneet Schengenin yleissopimuksen määräyksiä 142 artiklan 1 kappaleen mukaisesti;

e. niiden kolmansien valtioiden kanssa tehtyjen erillissopimusten voimaantulo, jotka toimeenpaneva komitea edellyttää Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan tekevän, jotta ne saattavat voimaan Schengenin yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden ja kolmansien valtioiden välillä tämän sopimuksen allekirjoituspäivään mennessä tehtyjen sopimusten määräykset.

2. Toimeenpaneva komitea toteaa, että voimaantulon edellytykset on täytetty ja ilmoittaa siitä tallettajana toimivalle Luxemburgin suurherttuakunnan hallitukselle. Tämä sopimus tulee voimaan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä viimeisen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisen jälkeen, ei kuitenkaan ennen kuin 1 kappaleen b, c, d ja e kohdissa tarkoitetut edellytykset ovat täyttyneet. Luxemburgin suurherttuakunnan hallitus ilmoittaa voimaantulonpäivän kaikille osapuolille.

3. Tämä sopimus saatetaan voimaan niiden valtioiden välillä, joissa Schengenin yleissopimus on saatettu voimaan ja Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä, kun Schengenin yleissopimuksen soveltamisen edellytykset on täytetty kaikissa näissä valtioissa ja kun tarkastukset ulkorajoilla on toteutettu.

10 artikla

1. Mikäli yhtäältä Islannin tasavallan ja/tai Norjan kuningaskunnan ja toisaalta tämän sopimuksen muiden osapuolten välille syntyy vakava erimielisyys, Schengenin yleissopimuksen osapuolina olevat valtiot yhteisesti ja Islannin tasavalta ja/tai Norjan kuningaskunta erikseen voivat irtisanoa tämän sopimuksen.

2. Mikäli Islannin tasavalta ja/tai Norjan kuningaskunta ei/eivät hyväksy 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettua toimenpidettä, tätä pidetään irtisanomisena, ja toimeenpanevan komitean puheenjohtaja ilmoittaa irtisanomisesta 30 päivän kuluessa Luxemburgin suurherttuakunnan hallitukselle, joka ilmoittaa siitä muille osapuolille. Islannin tasavalta ja/tai Norjan kuningaskunta lakkaa/lakkaavat olemasta tämän sopimuksen osapuolia kuusi kuukautta ilmoituksen tekemisen jälkeen.

3. Tämän sopimuksen voimassaolo päättyy, mikäli sekä Islannin tasavalta että Norjan kuningaskunta tai Schengenin yleissopimuksen osapuolina olevat valtiot lakkaavat olemasta sen osapuolia.

4. Tämän sopimuksen irtisanomisen seu-

rauksista sovitaan jäljellejäävien osapuolten ja sopimuksen irtisanoneen osapuolen välillä. Yhteisymmärryksen puuttuessa toimeenpaneva komitea ryhtyy toimivaltansa puitteissa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Tämän vakuudeksi allamainitut ovat siihen asianmukaisesti valtuutettuina allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Luxemburgissa 19 päivänä joulukuuta tuhatyhdeksänsataayhdeksänkymmentäkuusi yhtenä kappaleena saksan, tanskan, espanjan, suomen, ranskan, kreikan, islannin, italian, hollannin, norjan, portugalin ja ruotsin kielellä, jotka kaikki kaksitoista tekstiä ovat yhtä todistusvoimaiset. Sopimus talletetaan Luxemburgin suurherttuakunnan hallituksen arkistoon, joka toimittaa siitä oikeaksi todistetun jäljennöksen kaikille osapuolille.

Schengenin yleissopimuksen osapuolten julistus

Tämän sopimuksen irtisanomisen seurauksena tai sen voimassaolon päätyttyä 10 artiklan 2 kappaleen mukaisesti henkilöiden tarkastukset kyseessä olevan valtion/kyseessä olevien valtioiden välisillä rajoilla suoritetaan Schengenin yleissopimuksen määräysten mukaisesti.

Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan julistus

1. Terrorismin vastustamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 13 artiklan mukaisia varaumia ei sovelleta tämän sopimuksen allekirjoittajavaltioiden välillä tapahtuvassa rikoksentekijöiden luovuttamisessa.

2. Islannin tasavalta ja Norjan kuningaskunta ilmoittavat, että ne eivät sovella suhteessa Schengenin osapuolina oleviin valtioihin, jotka takaavat niille yhdenvertaisen kohtelun, rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaisia julistuksiaan perusteena kieltäytyä luovuttamasta Pohjoismaiden ulkopuolisissa valtioissa asuvia henkilöitä.